

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

В. В. Молдован, А. В. Молдован

СУДОУСТРІЙ

Україна, Велика Британія,
Російська Федерація, США, ФРН, Франція.
Судові органи ООН

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Рекомендовано

*Міністерством освіти і наук, молоді та спорту України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2012

УДК 347.97(477)(075.8)

ББК 67.71(4Укр)я73

М 75

Гриф надано

Міністерством освіти і наук, молоді та спорту України

(Лист №14/18-Г-14.1 від 10.10.2009 р.)

Рецензенти:

Притика Ю. Д. – доктор юридичних наук, професор;

Котюк І. І. – доктор юридичних наук, професор;

Чулінда Л. І. – кандидат юридичних наук, доцент.

М 75 **Молдован В. В.** Судоустрій. Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН. [текст]: Навч. посіб./ В. В. Молдован, А. В. Молдован – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 364 с.

ISBN 978-617-673-155-9

Перша частина посібника містить програму курсу, ігрові заняття, рекомендовану літературу. У другій висвітлюються питання загальної та особливої частин курсу судоустрою.

Розрахований на студентів, аспірантів юридичних вузів та факультетів, викладачів і практичних працівників, які мають бажання вдосконалити свої знання.

УДК 347.97(477)(075.8)

ББК 67.71(4Укр)я73

ISBN 978-617-673-155-9

© Молдован В. В., Мельник А. В., 2012.

© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2012.

ЗМІСТ

Переднє слово	9
Список скорочень	11

ЧАСТИНА ПЕРША

1. Програма курсу «Судоустрій»	12
2. Ігрові заняття	17
2.1. Гра «Суд присяжних»	17
2.2. Гра «Щит і меч»	43
2.3. Гра «МАГ» (малі активні групи)	45
3. Рекомендована література	46

ЧАСТИНА ДРУГА

Опорні колекти з основних тем курсу «Судоустрій»

Тема 1. Предмет і основні поняття курсу «Судоустрій»	47
1. Предмет, завдання і система сСудоустрою України	47
2. Судова система України та функції суду	57
3. Поняття про суд першої, апеляційної, касаційної інстанцій	59
4. Перегляд справ за нововиявленими обставинами	62
5. Зв'язок «Судоустрою України» з іншими навчальними курсами	64
6. Правові джерела курсу	66
7. Періодичні юридичні видання в Україні	68
Тема 2. Начерк історії судоустрою України	70
1. Судоустрій Київської Русі	70
2. Судоустрій за Литовськими статутами XVI ст	71
3. Система козацьких судів	72
4. Судова система наприкінці XIX ст	73
5. Судова система Української Народної Республіки	74
6. Судова система Гетьманщини	75
7. Суди Української РСР (1922, 1924, 1938 рр)	76
8. Суди незалежної України (1991-2010)	78
9. Судова система за Законом України «Про судоустрій і статус суддів	81

Тема 3. Конституційні принципи правосуддя	83
1. Поняття та значення принципів правосуддя	83
2. Здійснення правосуддя виключно судами	84
3. Участь народу в здійсненні правосуддя	85
4. Незалежність і недоторканність суддів і підкорення їх лише закону	86
5. Одноособовий і колегіальний розгляд справ	87
6. Законність	90
7. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.	92
8. Забезпечення доведеності вини	93
9. Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.	94
10. Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором	95
11. Забезпечення обвинуваченому права на захист.	96
12. Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами	97
13. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду	99
14. Обов'язковість рішень суду	101
15. Презумпція невинуватості	102
16. Виборність і призначуваність суддів.	103
17. Державна мова судочинства.	104
18. Повага до гідності особи, невтручання в її особисте і сімейне життя	106
19. Право на свободу та особисту недоторканність	107
20. Недоторканність житла.	108
21. Таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.	109
Тема 4. Статус суддів	111
1. Загальні положення статусу судді	111
2. Призначення на посаду судді вперше	115
3. Обрання на посаду судді безстроково	121
4. Забезпечення належного кваліфікаційного рівня судді	125
5. Дисциплінарна відповідальність судді	127
6. Забезпечення судді	132
7. Статус судді у відставці	133
Тема 5. Народні засідателі та присяжні	135
1. Статус, список та вимоги до народних засідателів	135
2. Підстави і порядок увільнення від виконання обов'язків народного засідателя.	136

3. Залучення народних засідателів до виконання обов'язків у суді та гарантії їх прав	137
4. Присяжні	139
Тема 6. Органи суддівського самоврядування	143
1. Засади, завдання та організаційні форми суддівського само- врядування	143
2. Збори суддів	145
3. Конференції суддів. Порядок скликання, проведення, пов- новаження	148
4. Ради суддів	150
5. Вищі органи суддівського самоврядування. З'їзд суддів України. Рада суддів України	151
Тема 7. Організаційне забезпечення діяльності судів	155
1. Особливості забезпечення функціонування судової влади	155
2. Система забезпечення функціонування судової влади	156
3. Засади фінансування судів	157
4. Порядок фінансування судів	159
5. Матеріальне, побутове забезпечення та соціальний захист працівників судової системи	160
Тема 8. Державна судова адміністрація України	161
1. Статус Державної судової адміністрації України	161
2. Повноваження Державної судової адміністрації України	165
3. Права та обов'язки Голови Державної судової адміністрації України	166
4. Територіальні управління Державної судової адміністрації України	168
5. Служба судових розпорядників	168
6. Забезпечення охорони та підтримання громадського поряд- ку в судах	170
Тема 9. Державний захист працівників суду і правоохо- ронних органів. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві	172
1. Основні поняття	172
2. Спеціальні заходи забезпечення безпеки	174
3. Органи, які забезпечують безпеку	178
4. Відповідальність за невиконання обов'язків із захисту пра- цівників суду і правоохоронних органів	181
5. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінально- му судочинстві	183

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 10. Місцеві суди	187
1. Види і склад місцевих судів	187
2. Повноваження місцевого суду	190
3. Права та обов'язки суддів, голови місцевого суду	191
4. Апарат місцевого суду	194
Тема 11. Апеляційні суди	196
1. Види, склад і структура апеляційного суду	196
2. Повноваження апеляційного суду	199
3. Повноваження судді, голови та заступників голови апеляційного суду	199
Тема 12. Господарські суди України	202
1. Завдання і принципи діяльності господарських судів	202
2. Організація господарських судів	203
3. Повноваження місцевих господарських судів	206
4. Повноваження апеляційних господарських судів	207
5. Статус судді господарського суду	208
Тема 13. Вищі спеціалізовані суди	209
1. Види, склад і структура вищих спеціалізованих судів	209
2. Повноваження вищого спеціалізованого суду	213
3. Повноваження судді, голови та заступників голови вищого спеціалізованого суду	214
4. Пленум вищого спеціалізованого суду	216
5. Науково-консультативна рада вищого спеціалізованого суду	218
Тема 14. Верховний Суд України	219
1. Верховний Суд України – найвищий судовий орган	219
2. Склад та структура Верховного Суду України	220
3. Пленум Верховного Суду України	220
4. Повноваження суддів, голови та заступника голови Верховного Суду України	222
5. Апарат. Науково-консультативна рада Верховного Суду України	226
Тема 15. Конституційний Суд України	229
1. Завдання, принципи діяльності, склад та вимоги до суддів Конституційного Суду України	229

2. Повноваження Конституційного Суду України	231
3. Звернення до Конституційного Суду України	234
4. Провадження в справах Конституційного Суду України	237
5. Рішення і висновки Конституційного Суду України	239
6. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України	243
Тема 16. Міжнародні комерційні арбітражі	244
1. Основні поняття	244
2. Міжнародний комерційний арбітражний суд	246
3. Морська арбітражна комісія	247
4. Склад і компетенція третейського суду	249
5. Арбітражне провадження	250
6. Оспорювання, визнання та виконання арбітражних рішень	252
Тема 17. Кадрове забезпечення судової влади в зарубіжних країнах	255
1. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді в Англії	255
2. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у США	257
3. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у ФРН	262
4. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у Франції	264
5. Припинення суддівських повноважень в Англії	267
6. Припинення суддівських повноважень у США	268
7. Припинення суддівських повноважень у ФРН	271
8. Припинення суддівських повноважень у Франції	272
Тема 18. Міжнародні судові органи	273
1. Міжнародні трибунали	273
2. Міжнародні воєнні трибунали	273
3. Міжнародний трибунал з морського права	278
4. Міжнародний суд ООН	278
5. Міжнародний кримінальний суд	281
6. Міжнародний комерційний арбітраж	283
7. Міжнародний арбітражний суд	284
8. Міжнародний морський і річковий арбітражний суд	285
Тема 19. Судові органи зарубіжних країн	286
1. Судоустрій Великої Британії	286
2. Судоустрій Російської Федерації	292

3. Судоустрій Сполучених Штатів Америки	298
4. Судоустрій Федеративної Республіки Німеччини.	307
5. Судоустрій Франції	315
ДОДАТКИ	323
1. Закон України «Про доступ до судових рішень»	323
2. Кодекс професійної етики судді	327
3. Положення про Раду суддів України.	329
4. Положення про Науково-консультативну раду при Верховному Суді України	333
5. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень	335
6. Правила поведінки працівника суду	340
7. Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах	346
8. Порядок оприлюднення інформації на головній сторінці Веб-порталу «Судова влада України»	360

Велика ціль правосуддя полягає в зміні ідеї насилля ідеєю права, у встановленні правової перепони між урядом і силою, яку він застосовує.

Алексис де Токвіль
«Демократія в Америці»

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Відповідно до освітньо-професійної програми вищої освіти 6.0601 – «Право», курс «Судові та правоохоронні органи» належить до циклу фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін. Правосуддя – це державна діяльність, яку проводить суд шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних справ. Зрозуміло, що питома вага викладання українського судоустрою є дещо більшою порівняно з судоустроєм інших країн, бо навчальний посібник розраховано на студентів, які навчаються в Україні.

Суд – це важлива ланка системи будь-якої держави, мета, завдання та функції якої – забезпечення законності й правопорядку в усіх сферах життєдіяльності країни. Це необхідна умова ефективного функціонування всіх суспільних і державних структур, причому їх значення нині надзвичайно важливе. Особливу роль суди відіграють у сфері забезпечення прав і свобод громадян, дають можливість кожній заінтересованій особі реалізувати право на звернення за захистом і на судовий захист, вони забезпечують захист і відновлення порушених прав фізичних та юридичних осіб.

Судова система – найяскравіший виразник правової держави. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в державі найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та її гарантії визначають зміст і спрямованість держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення таких прав і свобод є її головним обов'язком. Інтереси суспільства, права і свободи людини можуть бути захищені лише справді незалежним судом, який діє на засадах законності, змагальності сторін, забезпеченні обвинуваченому права на захист, забезпеченні апеляційного та касаційного оскаржень рішень суду тощо. Все це визначає необхідність глибокого опанування такої навчальної дисципліни, як «Судоустрій».

Після вивчення курсу студенти мають знати систему, принципи організації та діяльності, структуру, функції суду, джерела навчальної дисципліни, насамперед Конституцію України, Закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Конституційний Суд», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Уміти чітко визначити поняття та завдання суду, бачити перспективи розвитку правосуддя, вирішувати практичні завдання щодо діяльності суду, складати процесуальні документи, що повністю відповідали б вимогам закону.

У навчальному посібнику у вигляді опорних конспектів висвітлюються питання загальної частини: предмет і основні поняття курсу; начерк історії судоустрою України; принципи правосуддя; статус суддів; органи суддівського самоврядування; забезпечення функціонування суддівського самоврядування; забезпечення функціонування судів; державний захист працівників суду; забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. В особливій частині: місцеві, апеляційні, господарські суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України, міжнародні комерційні арбітражі, Конституційний Суд України, міжнародні суди та суди зарубіжних країн (Великої Британії, Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки, Федеративної Республіки Німеччини та Франції).

Вчені-педагоги вже давно знають, що наші відчуття сприяють процесу вивчення: так, зір на 75 відсотків, слух – 13, дотик – 6, запах – 3, смак – 3 відсотки.

Було встановлено, що чим більше відчуттів використовується в навчальному процесі, тим більш ефективнішим буде навчання. Читайте, грайте, дотикайтесь руками, очима до «Судоустрою» – і результат не забариться.

На жаль, друкарські можливості не дозволяють скласти опорні конспекти в кольорі. Не сприйміть це за дитяче завдання – розмалюйте самі (тільки свою, а не бібліотечну книгу). Кольоровий код – один із найефективніших засобів організації запам'ятовування.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВАСУ – Вищий адміністративний суд України.
ВГСУ – Вищий господарський суд України.
ВССУ – Вищий спеціалізований суд України з розгляду
Цивільних і кримінальних справ.
ВРУ – Верховна Рада України.
ВРЮ – Вища рада юстиції.
ВСУ – Верховний Суд України.
ГПУ – Генеральна прокуратура України.
ГПК – Господарський процесуальний кодекс.
ДСА – Державна судова адміністрація.
ДБР – Державне бюро розслідувань.
КК – Кримінальний кодекс України.
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс.
КСУ – Конституційний Суд України.
МВС – Міністерство внутрішніх справ.
МЮ – Міністерство юстиції.
ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс.

Per aspera ad astra!
Автори.

ЧАСТИНА ПЕРША

1. ПРОГРАМА КУРСУ «СУДОУСТРІЙ»

Тема 1. Предмет і основні поняття курсу «Судоустрій України»

1. Предмет і система курсу.
2. Поняття про суд і судову систему.
3. Поняття про суд першої, апеляційної, касаційної інстанції.
4. Перегляд справ за нововиявленими обставинами.
5. Зв'язок «Судоустрою України» з іншими навчальними курсами.
6. Правові джерела курсу.
7. Періодичні юридичні видання в Україні.

Тема 2. Начерк історії судоустрою України

1. Судоустрій Київської Русі.
2. Судоустрій за Литовськими статутами XVI ст.
3. Система козацьких судів.
4. Судова система наприкінці XIX ст.
5. Судова система Української Народної Республіки.
6. Судова система Гетьманщини.
7. Суди Української РСР (1922, 1924, 1938 рр.).
8. Суди незалежної України (1991-2010).
9. Судова система за Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (2010 р.).

Тема 3. Конституційні принципи правосуддя

1. Поняття та значення принципів правосуддя.
2. Здійснення правосуддя виключно судами.
3. Участь народу в здійсненні правосуддя.
4. Незалежність і недоторканність суддів, їх підкорення лише закону.
5. Одноособовий і колегіальний розгляд справ.

6. Законність.
7. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.
8. Забезпечення доведеності вини.
9. Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.
10. Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором.
11. Забезпечення обвинуваченому права на захист.
12. Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.
13. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду.
14. Обов'язковість рішень суду.
15. Презумпція невинуватості.
16. Виборність і призначуваність суддів.
17. Державна мова судочинства.
18. Повага до гідності особи, невтручання в її особисте і сімейне життя.
19. Право на свободу та особисту недоторканність.
20. Недоторканність житла.
21. Таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Тема 4. Статус суддів

1. Загальні положення статусу суддів.
2. Призначення на посаду судді вперше.
3. Обрання на посаду судді безстроково.
4. Забезпечення належного кваліфікаційного рівня судді.
5. Дисциплінарна відповідальність судді.
6. Забезпечення судді.
7. Статус судді у відставці.

Тема 5. Народні засідателі та присяжні

1. Статус, список та вимоги до народних засідателів.
2. Підстави і порядок увільнення від виконання обов'язків народного засідателя.
3. Залучення народних засідателів до виконання обов'язків у суді та гарантії їх прав.
4. Присяжні.

Тема 6. Органи суддівського самоврядування

1. Засади, завдання та організаційні форми суддівського самоврядування.
2. Збори суддів.
3. Конференції суддів. Порядок скликання, проведення, повноваження.
4. Ради суддів.
5. Вищі органи суддівського самоврядування. З'їзд суддів України. Рада суддів України.

Тема 7. Організаційне забезпечення діяльності судів

1. Особливості забезпечення функціонування судової влади.
2. Система забезпечення функціонування судової влади.
3. Засади фінансування судів.
4. Порядок фінансування судів.
5. Матеріальне, побутове забезпечення та соціальний захист працівників судової системи.

Тема 8. Державна судова адміністрація України

1. Статус Державної судової адміністрації України.
2. Повноваження Державної судової адміністрації України.
3. Права та обов'язки Голови Державної судової адміністрації України.
4. Територіальні управління Державної судової адміністрації України.
5. Служба судових розпорядників.
6. Забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Тема 9. Державний захист працівників суду і правоохоронних органів. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві

1. Основні поняття.
2. Спеціальні заходи забезпечення безпеки.
3. Органи, які забезпечують безпеку.

4. Відповідальність за невиконання обов'язків із захисту працівників суду і правоохоронних органів.

5. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Тема 10. Місцеві суди

1. Види і склад місцевих судів.
2. Повноваження місцевого суду.
3. Права та обов'язки суддів, голови місцевого суду.
4. Апарат районного суду.

Тема 11. Апеляційні суди

1. Види, склад і структура апеляційного суду.
2. Повноваження апеляційного суду.
3. Повноваження судді, голови та заступників голови апеляційного суду.

Тема 12. Господарські суди

1. Завдання і принципи діяльності господарських судів.
2. Організація господарських судів.
3. Повноваження місцевих господарських судів.
4. Повноваження апеляційних господарських судів.
5. Статус судді господарського суду.
6. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення господарських судів.

Тема 13. Вищі спеціалізовані суди

1. Види, склад і структура вищих спеціалізованих судів.
2. Повноваження вищого спеціалізованого суду.
3. Повноваження судді, голови та заступників голови вищого спеціалізованого суду.
4. Пленум вищого спеціалізованого суду.
5. Науково-консультативна рада вищого спеціалізованого суду.

Тема 14. Верховний Суд України

1. Верховний Суд України – найвищий судовий орган.
2. Склад Верховного Суду України.

3. Пленум Верховного Суду України.
4. Повноваження суддів, голови та заступника голови Верховного Суду України.
5. Апарат. Науково-консультативна рада Верховного Суду України.

Тема 15. Конституційний Суд України

1. Завдання, принципи діяльності, склад та вимоги до суддів Конституційного Суду України.
2. Повноваження Конституційного Суду України.
3. Звернення до Конституційного Суду України.
4. Провадження в справах Конституційного Суду України.
5. Рішення і висновки Конституційного Суду України.
6. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України.

Тема 16. Міжнародні комерційні арбітражі

1. Основні поняття.
2. Міжнародний комерційний арбітражний суд.
3. Морська арбітражна комісія.
4. Склад і компетенція третейського суду.
5. Арбітражне провадження.
6. Оспорювання, визнання та виконання арбітражних рішень.

Тема 17. Кадрове забезпечення судової влади в зарубіжних країнах

1. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді в Англії.
2. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у США.
3. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у ФРН.
4. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у Франції.
5. Припинення суддівських повноважень в Англії.
6. Припинення суддівських повноважень у США.
7. Припинення суддівських повноважень у ФРН.
8. Припинення суддівських повноважень у Франції.

Тема 18. Міжнародні судові органи

1. Міжнародні трибунали.
2. Міжнародні воєнні трибунали.
3. Міжнародний трибунал з морського права.
4. Міжнародний суд ООН.
5. Міжнародний кримінальний суд.
6. Міжнародний комерційний арбітраж.
7. Міжнародний арбітражний суд.
8. Міжнародний морський і річковий арбітражний суд.

Тема 19. Судові органи зарубіжних країн

1. Судоустрій Великої Британії.
2. Судоустрій Російської Федерації.
3. Судоустрій Сполучених Штатів Америки.
4. Судоустрій Федеративної Республіки Німеччини.
5. Судоустрій Франції.

2. ІГРОВІ ЗАНЯТТЯ

2.1. ГРА «СУД ПРИСЯЖНИХ»

Мета гри – набути практичних навиків з теми «Проведення в суді присяжних». Гра охоплює такі частини судового розгляду: підготовче провадження; виклик та відбір присяжних; розгляд справи в суді присяжних.

Учасники гри повинні набути також практичних навиків спільної роботи при розгляді конкретної кримінальної справи, взятої з практики місцевих судів.

СКЛАД І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОBOB'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ГРИ. В ігровому занятті може брати участь від 16 до 30 осіб. Учасники гри повинні попередньо засвоїти тему «Особливості провадження в суді присяжних», ознайомитися з матеріалами конкретної кримінальної справи.

Кількість учасників може змінюватися за рахунок включення в гру запасних обвинувачів, захисників, присяжних засідателів, спеціалістів, збільшення кількості свідків, потерпілих, експертів, представників підсудного, потерпілого, дублерів.

Журі (викладач, який веде заняття, два асистенти чи лаборанти). На стадії підготовки до гри підбирає конкретну кримінальну справу, роз'яснює всім учасникам гри її зміст, розподіляє ролі. По ходу заняття контролює ігровий режим, організує облік результатів у процесі гри. Вводить нові дані, консультує учасників. По закінченні гри підводить підсумки, нагороджує найактивніших учасників грамотами, пам'ятними подарунками.

Суд присяжних (головуючий, суддя і три присяжні засідателі). Вправі ухвалити виправдувальний або обвинувальний вирок, винести постанову про закриття провадження у справі.

Головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності та порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення з'ясування всіх обставин кримінального провадження, усуваючи з судового розгляду все, що не має значення для кримінального провадження. Головуючий у судовому засіданні вживає необхідних заходів для забезпечення в судовому засіданні належного порядку.

Ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити такі питання:

- 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа;
- 2) чи містить це діяння склад кримінального правопорушення, і якою саме статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений;
- 3) чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення;
- 4) чи підлягає обвинувачений покаранню за вчинене ним кримінальне правопорушення;
- 5) чи є обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання обвинуваченого, і які саме;
- 6) яка міра покарання має бути призначена обвинуваченому і чи повинен він її відбувати;
- 7) чи підлягає задоволенню пред'явленій цивільній позов і, якщо так, на чию користь, в якому розмірі та в якому порядку;
- 8) чи вчинив обвинувачений кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності;
- 9) чи є підстави для застосування до обвинуваченого, який вчинив кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, примусового заходу медичного характеру, передбаченого частиною другою статті 94 Кримінального кодексу України;
- 10) чи слід у випадках, передбачених статтею 96 Кримінального кодексу України, застосувати до обвинуваченого примусове лікування;

11) чи необхідно призначити неповнолітньому громадського вихователя;

12) що належить вчинити з майном, на яке накладено арешт, речовими доказами і документами;

13) на кого мають бути покладені процесуальні витрати і в якому розмірі;

14) як вчинити із заходами забезпечення кримінального провадження.

Присяжний. Присяжний при розгляді справи в суді має право:

1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні;

2) робити нотатки під час судового засідання;

3) з дозволу головуючого ставити запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються;

4) просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Присяжний зобов'язаний:

1) правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе;

2) додержуватись порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого;

3) не відлучатись із залу судового засідання під час судового розгляду;

4) не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього;

5) не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням.

6) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Двоє запасних присяжних. Запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості кого-небудь з основних присяжних продо-

жувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних виносить ухвалу.

Прокурор у суді підтримує державне обвинувачення у випадках і в порядку, передбачених КПК. Прокурор вправі своєю постановою повністю чи частково відмовитися від підтримання державного обвинувачення, а також змінити обвинувачення.

Участь прокурора при підтриманні державного обвинувачення в суді є обов'язковою, за винятком справ приватного обвинувачення.

Прокурор, який бере участь у розгляді справи у суді, додержуючись принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, зобов'язаний брати активну участь у дослідженні доказів, об'єктивно і неупереджено оцінювати їх, керуючись законами, міжнародними договорами України, висловлювати суду пропозиції щодо застосування норм матеріального права, призначення покарання, реагувати на будь-які порушення закону, від кого б вони не виходили, шляхом заявлення мотивованих клопотань, внесення апеляцій чи подань. Якщо прокурор, який у справі виконав певні процесуальні дії, не може виконувати свої службові функції, його подальші повноваження у цій справі поширюються на виконуючого його обов'язки або новопризначеного прокурора. Право на внесення апеляції, касаційного подання, клопотання про перегляд рішення суду у зв'язку з нововиявленими обставинами мають також прокурори вищого рівня та їхні заступники.

Прокурор, керуючись вимогами закону, на підставі всебічного, повного і об'єктивного дослідження всіх обставин справи в їх сукупності, підтримує перед судом державне обвинувачення, подає докази, бере участь у дослідженні доказів, заявляє клопотання і висловлює свою думку щодо клопотань інших учасників судового розгляду, викладає свої міркування з приводу застосування кримінального закону і міри покарання щодо підсудного.

Якщо в результаті судового розгляду прокурор дійде переконання, що необхідно відмовитися від підтримання державного обвинувачення, змінити його або висунути додаткове обвинувачення, він повинен погодити відповідні процесуальні документи з керівником органу прокуратури, в якому він працює. Суд за клопотанням прокурора відкладає судове засідання та надає прокурору час для складення та погодження відповідних процесуальних документів.

Якщо керівник органу прокуратури, прокурор вищого рівня відмовляє у погодженні обвинувального акта із зміненим обвинуваченням, клопотання про висунення додаткового обвинувачення або постанови про відмову від підтримання державного обвинувачення, він усуває від участі в судовому розгляді прокурора, який ініціював

таке питання, та самостійно бере участь у ньому як прокурор або доручає участь іншому прокуророві. У такому разі судовий розгляд продовжується в загальному порядку.

Якщо в результаті судового розгляду прокурор дійде переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, він повинен відмовитися від підтримання державного обвинувачення і викласти мотиви відмови у своїй постанові, яка долучається до матеріалів кримінального провадження. Копія постанови надається обвинуваченому, його захиснику, потерпілому, його представнику та законним представникам.

У разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді головуєчий роз'яснює потерпілому його право підтримувати обвинувачення в суді.

Захисник. Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про екстрадицію.

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Захисник не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу.

Неприбуття захисника для участі у проведенні певної процесуальної дії, якщо захисник був завчасно попереджений про її проведення, і за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, не може бути підставою для визнання цієї процесуальної дії незаконною, крім випадків, коли участь захисника є обов'язковою.

Якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, проведення процесуальної дії відкладається або для її проведення залучається захисник у порядку, передбаченому КПК.

Одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого.

Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинува-

ченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених КПК, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діяч, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватись під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування.

Документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом.

Органи державної влади та місцевого самоврядування, їх службові особи зобов'язані виконувати законні вимоги захисника.

Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені КПК та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

Захисник зобов'язаний перебувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути в призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити про таку неможливість та її причини слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, а у випадках, коли він призначений органом, уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, – також і цей орган.

Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу, охоронювану законом таємницю.

Захисник після його залучення має право відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках:

- 1) коли є обставини, які згідно з КПК виключають його участь у кримінальному провадженні;
- 2) незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо вибраного ним способу захисту, за винятком випадків обов'язкової участі захисника;
- 3) умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного з захисником договору, яке проявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника, порушенні вимог КПК тощо;

4) коли він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним.

Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника.

Захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених КПК.

Участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

- ✓ щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

- ✓ щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

- ✓ щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення цих вад;

- ✓ щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, – з моменту встановлення цього факту;

- ✓ щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, – з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

- ✓ щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи.

Підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його.

Відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії.

Відмова від захисника не приймається у випадку, коли його участь є обов'язковою. У такому випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений відмовляється від захисника і не залучає іншого захисника, захисник повинен бути залучений у порядку, передбаченому КПК, для здійснення захисту за призначенням.

Обвинувачений має право:

1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його обвинувачують;

2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК, а також отримати їх роз'яснення;

3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених цим Кодексом, законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;

4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

5) давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати;

6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;

7) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями КПК;

8) збирати і надавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

9) брати участь у проведенні процесуальних дій;

10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати з додержанням вимог КПК технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосу-

вання технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що вноситься вмотивована постанова;

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися;

18) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Також має право:

- брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

- збирати і надавати суду докази;

- висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження;

- виступати в судових дебатах;

- ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження;

- оскаржувати в установленому КПК порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення.

Обвинувачений, який є іноземцем і тримається під вартою, має право на зустріч з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави, яку йому зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення.

Обвинувачений зобов'язаний:

1) прибувати за викликом до слідчого, прокурора, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення.

Секретар судового засідання:

1) здійснює судові виклики і повідомлення;

2) перевіряє наявність та з'ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головному;

3) забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами;

4) веде журнал судового засідання;

5) оформляє матеріали кримінального провадження в суді;

6) виконує інші доручення головному в судовому засіданні.

Судовий розпорядник:

1) забезпечує належний стан зали судового засідання і запрошує до неї учасників кримінального провадження;

2) оголошує про вхід суду до зали судового засідання і вихід суду із неї;

3) стежить за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання;

4) приймає від учасників кримінального провадження та передає документи і матеріали суду під час судового засідання;

5) виконує розпорядження головному про приведення до присяги свідка, експерта;

6) виконує інші розпорядження головному, пов'язані із забезпеченням умов, необхідних для здійснення судового провадження.

Вимоги судового розпорядника, пов'язані із виконанням обов'язків, передбачених КПК, є обов'язковими для всіх осіб, присутніх у залі судового засідання.

У разі відсутності в судовому засіданні розпорядника його функції виконує секретар судового засідання.

Інтереси і критерії оцінки діяльності учасників гри. В ігровому занятті застосовується бальна система оцінки діяльності учасників. Кожен учасник отримує певну суму балів за дотримання норм кримінально-процесуального законодавства (головуючий,

прокурор, захисник – до 7 балів, підсудний, присяжний, секретар, особа, яка здійснює фіксування судового процесу технічними засобами, судовий розпорядник, запасний присяжний, потерпілий, експерт, спеціаліст, цивільний позивач, цивільний відповідач, свідок – до трьох балів).

Журі надане право карати часників гри штрафними балами (від одного до трьох) за кожне порушення порядку судового розгляду, незнання кримінально-процесуального законодавства, пасивність під час гри.

Вихідними даними, які використовуються у грі, можуть бути архівні справи місцевих судів та навчальні кримінальні справи, які складають студенти старших курсів.

Процес гри складається із шести етапів.

Перший етап. Підготовка до гри триває півтора-два місяці, протягом яких студенти слухають лекції з тем: «Судове провадження в суді першої інстанції» та «Провадження в суді присяжних», вивчають конкретну кримінальну справу, кримінально-процесуальне законодавство, додаткову літературу, у вільний від навчання час відвідують судові засідання, готують обвинувальні і захисні промови.

Ролі розподіляються на загальних зборах учасників з урахуванням їх побажань, знань, здібностей і взаємовідносин.

До початку занять учасники готують таблицьки з вказівкою функціональних обов'язків і прізвища виконавців.

Другий етап (до 10 хв.). Гра починається в установленій час перевіркою готовності учасників, які перед початком гри займають свої місця.

Журі роз'яснює всім учасникам гри її зміст, правила поведінки. За запізнення на гру чи інше порушення карає штрафними балами.

Третій етап (до 30 хв.) – підготовче провадження.

Починається не пізніше п'яти днів з дня його надходження обвинувального акта.

Відбувається за участю прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника згідно з правилами, передбаченими КПК для судового розгляду.

У призначений для судового розгляду час головуєчий відкриває судове засідання і оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження.

Секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового провадження, викликаних та повідомлених осіб перебув

у судові засідання, встановлює їх особи, перевіряє повноваження захисників і представників, з'ясовує, чи вручено судові виклики та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття, якщо вони відомі.

Секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового розгляду, а також про умови фіксування судового засідання.

Після виконання цих дій головуючий оголошує склад суду, призвище запасного судді, якщо він призначений, прізвища прокурора, потерпілого, цивільного позивача, обвинуваченого, захисника, цивільного відповідача, представників та законних представників, перекладача, експерта, спеціаліста, секретаря судового засідання, роз'яснює учасникам судового провадження право відводу і з'ясовує, чи заявляють вони кому-небудь відвід.

Судовий розпорядник роздає особам, які беруть участь у судовому розгляді, пам'ятку про їхні права та обов'язки, передбачені КПК.

Після ознайомлення обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у судовому розгляді, з пам'яткою, головуючий з'ясовує, чи зрозумілі їм їх права та обов'язки і у разі необхідності роз'яснює їх.

Головуючий з'ясовує у учасників судового провадження їх думку щодо можливості призначення судового розгляду.

З метою підготовки до судового розгляду суд:

- 1) визначає дату та місце проведення судового розгляду;
- 2) з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд;
- 3) з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді;
- 4) розглядає клопотання учасників судового провадження про: здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту; витребування певних речей чи документів;
- 5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки до судового розгляду.

Під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. При розгляді таких клопотань суд додержується правил, передбачених КПК. За відсутності зазначених клопотань сторін застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, вважається продовженим.

Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, під час підготовчого су-

дового засідання має право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Суд зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних додається до обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування, які передаються до суду.

Після завершення підготовки до судового розгляду суд постановляє ухвалу про призначення судового розгляду.

Судовий розгляд має бути призначений не пізніше десяти днів після постановлення ухвали про призначення справи судом присяжних.

Четвертий етап (30 хв.) – виклик та відбір присяжних.

Після призначення судового розгляду судом присяжних головуючий дає секретарю судового засідання розпорядження про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа осіб, які внесені до списку присяжних.

Громадяни, які внесені до списку присяжних і можуть бути викликані до суду як присяжні, визначаються згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Письмовий виклик має бути вручений присяжному під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. У виклику зазначаються день, час і місце проведення судового засідання, права та обов'язки присяжного, перелік вимог до присяжних, а також підстави для увільнення їх від виконання обов'язків, припис про явку, а також обов'язок присяжного (чи іншої особи, яка одержала виклик для передачі його присяжному) невідкладно повідомити суд про причини неможливості явки.

Присяжний має право:

1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні;

2) робити нотатки під час судового засідання;

3) з дозволу головуючого ставити запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються;

4) просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Присяжний зобов'язаний:

✓ правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе;

✓ додержуватись порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого;

✓ не відлучатись із залу судового засідання під час судового розгляду;

✓ не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються під час нього;

✓ не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням.

✓ не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Відбір присяжних здійснюється після відкриття судового засідання.

Головуючий повідомляє присяжним, яке провадження підлягає розгляду, роз'яснює їм права та обов'язки, а також умови їх участі в судовому розгляді. Кожен із присяжних має право заявити про неможливість його участі в судовому розгляді, вказавши на причину цього, та заявити собі самовідвід.

Головуючий з'ясує, чи немає передбачених у законі підстав, які перешкоджають залученню громадянина в якості присяжного або є підставою для звільнення окремих присяжних від виконання їх обов'язків, а так само для звільнення присяжних від виконання їх обов'язків за їх усними чи письмовими заявами.

Для з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, прокурор, потерпілий, обвинувачений з дозволу головуючого можуть ставити присяжним відповідні запитання.

Кожному з присяжних, який з'явився, учасники судового провадження можуть заявити відвід з підстав, передбачених КПК.

Усі питання, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і приводом присяжних вирішуються ухвалою суду у складі

двох професійних суддів, що ухвалюється після проведення наради на місці без виходу до нарадчої кімнати, крім випадків, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним. У разі, якщо судді не прийшли до одноголосного рішення щодо вирішення питання, пов'язаного зі звільненням присяжного від участі в розгляді кримінального провадження або самовідводом чи відводом присяжного, присяжний вважається звільненим від участі в розгляді кримінального провадження або відведеним.

Якщо після виконання вимог, передбачених КПК, присяжних залишилось більше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, присяжні визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа присяжних, що не були звільнені або відведені від участі в розгляді кримінального провадження.

Якщо присяжних залишилось менше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, секретар судового засідання за вказівкою головуючого викликає присяжних додатково.

Після відбору основних присяжних відбирається двоє запасних присяжних.

Прізвища відібраних основних і запасних присяжних заносяться до журналу судового засідання в тому порядку, в якому їх було відібрано.

Запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості когонебудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних виносить ухвалу.

Після закінчення відбору основних і запасних присяжних вони займають місця, відведені їм головуючим.

За пропозицією головуючого присяжні складають присягу такого змісту: **«Я (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю виконувати свої обов'язки чесно і неупереджено, брати до уваги лише досліджені в суді докази, при вирішенні питань керуватись законом, своїм внутрішнім переконанням і совістю, як личить вільному громадянину і справедливій людині».**

Текст присяги зачитує кожен присяжний, після чого підтверджує, що його права, обов'язки та компетенція йому зрозумілі.

Прокурору, обвинуваченому, потерпілому та іншим учасникам кримінального провадження протягом усього судового розгляду забороняється спілкуватися з присяжними інакше, ніж у порядку, передбаченому КПК.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження у таких випадках:

1) у разі невиконання присяжним обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 386 КПК;

2) за наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження відповідно до закону.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження за ініціативою головуючого рішенням більшості від складу суду присяжних, яке приймається в нарадчій кімнаті та оформлюється мотивованою ухвалою.

У разі усунення присяжного до складу суду включається запасний присяжний, після чого судовий розгляд продовжується, або, у разі відсутності запасного присяжного, здійснюється відбір нового присяжного в порядку, передбаченому КПК, після чого судове провадження розпочинається з початку.

П'ятий етап (60 хв.) – розгляд в суді присяжних.

У призначений для судового розгляду час головуючий відкриває судове засідання і оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження.

Секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового провадження, викликаних та повідомлених осіб прибув у судове засідання, встановлює їх особи, перевіряє повноваження захисників і представників, з'ясовує, чи вручено судові виклики та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття, якщо вони відомі.

Секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового розгляду, а також про умови фіксування судового засідання.

Головуючий оголошує склад суду, прізвище запасних присяжних, якщо вони призначені, прізвища прокурора, потерпілого, цивільного позивача, обвинуваченого, захисника, цивільного відповідача, представників та законних представників, перекладача, експерта, спеціаліста, секретаря судового засідання, роз'яснює учасникам судового провадження право відводу і з'ясовує, чи заявляють вони кому-небудь відвід.

Судовий розпорядник роздає особам, які беруть участь у судовому розгляді, пам'ятку про їхні права та обов'язки, передбачені КПК. Після ознайомлення обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у судовому розгляді, з пам'яткою, головуєчий з'ясовує, чи зрозумілі їм їх права та обов'язки і у разі необхідності роз'яснює їх.

Перед початком судового розгляду головуючий дає розпорядження про видалення свідків із залу судового засідання. Судовий розпорядник вживає заходів, щоб допитані і недопитані свідки не спілкувалися між собою.

Після закінчення підготовчих дій головуючий оголошує про початок судового розгляду. Судовий розгляд починається з оголошення прокурором короткого викладу обвинувального акта, якщо учасники судового провадження не заявили клопотання про оголошення обвинувального акта в повному обсязі.

Якщо в кримінальному провадженні пред'явлено цивільний позов, цивільний позивач або його представник, а в разі їх відсутності – головуючий оголошує короткий виклад позовної заяви, якщо учасники судового провадження не заявили клопотання про її оголошення в повному обсязі.

Після оголошення обвинувачення головуючий встановлює особу обвинуваченого, з'ясовуючи його прізвище, ім'я, по батькові, місце і дату народження, місце проживання, заняття та сімейний стан, роз'яснює йому суть обвинувачення і запитує, чи зрозуміле воно йому, чи визнає він себе винним і чи бажає давати показання.

Якщо обвинувачених декілька, головуючий здійснює зазначені дії щодо кожного з них. Якщо у кримінальному провадженні пред'явлено цивільний позов, головуючий запитує обвинуваченого, цивільного відповідача, чи визнають вони позов.

Після виконання цих дій головуючий з'ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити, та про порядок їх дослідження.

Докази зі сторони обвинувачення досліджуються в першу чергу, а зі сторони захисту – у другу. Обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені.

Суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів стосовно тих обставин, які ніким не оспоруються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку. Допит обвинуваченого здійснюється обов'язково.

Клопотання учасників судового провадження розглядаються судом після того, як буде заслухана думка решти учасників судового провадження, про що постановляється ухвала. Відмова в задово-

ленні клопотання не перешкоджає його повторному заявленню з інших підстав.

Головуючий опитує учасників судового розгляду, чи мають вони клопотання про виклик нових свідків, експертів, про витребування і залучення до справи нових доказів.

Прокурор. Клопотань не маю (або: прошу долучити до справи). *Захисник* *Підсудний* *Інші учасники судового розгляду.* Клопотань не маємо; проти клопотання прокурора не заперечуємо.

Якщо клопотання оформлене письмово, воно подається головуючому. У протоколі вказується, ким і про що заявлено клопотання, що воно долучено до справи (навіть коли воно відхилене головуючим).

Головуючий постановив: задовольнити клопотання прокурора (захисника), долучити до справи .., викликати свідка (прізвище, ім'я, по батькові).

Допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник. Після цього обвинуваченому можуть бути поставлені запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, а також головуючим і суддями. Крім того, головуючий має право протягом всього допиту обвинуваченого зоставити йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей.

Якщо обвинувачений висловлюється нечітко або з його слів не можна дійти висновку, чи визнає він обставини чи заперечує проти них, суд має право зажадати від нього конкретної відповіді – «так» чи «ні».

У разі здійснення судового розгляду стосовно декількох обвинувачених, якщо цього вимагають інтереси кримінального провадження або безпека обвинуваченого, допит одного з обвинувачених на підставі мотивованої ухвали суду може здійснюватися з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення в порядку, передбаченому ст. 336 КПК. У судовому засіданні обвинувачений має право користуватися нотатками.

Перед **допитом свідка** головуючий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки свідка з обвинуваченим і потерпілим. Крім того, головуючий з'ясовує чи отримав свідок пам'ятку про його права та обов'язки, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також з'ясовує, чи не відмовляється він з підстав, встановлених законом, від надання показань, і попереджає його про кримінальну відповідальність за відмову від надання показань та завідомо неправдиві показання.

Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуючий у судовому засіданні приводить його до присяги такого змісту:

«Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю говорити суду правду і лише правду».

Німий свідок складає присягу в письмовій формі, підписуючи текст того самого змісту.

Суд зобов'язаний контролювати хід допиту свідків, щоб уникнути зайвого витрачання часу, захистити свідків від образи або не допустити порушення правил допиту.

Кожний свідок допитується окремо. Свідки, які ще не дали показань, не мають права перебувати в залі судового засідання під час судового розгляду.

За клопотанням сторони або самого свідка свідок допитується за відсутності певного допитаного свідка.

Свідка обвинувачення першим допитує прокурор, свідка захисту – захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений (прямий допит). Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї.

Після прямого допиту протилежній стороні надається можливість перехресного допиту свідка. Під час перехресного допиту дозволяється ставити навідні запитання.

Під час допиту свідка сторонами головуючий за протестом сторони має право зняти питання, що не стосуються суті кримінального провадження.

У виняткових випадках для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторін чи самого свідка постановляє мотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможливує його ідентифікацію та забезпечує сторонам можливість зстави запитання і слухати відповіді на них. У разі якщо існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод. Перед прийняттям відповідної ухвали суд зобов'язаний з'ясувати наявність заперечень сторін проти проведення допиту свідка в умовах, що унеможливають його ідентифікацію, і в разі їх обґрунтованості відмовити у проведенні допиту свідка в порядку, визначеному цією частиною.

Якщо свідок висловлюється нечітко або з його слів не можна дійти висновку про те, чи визнає він обставини чи заперечує проти них, суд має право зажадати від цього свідка конкретної відповіді – «так» чи «ні».

Після допиту свідка йому можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, а також головуючим та суддями.

Свідок, даючи показання, має право користуватися нотатками, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті.

Свідок може бути допитаний повторно в тому самому або наступному судовому засіданні за його клопотанням, за клопотанням сторони або з ініціативи суду, якщо під час судового розгляду з'ясувалося, що свідок може надати показання стосовно обставин, щодо яких він не допитувався. Під час дослідження інших доказів свідкам можуть ставити запитання учасники судового провадження, експерт, а також суд.

Суд має право призначити одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпілих, обвинувачених) для з'ясування причин розбіжності в їхніх показаннях, який проводиться з урахуванням правил, встановлених КПК. Допитаний свідок на вимогу суду може бути залишений у залі судового засідання.

Допит потерпілого. Перед допитом потерпілого головуючий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки потерпілого з обвинуваченим. Крім того, головуючий з'ясовує, чи отримав потерпілий пам'ятку про його права та обов'язки, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання. Допит потерпілого проводиться з дотриманням правил, передбачених КПК.

Допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності педагога, психолога або законного представника.

Свідку, який не досяг шістнадцятирічного віку, головуючий роз'яснює обов'язок про необхідність давати правдиві показання, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить до присяги.

До початку допиту педагогу, психологу або законному представнику роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми під час допиту, а також право протестувати проти запитань та ставити запитання. Головуючий має право відвести поставлене питання.

У випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання, в іншому приміщенні, з використанням відео конференції.

Пред'явлення для впізнання. Свідкові, потерпілому, обвинуваченому під час судового розгляду можуть бути пред'явлені для впізнання особа чи річ. Пред'явлення для впізнання проводиться після того, як особа, яка впізнає, під час допиту вкаже на ознаки, за якими вона може впізнати особу чи річ. Під час пред'явлення особи чи речі для впізнання особа, яка впізнає, повинна вказати, чи впізнає вона особу або річ і за якими саме ознаками.

Допит експерта в суді. За клопотанням сторони, потерпілого або з власної ініціативи суд має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку. Перед допитом експерта головуючий встановлює його особу та приводить до присяги такого змісту:

«Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості».

Після цього головуючий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку.

Експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони обвинувачення, першою допитує сторона обвинувачення, а експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони захисту, – сторона захисту. Після цього експерту можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, а також головуючим та суддями.

Експерту можуть бути поставлені запитання щодо наявності в експерта спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо), дотичної до предмета його експертизи; використаних методик та теоретичних розробок; достатності відомостей, на підставі яких готувався висновок; наукового обґрунтування та методів, за допомогою яких експерт дійшов до висновку; застосовності та правильності застосування принципів та методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються достовірності висновку.

Суд має право призначити одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження.

Кожна сторона для доведення або спростування достовірності висновку експерта має право надати відомості, які стосуються знань, вмінь, кваліфікації, освіти та підготовки експерта. Експерт під час відповідей має право користуватися своїми письмовими та іншими матеріалами, які використовувалися під час експертного дослідження.

Дослідження речових доказів. Речові докази оглядаються судом, а також подаються для ознайомлення учасникам судового провадження, а в разі необхідності – також іншим учасникам криміналь-

ного провадження. Особи, яким подані для ознайомлення речові докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з річчю та її оглядом. Огляд речових доказів, які не можна доставити в судове засідання, за необхідності проводиться за їх місцезнаходженням. Учасники судового провадження мають право ставити запитання з приводу речових доказів експертам, спеціалістам, свідкам, які їх оглядали.

Дослідження документів. Протоколи слідчих чи розшукових дій та інші долучені до матеріалів кримінального провадження документи, якщо в них викладені чи посвідчені відомості, що мають значення для встановлення фактів і обставин кримінального провадження, повинні бути оголошені в судовому засіданні за ініціативою суду або за клопотанням учасників судового провадження та пред'явлені для ознайомлення учасникам судового провадження, а в разі необхідності – також іншим учасникам кримінального провадження.

Учасники судового провадження мають право ставити запитання щодо документів свідкам, експертам, спеціалістам.

Якщо долучений до матеріалів кримінального провадження або наданий суду особою, яка бере участь у кримінальному провадженні, для ознайомлення документ викликає сумнів у його достовірності, учасники судового провадження мають право просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або призначити відповідну експертизу цього документа.

Дослідження звуко- і відеозаписів. Відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису проводяться в залі судового засідання або в іншому спеціально обладнаному для цього приміщенні з відображенням у журналі судового засідання основних технічних характеристик обладнання та носіїв інформації і зазначенням часу відтворення (демонстрації). Після цього суд заслуховує доводи учасників судового провадження. У разі необхідності відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису можуть бути повторені повністю або в певній частині. З метою з'ясування відомостей, що містяться у звуко- і відеозаписах, судом може бути залучено спеціаліста. Заяву про підробку звуко- і відеозаписів суд розглядає в порядку, передбаченому для розгляду заяв про підробку документів.

Консультації та роз'яснення спеціаліста. Під час дослідження доказів суд має право скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями спеціаліста, наданими на підставі його спеціальних знань.

Спеціалісту можуть бути поставлені питання щодо суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першою ставить за-

питання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, а потім інші особи, які беруть участь у кримінальному провадженні. Головуючий у судовому засіданні має право ставити спеціалістові запитання в будь-який час дослідження доказів.

Огляд на місці. У виняткових випадках суд, визнавши за необхідне оглянути певне місце, проводить огляд за участю учасників судового провадження, а якщо цього вимагають обставини – за участю свідків, спеціалістів і експертів. Огляд на місці не може проводитися під час здійснення провадження судом присяжних.

Огляд на місці здійснюється згідно з правилами, передбаченими КПК для огляду під час досудового розслідування. На місці огляду учасникам кримінального провадження, які беруть у ньому участь, можуть бути поставлені запитання, пов'язані з проведеним оглядом.

Учасники судового провадження при огляді мають право звертати увагу суду на те, що, на їхню думку, може мати доказове значення. Проведення огляду і його результати відображаються у протоколі огляду місця та можуть фіксуватися технічними засобами.

Якщо під час судового розгляду будуть встановлені підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, суд постановляє ухвалу про зміну порядку розгляду і продовжує судовий розгляд згідно з правилами, передбаченими главою 39 КПК.

Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами. Після з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами головуючий у судовому засіданні з'ясовує в учасників судового провадження, чи бажають вони доповнити судовий розгляд і чим саме.

У разі заявлення клопотань про доповнення судового розгляду суд розглядає їх, у зв'язку з чим має право ставити запитання сторонам чи іншим учасникам кримінального провадження.

За відсутності клопотань або після вирішення клопотань, якщо вони були подані, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатов.

Судові дебати. У судових дебатах виступають прокурор, потерпілий, його представник чи законний представник, цивільний позивач, його представник чи законний представник, цивільний відповідач, його представник, обвинувачений, його законний представник, захисник.

Якщо в судовому розгляді брали участь декілька прокурорів, у судових дебатах на їхній розсуд має право виступити один прокурор або кожен із них обґрунтовує у промові свою позицію у певній частині обвинувачення.

Якщо в судовому розгляді брали участь декілька захисників обвинуваченого, порядок виступів у судових дебатах визначається ними за взаємною згодою. У разі відсутності згоди порядок їх виступів встановлює суд.

Якщо в судовому розгляді брали участь декілька обвинувачених, захисників, представників, порядок їх виступів у судових дебатах встановлює суд.

Учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові докази, суд відновлює з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин.

Суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. Головуючий має право зупинити виступ учасника дебатів, якщо він після зауваження повторно вийшов за межі кримінального провадження, що здійснюється, чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру, і надати слово іншому учаснику дебатів. Після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися репліками. Право останньої репліки належить обвинуваченому або його захиснику.

Останнє слово обвинуваченого. Після оголошення судових дебатів закінченими суд надає обвинуваченому останнє слово. Суд не має права обмежувати тривалість останнього слова обвинуваченого певним часом. Ставити запитання обвинуваченому під час його останнього слова не дозволяється.

Якщо обвинувачений в останньому слові повідомить про нові обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження, суд за своєю ініціативою або за клопотанням учасників судового провадження відновлює з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірку їх доказами, після завершення яких відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і надає останнє слово обвинуваченому.

Вихід суду для ухвалення вироку. Після останнього слова обвинуваченого суд негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення вироку, про що головуєчий оголошує присутнім у залі судового засідання.

Під час ухвалення вироку ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який здійснює судовий розгляд.

Суд вправі перервати нараду лише для відпочинку з настанням нічного часу. Під час перерви судді не можуть спілкуватися з осо-

бами, які брали участь у кримінальному провадженні. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення вироку в нарадчій кімнаті. Прийняття ухвали суду в нарадчій кімнаті здійснюється відповідно до правил, передбачених КПК

Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку. Ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити такі питання:

- 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа;
- 2) чи містить це діяння склад кримінального правопорушення, і якою саме статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений;
- 3) чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення;
- 4) чи підлягає обвинувачений покаранню за вчинене ним кримінальне правопорушення;
- 5) чи є обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання обвинуваченого, і які саме;
- 6) яка міра покарання має бути призначена обвинуваченому і чи повинен він її відбувати;
- 7) чи підлягає задоволенню пред'явлений цивільний позов і, якщо так, на чію користь, в якому розмірі та в якому порядку;
- 8) чи вчинив обвинувачений кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності;
- 9) чи є підстави для застосування до обвинуваченого, який вчинив кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, примусового заходу медичного характеру, передбаченого ст. 94 КК;
- 10) чи слід у випадках, передбачених ст. 96 КК, застосувати до обвинуваченого примусове лікування;
- 11) чи необхідно призначити неповнолітньому громадського вихователя;
- 12) що належить вчинити з майном, на яке накладено арешт, речовими доказами і документами;
- 13) на кого мають бути покладені процесуальні витрати і в якому розмірі;
- 14) як вчинити із заходами забезпечення кримінального провадження.

Якщо особа обвинувачується у вчиненні декількох злочинів або декількох кримінальних проступків, суд вирішує питання, зазначені у КПК, окремо за кожним кримінальним правопорушенням.

Якщо обвинувачуються декілька осіб, суд вирішує питання окремо щодо кожного з обвинувачених.

Обираючи при ухваленні вироку норму закону України про кримінальну відповідальність, яка підлягатиме застосуванню до су-

спільно небезпечних діянь, суд зобов'язаний враховувати висновки Верховного Суду України, викладені в його ухвалах.

Нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені ст. 368 КПК, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів.

Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім.

Ніхто із складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується шляхом голосування.

Кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

У випадку, коли серед більшості складу суду, яка прийняла рішення, відсутні професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.

Проголошення судового рішення. Судове рішення проголошується прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.

Якщо складання судового рішення у формі ухвали вимагає значного часу, суд має право обмежитись складанням і оголошенням його резолютивної частини, яку підписують всі судді. Повний текст ухвали повинен бути складений не пізніше п'яти діб з дня оголошення резолютивної частини і оголошений учасникам судового провадження. Про час оголошення повного тексту ухвали має бути зазначено у раніше складеній її резолютивній частині.

Після проголошення вироку головуючий роз'яснює обвинуваченому, захиснику, його законному представнику, потерпілому, його представнику право подати клопотання про помилування, право ознайомитися із журналом судового засідання і подати на нього письмові зауваження. Обвинуваченому, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, роз'яснюється право заявляти клопотання про доставку в судові засідання суду апеляційної інстанції.

Якщо обвинувачений не володіє державною мовою, то після проголошення вироку перекладач роз'яснює йому зміст резолютивної частини судового рішення. Копія вироку на рідній мові обви-

нуваченого або іншої мові, якою він володіє, у перекладі, що засвідчений перекладачем, вручається обвинуваченому.

Ухвали, постановлені в судовому засіданні, оголошуються негайно після їх постановлення.

Учасники судового провадження мають право отримати в суді копію вироку чи ухвали суду. Копія вироку негайно після його проголошення вручається обвинуваченому та прокурору.

Копія судового рішення не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається учаснику судового провадження, який не був присутнім в судовому засіданні.

Шостий етап (до 30 хв.) – підведення підсумків гри.

Члени журі аналізують і оцінюють дії кожного учасника, вказують на допущені недоліки, вислуховують міркування і виступи учасників.

Найбільш активним учасникам викладач, який веде курс, виставляє залік з кримінального процесу. За розпорядженням декана їм оголошується подяка. По можливості вони нагороджуються грамотами чи пам'ятними подарунками.

2.2. ГРА «ЩИТ І МЕЧ»

Мета гри. Гра призначається для більш глибокого вивчення і засвоєння курсу «Судоустрій». У грі беруть участь студенти, які прослухали десять перших тем навчальної програми.

Склад і функціональні обов'язки учасників гри. В ігровому заїнятті бере участь вся академічна група. Вона поділяється (за списком, бажанням студентів чи за вибором викладача) на дві команди, які умовно можна назвати «Щит і меч». Учасники гри мають попередньо засвоїти зазначені в навчальній програмі перші десять тем, вивчити відповідні розділи Конституції, законодавчих актів.

Арбітри (викладач, який веде семінарське заняття і аспірант чи лаборант кафедри) на стадії підготовки до ігрового заняття готують питання, роз'яснюють учасникам гри її зміст, по ходу гри контролюють ігровий режим, ведуть облік результатів у процесі гри; по закінченні гри підводять підсумки, виставляють оцінки.

Капітани команд (обираються командами чи призначаються викладачем із найактивніших студентів групи) записують на дошці склад своїх команд, заздалегідь готують по 2–3 запитання один одному з теми занять, які задаються, стежать за ігровою дисципліною членів команд. Члени команд по черзі виходять до столу арбітрів, одержують питання, протягом 1–2 хвилин відповідають на нього.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УЧАСНИКІВ. У навчальній грі застосовується бальна система оцінки учасників. За кожну вдалу та обгрунтовану відповідь учасник отримує один бал. Набрані студентом під час гри три бали дорівнюють оцінці «5». За порушення ігрового режиму, підказки арбітри наділені правом карати штрафними балами.

ВИХІДНІ МАТЕРІАЛИ. Учасниками навчальної гри використовуються: розданий їм матеріал, дошка, чисті аркуші паперу.

ПРОЦЕС НАВЧАЛЬНОЇ ГРИ складається з чотирьох етапів:

1. Підготовка до гри.
2. Початок гри.
3. Навчальна гра.
4. Підведення підсумків навчальної гри.

Перший етап. Підготовка до гри триває близько трьох місяців. Студенти слухають лекції з курсу судових та правоохоронних органів, готуються до звичайних семінарських занять, передбачених програмою. Капітани команд попереджаються про те, що вони зобов'язані підготувати 2–3 запитання один одному з теми заняття (викладачеві перед початком гри подаються підготовлені запитання і відповіді на них із вказівкою на джерело).

На перерві перед початком гри капітани чи будь-хто з членів команди пишуть прізвища учасників гри на дошці, готують таблички з назвами команд.

Другий етап (3–5 хв.). Початок навчальної гри. Гра починається в установлений час перевіркою готовності учасників, які перед початком навчальної гри займають свої місця.

Арбітр пояснює всім учасникам гри її зміст, правила поведінки. За запізнення та інші порушення карає штрафними балами.

Учасники гри готують чисті аркуші паперу із зазначенням прізвища та назви своєї команди.

Третій етап (75–80 хв.). Починається з розминки. Арбітр оголошує 1–2 питання чи задачу із запропонованих і підготовлених викладачем, а учасники гри мають дати письмову відповідь впродовж 3–5 хв.

Студенти пишуть відповіді та здають їх арбітрам. Останні оцінюють ці відповіді й проставляють зароблені студентами бали навпроти прізвища кожного з них на дошці. Викладач по черзі викликає представників команд до столу. Обравши питання (можна за допомогою вовчка), студент зачитує його і впродовж 1–2 хв. відповідає на нього. Якщо йому важко це зробити, відповідь можуть дати інші студенти (усно чи письмово). По закінченні вказаного строку вони здають свої записки викладачеві.

За вказівкою викладача, який веде семінарське заняття, зароблені членами команди бали проставляються на дошці. Потім настає

конкурс капітанів. Вони по черзі задають один одному запитання і відповідають на них.

Четвертий етап. Підведення підсумків навчальної гри (5–10 хв.) Арбітри підводять підсумки гри, проставляють бали проти кожного прізвища, потім підсумовують їх по кожній команді. Викладач оцінює й аналізує дії учасників, вказує на помилки, допущені студентами, заслуховує міркування і виступи учасників.

Викладач, який веде семінарське заняття, на основі одержаних впродовж гри балів, виставляє оцінки і оголошує їх студентам.

2.3. ГРА «МАГ» (Малі активні групи)

Склад і функціональні обов'язки учасників гри. В ігровому занятті бере участь вся група, яка ділиться на три команди: «допитливі», «кмітливі» і «критики».

Викладач пояснює учасникам гри її зміст. По ходу заняття контролює ігровий режим, веде облік результатів у процесі гри. По закінченні підбиває підсумки, виставляє оцінки.

«Допитливі» задають питання чи ставлять задачу за темою заняття або за пройденим матеріалом.

«Кмітливі» відповідають на поставлені питання чи розв'язують задачу.

«Критики» стежать за регламентом, критикують дії та рішення двох перших груп, пропонують розподіл п'яти наявних балів між трьома командами.

Інтереси і критерії оцінки діяльності учасників гри. В ігровому занятті застосовується бальна система оцінки. Максимальна оцінка: два бали – за питання, три – за відповідь; «критики» одержують бали, які аргументовано віднімуть у двох інших команд. Викладач має право «вето» на несправедливе рішення критиків і право присудження додаткового балу за особливо цікаве завдання (задачу) або відповідь.

Процес гри складається з чотирьох етапів.

Перший етап. Підготовка до гри триває тиждень. За заданою темою студенти вивчають спеціальну літературу, законодавчий матеріал, готують самостійне завдання, питання, задачі.

Другий етап (3-5 хв.) Гра починається в точно визначений час перевіркою готовності учасників. Викладач пояснює учасникам гри її зміст, правила поведінки. Запізнення і порушення гри караються штрафними балами.

Третій етап (30-50 хв.). Процес гри починається з перевірки домашнього завдання, за виконання якого кожен учасник може одержати півбала чи бал. Після цього команда «допитливих» ставить питання чи пропонує розв'язати задачу «кмітливим», а «критики» оцінюють дії перших двох команд.

На зачитування питання відводиться 1 хв., на відповідь – 3–5, на критику – 2–4 хв. Після кожного туру команди міняються місцями: «допитливі» стають «кмітливими», «кмітливі» — «критиками», «критики»—«допитливими».

Четвертий етап (5 хв.). Викладач підводить підсумки, проставляє бали навпроти кожного прізвища, аналізує дії учасників, вказує на допущені помилки, заслуховує міркування студентів.

За одержаними впродовж навчальних ігор балами найкмітливішим учасникам викладач виставляє автоматичний залік, а щодо екзамену – доповідає на засіданні кафедри результати і за її рішенням таким студентам виставляються відмінні оцінки без опитування.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, 1996 р. із змінами та доповненнями. – К., 2012.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». – К., 2010.
3. Закон України «Про Конституційний Суд України». – К., 1996.
4. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж». – К., 1994.
5. Кодекс адміністративного судочинства України.– К., 2005.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К., 2012.
7. Закон України «Про господарські суди».– К., 2001.
8. Бевзенко В.М. Адміністративні суди України.– К., 2006.
9. Михайленко О.Р. Складання процесуальних документів з кримінальних справ. – К., 1996.
10. Молдован В.В., Михеєнко М.М. Юридичний практикум: Навчальні ігри. – К, 1994.
11. Молдован В.В., Мельник С.М. Судоустрій України.– К., 2011.
12. Молдован А.В., Мельник С.М. Кримінальний процес України. – К., 2013.
13. Правовые системы стран мира. – М., 2001.
14. Суслло Д.С. Історія суду Радянської України, 1917-1967 рр. – К., 1968.
15. Теліпко В.Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар. /За ред..проф. Молдована В.В.– К., 2011.
16. Шишкін В.І. Судові системи країн світу. – К., 2001.

ЧАСТИНА ДРУГА

ОПОРНІ КОНСПЕКТИ З ОСНОВНИХ ТЕМ КУРСУ «СУДОУСТРІЙ»

Суд – не на осуд, а на розсуд

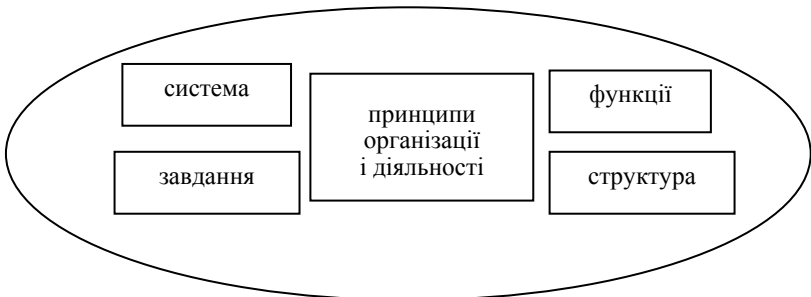
Тема № 1

ПРЕДМЕТ І ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ КУРСУ «СУДОУСТРІЙ УКРАЇНИ»

1. Предмет, завдання і система «Судоустрою України».
2. Судова система України та функції суду.
3. Поняття про суд першої, апеляційної, касаційної інстанцій.
4. Перегляд справ за нововиявленими обставинами.
5. Зв'язок «Судоустрою України» з іншими навчальними курсами.
6. Правові джерела курсу.
7. Періодичні юридичні видання в Україні.

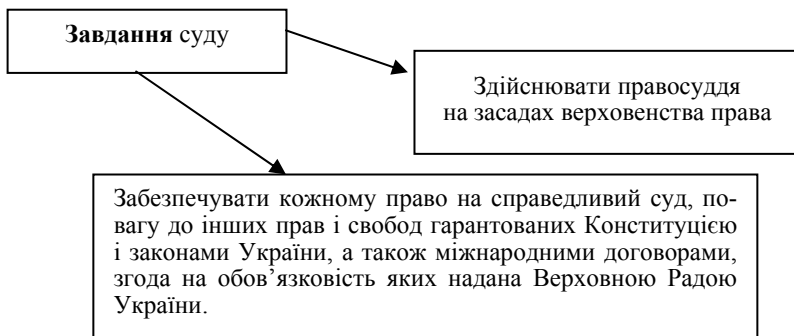
1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І СИСТЕМА «СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ»

До предмета курсу «Судоустрій України» входять

Предмет «Судовстрій України» має на меті ознайомити студентів з будовою, структурою, комплектацією, порядком формування, вирішенням кадрових питань та із загальними засадами судової діяльності. Серед державних органів суди займають специфічне становище в силу особливостей їх формування, повноважень, вимог до працівників, завдань і мети їх діяльності. Предмет учбової дисципліни розкривається в проблемах і положеннях, які вивчаються в ній. Предмет даного курсу охоплює, в першу чергу, дані про судові органи, які здійснюють правосуддя, а також дані щодо інших органів, покликаних сприяти судовій діяльності.

Сукупність проблем і положень вивчається в певній послідовності, яка і обумовлює систему дисциплін «Судовстрій України». Системою вивчення даної дисципліни передбачено засвоєння матеріалу від простішого до більш складного. В цілому система розділів дисципліни побудована з врахуванням місця, значення і функцій кожного з судових органів, є логічно послідовною. Спочатку розкривається зміст і система предмету, поняття судової влади, статусу суддів, правосуддя і його конституційних принципів. Далі послідовно вивчається судова система України.

При здійсненні правосуддя завданням суду є забезпечення: захисту гарантованих Конституцією України та законами прав і свобод людини і громадянина; захисту прав і законних інтересів юридичних осіб; інтересів суспільства і держави. Ці завдання суд виконує виходячи із принципу верховенства права, який згідно із ст. 8 Конституції має діяти в Україні. Це означає, що суд як правовий інститут держави при здійсненні правосуддя виходить з пріоритету права перед іншими соціальними нормами, наприклад звичаями, мораллю тощо. Суд, здійснюючи правосуддя, повинен керуватися тільки Конституцією і законодавством України.

У юридичній діяльності суду правосуддя має здійснюватися на засадах верховенства права, з тим щоб забезпечувався захист прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Завдання, передбачені у ст. 8 Конституції, що коментується, суд виконує під час здійснення правосуддя — розгляду і вирішення конкретних судових справ правовими засобами, які йому надані у судочинстві для захисту гарантованих прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Завдання суду при здійсненні правосуддя конкретизовані у процесуальному законодавстві (*ЦПК, ГПК, КАС, КПК*), яке врегульовує порядок провадження у цивільному, господарському, адміністративному, кримінальному судочинстві.

Здійснення судом правосуддя у кримінальних справах спрямовано на: викриття осіб, винних у вчиненні злочинів, притягнення до відповідальності та справедливе їх покарання; захист осіб від безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності і засудження невинуватих; охорону прав та законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави, яким злочином заподіяно шкоду.

При розгляді і вирішенні конкретної кримінальної справи забезпечується додержанням судом процесуальних правил, що є реалізацією демократичних засад правосуддя, спрямованих на гарантування підсудному, потерпілому, іншим учасникам процесу їхніх прав і охоронюваних інтересів, зокрема права підсудного на захист, рівність всіх учасників процесу перед законом і судом, дотримання презумпції невинуватості. Водночас реалізацією в судовому розгляді кримінальної справи засад правосуддя забезпечуються інтереси суспільства і держави, які зацікавлені у швидкому, повному розкритті злочинів, викритті винних осіб та правильному застосуванні до них законів.

У цивільних і господарських справах основним завданням є охорона прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб – учасників цивільних і господарських правовідносин, повний, всебічний розгляд і вирішення судом конкретної справи досягається шляхом дотримання правил судочинства, якими сторонам гарантуються права на доведення своїх вимог, спростування безпідставних вимог іншої сторони. У такий спосіб забезпечуються інтереси як учасників процесу, так і інтереси суспільства і держави. Здійснення правосуддя у цивільних справах за скаргами громадян на рішення, дії або бездіяльність у сфері управлінської діяльності у першу чергу спрямовано на правовий захист людини і громадянина від недобросовісних або некомпетентних службових і посадових осіб. Судовий розгляд такої справи забезпечує

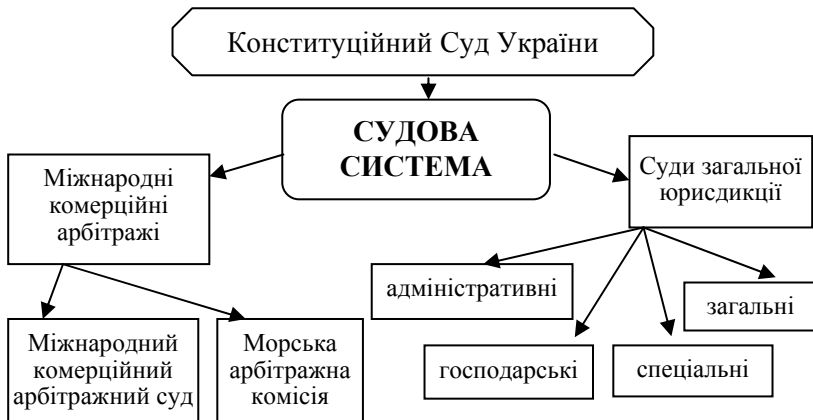
інтереси людини і громадянина, які звернулися до суду, а водночас й інтереси суспільства і держави, які заінтересовані у боротьбі з бюрократизмом і зловживаннями службових і посадових осіб.

Право на справедливий суд закріплено у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і в п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Сприйняття цього принципу судової влади вимагає від держави дотримання наступних умов: гарантії доступу до суду, матеріальних гарантій, тобто забезпечення певних вимог стосовно організації судів та кількісного складу корпусу суддів, процесуальних гарантій щодо здійснення судового розгляду.

Міжнародно-правовими актами, а також практикою Європейського суду з прав людини право на справедливий суд встановлені певні вимоги до організації суду: його створення на підставі закону; самостійність, безсторонність; доступність; додержання процедури розгляду справи; гласність; забезпечення реалізації наданих процесуальним законом прав учасників судового розгляду; змагальність; розумний строк розгляду справи; виконання остаточного судового рішення.

Згідно з чинним законодавством суду надані всі необхідні повноваження приймати рішення на підставі принципу верховенства права. Суди мають всі можливості прямого застосування належним чином ратифікованих міжнародних договорів, у тому числі рішень Європейського суду з прав людини, визнання пріоритетності прав і свобод особи, повноваження по скасуванню неправових актів органів законодавчої й виконавчої гілок влади.

Судова система – це сукупність судових органів держави.

Судова система України відповідає рівню соціально-економічного розвитку, пануючим у суспільстві поглядам на місце суду в системі механізмів державної влади, накопиченому досвіду і певним традиціям. Відмітна риса судової системи України полягає в тому, що вона є системою унітарної держави, котра, на відміну від федеративних держав, де існує система як федеральних судів, так і судів окремих суб'єктів федерації (штатів, земель, областей і країв), має єдину судову систему, яка не передбачає поділ предмета юрисдикції між судами за ознакою приналежності до різних внутрішньодержавних утворень.

Відмінністю судової системи України є існування двох гілок судової системи: Конституційного Суду і судів загальної юрисдикції. Останні у свою чергу складаються з загальних та спеціалізованих судів. До загальних належать районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди, апеляційні суди областей, міст Києва та Севастополя, апеляційний суд Автономної Республіки Крим.

Спеціалізованими судами є господарські суди областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, апеляційні господарські суди та Вищий господарський суд України, а також окружні адміністративні суди, апеляційні адміністративні суди та Вищий адміністративний суд України. До спеціалізованих судів також належить Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ. Очолює систему судів загальної юрисдикції Верховний Суд України.

Виходячи із змісту ст. 3 Закону «Про судоустрій і статус судів», можна дійти висновку, що судова система України — це сукупність усіх судів, яка побудована у відповідності з їх компетенцією, завданнями і цілями та ґрунтується на конституційних засадах правосуддя. Судова система поділяється на чотири судові ланки. Кожна судова ланка має однакову предметну підсудність по вирішенню судових справ у межах адміністративної території. Суди різних ланок виконують різні функції, пов'язані з вирішенням судових справ у різних стадіях їх розгляду, і залежно від функцій є судами різних інстанцій: першої (місцеві суди), другої (апеляційні суди), третьої (вищі спеціалізовані суди), четвертої (Верховний Суд України).

Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції. Він не має підсистем. Основною метою діяльності Конституційного Суду України є гарантія верховенства Конституції України — Основного Закону на всій території держави. Він вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції та за-

конів України. Рішення Конституційного Суду України є остаточними і не підлягають оскарженню. Цей суд займає відокремлене від інших судів місце. Він не здійснює нагляду ні за яким судовим органом і не переглядає судових рішень, які постановлені судами загальної юрисдикції, хоча його рішення можуть мати істотне значення для усіх судів, а тому й можуть впливати на судову практику судів загальної юрисдикції.

Організація і діяльність Конституційного Суду України встановлюються розділом XII Конституції України і Законом України «Про Конституційний Суд України». Порядок обрання суддів Конституційного Суду на адміністративні посади в суді, утворення Колегій суддів, постійних і тимчасових комісій, порядок проведення пленарних засідань та інші питання внутрішньої діяльності Конституційного Суду України визначаються Регламентом Конституційного Суду України, затвердженим його рішенням від 5 березня 1997 р. Конституція визначає принципові положення побудови судової системи, які мають бути враховані при визначенні гілок і рівнів судової системи та повноважень її складових елементів. Це такі положення:

- забезпечення доступності правосуддя у його організаційному аспекті завдяки побудові розгорнутої мережі судів відповідно до адміністративно-територіального устрою України та утворення підсистеми спеціалізованих судів; – визнання певної автономності функціонування спеціалізованих судів, підсистеми яких очолюють відповідні вищі суди;

- закріплення єдності та моноцентризму системи судів загальної юрисдикції, надання Верховному Суду України статусу найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції; – запровадження апеляційної форми як основного первісного порядку перегляду судових справ; – заборона створення судів, порядок формування і компетенція яких не збігаються з порядком утворення і компетенцією судів загальної юрисдикції.

Принцип територіальності побудови судової системи забезпечує територіальне розмежування компетенції однорідних судів, тобто визначає межі судового округу. Найбільшого значення дія принципу територіальності набуває при визначенні мережі судів першого рівня, оскільки вона має бути розгалуженою, щоб забезпечити кожній особі реальну можливість дістатися судової установи для вирішення своєї справи за суттю.

Мережа судових органів має рівномірно поширюватись на всі адміністративно-територіальні одиниці України. З цього логічно випливає, що судові округи судів відповідних рівнів повинні мати однакове співвідношення з адміністративно-територіальними одиницями, на які поширюється юрисдикція судів. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» визначив, що місцевими загальними судами є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди. Місцевими господарськими судами є господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, а місцевими адміністративними судами є окружні суди, що утворюються в округах відповідно до указу Президента України.

Таким чином, в основу побудови судової системи на першому її шаблі покладений адміністративно-територіальний устрій України відповідного рівня, тобто судові округи співпадають з адміністративними одиницями. Перевагою такої схеми побудови судової системи є те, що вся інфраструктура держави також побудована з урахуванням її адміністративно-територіального устрою, що надає змогу кожній особі без значних витрат звернутися за захистом своїх прав до свого суду. Така схема побудови виступає одним з чинників забезпечення доступності правосуддя у його судоустрійному аспекті.

Принцип спеціалізації у побудові судової системи є одним з факторів забезпечення права на правосуддя. Ця вимога пов'язана з необхідністю розгляду справи компетентним судом. Компетентний суд — це не лише суд, уповноважений здійснити правосуддя у повному обсязі з винесенням рішення за суттю, а й суд, у фаховості якого впевнена особа, яка до нього звертається.

У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено таку побудову судової системи, де мають місце елементи і «зовнішньої», і «внутрішньої» спеціалізації. Критерієм спеціалізації є предмет спірних правовідносин і властива йому відповідна процесуальна процедура. Але не тільки. У побудові судової системи України було враховано й попередній досвід існування відокремленої гілки господарських судів, хоча між природою матеріально-правових відносин і притаманною їй процесуальною процедурою, характерними для цивільного судочинства, значно більше спільного з матеріальноправовими відносинами і процесуальною процедурою господарського судочинства, ніж кримінального. Господарські, а також адміністративні суди, побудовані за ознакою «зовнішньої» спеціалізації, тобто утворюють окрему гілку в системі судів загальної юрисдикції. Для загальних судів діє внутрішня спеціалізація в межах однієї судової установи, яка реалізується або розподілом

між суддями місцевого суду обов'язків з розгляду цивільних чи кримінальних справ, де це можливо завдяки кількісному складу суддів, або створенням судових палат в апеляційних судах. Окрім того, у судах різних судових юрисдикцій може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ даної юрисдикції.

Принцип єдності судової системи проявляється у тому, що в Україні утворена цілісна система судів загальної юрисдикції, яка поєднує функціонування загальних і спеціалізованих судових гілок з існуванням єдиного найвищого судового органу. Таким органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

Принцип єдності включає у себе і такі елементи як: єдині засади організації та діяльності судів; єдиний статус суддів; обов'язковість для всіх судів правил судочинства, визначених законом; обов'язковість виконання на території України судових рішень; єдиний порядок організаційного забезпечення діяльності судів; фінансування судів виключно з Державного бюджету України; вирішення питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування.

Принцип інстанційності визначає обсяг процесуальних повноважень суду з вирішення судової справи. Судові інстанції з'явилися лише тоді, коли: учасники процесу набули права на скаргу, і ця скарга стала спонукою руху справи по вертикалі судових установ; обсяг повноважень судів з розгляду і перегляду однієї і тієї самої справи почав відрізнятися, і ця відмінність чітко визначена законом.

Перегляд судових справ здійснюється на вимогу зацікавлених сторін, а за своїм змістом розрізняється на перегляд вирішення окремих питань, які зустрічаються у справі, перегляд рішення за суттю і перегляд його з підстав неправильного застосування норм матеріального права чи суттєвого порушення норм процесуального права, тобто з метою вирішення завдання однакового розуміння правових норм у правозастосовній практиці судів. Для кожної справи встановлюється не більше однієї апеляційної і однієї касаційної інстанції.

Принцип ступінчастості означає, що над кожним судом, який розглядає справу по суті, має бути наступний суд, який розглядає справу як суд другої інстанції, а над судом другої інстанції є суд, що здійснює повноваження суду третьої інстанції. Справа по сходинкам судової системи має рухатися поступово і послідовно, не оминаючи чергової сходинки судової системи.

Принцип ієрархічності полягає у праві вищого суду переглядати рішення, постановлені нижчим судом. З принципу ієрархічності випливають декілька важливих правил:

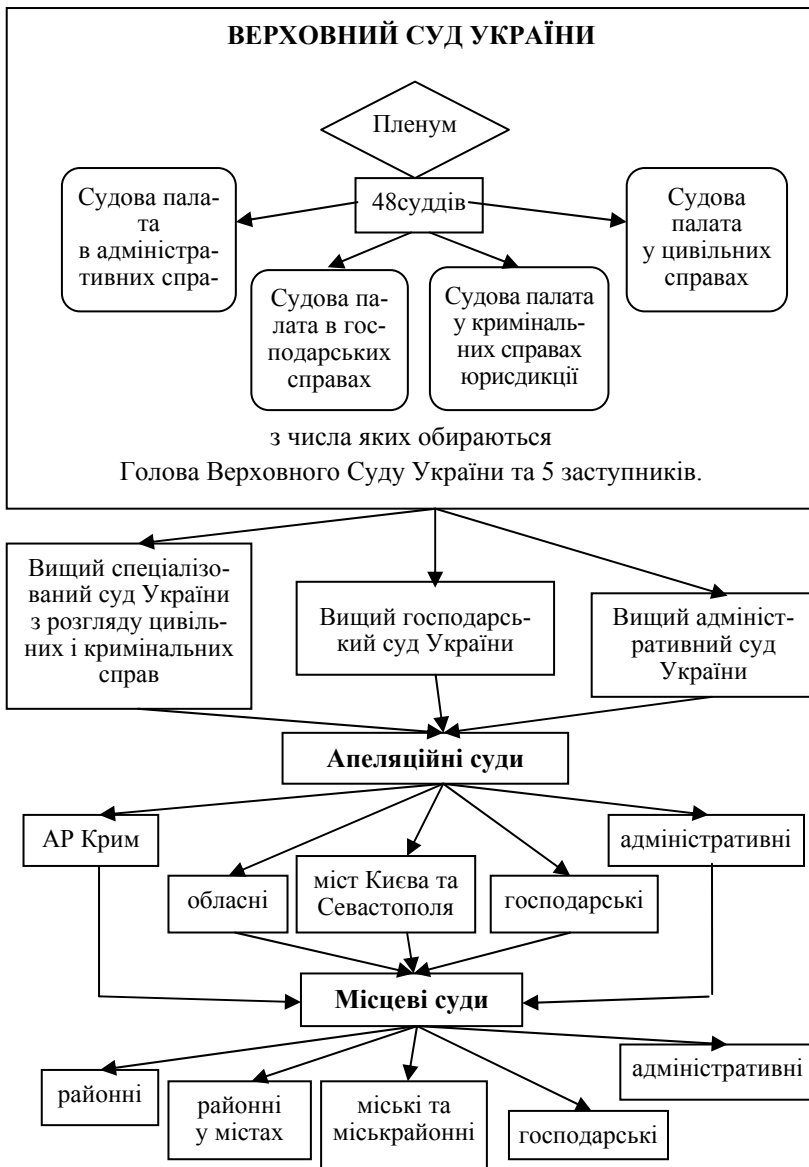
- вищий суд наділений правом оцінювати законність і обґрунтованість рішення нижчого суду;
- нижчий суд зобов'язаний виконувати рішення вищого суду;
- юрисдикція вищого суду має переваги перед юрисдикцією нижчого суду в усіх сумнівах щодо застосування закону.

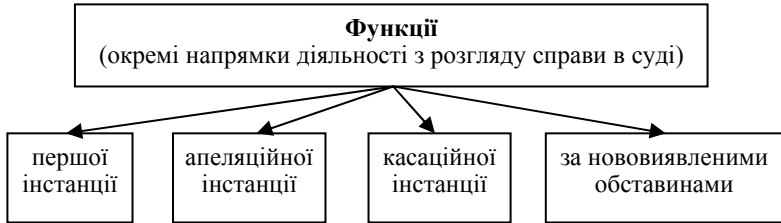
Принцип доступності правосуддя. Закріплене в Конституції, міжнародних правових актах і процесуальному законодавстві. Заключається в забезпеченні усім зацікавленим особам реальної можливості здійснення цього права, тобто реальний доступ до правосуддя. На забезпечення доступу до правосуддя впливають такі фактори: устрій судової системи; розподіл повноважень між судами цієї системи або визначення їх компетенції; процедури розгляду справ в судах; процедури оскарження судових рішень; виконання судових рішень.

Неодмінною умовою побудови в Україні держави і утвердження в практичній діяльності принципу верховенства права є становлення поряд із законодавчою і виконавчою гілками влади сильною і незалежною судовою владою. Конституція України та прийняті на її основі правові акти закріпили рівність судової влади з виконавчою і законодавчою, а також незалежність суддів при здійсненні судочинства. Незалежність суддів, як носіїв судової влади, полягає в захисті від будь-якого впливу різних органів державної влади і правління, посадових осіб, партій та рухів, громадських організацій, колективів і угруповань, засобів масової інформації, окремих громадян тощо. Незалежність повинна бути і від учасників судового процесу, від висновків слідчих органів, прокуратури, а також від головуючого в процесі і керівництва суду та від судів вищого рівня. Тобто, суддя повинен бути вільним у дослідженні судових доказів, в обговоренні і прийнятті рішення за своїм внутрішнім переконанням. Саме такий підхід в питанні незалежності суддів задекларовано в «Основних принципах незалежності судових органів», які прийняті VII Конгресом ООН у 1995 році.

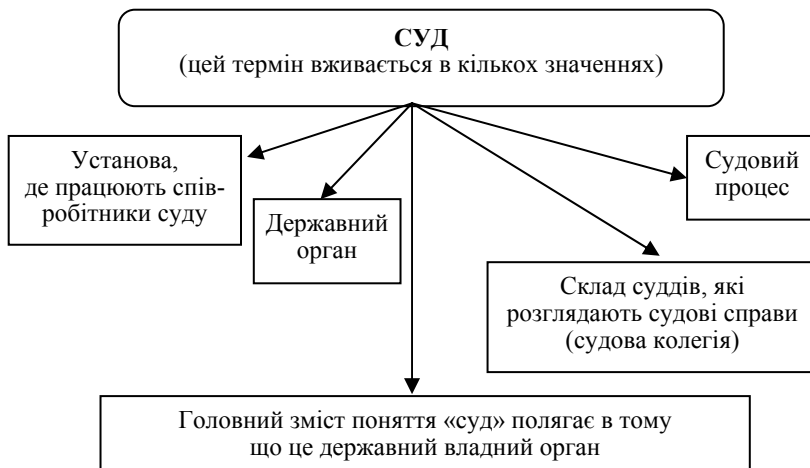
Верховною Радою України прийняті закони «Про судоустрій і статус суддів», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», внесені зміни і доповнення до КПК, ЦПК, КАС та ГПК, які розвивають конституційні принципи правосуддя. Цими законами встановлено особливий порядок призначення і звільнення суддів з посади, притягнення їх до відповідальності, гарантії недоторканності, матеріального забезпечення

2. СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ФУНКЦІЇ СУДУ

3. ПОНЯТТЯ ПРО СУД ПЕРШОЇ, АПЕЛЯЦІЙНОЇ, КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЙ

Судова влада є різновидом державної влади. Суб'єктом, який здійснює судову владу, є не будь-який державний орган, а лише суд, який наділений повноваженнями щодо правового впливу на суб'єкти відповідних правовідносин. Через правосуддя, як правову форму судової діяльності, захищаються та охороняються права людей і організацій, притягуються до відповідальності особи, які вчинили правопорушення, тобто здійснюється судова влада. Конституцією України передбачено, що правосуддя в нашій державі здійснюється виключно судами і що делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається.

Поняттю судової влади притаманні дві характерні ознаки: по-перше, судова влада може бути реалізована за допомогою спеціально створених державних органів – судів; по-друге, суди повинні бути наділені притаманними, властивими лише їм способами і можливостями правового впливу. Таким чином, судову владу можна визначити як здійснення за допомогою спеціально створених державою органів – судів лише їм властивими способами і можливостями правового впливу на фізичних і юридичних осіб та на соціальні процеси в суспільстві.

Ознаки, що притаманні суду і відрізняють його від інших органів:

– суд розглядає і вирішує особливі категорії справ, які не може розглянути жоден інший орган;

– розгляд справ у суді здійснюється з дотриманням особливої процедури, регламентованої законом;

– суду властива особлива самостійність при розгляді справ. Між судам немає відносин підлеглості.

Окремі ланки судової системи взаємодіють між собою. Залежно від повноважень вони можуть виступати як суди першої, апеляційної, касаційної інстанцій та розглядати справ за нововиявленими обставинами.

Правосуддя як особливий вид державної діяльності характеризується рядом ознак, які відрізняють його від інших видів державної діяльності:

➤ здійснювати правосуддя вправі і зобов'язані лише спеціально створені для цієї мети органи – суди, які за важливістю виконуваних функцій і за способом формування поставлені в особливі умови;

➤ правосуддя здійснюється в особливій, передбаченій законом процесуальній формі (цивільно-процесуальній, кримінально-процесуальній, адміністративно-процесуальній, господарсько-процесуальній), основне призначення якої – забезпечення встановлення істини в конкретній справі і прийняття законного та обґрунтованого в ній рішення;

➤ правосуддя як особлива форма державної діяльності має і особливий зміст. Суть правосуддя полягає у вирішенні спорів про право, які виникають у суспільстві між окремими його членами чи їх колективними формуваннями, а також у правовій оцінці поведінки фізичних осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів та у призначенні покарання винним у їх вчиненні. Саме роль своєрідного експерта з питань права, наділеного повноваженнями виносити від імені держави остаточні рішення, які є обов'язковими для виконання всіх, кого б вони не стосувалися, надає правосуддю особливий суспільний авторитет;

➤ рішення суду, як акт правосуддя в конкретній справі, після набрання ним, законної сили набуває силу закону в даній справі і є обов'язковим для виконання всіма, кого воно стосується.

Рішення і вирoki суду ухвалюються іменем України. Таким чином, правосуддя – це особливий вид державної діяльності, суть якої полягає у розгляді і вирішенні спеціально створеними державою органами – судами спорів про право та у правовій оцінці поведінки осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів, а також у призначенні покарання винним за їх вчинення.

Суди першої інстанції – це суди, які розглядають справи по суті та вирішують їх своїм вирокom, рішенням чи постановою.

Суди другої або апеляційної інстанції – це суди, які розглядають справи за апеляціями на вироки, ухвали і постанови суду першої інстанції, що не набрали законної сили.

Суди третьої або касаційної інстанції – це суди, що розглядають справи за касаційними скаргами в касаційному порядку.

Місцевий суд розглядає справи тільки по першій інстанції. Він розглядає і вирішує усі підсудні йому справи по суті з постановленням судового рішення (вироку, рішення, ухвали, постанови). Суд проводить судовий розгляд в умовах усності і безпосередності за участю сторін та інших учасників судового процесу, досліджує докази, вислуховує думки учасників процесу. В кримінальній справі суд встановлює винуватість чи невинуватість підсудного і вирішує питання про покарання винного. У цивільних справах суд визнає наявність або відсутність певних правовідносин, юридичних фактів або юридичного стану, вирішує по суті подані до суду позови, заяви та скарги і задовольняє або відмовляє у їх задоволенні.

Судові рішення загального суду протягом певного часу не набирають законної сили, оскільки заінтересовані особи можуть їх оскаржити до апеляційного суду. Апеляцію на **вирок**, ухвалу чи постанову місцевого суду, якщо інше не передбачено законом, може бути подано протягом *п'ятнадцяти днів* з моменту їх проголошення, а засудженим, який перебуває під вартою, – у той же строк з моменту вручення йому копії вироку (ст. 349 КПК).

Апеляційна скарга на **рішення** суду подається протягом **десяти днів** з дня його проголошення. Особи, які брали участь у справі, але не були присутні в судовому засіданні під час проголошення судового рішення, можуть подати апеляційну скаргу протягом десяти днів з дня отримання копії цього рішення. Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом **п'яти днів** з дня її проголошення. У разі, якщо ухвалу було постановлено без участі особи, яка її оскаржує, апеляційна скарга подається протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали (ст. 294 ЦПК).

Апеляційна скарга подається на рішення місцевого **господарського** суду протягом **десяти днів**, а на ухвалу місцевого господарського суду – протягом **п'яти днів** з дня їх оголошення місцевим господарським судом. У разі, якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частину рішення, зазначений строк обчислюється з дня підписання рішення (ст. 93 ГПК).

Апеляційні скарга на постанову суду першої інстанції подається до **адміністративного** суду апеляційної інстанції через суд першої

інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення. Така скарга подається протягом десяти днів з дня її проголошення.

Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом п'яти днів з дня проголошення ухвали. Якщо ухвалу було постановлено в письмовому провадженні або без виклику особи, яка її оскаржує, апеляційна скарга подається протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали.

Апеляційна скарга, подана після закінчення строків, установлених ст. 167 КАС, залишається без розгляду, якщо суд апеляційної інстанції за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку, про що зостановлюється ухвала.

4. ПЕРЕГЛЯД СПРАВ ЗА НОВОВИЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Приводом для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є заяви зацікавлених фізичних та юридичних осіб. Вони надсилаються прокуророві, який направляє відповідну заяву до суду. Це слугує безпосереднім приводом для перегляду справ за нововиявленими обставинами.

Нововиявленими обставинами визнаються:

- фальсифікація доказів, неправильність перекладу, а також показань свідка, потерпілого, обвинуваченого, підсудного, висновку й пояснень судового експерта, на яких ґрунтується вирок;
- зловживання прокурора, дізнавача, слідчого чи суддів під час провадження у справі;
- всі інші обставини, які не були відомі суду при винесенні судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність засудження або виправдання підсудного.

Фальсифікація доказів, завідомо неправильний переклад, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, неправильний висновок і пояснення судового експерта, зловживання прокурорів, дізнавачів, слідчих і суддів є підставами для перегляду судових рішень, що набрали законної сили, за нововиявленими обставинами лише в тому разі, коли вони встановлені вироком, що набрав законної сили, а при неможливості винесення вироку – матеріалами розслідування.

Обов'язковою умовою розгляду справи за нововиявленими обставинами є те, що обставини, які приводяться як привід для понов-

лення справи, повинні бути абсолютно новими, раніше невідомими слідчим органам і суду, такими що у матеріалах справи не висвітлені і вимагають окремого розслідування.

Новими визнаються обставини незалежно від того, чи були вони відомі кому-небудь із учасників процесу, головне, щоб вони не були відомі органам, які проводили розслідування, і суду. Такі нововиявлені обставини, як фальсифікація доказів, завідомо неправильний переклад, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, завідомо неправильний висновок і пояснення судового експерта, зловживання прокурорів, дізнавачів, слідчих і суддів повинні бути установлені вироком суду, а при неможливості його постановлення – матеріалами розслідування. Поновлення справи за такими нововиявленими обставинами обов'язково повинне передувати порушення кримінальної справи, притягнення до кримінальної відповідальності й засудження осіб, винних у фальсифікації доказів, у дачі завідомо неправдивих показань (ст. 400-5 КПК).

Смерть особи не є перешкодою до порушення кримінальної справи з метою реабілітації живого, як і смерть незаконно засудженого з вини цієї особи не може бути перешкодою до поновлення справи з метою реабілітації померлого. Однак через недоцільність засудження мертвого і зайвого затягування реабілітації живого закон надає можливість установлення названих обставин шляхом їх розслідування без наступного судового розгляду і винесення вироку.

Неможливість постановлення обвинувального вироку стосовно осіб, що вчинили злочинне посягання проти правосуддя, може мати місце у випадках наявності нереабілітуючих підстав:

- закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності;
- видання акта про амністію або помилування, який спричиняє винесення постанови про відмову в порушенні кримінальної справи або про закриття порушеної справи.

За нововиявленими обставинами можуть бути переглянуті судові рішення всіх судів.

Фальсифікація доказів означає їхню завіdomу неправильність, розраховану на введення суду в оману, наприклад внесення службовою особою до офіційних документів завіdomо неправдивих відомостей або інше підроблення документів; підроблення документа, який надає права або звільняє від обов'язків, іншими особами; штучне створення доказів (занесення в квартиру особи, не причетної до вчинення злочину, предметів, що були викрадені в потерпілого, або таких, за збереження яких передбачена кримінальна відповідальність).

Фальсифікація доказів може бути вчинена як учасниками процесу, так і іншими особами як за винагороду, так і з інших мотивів.

Фальсифікація доказів, неправильність перекладу, а також показань свідка, потерпілого, обвинуваченого, підсудного, висновку і пояснень судового експерта можуть бути підставою для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, якщо вони спричинили постановлення необґрунтованого або незаконного судового рішення.

Неправильними є показання свідка, потерпілого як завідомо неправдиві, так і дані в результаті добросовісної помилки.

Висновок і пояснення судового експерта будуть неправильними як у випадку дачі завідомо неправильного висновку або пояснення, так і внаслідок помилки цього спеціаліста при вирішенні питань, що вимагають спеціальних знань.

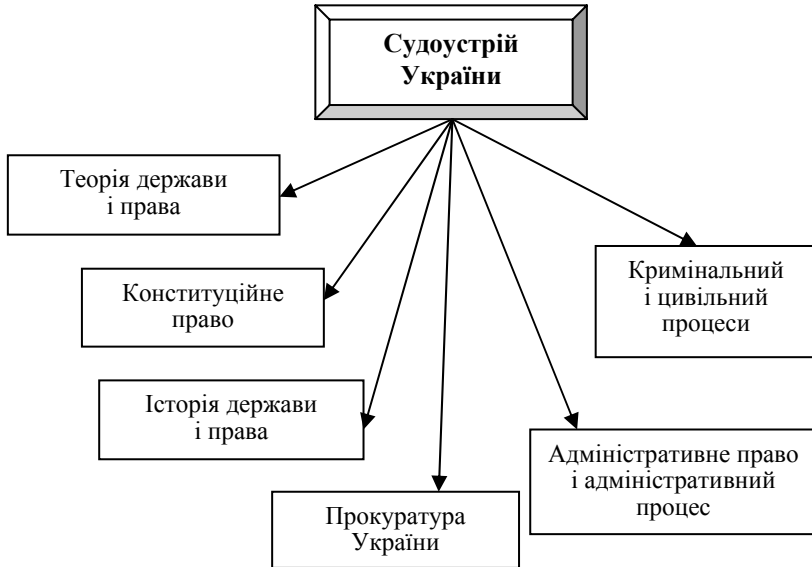
Факт добросовісної помилки свідка, потерпілого, експерта, перекладача, а також неправильність показань обвинуваченого, підсудного встановлюється матеріалами розслідування.

До інших нових обставин відносяться:

- дані про вчинення злочину іншою особою, а не тим, кого засуджено в справі;
- виявлення живою особи, що вважалася вбитою;
- виявлення факту неосудності засудженого в момент вчинення ним суспільно небезпечного діяння;
- дані про невинуватість засудженого в тій або іншій частині злочинів, що ставляться йому у вину;
- виявлення раніше не відомих учасників злочину;
- встановлення більшого розміру викраденого майна;
- викриття обману, якщо засуджений видавав себе за іншу особу;
- установлення факту смерті потерпілого у випадках, коли винний був засуджений за заподіяння тілесних ушкоджень, інші обставини.

5. ЗВ'ЯЗОК «СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ» З ІНШИМИ НАВЧАЛЬНИМИ КУРСАМИ

Курс «Судуострій України» займає самостійне місце в системі юридичних дисциплін. Створює основу для вивчення правових наук і юридичних курсів. Водночас він пов'язаний з іншими навчальними курсами.

Теорія держави і права розглядає суть держави, її функції, етапи розвитку. Висвітлює питання про право, законність. Все це має значення для розуміння суті правосуддя і його функцій.

Історія держави і права. Пізнання багатьох питань організації діяльності суду України вимагає бачення конкретних правових явищ у розвитку на фоні історичних подій, у порівнянні з накопиченим правовим досвідом як у нашій країні, так і за її межами.

Конституційне право визначає принципи організації і діяльності судових органів, роль і місце суду в системі органів влади. Конституція України є юридичною базою для законодавства про судоустрій.

Адміністративне право і адміністративний процес вивчають відносини, що виникають при організації адміністративної влади суддями. Правила застосування адміністративної відповідальності за відповідні проступки, вирішення справ про адміністративні правопорушення.

Кримінальний і цивільний процеси – ці курси якнайтісніше пов'язані з «Судоустроєм України». Вони поглиблюють знання про суд та його діяльність з розгляду кримінальних і цивільних справ.

Прокуратура України. Згідно з Конституцією України, на прокуратуру покладаються такі функції: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або

держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за дотриманням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за дотриманням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, та деякі інші.

Правова наука тісно пов'язана також з іншими суспільними дисциплінами і в першу чергу – з філософськими. «Судоустрій України» є дисципліною правового характеру, оскільки в ній вивчаються юридичні установи і органи нашої держави. Норми судоустрою, закони про міліцію, прокуратуру, адвокатуру, службу безпеки перебувають у тісній взаємодії з іншими галузями права і цим створюють основу для зв'язку правових наук, і юридичних дисциплін.

Теорія права і держави по суті є теоретичною базою для всіх інших правових наук, оскільки вивчає питання виникнення, розвитку та сукупності права і держави, такі поняття як правосвідомість, законність, правопорядок, функції права і держави, види і юридичну силу норм права, тлумачення нормативно-правових актів і окремих норм права тощо. В цій дисципліні на підставі знань загальної теорії права і держави вивчаються конкретні судові і правоохоронні органи нашої держави, їх побудова і організації діяльності, порядок формування і комплектація.

«Судоустрій України» взаємодіє з науками кримінально-процесуального і цивільно-процесуального права, які визначають поняття судових інстанцій, підсудності справ судам, апеляційного і касаційного оскарження судових рішень.

Конституційне право України визначає місце і значення судових і правоохоронних органів в системі всіх органів держави, їх взаємозв'язки, принципи побудови і діяльності на основі положень діючої конституції.

6. ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА КУРСУ

1. Конституція України. 1996 р. зі змінами та доповненнями. – К., 2012 р.
2. Європейська хартія «Про статус суддів». – 1998 р., Лісабон.
3. Загальна Декларація прав людини. – 1948 р., ООН.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. – 1966 р., ООН.
5. Основні принципи незалежності суддів. – 1986 р., ООН.
6. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». – 2010 р.

7. Закон України «Про Конституційний Суд України». – 1996 р.
8. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». – 1994 р.
9. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж». – 1994 р.
10. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». – 1993 р.
11. Закон України «Про Вищу раду юстиції». – 1998 р.

Нормативною підставою функціонування судової влади є Конституція України, Закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду юстиції», процесуальні кодекси та ін. У цих нормативних актах установлюються компетенція, порядок створення, структура й основні функції, а також матеріально-технічне й організаційне забезпечення судів. Деякі з них детально регламентують статус носіїв судової влади, вимоги, що ставляться до них, містять гарантії їх незалежності. Інші — кримінальні, цивільні, господарські, адміністративно-процесуальні кодекси — регулюють процедурні аспекти реалізації судової влади.

1. Конституція України є найвищим правовим актом, в якому визначено місце судової влади, вимоги до порядку і умов її здійснення, засади організації судової системи і діяльності судів.

У Конституції закріплені основні положення про судоустрій: принципи побудови системи судів загальної юрисдикції; місце її роль у державному механізмі Конституційного Суду України, Верховного Суду України і Вищих судів; вимоги до кандидатів, порядок призначення і обрання на посаду професійних суддів і звільнення їх з посади; засади здійснення правосуддя; участь у здійсненні правосуддя народу — народних засідателів і присяжних; гарантії незалежності і недоторканності суддів; роль Вищої ради юстиції у формуванні корпусу професійних суддів.

2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», прийнятий відповідно до Конституції України, є правовим актом, в якому деталізуються її основні положення щодо судоустрою. В ньому визначено: систему судів загальної юрисдикції; види, склад кожної судової ланки, їх інстанційні повноваження; повноваження суддів; порядок призначення і повноваження тих з них, хто займає в судовій ланці адміністративні посади; основні вимоги щодо формування корпусу професійних суддів; засади та порядок здійснення суддівського самоврядування; організаційне забезпечення діяльності судів.

У питаннях реалізації судової влади в Україні визначальне місце належить Закону України «Про судоустрій і статус суддів», прийнятому 7 липня 2010 року. Цей закон регламентує організаційні основи судової системи України, у тому числі види, склад і повноваження судів усіх рівнів; види судочинства; засади здійснення правосуддя; деякі питання статусу професійних суддів, народних засідателів та присяжних; систему, повноваження та організацію роботи кваліфікаційних комісій суддів; засади, завдання і повноваження органів суддівського самоврядування, а також питання організаційного забезпечення діяльності судів та інші питання судоустрою.

3. Закон України «Про Конституційний Суд України», прийнятий 16 жовтня 1996 р. із наступними змінами, визначає статус Конституційного Суду, принципи його діяльності, суб'єктів права на конституційне подання та конституційне звернення, статус і гарантії діяльності суддів Конституційного Суду, питання організації та діяльності Конституційного Суду, порядок конституційного провадження у справах.

4. Закон України «Про Вищу раду юстиції», прийнятий 15 січня 1998 р. (із наступними змінами), визначає статус Вищої ради юстиції як колегіального незалежного органу, відповідального за формування високопрофесійного суддівського корпусу, а також за прийняття рішень стосовно порушень суддями і прокурорами вимог щодо несумісності та у межах своєї компетенції про їх дисциплінарну відповідальність. Цей закон регламентує порядок утворення і організацію роботи Вищої ради юстиції, порядок вирішення питань, віднесених до її компетенції.

7. ПЕРІОДИЧНІ ЮРИДИЧНІ ВИДАННЯ В УКРАЇНІ

- ✓ «Відомості Верховної Ради України»,
- ✓ «Зібрання Постанов Уряду України»,
- ✓ «Бюлетень законодавства і юридичної практики України»,
- ✓ «Вісник Верховного Суду України»,
- ✓ «Право України»,
- ✓ «Підприємництво, господарство і право»,
- ✓ «Вісник Київського національного університету» (юридичні науки),
- ✓ «Вісник Львівського національного університету» (серія «Юридична»),
- ✓ «Правничі вісті»,

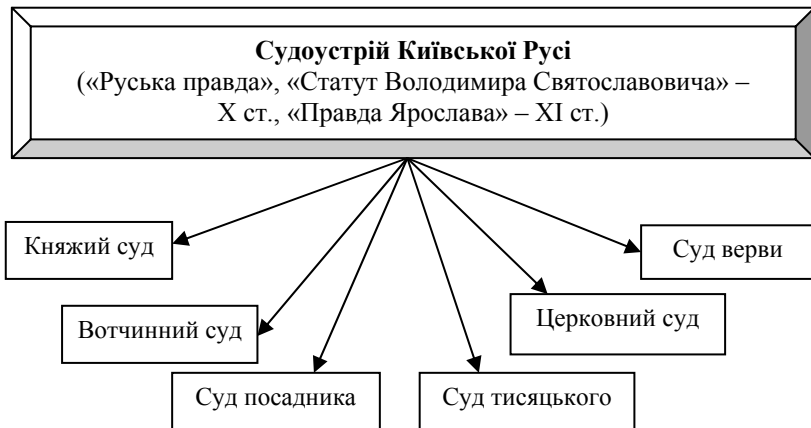
- ✓ «Вісник Академії правових наук України»,
- ✓ «Правова держава» (щорічник Інституту держави і права НАН України),
- ✓ «Вісник господарського судочинства»,
- ✓ «Юридичний вісник України»,
- ✓ «Українське право»,
- ✓ «Адвокат»,
- ✓ «Закон і бізнес»,
- ✓ «Голос України»,
- ✓ «Іменем закону»,
- ✓ «Урядовий кур'єр»,
- ✓ «Міліція України»,
- ✓ «Юридична практика»,
- ✓ «Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України»,
- ✓ «Наукові записки університету «Острозька академія» (серія «Право»),
- ✓ «Науковий вісник Ужгородського державного університету Правознавство»,
- ✓ «Український правничий альманах»,
- ✓ «Вісник державної судової адміністрації України»,
- ✓ Бюлетень Міністерства юстиції України,
- ✓ Вісник господарського судочинства,
- ✓ Вісник Конституційного Суду України,
- ✓ Вісник прокуратури,
- ✓ «Держава і право»,
- ✓ «Митна справа»,
- ✓ «Право і безпека»,
- ✓ «Українське право»,
- ✓ «Юридичний вісник»,
- ✓ «Юридична Україна»,
- ✓ «Судебно-юридическая газета» та інші.

Тема № 2

НАЧЕРК ІСТОРІЇ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ

1. Судустрій Київської Русі.
2. Судустрій за Литовськими статутами XVI ст.
3. Система козацьких судів.
4. Судова система наприкінці XIX ст.
5. Судова система Української Народної Республіки.
6. Судова система Гетьманщини.
7. Суди Української РСР (1922, 1924, 1938 рр.).
8. Суди незалежної України (1991-2010 рр.).
9. Судова система за Законом України «Про судустрій і статус суддів» (2010).

1. СУДОУСТРІЙ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

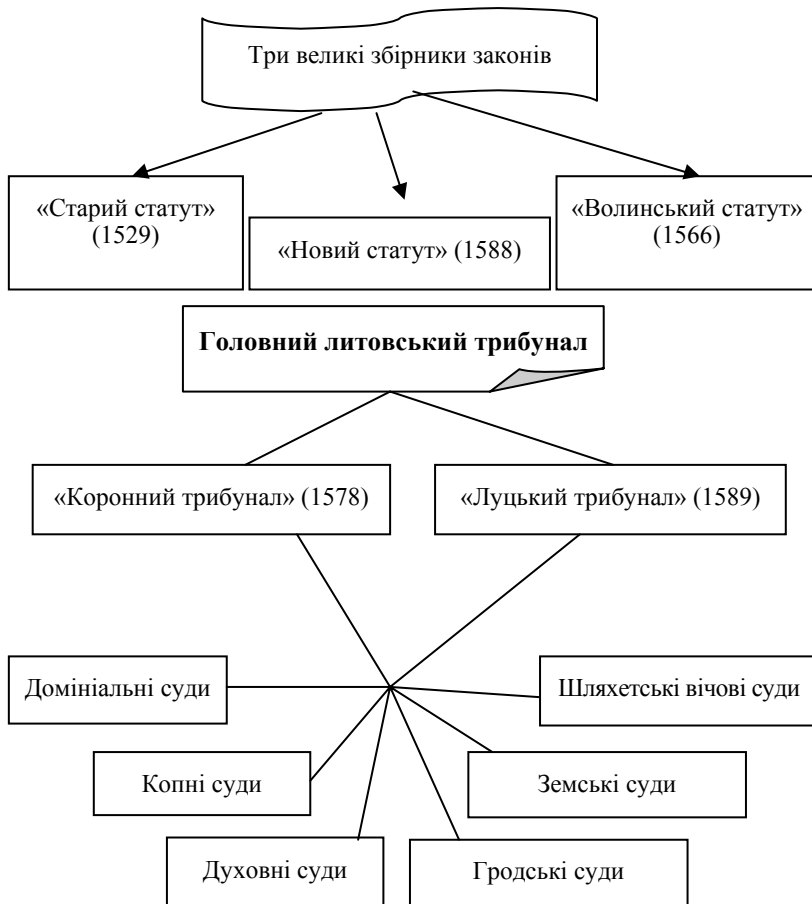

Судочинство у Київській Русі належало до компетенції адміністративної влади, а судьями були: Великий князь (або тіун – заступник князя на суді), посадники, тисяцькі, волостелі, феодала та їхні помічники. Церковні люди підлягали церковному суду, де функції суддів виконували архімандрити, архієпископи, митрополити, єпископи, ігумени.

Низовою ланкою був суд верви (громадський суд), до складу якого входили вервний староста і визначені громадяни (добрії люди). Компетенцією цього суду був захист прав власності.

У пригородах першою інстанцією був суд посадника і суд тисяцького. Посадники судили колегіально у товаристві соцьких. У містах правосуддя здійснював княжий суд.

2. СУДОУСТРІЙ ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ XVI СТ.

Копні суди сіл. До їх складу входили старійшина чи отаман в оточенні старших громадян (добрих людей). Вони вели дрібні карні та всі майнові справи. Щодо карних справ попереднє слідство вели за старим звичаєм – гонили слід громадою, або копою, звідки їх назва – копні суди.

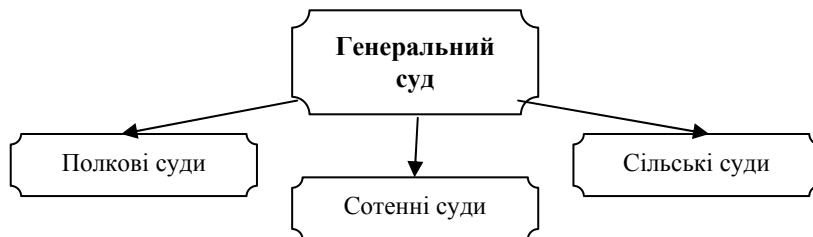
Домініальні суди, або приватні суди пана. Публічні суди над селянами, дорученні панові. Домініальні суди були вищою інстанцією для копних судів.

Земський суд – це був самоуправний шляхетський суд. Керував ним земський суддя. Судив він у присутності асесорів (помічників). Засідав суд у головному місті кожної землі.

Шляхетські вічові суди – вища інстанція для копних і земських судів. Вони збиралися 4 рази на рік під проводом воєводи. Деякі важливі судові справи, а також апеляції розглядали і сеймики воєводства, які збиралися щороку.

Гродський суд – це суд старости гроду. Йому допомагав гродський суддя. На випадок відсутності старости його заступав земський урядник. Компетенція гродського суду поширювалася на всіх мешканців округи.

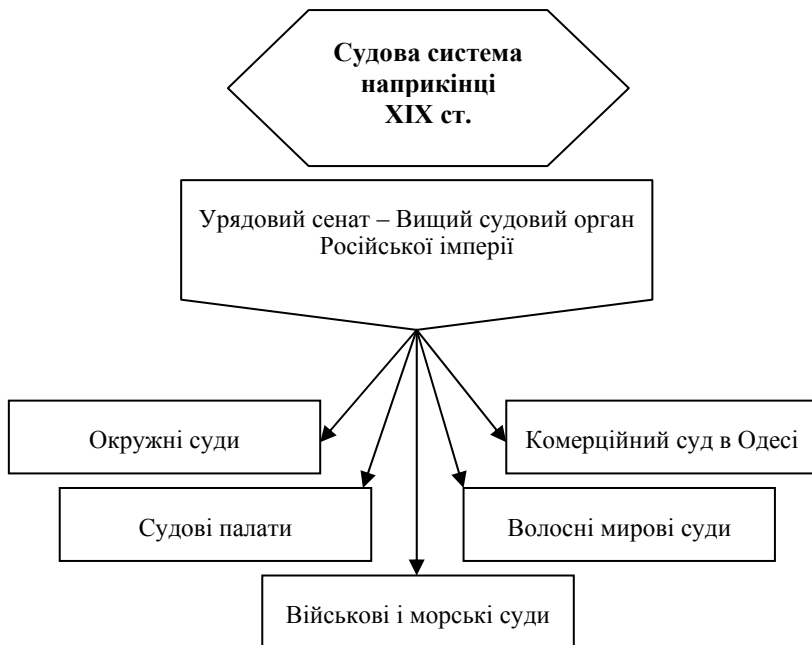
3. СИСТЕМА КОЗАЦЬКИХ СУДІВ (XVII–XVIII СТ.)

За судовою реформою 1760–1763 рр., що її здійснив останній Гетьман Кирило Розумовський, в Україні відновлено чинність земських, гродських та інших судів на зразок системи, передбаченої Литовськими статутами.

Указом Катерини II 1764 р. було заборонено українському народу обирати собі гетьмана та відновлено правління Малоросійської колегії. Ця колегія значно розширила свою компетенцію щодо участі в судочинстві України. Вона приймала від суддів чимало справ для розгляду в апеляційному порядку.

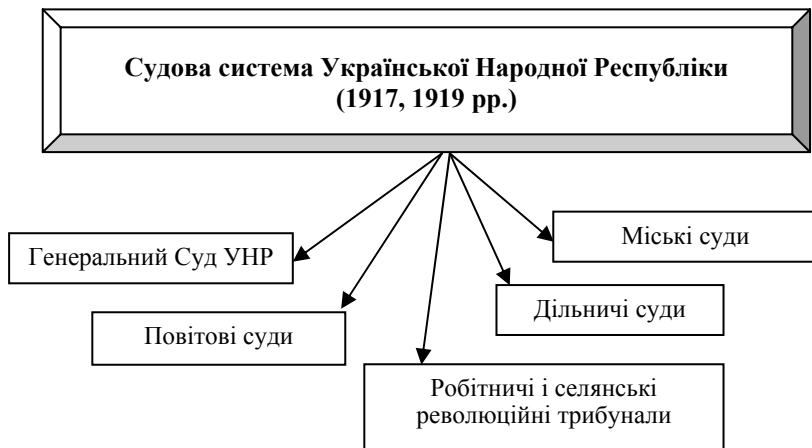
4. СУДОВА СИСТЕМА НАПРИКІНЦІ XIX СТ.

У 1864 р. в Російській імперії була проведена судова реформа. Зміст судової реформи відображено в статутах (Устрій судових установлень, Статут цивільного судочинства, Статут кримінального судочинства, Статут про покарання, які накладали мирові судді). Реформа зберегла залишки станового судочинства (станові суди – церковні, військові, волосні, суди для іногородців).

В Україні суди обох ланок створено тільки в Полтавській, Херсонській, Катеринославській і Таврійській губерніях. В інших губерніях України дозволено утворення судів мирової юстиції, та й то через кілька років після оголошення змісту реформи (наприклад у Чернігівській губернії – з 1869 р.). В Правобережній Україні судову реформу 1864 р. було проведено у два етапи. На першому запроваджено мировий суд (з 1872 р.), на другому (з 1880 р.) – загальний суд (окружні суди та судові палати). При цьому мирові судді у Київській, Волинській і Подільській губерніях не обиралися, а призначалися міністром юстиції.

5. СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Генеральний Суд УНР, створений Центральною Радою в грудні 1917 р., виконував усі функції Урядового сенату. Складався з 15 суддів, цивільного, карного й адміністративного департаментів. Генеральний Суд УНР діяв і за Гетьманату до липня 1918 р., але в січні 1919 р. Директорія скасувала Урядовий сенат на підставі закону УНР від 02.12.1917 р. під новим найменуванням – Найвищий суд УНР (або Народницький суд УНР).

Постанова від 04.01.1918 р. передбачала створення робітничих і селянських революційних трибуналів «з метою нещадного переслідування мародерства і всіх видів зловживань промисловців і торговців, рівно для боротьби з саботажем чиновників та інших службовців всіх установ і взагалі рішучої боротьби з ворогами революції».

Революційні трибунали обиралися повітовими і міськими Радами робітничих, солдатських і селянських депутатів у кількості 12 осіб. Справи у трибуналах розглядалися головою трибуналу або одним із його заступників і чотирима членами, обраними жеребкуванням із загальної кількості членів трибуналу.

Міські, повітові і дільничі суди діяли у складі одного постійного суддів і 4-х народних засідателів. Рішення цих судів були остаточними і підлягали негайному виконанню. Справи розслідувались суддею, а накази про затримання, арешт затверджувалися усім складом суду протягом 12 годин.

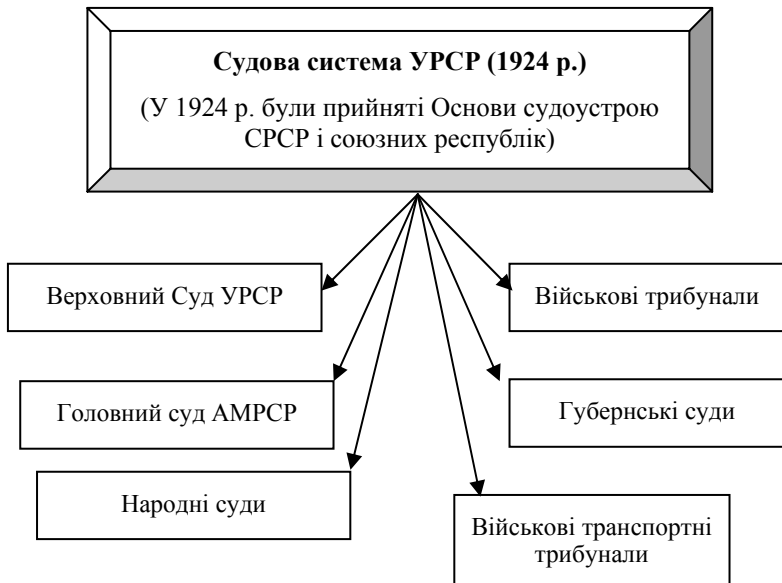
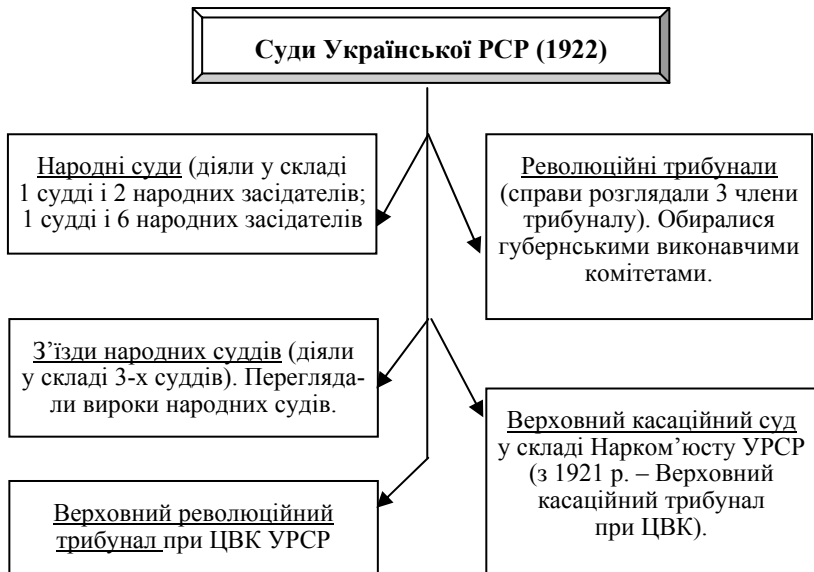
6. СУДОВА СИСТЕМА ГЕТЬМАНЩИНИ

За формою правління Гетьманська держава 1918 р. була буржуазно-поміщицькою монархією з широкими повноваженнями Гетьмана. Він сам визначав свою компетенцію як верховного правителя, затверджував закони, призначав склад уряду (Раду міністрів) і Генерального суду, одноосібно керував зовнішньополітичними і військовими справами, вирішував питання помилування. На випадок смерті чи тривалого перебування Гетьмана за межами України утворювався тріумвірат – колегія верховних правителів держави, одного з яких заздалегідь призначав сам Гетьман, другого обирав Державний сенат, а третього Рада міністрів.

Використовувалися судова система і законодавство Російської імперії, поліційні жандармські функції виконував Департамент державної варті, а судові – Генеральний суд (Державний сенат).

7. СУДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР (1922, 1924, 1938 рр.)

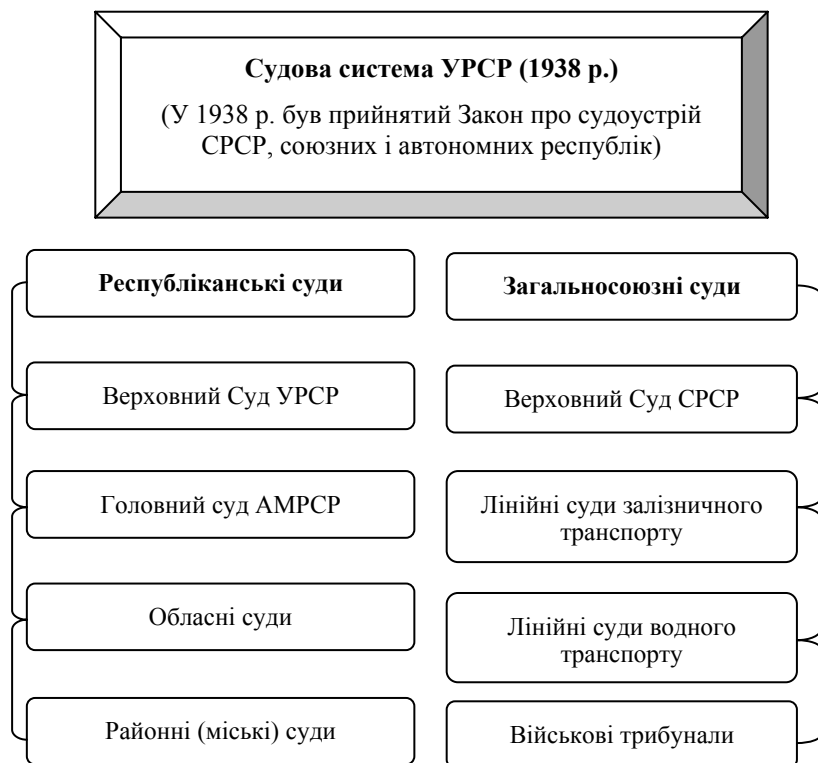
У 1924 р. у складі УРСР була створена Автономна Молдавська Радянська Соціалістична Республіка (АМРСР), судова система якої складалася із народних судів і Головного суду АМРСР.

У зв'язку зі скасуванням у 1925 р. губерній і створенням замість них округів, губернські суди були замінені окружними.

У складі окружних судів і Головного суду АМРСР діяли надзвичайні сесії, які розглядали справи про «Політичний бандитизм». Розслідувало ці справи Головне політичне управління (ГПУ).

У 1924 р. був створений Верховний суд СРСР і Об'єднане державне політичне управління (ОДПУ) для боротьби зі злочинами, які загрожували нормальній роботі транспорту.

У 1930 р. були створені залізничні суди (замість військових транспортних трибуналів). У 1933 р. – морські і річкові транспортні суди «з метою посилення боротьби зі злочинами, які загрожували нормальній транспорту».

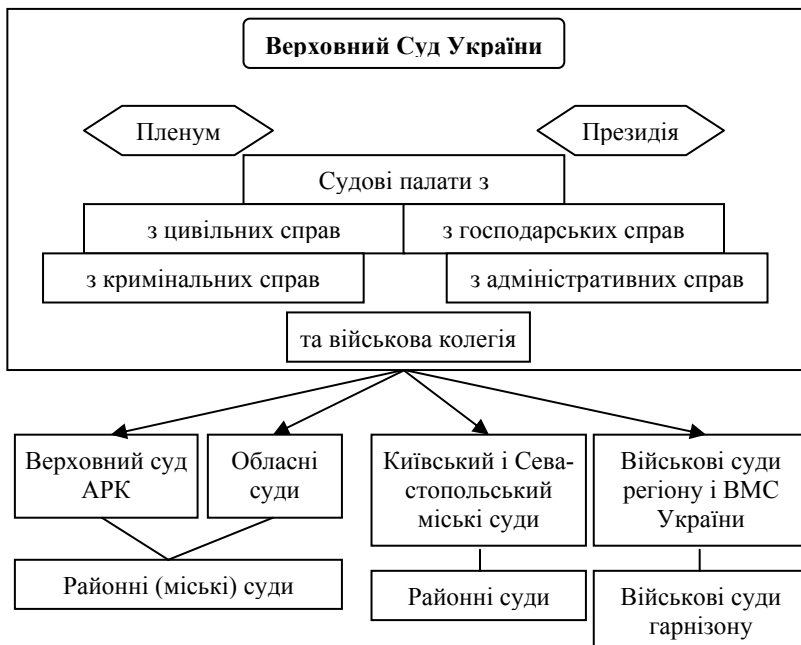

У 1941-1943 рр. в місцевостях, де оголошувався військовий стан, народні й обласні суди перетворювалися у військові трибунали. Лінійні суди залізничного і водного транспорту були реорганізовані у військові трибунали залізничних доріг і водних шляхів сполучень.

8. СУДИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991–2010 рр.)

Суди незалежної України
(у 1981 р. був прийнятий Закон про судоустрій УРСР
(з 1991 – України), зі змінами і доповненнями діяв до червня 2002 року)

Структура загальних судів

Міжрайонні (окружні) суди утворювалися Верховною Радою України з 1992 р. для забезпечення колегіального розгляду судових справ районними (міськими) судами, у яких була недостатня кількість суддів. До їх складу входили декілька районних чи міських судів (ліквідовані у 2001 р.).

У 1993 р. було прийнято Положення про військові суди, які до цього іменувалися військовими трибуналами. У 1994 р. Закон України «Про судоустрій» доповнено главою 3.1. «Військові суди».

У 1994 р. у м. Києві було утворено міжобласний суд у складі голови, заступника голови та шести членів суду. Затверджено окремий склад Пленуму Верховного Суду України (голова і 15 суддів) для розгляду в порядку нагляду справ, підсудних міжобласному суду. У Дніпропетровську, Львові, Харкові були окремі судді міжобласного суду (ліквідований у 2001 р.).

Міжобласний суд був судом першої інстанції, у межах своїх повноважень розглядав на особливо режимних об'єктах, розташованих на території України, всі цивільні і кримінальні справи, а також справи про адміністративні правопорушення. Обирався Верховною Радою України у складі голови, заступника голови і суддів. Народні засідателі міжобласного суду обиралися Верховною Радою на 5 років. За поданням голови цього суду кількісний склад міжобласного суду встановлювався Верховною Радою за поданням Міністра юстиції і голови Верховного Суду України.

21 червня 2001 р. до Закону про судоустрій України були внесені зміни щодо створення місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів. Судові колегії Верховного Суду України перейменовані в судові палати.

7 лютого 2002 р. було прийнято Закон України «Про судоустрій України», який визначав правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, систему судів загальної юрисдикції, основні вимоги щодо формування корпусу професійних суддів, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування, а також встановлював загальний порядок забезпечення діяльності судів та регулював інші питання судоустрою.

7 липня 2010 р. прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів», у якому викладені сучасні правові засади організації судової влади. Прийнятий закон покликаний започаткувати новий етап судово-правової реформи в Україні, стати першим кроком на шляху удосконалення правової і судової системи в нашій державі.

Визнано такими, що втратили чинність: Закон України «Про статус суддів» – з 1 січня 2011 р.; Закон України «Про судоустрій України»; Закон України «Про порядок обрання на посаду та звільнення з посади професійного судді» Верховною Радою України; Постанову Верховної Ради України від 5 грудня 1992 р. «Про порядок введення в дію Закону України «Про статус суддів»; внесені зміни до КПК України, до Кодексу про адміністративні правопорушення, до ГПК України, до КК України, до Бюджетного кодексу України, до ЦПК України, до Кодексу адміністративного судочинства України.

9. СУДОВА СИСТЕМА ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ» (2010 р.)

Система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності.

Систему судів загальної юрисдикції складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) вищі спеціалізовані суди;
- 4) Верховний Суд України.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди (ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

У системі судів загальної юрисдикції діють апеляційні суди як суди апеляційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення.

Апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є: апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя, Апеляційний суд Автономної Республіки Крим.

У складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймаються зборами суддів апеляційного суду за пропозицією голови суду. Секретар судової палати організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів апеляційного суду про діяльність судової палати (ст. 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Вищими спеціалізованими судами є: Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України.

У вищому спеціалізованому суді утворюються палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати прийма-

ються зборами суддів вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду. Секретар судової палати організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів вищого спеціалізованого суду про діяльність судової палати (ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції.

До складу Верховного Суду України входять сорок вісім суддів з числа яких обираються Голова Верховного Суду України та п'ять його заступників.

У Верховному Суді України діє Пленум Верховного Суду та чотири судові палати (в адміністративних, кримінальних, господарських і цивільних справах) для вирішення питань, визначених Конституцією України та законодавством. Склад і порядок діяльності Пленуму Верховного Суду України та судових палат визначаються законодавством (ст. 38, 39 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Тема № 3

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОСУДДЯ

1. Поняття та значення принципів правосуддя.
2. Здійснення правосуддя виключно судами.
3. Участь народу в здійсненні правосуддя.
4. Незалежність і недоторканність суддів, їх підкорення лише закону.
5. Одноособовий і колегіальний розгляд справ.
6. Законність.
7. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.
8. Забезпечення доведеності вини.
9. Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.
10. Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором.
11. Забезпечення обвинуваченому права на захист.
12. Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.
13. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду.
14. Обов'язковість рішень суду.
15. Презумпція невинуватості.
16. Виборність і призначуваність суддів.
17. Державна мова судочинства.
18. Повага до гідності особи, невтручання в її особисте і сімейне життя.
19. Право на свободу та особисту недоторканність.
20. Недоторканність житла.
21. Таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

1. ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВОСУДДЯ

Слово «**принцип**» походить від латинського «*principium*» – основа, основні засади, основні положення.

Принципи – це основні засади, які закріплені в законі і виражають суть правосуддя.

Найважливіша властивість принципів є їх правовий характер. Вони закріплені в Конституції України; Законі «Про судоустрій і статус суддів»; міжнародних договорах, угодах, конвенціях, ратифікованих ВРУ, КПК, ЦПК, ГПК, КАС.

Принципи виражають найбільш суттєві властивості правосуддя, основні його положення.

Значення принципів:

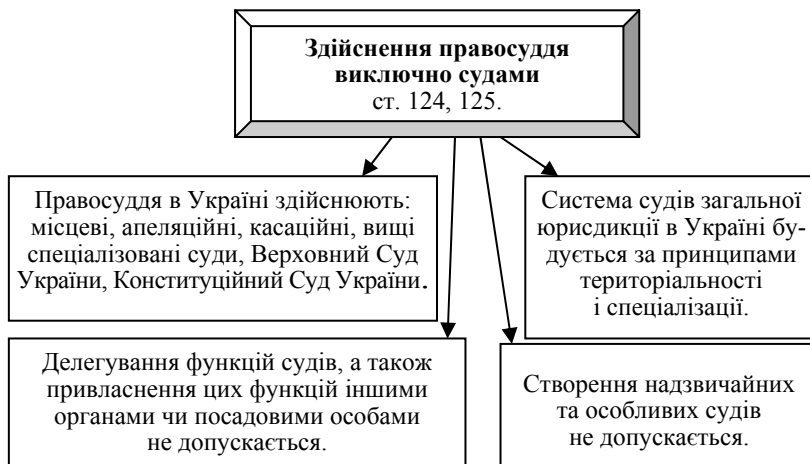
а) вони забезпечують однакове розуміння і застосування законів всіма учасниками правосуддя;

б) слугують орієнтиром для юристів в їх практичній діяльності.

Знаючи основні засади, легше відшукати конкретну норму, вирішувати справу. Успішна робота неможлива без дотримання принципів правосуддя.

Французький філософ П'єр Прудон зазначав, що принципи взагалі є душею науки. «Будь-який предмет має свою ідею, свій принцип і свій закон. Будь-яке явище відповідає якійсь ідеї, ніщо не відбувається в світі, не виражаючи якоїсь ідеї – все це є аксіома науки... На принципах ґрунтується все життя народів і все моральне значення їхнього побуту. В ім'я принципів здійснюються державні перевороти, в їх ім'я вмирають і відроджуються спільноти» (П. Прудон «Війна і мир: дослідження про принципи і зміст міжнародного права», М.: 1964 р.).

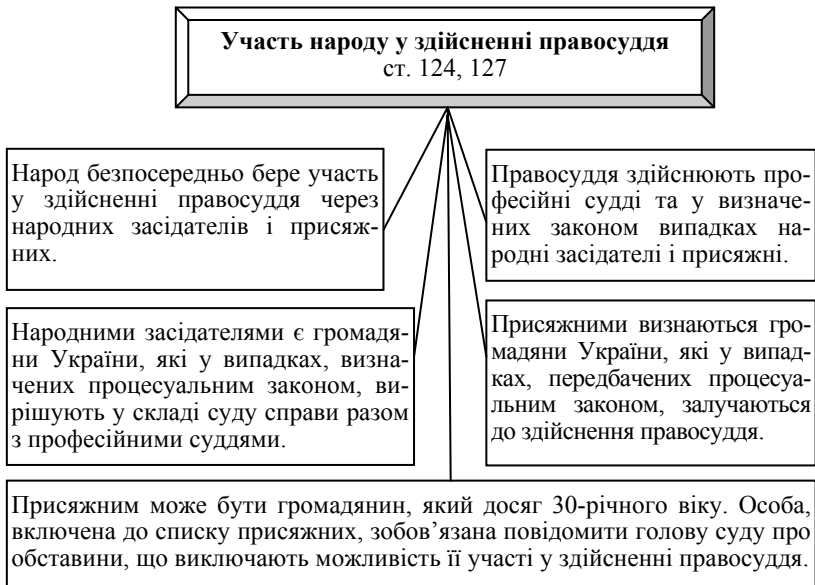
2. ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВИКЛЮЧНО СУДАМИ

Лише суд, а не будь-який правоохоронний чи інший орган, може після дотриманої встановленої законом судової процедури, дослідження і оцінки доказів, визнати особу винною у вчиненні злочину і призначити їй кримінальне покарання або визнати її невинною. Прийняті судові рішення після набрання ними законної сили є обов'язковими до виконання всіма, кого вони стосуються. Змінити або відмінити судові рішення вправі лише суди вищої інстанції, причому – з дотриманням законом встановлених процесуальних правил і гарантій.

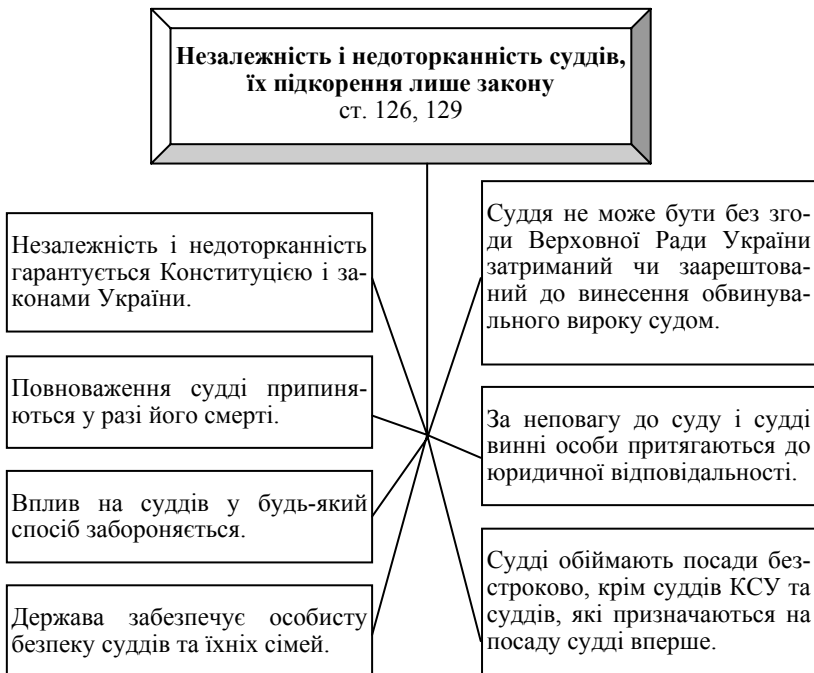
Принцип здійснення правосуддя лише судом був закріплений в ході реалізації судово-правової реформи на початку 60-х років. Підставою для цього стало викриття масових репресій, які мали місце до 50-х років нашого століття. В основному репресивні заходи кримінального характеру застосовувались не в судовому порядку з дотриманням процесуального порядку і гарантій, а позасудовими органами: ЧК («чрезвычайная комиссия»), «особыми совещаниями», «тройками», ГПУ («государственное политическое управление»).

3.

Багатий і різноманітний життєвий і професійний досвід народних засідателів, представників підприємств, установ і організацій, свіжість сприйняття, активна участь у судовому розгляді сприяють: повному всебічному й об'єктивному дослідженню обставин справи; прийняттю законних, обґрунтованих і справедливих рішень суду; охороні прав і законних інтересів громадян та організацій; виявленню та вжиттю заходів до усунення причин та умов вчинення злочину; розширенню гласності, підвищенню авторитету суду і виховного впливу судових процесів. Бажано було б, щоб суди, які постановили вирок чи ухвалу, повідомляли народним засідателям про скасування чи зміну судового рішення, постановленого за їх участю, інформували колективи трудящих і органи, які обрали засідателів, про виконання ними своїх обов'язків у суді (більш детально див. М.М.Михеєнко, В.Т.Нор, В.П.Шибіко. Кримінальний процес України. – К., 1992. – 431 с.).

4.

Закон передбачає кримінальну відповідальність за вчинення тиску на суд у будь-якій формі з метою перешкодити всебічному, повному і об'єктивному розгляду конкретної справи. Передбачено також адміністративну відповідальність за прояв неповаги до суду, перешкоду явці до суду народному засідателю, незастосування заходів з окремої ухвали.

Скасовуючи вирок і направляючи справу на новий судовий розгляд, суд вищої інстанції не має права вирішувати наперед питання про оцінку доказів і висновки суду; незалежний суд і від висновків органів досудового слідства і прокуратури, а також від висновків і поглядів учасників судового засідання. Незалежність усередині самої судової колегії, зокрема народних засідателів від суддів, суддів, які входять до складу суду від головуючого, тобто можливість кожного із суддів і народних засідателів брати участь в дослідженні доказів, в обговоренні прийнятті рішень за своїм внутрішнім переконанням. Незалежність суддів і народних засідателів усередині колегії забезпечується тим, що всі вони мають рівні права; головуючий голосує останнім, і суддя, який залишився у меншості, має право висловити письмово свою окрему думку.

5.

Судочинство провадиться суддею одноособово,
колегією суддів чи судом присяжних.

У кримінальному провадженні правосуддя здійснюється
лише судом !!!

- ✓ у складі **трьох професійних суддів**, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів та **трьох присяжних**. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд.

Кримінальне провадження стосовно службових осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про державну службу», та осіб, посади яких віднесено до першої категорії посад державних службовців, здійснюється:

1) в суді першої інстанції – колегіально судом у складі **трьох професійних суддів**, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, а у разі здійснення кримінального провадження щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, та трьох присяжних;

2) в апеляційному порядку – колегіально судом у складі **п'яти професійних суддів**, які мають стаж роботи на посаді судді не менше семи років;

3) в касаційному порядку – колегіально судом у складі **семи професійних суддів**, які мають стаж роботи на посаді судді не менше десяти років.

У разі якщо в суді, який згідно з правилами підсудності має здійснювати кримінальне провадження, неможливо утворити склад суду, передбачений цією частиною, кримінальне провадження здійснює найбільш територіально наближений суд, в якому можливо утворити такий склад суду.

СКЛАД СУДУ			
У суді першої інстанції:	в апеляційному порядку	в касаційному порядку	у Верховному Суді України
<p>✓ одноособово (завжди, крім випадків, передбачених КПК);</p> <p>✓ у складі трьох професійних суддів (щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше десяти років)</p>	у складі не менш як три професійних судді, при цьому кількість суддів повинна бути непарною	не менш як три професійних судді, при цьому кількість суддів повинна бути непарною	колегіально за участю не менше 2/3 суддів від складу Судової палати або 2/3 від складу ВСУ

Кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному, касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

У разі якщо таке кримінальне провадження має здійснюватися судом колегіально, головуєчим під час судового розгляду може бути лише суддя, уповноважений згідно з Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

У ВСУ справа про перегляд судового рішення розглядається на засіданні Судової палати у кримінальних справах ВСУ. Засідання є правомочним за умови присутності на ньому **2/3 суддів** від складу судової палати або не менше **2/3 суддів від складу ВСУ** (ст. 423 КПК).

Кримінальне провадження стосовно службових осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про державну службу», та осіб, посади яких віднесено до першої категорії посад державних службовців, здійснюється:

1) в суді першої інстанції – колегіально судом у складі **трьох професійних суддів**, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, а у разі здійснення кримінального провадження щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі

двох професійних суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, та трьох присяжних;

2) в апеляційному порядку – колегіально судом у складі **п'яти професійних суддів**, які мають стаж роботи на посаді судді не менше семи років;

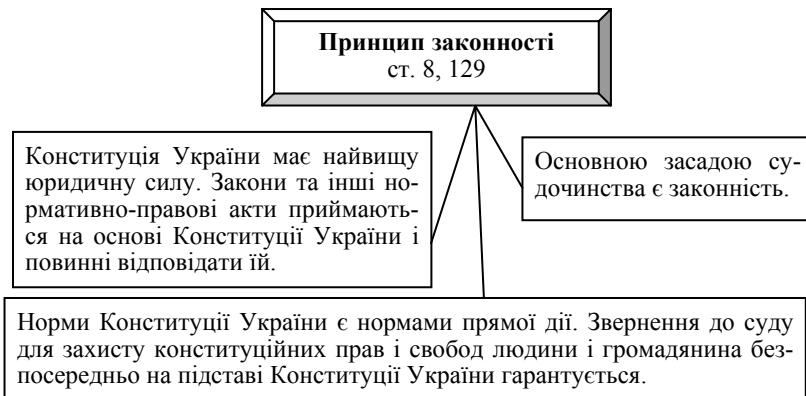
3) в касаційному порядку – колегіально судом у складі **семи професійних суддів**, які мають стаж роботи на посаді судді не менше десяти років.

У разі якщо в суді, який згідно з правилами підсудності має здійснювати кримінальне провадження, неможливо утворити склад суду, передбачений цією частиною, кримінальне провадження здійснює найбільш територіально наближений суд, в якому можливо утворити такий склад суду.

Кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному, касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

У разі якщо таке кримінальне провадження має здійснюватися судом колегіально, головуючим під час судового розгляду може бути лише суддя, уповноважений згідно з Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

6.

Принцип законності можна визначити як вимогу нормативного характеру, що зобов'язує суддю, прокурора, слідчого, дізнавача, а також всіх осіб, які беруть участь у справі, застосовувати, виконувати норми Конституції, кримінального та кримінального процесуального законодавства. Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

Законність стосується всіх стадій та інститутів кримінального процесу, всіх його суб'єктів, поширюється на всі дії і процесуальні рішення, характеризує всі грані процесуальної діяльності і процесуальних відносин, пронизує всі інші принципи, сприяє їх фактичній реалізації. Законність посідає особливе місце серед принципів кримінального процесу, які розкривають і конкретизують її. Законність – загальний, універсальний принцип, який знаходить вияв у всіх засадах і нормах кримінального процесуального права.

Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.

Прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

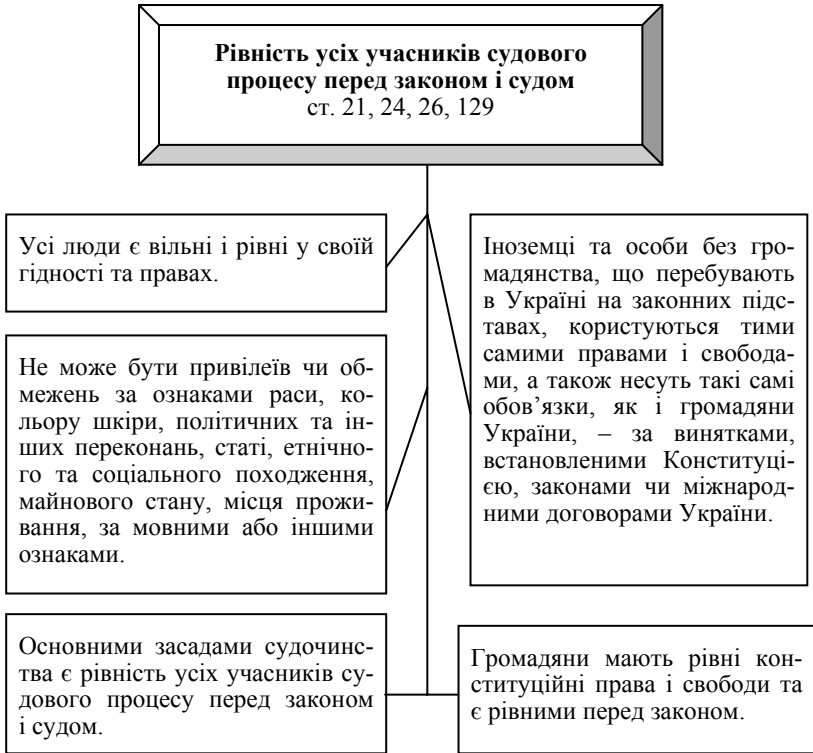
Закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати КПК. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить КПК.

У разі якщо норми КПК суперечать міжнародному договору України, згода на обов'язковість якого надана ВРУ, застосовуються положення відповідного міжнародного договору.

Кримінальне процесуальне законодавство застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

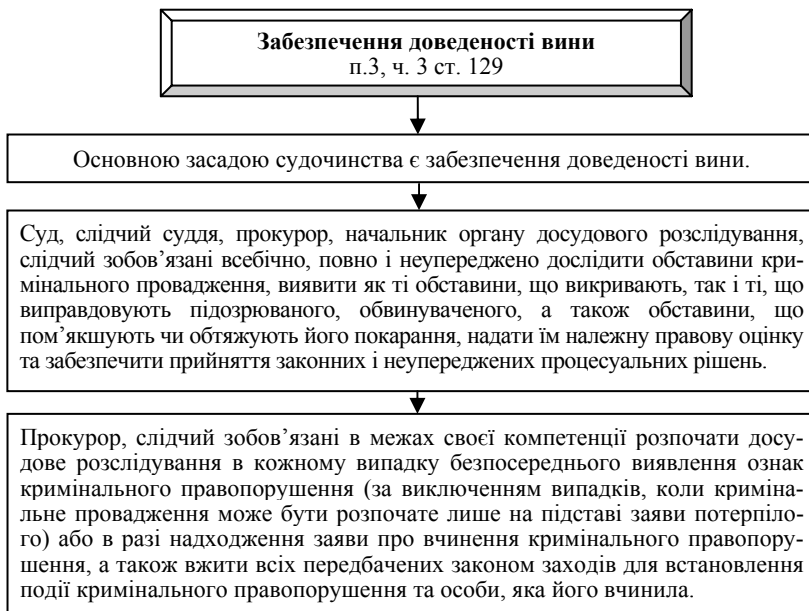
У випадках, коли положення КПК не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження.

7.

Під рівністю громадян перед судом слід розуміти те, що всі вони несуть відповідальність перед судами, які входять до єдиної судової системи, не маючи при цьому ніяких переваг і не піддаючись ніяким обмеженням. Наявність правил про підсудність кримінальних справ не суперечить цьому принципу, бо громадяни не одержують ніяких привілеїв. Як виняток з принципу рівності громадян перед законом можна розглядати правила про недоторканність Президента і кандидатів у Президенти України, депутатів, кандидатів у депутати, суддів Конституційного Суду України, Верховного Суду України, господарських, обласних, міських і районних судів. Такий виняток необхідний для забезпечення успішного виконання вказаними особами їх обов'язків незалежно від сторонніх незаконних впливів.

8.

Обов'язок розпочати досудове розслідування за наявності вказаних умов пов'язується з обов'язком прокурора, слідчого, дізнавача, вжити всіх передбачених кримінально-процесуальним законом заходів для встановлення:

– події злочину, що означає необхідність: максимально повної реконструкції події, що послужили підставою для досудового розслідування; оцінки встановлених ознак події з точки зору їх відповідності ознакам конкретного складу злочину; встановлення відповідності норми КК, яка закріплює склад злочину, ознакам діяння, з приводу якого розслідується кримінальна справа. Це тягне за собою необхідність встановлення ряду характеристик вказаної норми: чи діяла вона в момент вчинення події, чи були з того часу до неї внесені зміни, чи не втратила вона чинності;

– осіб, винних у вчиненні злочину: осіб, які вчинили діяння, що містить ознаки конкретного злочину, передбаченого КК, і стало підставою для розслідування кримінальної справи; чи може підозрювана особа бути суб'єктом даного злочину, тобто чи відповідають ознаки її діяння ознакам суб'єкта і суб'єктивної сторони діяння, що входять до складу певного злочину.

Всебічність дослідження означає висунення і перевірку всіх можливих версій загального характеру щодо події злочину, окремих версій щодо особи винного, мотиву і мети вчинення злочину, а також однаково ретельне виявлення обставин, що підтверджують вину підозрюваного або спростовують її, а так само обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Під повнотою дослідження слід розуміти правильне визначення предмета доказування, з'ясування всіх обставин, які підлягають доказуванню у кримінальній справі, системну оцінку всіх допустимих і належних доказів у сукупності, що є основою прийняття законного і обґрунтованого рішення у справі.

Об'єктивність дослідження полягає у ретельному аналізі всіх обставин кримінальної справи в цілому у відповідності з встановленими фактами, у співставленні різних точок зору і припущень, у прагненні збирання, перевірки і оцінки доказів неупереджено, з однаковим ставленням до всіх учасників процесу та інших осіб, що беруть участь у справі, з уникненням обвинувального або виправдувального ухилів.

9.

Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості ст. 129

Основними засадами судочинства є змагальність сторін та свобода в наданні ними своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав і законних інтересів засобами, передбаченими КПК.

Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду клопотань, скарг, речей, документів, інших доказів, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК.

Під час кримінального провадження функції обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на один і той же орган чи службову особу.

Повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, звернення з обвинувальним актом та підтримання державного обвинувачення у суді здійснюється прокурором. У випадках, передбачених КПК, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може здійснюватися слідчим за погодженням із прокурором, а обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником.

Захист здійснюється підозрюваним або обвинуваченим, його захисником або законним представником.

Суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

У Конституції, а також у КПК чітко встановлено зміст і механізми здійснення змагальності, яка гарантується конкретними визначеннями і приписами, серед яких слід відзначити: однозначно розмежовуються функції обвинувачення, захисту і вирішення справи; дослідження доказів здійснюється двома протилежними сторонами обвинувачення і захисту; сторони в процесі рівні в правах; суд не є стороною у справі і на основі незалежності від сторін, об'єктивності та неупередженості вирішує справу; суд забезпечує повноцінну змагальність сторін створенням необхідних умов для виконання ними їх процесуальних обов'язків і наданих їм прав.

10.

**Підтримання державного обвинувачення
в суді прокурором**
п. 5, ч. 3, ст. 129

Основною засадою судочинства є підтримання державного обвинувачення в суді прокурором.

Участь прокурора в суді є обов'язковою, крім випадків: 1) спрощеного провадження щодо кримінальних проступків; 2) коли він відмовився від підтримання державного обвинувачення.

Прокурор уповноважений:

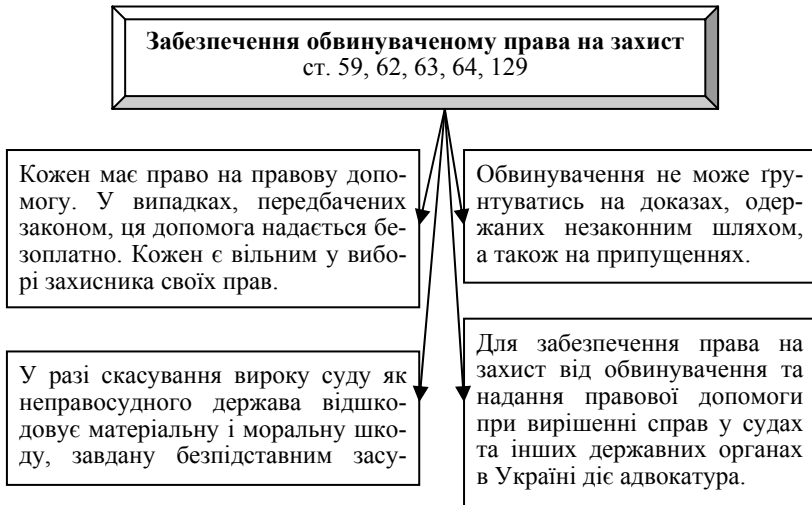
– звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування заходів медичного характеру, клопотанням про застосування заходів виховного характеру чи клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

– підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовитися від обвинувачення, змінити його або висунути додаткове обвинувачення у порядку, встановленому КПК;

– погоджувати запити (клопотання, доручення тощо), самостійно звертатися з ними, а також доручати виконання запитів (клопотань, доручень тощо), здійснювати інші повноваження в рамках міжнародного співробітництва під час кримінального провадження;

– оскаржувати судові рішення в порядку, встановленому КПК.

11.

Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, а також користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

У випадках, передбачених КПК, підозрюваному, обвинуваченому правова допомога надається безоплатно за рахунок держави.

Участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого, представника потерпілого не звужує процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого.

Обов'язкова участь захисника

1. Участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо **особливо тяжких** злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

2. В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення **у віці до 18 років**, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів **виховного характеру**, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок **психічних чи фізичних вад** (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які **не володіють мовою**, якою ведеться кримінальне провадження, – з моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових **заходів медичного характеру** або вирішується питання про їх застосування, – з моменту встановлення факту наявності у особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо **реабілітації померлої особи** – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи.

12.

**Гласність судового процесу та його повне фіксування
технічними засобами**
ст. 129

Основними засадами судочинства є гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.

Учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом.

Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у **закритому судовому засіданні** впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках:

- ✓ якщо обвинуваченим є **неповнолітній**;
- ✓ розгляду справи про злочин проти **статевої свободи** та статевої недоторканості особи;
- ✓ необхідності запобігти розголошенню **відомостей про особисте** та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи;
- ✓ якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення **таємниці, що охороняється законом**;
- ✓ необхідності **забезпечення безпеки осіб**, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Особисті записи, листи, зміст особистих телефонних розмов, телеграфних та інших повідомлень можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні, якщо слідчий суддя, суд не прийме рішення про їх дослідження у закритому судовому засіданні.

Кримінальне провадження у закритому судовому засіданні суд здійснює з додержанням правил судочинства, передбачених КПК. На судовому розгляді в закритому судовому засіданні можуть бути присутні лише сторони та інші учасники кримінального провадження.

Під час судового розгляду забезпечується **повне фіксування** судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому КПК.

Кожен, хто присутній в залі судового засідання, **може вести стенограму**, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду.

Судове рішення, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судове рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судове засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення.

13.

**Забезпечення апеляційного та касаційного
оскарження рішень суду**
ст. 125, 129

Основними засадами судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень суду, крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому КПК.

Гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому КПК, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

У апеляційному порядку можуть бути оскаржені судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, а саме:

- вироки, крім випадків, передбачених ст. 394 КПК;
- ухвали про застосування чи незастосування примусових заходів виховного або медичного характеру;
- інші ухвали у випадках, передбачених КПК.

Ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених законодавством, окремому оскарженню не підлягають, за винятком випадків, визначених КПК. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення. У апеляційному порядку також можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді.

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок або ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції **має право**:

- 1) залишити вирок або ухвалу без змін;
- 2) змінити вирок або ухвалу;
- 3) скасувати вирок повністю чи частково та ухвалити новий вирок;
- 4) скасувати ухвалу повністю чи частково та ухвалити нову ухвалу;

5) скасувати вирок або ухвалу і закрити кримінальне провадження;

6) скасувати вирок або ухвалу і призначити новий розгляд у суді першої інстанції.

У касаційному порядку можуть бути оскаржені вирoki та ухвали про застосування або відмову у застосуванні примусових заходів виховного чи медичного характеру суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції, постановлені щодо зазначених судових рішень суду першої інстанції.

Ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому кримінальному провадженню. Заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного провадження.

Вирок суду першої інстанції на підставі угоди після його перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на такий вирок можуть бути оскаржені в касаційному порядку:

– засудженим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди засудженого на призначення покарання; невиконання судом необхідних вимог, в тому числі не роз'яснення засудженому наслідків укладення угоди;

– потерпілим, його представником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди потерпілого на призначення покарання; невиконання судом необхідних вимог; не роз'яснення потерпілому наслідків укладення угоди;

– прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому угода не може бути укладена.

Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право:

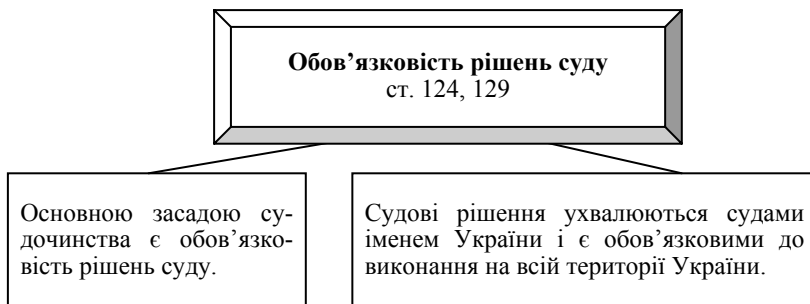
1) залишити судові рішення без зміни, а касаційну скаргу – без задоволення;

2) скасувати судові рішення і призначити новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції;

3) скасувати судові рішення і закрити кримінальне провадження;

4) змінити судові рішення.

14.

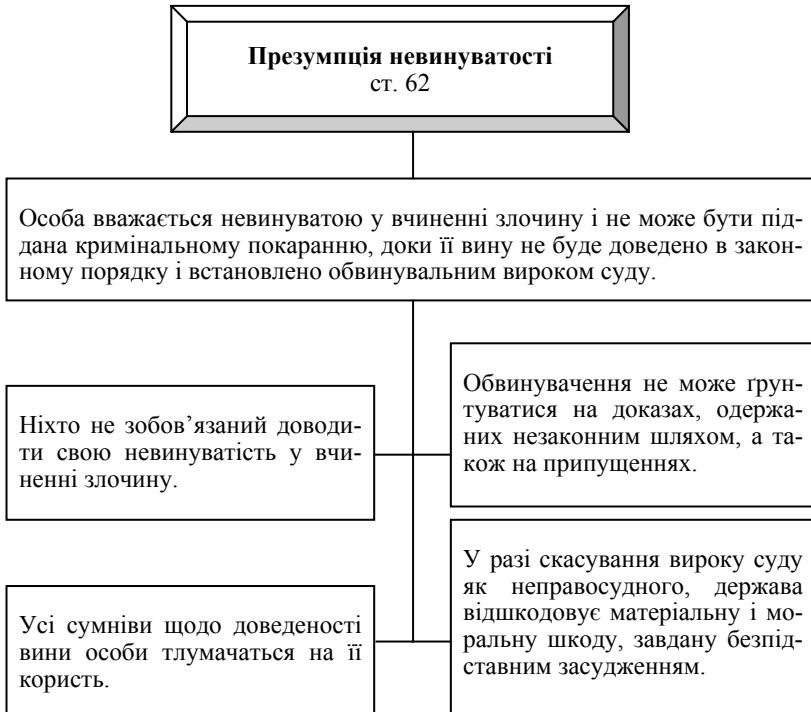
Вирок або ухвала суду, які набрали законної сили, обов'язкові для осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також для усіх фізичних та юридичних осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування, їх службових осіб, і підлягають виконанню на всій території України.

Обов'язковість виконання судових рішень забезпечується державою. За умисне невиконання судового рішення службовою особою встановлена кримінальна відповідальність. Засуджений зобов'язаний відбутися призначене йому вироком покарання, відшкодувати заподіяні його діями збитки, виконати рішення суду і з інших питань, що його стосуються. За ухилення засудженого від відбування покарання настає кримінальна відповідальність.

Судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для іншого суду, що розглядає кримінальну справу. Інший суд не може розглядати справу щодо особи, на яку є вирок за цим же обвинуваченням, що набрав законної сили, або ухвала чи постанова суду про закриття справи з цієї ж підстави. Вирок суду у кримінальній справі, що набрав законної сили, обов'язковий для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, щодо якої винесено вирок суду, при вирішенні питань, чи мали місце ці дії і чи вчинені вони даною особою.

Питання про виконання рішень українських судів щодо засуджених, які знаходяться на території іншої держави, вирішується відповідно до договору про правову допомогу, укладеного з цією державою. Обов'язковість виконання на території України рішень судів іноземних держав, визначається міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

15.

Юридичний зміст цієї засади становлять:

а) обов'язок доказування винуватості особи покладено на слідчого, прокурора;

б) ніхто не зобов'язаний доказувати свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом;

г) заборонено перекладати обов'язок доказування на обвинуваченого, домагатися його показань шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів;

д) підозра, обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях, а також доказах, одержаних незаконним шляхом;

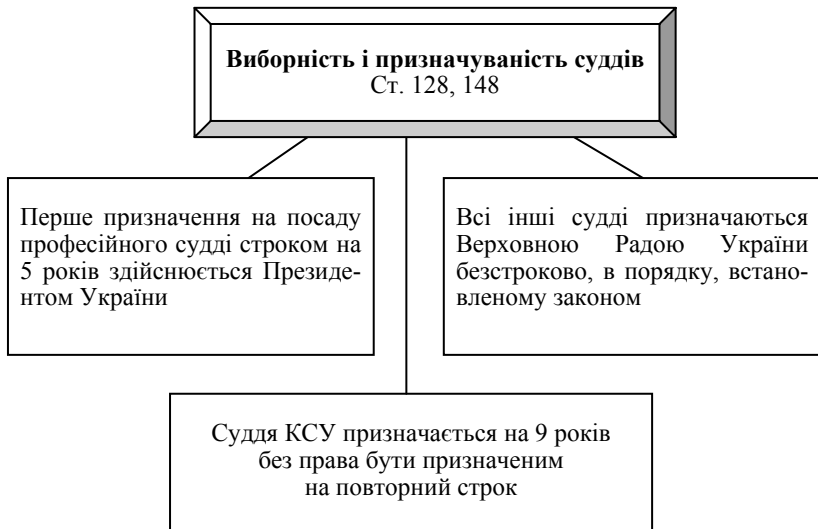
ж) усі сумніви щодо доведеності вини особи суд повинен тлумачити на користь такої особи;

з) недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину в юридичному відношенні означає його невинуватість і тягне за собою закриття кримінальної справи на досудовому провадженні і постановлення виправдувального вироку в стадії судового розгляду;

є) факт притягнення особи до участі у справі як підозрюваної, обвинуваченої, обрання щодо неї запобіжного заходу не повинні розцінюватись як доказ її винуватості, як покарання винуватого;

і) поведження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.

16.

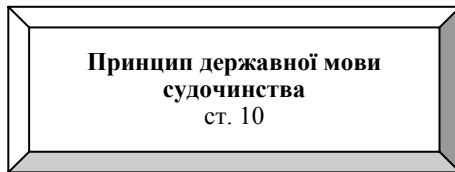
Судді, які обрані ВРУ (крім суддів Конституційного Суду), перебувають на посаді до досягнення 65 років, інші судді – до закінчення строку, на який вони обрані чи призначені.

Дострокове звільнення судді з посади допускається лише у разі неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;

порушення суддею присяги або вимог щодо несумісності; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; припиненням його громадянства; визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; подання суддею заяви про відставку або звільнення з посади за власним бажанням.

Суддя не може бути переведений на іншу посаду або в інший суд без його згоди. За згодою судді він може бути переведений з одного суду до іншого того самого рівня і спеціалізації у порядку, передбаченому законом. Звільнення судді з адміністративної посади в суді не припиняє його повноваження судді.

17.

*Державною мовою в Україні є українська мова.
Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування
української мови в усіх сферах суспільного життя
на всій території України.*

*В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист
російської, інших мов національних меншин України.
Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України
та визначається законом.*

Кримінальне провадження здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою.

Особа повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення державною мовою або будь-якою іншою мовою, якою вона достатньо володіє для розуміння суті підозри у вчиненні кримінального правопорушення.

Слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суд рідною або

іншою мовою, якою вони володіють, користуючись при цьому в разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому КПК.

Судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті, надаються сторонам кримінального провадження або особі, стосовно якої вирішено питання щодо застосування примусових заходів виховного або медичного характеру, у перекладі на їх рідну або іншу мову, якою вони володіють. Переклад інших процесуальних документів кримінального провадження, надання копій яких передбачено КПК, здійснюється лише за клопотанням зазначених осіб. Переклад судових рішень та інших процесуальних документів кримінального провадження засвідчується підписом перекладача.

Посадові особи суду, прокуратури, правоохоронних органів повинні володіти українською мовою, а в разі необхідності – й іншою національною мовою в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків. Інакше вони не мають права виконувати свої службові обов'язки і здійснювати правосуддя. До таких осіб слід віднести суддю, народного засідателя, секретаря судового засідання, прокурора, слідчого і дізнавача.

Коли громадяни іншої національності, що становлять більшість населення зазначених адміністративно-територіальних одиниць (міста, району, селища) не володіють на належному рівні національною мовою або коли в межах цих адміністративно-територіальних одиниць компактно проживає кілька національностей, жодна з яких не становить більшості населення даної місцевості, судочинство здійснюється мовою, прийнятною для населення даної місцевості.

Особам, що мають право користуватися послугами перекладача в порядку, встановленому КПК є підозрюваний, обвинувачений, підсудний, його законний представник, захисник, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, їх представники, спеціалісти, експерти, якщо вони не володіють мовою, якою провадиться судочинство.

Гарантіями дотримання цього принципу кримінального процесу є: обов'язкова участь захисника з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення, якщо вона не володіє мовою, якою ведеться судочинство; зачитування перекладачем вироку підсудному його рідною мовою або іншою мовою, якою він володіє, зразу ж після проголошення вироку; можливість відводу перекладача, кримінальна відповідальність за завідомо неправильний переклад.

18.

**Повага до гідності особи, невтручання
в її особисте і сімейне життя**
ст. 28, 32

Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також права на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням недостовірної інформації.

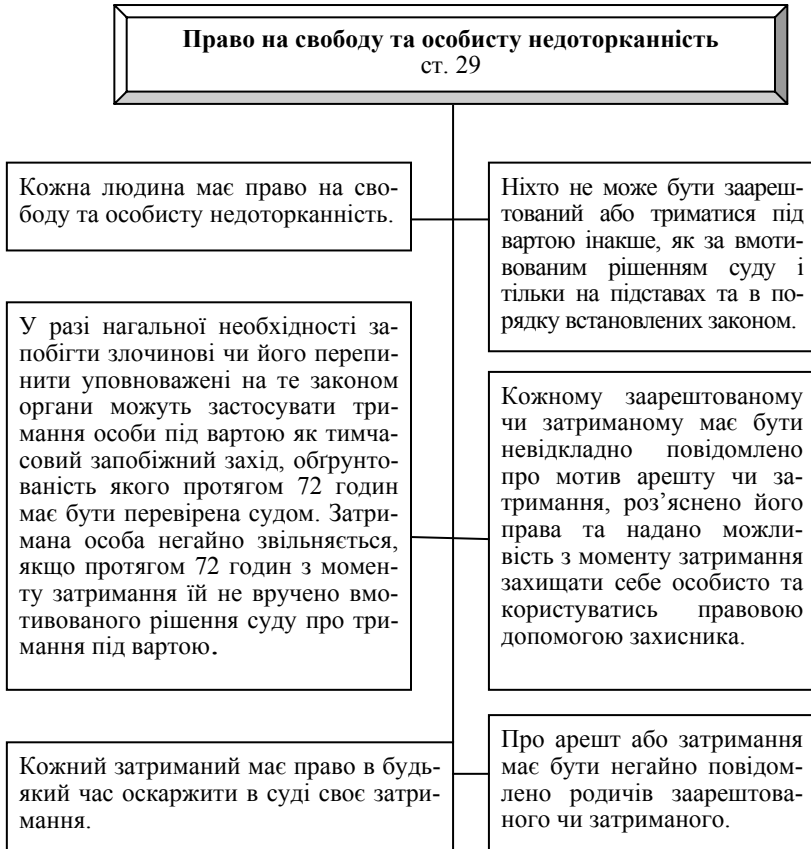
Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншими дослідженням.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи. Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдатися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність.

Кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження.

19.

Під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, інакше як на підставах та в порядку, передбачених КПК.

Кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого три-

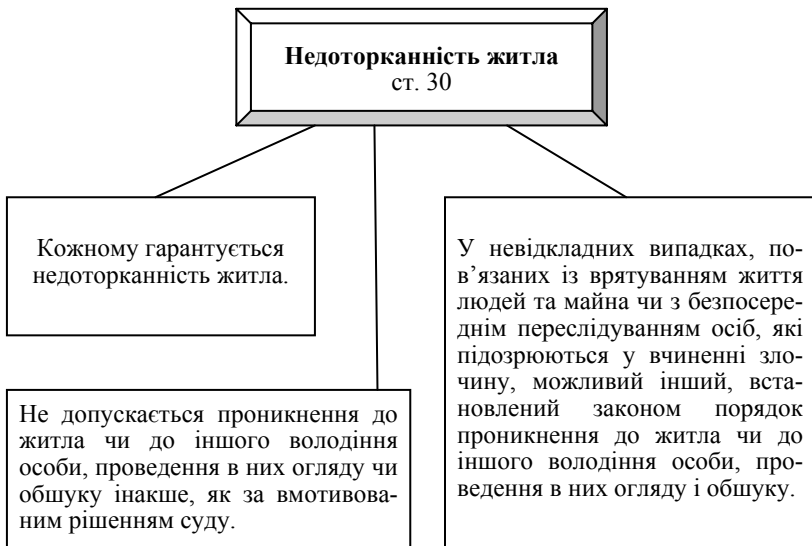
мання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою.

Про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування має бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Кожен, хто понад строк, передбачений законодавством, тримається під вартою або позбавлений свободи в інший спосіб, повинен бути негайно звільнений.

Затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, здійснене за відсутності підстав або з порушенням порядку, передбаченого законом, тягне за собою відповідальність, установлену законом.

20.

Ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якої метою, інакше, як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім випадків, установлених законом.

Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами закону, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому КПК.

21.

**Таємниця листування, телефонних розмов,
телеграфної та іншої кореспонденції**
ст. 31

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо.

Під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування.

Втручання у таємницю спілкування можливе лише на підставі судового рішення з метою виявити та запобігти тяжкому чи особливо тяжкому злочину, встановити його обставини, особу, яка вчинила злочин, якщо іншими способами неможливо досягти цієї мети.

Інформація, отримана внаслідок втручання у спілкування, не може бути використана інакше як для вирішення завдань кримінального провадження.

Ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді, за винятком випадків проведення негласної слідчої чи розшукової дії до постановлення ухвали слідчого судді, передбачених КПК.

Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання у приватне спілкування в порядку, передбаченому КПК, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання.

У разі постановлення слідчим суддею ухвали про відмову у втручання в приватне спілкування нове клопотання може бути подане прокурором, слідчим лише з новими відомостями.

Спілкуванням є передання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб.

Втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, коли учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. *Різновидами втручання в приватне спілкування є:*

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи;
- 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції;
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

Втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим заборонене.

Тема № 4

СТАТУС СУДДІВ

Пристрасний суддя розбійника злішій

1. Загальні положення статусу судді.
2. Призначення на посаду судді вперше.
3. Обрання на посаду судді безстроково.
4. Забезпечення належного кваліфікаційного рівня судді.
5. Дисциплінарна відповідальність судді.
6. Забезпечення судді.
7. Статус судді у відставці.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТАТУСУ СУДДІ

Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом.

Суддя має право звернутися з повідомленням про загрозу його незалежності до Ради суддів України, яка зобов'язана невідкладно перевірити і розглянути таке звернення за участю судді та вжити необхідних заходів для усунення загрози.

Незалежність судді **забезпечується**:

- ✓ особливим порядком його призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення;
- ✓ недоторканністю та імунітетом судді;
- ✓ незмінюваністю судді;
- ✓ порядком здійснення судочинства, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- ✓ заборонаю втручання у здійснення правосуддя;
- ✓ відповідальністю за неповагу до суду чи судді;
- ✓ окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом;

- ✓ належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді;
- ✓ функціонуванням органів суддівського самоврядування;
- ✓ визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту;
- ✓ правом судді на відставку.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, а також фізичні і юридичні особи та їх об'єднання зобов'язані поважати незалежність судді і не посягати на неї.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України гарантій незалежності судді (ст. 47 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Незалежність суддів закріплено у Конвенції про захист прав людини та основних свобод (4 листопада 1950 року), ратифікованій Верховною Радою України 17 липня 1997 року, та в низці інших міжнародних документів, а саме в «Основних принципах незалежності судових органів», ухвалені резолюціями від 29 листопада 1985 року та від 13 грудня 1985 року Генеральної Асамблеї ООН, «Процедурі ефективного здійснення Основних принципів незалежності судових органів», затверджені 24 травня 1989 року Резолюцією Економічної і Соціальної Ради ООН, Європейській хартії «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 13 жовтня 1994 року та інших. Цей підхід також підтверджується практикою Європейського суду з прав людини.

Недоторканність судді поширюється на його житло, службове приміщення, транспорт і засоби зв'язку, кореспонденцію, належне йому майно і документи. Проникнення в житло чи службове приміщення судді, в його особистий чи службовий транспорт, проведення там огляду, обшуку чи виїмки, прослуховування його телефонних розмов, особистий обшук судді, а так само огляд, виїмка його кореспонденції, речей і документів можуть провадитись тільки за вмотивованим рішенням суду, а також за згодою судді у разі прийняття головою відповідного суду рішення про вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки та інші гарантії недоторканності суддів.

У рішенні Конституційного Суду України у справі про незалежність суддів як складової їхнього статусу від 1 грудня 2004 року зазначено, що незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціо-

нування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. **Незалежність суддів забезпечується** насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням.

Суддя є недоторканим. Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення судом обвинувального вироку. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи. Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду.

Кримінальна справа щодо судді може бути порушена лише Генеральним прокурором України або його заступником. Відсторонення судді від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на підставі вмотивованої постанови Генерального прокурора України.

Проникнення в житло або інше володіння судді чи його службове приміщення, особистий чи службовий транспорт, проведення там огляду, обшуку чи виїмки, прослуховування його телефонних розмов, особистий обшук судді, а так само огляд, виїмка його кореспонденції, речей і документів можуть провадитися лише за судовими рішенням.

Підсудність справи щодо обвинувачення судді у вчиненні злочину визначається Головою Верховного Суду України. Справа не може розглядатися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді.

За шкоду, завдану судом, відповідає держава на підставах та в порядку, встановлених законом (ст. 48 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, тягне за собою відпові-

дальність, установлену законом. Відповідальність за прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, передбачена статтею 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Згідно законодавства, неповага до суду може виражатись у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в невідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил. Окрім того, проявом неповаги до суду вважається також злісне ухилення експерта, перекладача від явки в суд. Всі ці дії тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Судді, голови судів та їх заступники, судді у відставці, народні засідателі та присяжні мають посвідчення, зразки яких затверджуються Радою суддів України. Посвідчення судді, голови суду, заступника голови суду, судді у відставці підписує керівник органу, який його призначив чи обрав на посаду. Посвідчення Голови Верховного Суду України, його заступника підписує секретар Пленуму Верховного Суду України. Посвідчення народних засідателів, присяжних підписує голова суду, в якому народний засідатель, присяжний здійснює правосуддя. Вручення посвідчення здійснює особа, яка його підписала, або за її дорученням інша особа (ст. 50 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Посвідчення судді, народного засідателя, присяжного — це офіційний документ установленого зразка, що посвідчує особу власника, якому він виданий, як носія судової влади, який здійснює правосуддя, а судді, крім того, — як посадової особи органу державної влади, що в конституційному порядку наділена повноваженнями здійснювати правосуддя і виконувати свої обов'язки на професійній основі у суді загальної юрисдикції чи Конституційному Суді України.

За видовими ознаками посвідчення професійного судді є таким, що посвідчує статус особи і наділяє її владними повноваженнями, має чинність на всій території України і у своїх реквізитах містить основні права та конституційні гарантії недоторканності. Посвідчення судді за дією в часі відноситься до постійних документів, оскільки щодо суддів, призначених на посаду судді вперше (на 5 років) і суддів, обраних безстроково, вони підписуються різними посадовими особами і діють весь час перебування на конкретній посаді.

Посвідчення народного засідателя і присяжного мають чинність тільки протягом часу участі у розгляді судової справи або часу залучення до здійснення судочинства. У своїх реквізитах посвідчення мають містити основні конституційні гарантії недоторканності та термін дії.

2. ПРИЗНАЧЕННЯ НА ПОСАДУ СУДДІ ВПЕРШЕ

Призначення на посаду судді вперше здійснюється виключно в порядку, визначеному законодавством, та включає такі стадії:

- розміщення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на своєму веб-порталі **оголошення** про проведення добору кандидатів на посаду судді з урахуванням прогнозованої кількості вакантних посад суддів та опублікування такого оголошення в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр»;

- подання особами, які виявили бажання стати суддею, до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відповідної **заяви** та документів, визначених законодавством;

- здійснення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на основі поданих кандидатами на посаду судді документів **перевірки** відповідності осіб вимогам, установленим до кандидата на посаду судді, та організація проведення стосовно них спеціальної перевірки в порядку, визначеному законодавством;

- складення особами, які відповідають установленим вимогам до кандидата на посаду судді, **іспиту** перед Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на виявлення рівня загальних теоретичних знань у галузі права;

- направлення кандидатів, які успішно склали іспит та пройшли необхідні перевірки, для проходження **спеціальної підготовки** у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації;

- направлення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України кандидатів на посаду судді після успішного проходження ними підготовки у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації для проходження спеціальної **підготовки у Національній школі суддів України**;

- допуск кандидатів, які успішно пройшли спеціальну підготовку, до складення **кваліфікаційного іспиту** перед Вищою кваліфікаційною комісією суддів України;

- визначення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України **рейтингу кандидатів** на посаду судді за результатами складен-

ня кваліфікаційного іспиту, зарахування їх до резерву на заміщення вакантних посад судді;

– оголошення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України у разі відкриття вакантних посад суддів **конкурсу** на заміщення таких посад серед кандидатів, які перебувають у резерві;

– проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, виходячи з рейтингу кандидата відповідно до кількості наявних вакантних посад судді добору серед кандидатів, які взяли участь у конкурсі, та внесення **рекомендації Вищій раді юстиції** про призначення кандидата на посаду судді;

– розгляд на засіданні Вищої ради юстиції відповідно до рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України питання про призначення кандидата на посаду судді та внесення в разі прийняття позитивного рішення **подання Президентові** України про призначення кандидата на посаду судді;

– **прийняття Президентом України рішення** про призначення кандидата на посаду судді (ст. 66 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Для участі у доборі кандидатів на посаду судді особа подає:

✓ письмову заяву про участь у доборі кандидатів на посаду судді;

✓ копію паспорта громадянина України;

✓ анкету кандидата на посаду судді, що містить інформацію про нього;

✓ копії дипломів про освіту, науковий ступінь або вчене звання;

✓ виписку з трудової книжки про стаж роботи в галузі права;

✓ висновок медичної установи про стан здоров'я кандидата (медичні установи, що надають такий висновок, а також форма висновку визначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за погодженням з уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я);

✓ письмову згоду на збирання, зберігання та використання інформації про кандидата з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді та проведення щодо нього спеціальної перевірки.

Форма і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та розміщуються на її офіційному веб-порталі.

Вимагати від кандидата надання документів, не передбачених законом, забороняється. Приймання документів завершується за два дні до проведення добору кандидатів. Заяви, що надійшли після зазначеного строку, не розглядаються.

До добору кандидатів на посаду судді допускаються особи, які подали всі необхідні документи. У разі відмови в допуску Вища кваліфікаційна комісія суддів України приймає вмотивоване рішення (ст. 67 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Добір кандидатів на посаду судді полягає у проходженні ними анонімного тестування з метою виявлення рівня їх загальних теоретичних знань та проведенні щодо них спеціальної перевірки відповідності їх установленим вимогам до кандидата на посаду судді. Проведення спеціальної перевірки здійснюється і щодо відомостей, поданих кандидатами особисто, у порядку, встановленому законом.

Для проведення спеціальної перевірки Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право збирати інформацію про кандидата, звертаючись із запитом для отримання інформації про кандидата на посаду судді до підприємств, установ, організацій усіх форм власності. За результатами розгляду таких запитів відповідна інформація подається у десятиденний строк до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Ненадання такої інформації або надання її з порушенням встановленого строку тягне за собою відповідальність, передбачену законом.

Організації та громадяни мають право подавати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України інформацію про кандидатів на посаду судді.

Особи, які відповідають установленим вимогам до кандидата на посаду судді, допускаються до складення іспиту (ст. 68 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Спеціальна підготовка кандидата на посаду судді включає теоретичну підготовку судді у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації та практичну підготовку в Національній школі суддів України. Програма та порядок проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за погодженням зі спеціалізованими юридичними вищими навчальними закладами четвертого рівня акредитації та Національною школою суддів України.

Спеціальна підготовка проводиться протягом **шести місяців** за рахунок коштів Державного бюджету України. На період проходження кандидатом підготовки за ним зберігається основне місце роботи, виплачується **стипендія** в розмірі не менше двох третин від посадового окладу судді місцевого суду загальної юрисдикції. За результатами спеціальної підготовки кандидати отримують відповідний документ встановленого зразка. Матеріали щодо кандидатів, які успішно пройшли спеціальну підготовку, направляються до

Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для складення кваліфікаційного іспиту.

У разі порушення кандидатом на посаду судді порядку проходження спеціальної підготовки, що призвело до його відрахування, або в разі припинення кандидатом проходження такої підготовки за власною ініціативою він повинен відшкодувати кошти, витрачені на його підготовку (ст. 69 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка пройшла спеціальну підготовку і виявила бажання бути рекомендованою для призначення на посаду судді.

Кваліфікаційний іспит полягає у виявленні належних теоретичних знань та рівня професійної підготовки кандидата на посаду судді, ступеня його готовності здійснювати правосуддя з питань юрисдикції відповідного суду, а також особистих і моральних якостей кандидата.

Кваліфікаційний іспит проводиться шляхом складення кандидатом на посаду судді письмового анонімного тестування та виконання практичного завдання з метою виявлення рівня практичних навичок та умінь у застосуванні закону. Письмове анонімне тестування проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України у спеціально відведеному для цього приміщенні, хід тестування фіксується за допомогою технічних засобів відео– та звукозапису.

Порядок складення кваліфікаційного іспиту, методика оцінювання визначаються положенням, що затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Результати кваліфікаційного іспиту **дійсні протягом трьох років**.

Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, може бути допущена до складення такого іспиту повторно не раніш як **через рік**. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит повторно, може бути допущена до наступного іспиту не раніш як через два роки.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України відповідно до кількості набраних кандидатами на посаду судді балів за результатами складення кваліфікаційного іспиту визначає рейтинг кандидатів та зараховує їх до резерву на заміщення вакантних посад суддів. Інформація про результати кваліфікаційного іспиту та місце кандидата на посаду судді за рейтингом є загальнодоступною і розміщується на офіційному веб-порталі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Результати кваліфікаційного іспиту можуть бути **оскаржені** до Вищої ради юстиції, яка може скасувати рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та зобов'язати її провести повторний

кваліфікаційний іспит кандидата на посаду судді, який подав скаргу (ст. 70 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Для проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді Вища кваліфікаційна комісія суддів України розміщує відповідну інформацію на своєму офіційному веб-порталі та публікує таке оголошення в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» не пізніше ніж за місяць до проведення конкурсу.

В оголошенні про конкурс зазначаються найменування суддів, де є вакантні посади судді, кількість таких посад, умови проведення конкурсу, дата, час і місце проведення конкурсу. Кандидати на посаду судді, які перебувають у резерві та виявили бажання взяти участь у конкурсі на заміщення вакантних посад судді, у встановлений строк подають до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України письмові заяви.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить конкурс на заміщення вакантних посад судді та здійснює добір кандидатів з урахуванням результатів кваліфікаційного іспиту і **кількості** набраних кандидатами **балів**. Кількість набраних балів є першочерговим критерієм при проведенні Вищою кваліфікаційною комісією суддів України конкурсного добору кандидатів на зайняття вакантних посад судді. У разі набрання кандидатами однакової кількості балів перевага надається тому кандидату, який має **більший стаж роботи** у галузі права.

За результатами конкурсного добору Вища кваліфікаційна комісія суддів України надсилає до Вищої ради юстиції відповідно до кількості вакантних посад судді рекомендації про призначення кандидатів судьями. Відповідно до внесеної Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рекомендації Вища рада юстиції на своєму засіданні розглядає питання про призначення кандидата на посаду судді та в разі прийняття позитивного рішення вносить подання Президентові України про призначення кандидата на посаду судді (ст. 71 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України на підставі подання Вищої ради юстиції протягом **тридцяти днів** з дня отримання такого подання (ст. 72 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Перевірка відповідності кандидатів у судді вимогам, установленим законом, добір, проведення кваліфікаційного іспиту і рекомендації осіб для зайняття посади судді відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» здійснюється ВККСУ. Особа, яка відповідає вимогам до кандидата в судді, встановленим части-

ною третьою статті 127 Конституції України, має право звернутися до Вищої кваліфікаційної комісії суддів із заявою про рекомендацію її для призначення професійним суддею, подавши документи за переліком, визначеним статтею 67 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Кандидатові, який відповідає вимогам, установленим законом, кваліфікаційною комісією суддів надсилається повідомлення про визначені дату і час складання кваліфікаційного іспиту. Вища рада юстиції за рекомендацією Вищої кваліфікаційної комісії суддів, підготовленої за результатами складання кандидатом кваліфікаційного іспиту, розгляду та перевірки поданих ним документів вносить Президенту України подання про призначення громадянина України на посаду судді вперше. Надіслання такого подання здійснює Голова Вищої ради юстиції.

Попередній розгляд внесеного на розгляд Президентові України Вищою радою юстиції подання про призначення на посаду судді здійснюється в установленому порядку в Адміністрації Президента України. Призначення громадянина України на посаду судді вперше здійснюється указом Президента України. У разі відхилення Президентом України подання Вищої ради юстиції про призначення громадянина України на посаду судді вперше матеріали щодо призначення повертаються до Вищої ради юстиції.

Суддя у межах п'ятирічного строку може бути переведений на роботу на посаді судді до іншого місцевого суду за його письмовою заявою до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про рекомендування його на посаду судді відповідного суду.

Переведення судді на роботу на посаді судді до іншого суду здійснюється за результатами конкурсу на заміщення вакантної посади судді. У разі участі в конкурсі на заміщення вакантної посади судді в іншому суді того ж рівня і юрисдикції за бажанням судді можуть бути враховані результати його попереднього кваліфікаційного іспиту.

За однакових результатів конкурсу перевага надається тому кандидату, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Переведення судді у межах п'ятирічного строку на роботу на посаді судді до суду іншої юрисдикції здійснюється за результатами складення суддею кваліфікаційного іспиту. Переведення судді у межах п'ятирічного строку здійснюється Президентом України (ст. 73 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Переведення судді на роботу на посаді судді до іншого суду того ж рівня і юрисдикції здійснюється за результатами конкурсу на

заміщення вакантної посади судді. На підставі заяви судді за результатами такого конкурсу Вища кваліфікаційна комісія суддів України здійснює відповідне подання, на підставі якого Президент України видає Указ про переведення судді з одного суду до іншого.

Заява судді про **переведення до суду іншої юрисдикції** є підставою для складання таким суддею кваліфікаційного іспиту (ст. 70 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). У цьому випадку на суддю, що має скласти **іспит**, голова відповідного суду складає характеристику, в якій відображаються ділові та моральні якості судді, дається оцінка його професійної діяльності. Характеристику на голову суду для складання кваліфікаційного іспиту складає голова відповідного суду вищого рівня.

Подання голови відповідного суду разом з характеристикою, обліковими та іншими матеріалами направляється до ВККСУ для проведення кваліфікаційного іспиту. На підставі заяви судді за результатами складеного ним іспиту Вища кваліфікаційна комісія суддів України здійснює відповідне подання, на підставі якого Президент України видає **Указ про переведення судді** з суду однієї юрисдикції до суду іншої юрисдикції.

3. ОБРАННЯ НА ПОСАДУ СУДДІ БЕЗСТРОКОВО

Порядок обрання на посаду судді безстроково встановлюється гл. III Закону «Про судоустрій і статус суддів» та Регламентом Верховної Ради України.

Суддя, строк повноважень якого закінчився, за його заявою має бути рекомендований Вищою кваліфікаційною комісією суддів України для обрання його Верховною Радою України на посаду судді безстроково, якщо відсутні визначені законом обставини, що перешкоджають цьому.

Обрання на посаду судді безстроково здійснюється в такому **порядку**:

- кандидат звертається з письмовою **заявою** до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про рекомендування його для обрання на посаду судді безстроково;
- Вища кваліфікаційна комісія суддів України **повідомляє** про підготовку матеріалів щодо кандидата на посаду судді безстроково на своєму **офіційному веб-порталі** та в офіційних засобах масової інформації;
- Вища кваліфікаційна комісія суддів України **перевіряє відомості** про кандидата, враховує показники розгляду кандидатом справ;

- Вища кваліфікаційна комісія суддів України приймає рішення про **рекомендування** чи відмову у рекомендуванні його для обрання на посаду судді безстроково і в разі рекомендування направляє відповідне подання до Верховної Ради України;

- Верховна Рада України відповідно до подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України приймає **рішення про обрання** на посаду судді безстроково в порядку, встановленому законом (ст. 74 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Кандидат на посаду судді безстроково не пізніше ніж за **шість місяців до закінчення строку** перебування на посаді судді звертається до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України із **заявою** про рекомендування його для обрання на посаду судді безстроково.

Із **заявою** до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про рекомендування для обрання на посаду судді безстроково може звернутися також кандидат, якого звільнено з посади судді у зв'язку із закінченням строку, на який його було призначено, та який раніше не звертався до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України із заявою про обрання його на посаду судді безстроково, протягом **трьох років з часу звільнення**.

Кандидат, час звільнення якого з посади судді у зв'язку із закінченням строку, на який його було призначено, перевищує зазначений строк, може бути рекомендований Вищою кваліфікаційною комісією суддів України для обрання на посаду судді безстроково **після** складення кваліфікаційного **іспиту** відповідно до вимог Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Для участі у доборі кандидат на обрання суддею безстроково **подає**:

- письмову **заяву** про рекомендування кандидата для обрання на посаду судді безстроково;

- копію **паспорта** громадянина України;

- **анкету** кандидата на посаду судді безстроково, що містить інформацію про нього;

- копії **дипломів** про освіту, науковий ступінь або вчене звання;

- виписку з **трудової книжки** про стаж роботи на посаді судді;

- **висновок медичної установи** про стан здоров'я кандидата (медичні установи, що надають такий висновок, а також його форма визначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за погодженням з уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я);

- **декларацію про майновий стан**;

- письмову **згоду на збирання, зберігання та використання інформації** про нього з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді безстроково.

Форма і зміст заяви про рекомендації кандидата для обрання на посаду судді безстроково, анкети кандидата на посаду судді безстроково затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та розміщуються на її офіційному веб-порталі.

Вимагати від кандидата надання документів, не передбачених цією статтею, забороняється, крім випадків необхідності надання пояснень у зв'язку з інформацією щодо його діяльності на посаді судді (ст. 75 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Вища кваліфікаційна комісія суддів України повідомляє про підготовку матеріалів щодо кандидата на посаду судді безстроково на своєму офіційному веб-порталі та в офіційних засобах масової інформації. Вища кваліфікаційна комісія суддів України розглядає питання, пов'язані з обранням кандидата на посаду судді безстроково, не пізніше ніж за два місяці до закінчення строку перебування його на посаді судді.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України здійснює перевірку дотримання кандидатом на посаду судді безстроково вимог статті 127 Конституції України, статей 53, 64 Закону «Про судоустрій і статус суддів», а також розглядає звернення громадян, громадських організацій, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо діяльності кандидата.

Кандидат, стосовно якого розглядається питання про обрання на посаду судді безстроково, має право ознайомитися з інформацією щодо його діяльності, запитами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та відповідями на них (ст. 76 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Рішення про рекомендації чи відмову у рекомендації кандидата для обрання на посаду судді безстроково приймається **у присутності кандидата** в порядку, встановленому Регламентом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, на засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та оголошується відразу після прийняття.

Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про **відмову** у рекомендації кандидата для обрання на посаду судді безстроково може бути **оскаржено** до Вищої ради юстиції у порядку, встановленому Законом України «Про Вищу раду юстиції».

У разі залишення Вищою радою юстиції рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про відмову у рекомендації кандидата для обрання на посаду судді безстроково в силі Вища рада юстиції вносить Президентові України подання про звільнен-

ня цього кандидата з посади судді (ст. 77 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та прийняте нею рішення про рекомендування кандидата для обрання на посаду судді безстроково направляється до Верховної Ради України не пізніше як **за місяць до закінчення строку** перебування такого кандидата на посаді судді.

У поданні зазначаються прізвище, ім'я, по батькові кандидата, найменування та місцезнаходження суду, до якого пропонується обрати кандидата (ст. 78 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Порядок розгляду питання та прийняття Верховною Радою України рішення про обрання кандидата на посаду судді безстроково встановлюється Законом «Про судоустрій і статус суддів» та Регламентом Верховної Ради України.

Питання про обрання кандидата на посаду судді безстроково розглядається на **пленарному засіданні Верховної Ради** України без висновку комітетів Верховної Ради України та будь-яких перевірок.

Розгляд питання про обрання кандидата на посаду судді безстроково на пленарному засіданні Верховної Ради України починається з доповіді Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який діє за його дорученням.

Рішення про обрання кандидата на посаду судді безстроково приймається **більшістю** від конституційного складу **Верховної Ради** України і оформляється постановою Верховної Ради України.

Особа, обрана на посаду судді безстроково, набуває статусу судді з дня набрання чинності відповідною постановою Верховної Ради України.

У разі неодержання кандидатом на посаду судді безстроково кількості голосів, знову проводиться голосування (ст. 79 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Переведення судді, обраного безстроково, з одного суду до іншого суду того самого рівня і спеціалізації здійснюється Президентом України за письмовою заявою судді. До заяви додається довідка Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про наявність вакантних посад у суді, до якого переводиться такий суддя.

Переведення судді, обраного безстроково, до суду іншого рівня тієї ж судової спеціалізації здійснюється Верховною Радою України з дотриманням порядку, встановленого та Регламентом Верховної Ради України для обрання судді. Переведення судді, обраного безстроково, до суду іншої спеціалізації здійснюється Верховною

Радою України за поданням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за результатами складення суддею кваліфікаційного іспиту (ст. 80 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя не може бути переведений на іншу посаду або до іншого суду без його згоди. Підставою для переведення судді з одного суду до іншого суду є його письмова заява. В разі переведення судді з одного суду до іншого суду того самого рівня і спеціалізації Голова Верховного Суду України — щодо суддів загальних судів, або голова відповідного вищого спеціалізованого суду щодо суддів спеціалізованих судів звертається з поданням до Президента України. До подання додаються заява судді, його біографічні дані, характеристика судді за підписом голови відповідного суду, а також довідка Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про наявність вакантних посад у суді, до якого переводиться такий суддя. На підставі цього Президент України видає Указ про переведення судді з одного суду до іншого.

4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ

З метою вирішення питань забезпечення судів кваліфікованими кадрами суддів та працівників апарату судів, а також здійснення науково-дослідної діяльності в галузі судової системи при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України утворюється Національна школа суддів України.

Національна школа суддів України є державною установою зі спеціальним статусом, що забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для судової системи та здійснює науково-дослідну діяльність. На Національну школу суддів України не поширюється законодавство про вищу освіту.

Національна школа суддів України утворюється при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України і здійснює свою діяльність відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів» та статуту, що затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Національну школу суддів України очолює ректор, який призначається на посаду Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Проректори Національної школи суддів України призначаються на посади Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за поданням ректора Національної школи суддів України.

Працівники Національної школи суддів України за умовами оплати праці прирівнюються до державних службовців.

Національна школа суддів України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, самостійний баланс і рахунки в органах Державного казначейства України та може мати регіональні відділення (ст. 81 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Національна школа суддів України здійснює:

- практичну підготовку кандидатів на посаду судді;
- підготовку суддів: яких призначено на посаду судді вперше; яких обрано на посаду судді безстроково; яких призначено на адміністративні посади в судах;
- періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня кваліфікації;
- підготовку працівників апаратів судів;
- проведення наукових досліджень з питань удосконалення судочинства;
- вивчення міжнародного досвіду організації діяльності судів;
- науково-методичне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції (ст. 82 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Основними завданнями Національної школи суддів України є:

- практична підготовка кандидатів на посади суддів з числа осіб, які мають вищу юридичну освіту і відповідають вимогам, встановленим Конституцією та законодавством щодо кандидатів у судді.
- підвищення кваліфікації суддів (призначених на посаду судді вперше, обраних на посаду судді безстроково, призначених на адміністративні посади в судах) і працівників апаратів судів.
- проведення наукових досліджень з питань удосконалення судочинства.

Вивчення міжнародного досвіду організації судів і науково-методичне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, а також Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції, по суті, доповнюють науково-дослідну функцію Національної школи суддів, визначену як основну. В аспекті науково-методичного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції Школа суддів допомагатиме, зокрема, і науково-консультативним радам, які діють відповідно до законодавства при вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України.

Першим ректором Національної школи суддів України призначений Маляренко Василь Тимофійович, доктор юридичних наук, професор, экс-голова Верховного Суду України.

5. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІВ

Суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з таких **підстав**:

- **істотні порушення** норм процесуального **права** при здійсненні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості, необгрунтоване вжиття заходів забезпечення позову;
- невжиття суддею заходів щодо **розгляду** заяви, скарги чи **справи** протягом строку, встановленого законом;
- порушення вимог щодо **неупередженого розгляду справи**, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу);
- систематичне або грубе одноразове **порушення** правил суддівської **етики**, що підриває авторитет правосуддя;
- **розголошення таємниці**, що охороняється законом, в тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;
- **неподання** або несвоєчасне подання для оприлюднення **декларації** про майновий стан, відображення в ній завідомо неправдивих відомостей.

Скасування або зміна судового рішення не тягне за собою дисциплінарної відповідальності судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли порушення допущено внаслідок **умисного порушення норм** права чи неналежного ставлення до службових обов'язків (ст. 83 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Дисциплінарне провадження — це процедура розгляду органом, визначеним законом, звернення, в якому містяться відомості про порушення суддею вимог щодо його статусу, посадових обов'язків чи присяги судді. Право на звернення зі скаргою щодо поведінки судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді, має кожен, кому відомі такі факти. Вища кваліфікаційна комісія суддів України затверджує та розміщує на своєму офіційному веб-порталі зразок скарги щодо неналежної поведінки судді, який може використовуватися для повідомлення Вищій кваліфікаційній комісії суддів України відомостей про порушення суддею вимог щодо його статусу, посадових обов'язків чи присяги судді.

Не допускається зловживання правом звернення до органу, уповноваженого здійснювати дисциплінарне провадження, у тому чис-

лі ініціювання питання відповідальності судді без достатніх підстав, використання такого права як засобу тиску на суддю у зв'язку з здійсненням ним правосуддя.

Дисциплінарну справу щодо судді не може бути порушено за заявою чи повідомленням, що не містять відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку судді, а також за анонімними заявами та повідомленнями (ст. 84 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Дисциплінарне провадження щодо судді **здійснюють**:

– **Вища кваліфікаційна комісія** суддів України — щодо суддів місцевих та апеляційних судів;

– **Вища рада юстиції** — щодо суддів вищих спеціалізованих судів та суддів Верховного Суду України (ст. 85 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Дисциплінарне провадження щодо судді передбачає здійснення перевірки даних про наявність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, відкриття дисциплінарної справи, її розгляд і прийняття рішення органом, що здійснює дисциплінарне провадження.

Перевірка даних про наявність підстав для відкриття дисциплінарної справи та притягнення судді місцевого чи апеляційного суду до дисциплінарної відповідальності здійснюється членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у порядку, встановленому законодавством.

Під час здійснення перевірки член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України має право ознайомлюватися з матеріалами судових справ, робити з них копії, опитувати суддів та інших осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадян та їх об'єднань необхідну для проведення перевірки інформацію.

Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, керівники підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, об'єднань громадян, громадяни, яким направлено запит члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, зобов'язані протягом **десяти днів** з дня його отримання **надати** відповідну **інформацію**. У разі необхідності зазначений строк може бути подовжений до тридцяти днів, про що

член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України повідомляє безпосередньо у запиті.

Ненадання члену Вищої кваліфікаційної комісії суддів України інформації, а також надання завідомо недостовірної інформації тягне за собою притягнення винних осіб до відповідальності, встановленої законом.

Член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за результатами перевірки складає висновок з викладенням фактів та обставин, виявлених у ході перевірки, та пропозицією про відкриття чи відмову у відкритті дисциплінарної справи. Висновок члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та зібрані у процесі перевірки матеріали передаються на розгляд Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Питання про **відкриття дисциплінарної справи** чи відмову в її відкритті вирішує Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Копія рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про відкриття дисциплінарної справи не пізніше як через три дні з дня його прийняття надсилається судді, щодо якого відкрито дисциплінарну справу, та особі, за зверненням якої порушено справу. До рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яке надсилається судді, додається висновок члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, складений за результатами перевірки.

Розгляд дисциплінарної справи відбувається на засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, на яке запрошуються особа, за зверненням якої відкрито справу, суддя, стосовно якого відкрито справу, а в разі необхідності й інші заінтересовані особи.

У разі неможливості з поважних причин взяти участь у засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України суддя, справа стосовно якого розглядається, може надати по суті порушених питань **письмові пояснення**, які додаються до матеріалів справи. Письмові пояснення судді оголошуються на засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в **обов'язковому порядку**. Повторна неявка цього судді на засідання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України є підставою для розгляду дисциплінарної справи за його відсутності.

Розгляд дисциплінарної справи стосовно судді відбувається на засадах змагальності. На засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України заслуховуються повідомлення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який здійснював перевірку, про результати перевірки, пояснення судді, стосовно якого розглядається справа, або його представника, а також інших заінтересованих осіб.

Суддя, стосовно якого розглядається питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності, або його представник мають право надавати пояснення, ставити запитання учасникам провадження, висловлювати заперечення, заявляти клопотання і відводи. Перебіг розгляду дисциплінарної справи стосовно судді та оголошення результатів її розгляду фіксуються технічними засобами.

Вища рада юстиції здійснює дисциплінарне провадження стосовно суддів Верховного Суду України та суддів вищих спеціалізованих судів у порядку, встановленому Законом України «Про Вищу раду юстиції» (ст. 86 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Вища кваліфікаційна комісія суддів України обговорює результати розгляду дисциплінарної справи за відсутності судді, стосовно якого розглядалася справа, і запрошених осіб. Рішення у дисциплінарній справі приймається Вищою кваліфікаційною комісією суддів України більшістю від загального складу Комісії.

При обранні дисциплінарного стягнення стосовно судді враховуються характер проступку, його наслідки, особа судді, ступінь його вини, обставини, що впливають на можливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Якщо Вищою кваліфікаційною комісією суддів України прийнято рішення про відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, Комісія припиняє дисциплінарне провадження та повідомляє про це заінтересованих осіб.

Дисциплінарне стягнення до судді застосовується **не пізніше шести місяців із дня відкриття** Вищою кваліфікаційною комісією суддів України провадження в дисциплінарній справі, але не пізніше **року з дня вчинення** проступку, без урахування часу тимчасової непрацездатності або перебування судді у відпустці.

За наслідками дисциплінарного провадження Вища кваліфікаційна комісія суддів України може прийняти рішення про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо **внесення подання про звільнення судді з посади за наявності** для цього підстав.

Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України викладається в письмовій формі, підписується головоючим і членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які брали участь у розгляді дисциплінарної справи, і оголошується на засіданні. Рішення у дисциплінарній справі повинно містити:

– прізвище, ім'я, по батькові і посаду судді, який притягається до дисциплінарної відповідальності;

- встановлені обставини у справі з посиланням на докази;
- мотиви, з яких ухвалено рішення;
- суть рішення за результатами розгляду із зазначенням дисциплінарного стягнення в разі його застосування;
- порядок і строк оскарження рішення.

За наявності окремої думки вона викладається членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у письмовій формі і додається до справи, про що головуючий повідомляє на засіданні. Зміст окремої думки оголошенню на засіданні не підлягає.

Копія рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України вручається судді, стосовно якого розглядалася дисциплінарна справа, а в разі його відсутності під час оголошення рішення надсилається у **семиденний строк** поштою (ст. 87 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

До суддів може застосовуватися дисциплінарне стягнення у виді **догани**.

Якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення суддю не буде піддано новому дисциплінарному стягненню, він вважається таким, який не має дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарне стягнення, накладене на суддю, може бути достроково знято Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за пропозицією відповідної ради суддів (ст. 88 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя місцевого чи апеляційного суду може оскаржити рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про притягнення його до дисциплінарної відповідальності до Вищої ради юстиції або Вищого адміністративного суду України не пізніше одного місяця з дня вручення йому чи отримання поштою копії рішення.

Скарга до Вищої ради юстиції подається суддею через Вищу кваліфікаційну комісію суддів України. Вища кваліфікаційна комісія суддів України не пізніш як у триденний строк після отримання скарги надсилає її разом із матеріалами дисциплінарної справи до Вищої ради юстиції.

Розгляд адміністративного позову щодо оскарження рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності здійснюється у порядку, передбаченому процесуальним законом.

Подання скарги до Вищої ради юстиції чи адміністративного позову до суду на рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності зупиняє застосування дисциплінарного стягнення (ст. 89 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДДІ

Суддівська винагорода складається з посадового окладу та доплат за:

- вислугу років;
- перебування на адміністративній посаді в суді;
- науковий ступінь;
- роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці.

Посадовий оклад судді місцевого суду встановлюється у розмірі 15 мінімальних заробітних плат, визначених законом, що запроваджується поетапно:

- з 1 січня 2011 року — 6 мінімальних заробітних плат;
- з 1 січня 2012 року — 8 мінімальних заробітних плат;
- з 1 січня 2013 року — 10 мінімальних заробітних плат;
- з 1 січня 2014 року — 12 мінімальних заробітних плат;
- з 1 січня 2015 року — 15 мінімальних заробітних плат.

Посадові оклади інших суддів встановлюються пропорційно до посадового окладу судді місцевого суду з **коефіцієнтом**:

- 1) судді апеляційного суду — 1,1;
- 2) судді вищого спеціалізованого суду — 1,2;
- 3) судді Верховного Суду України, судді Конституційного Суду України — 1,3.

Суддям виплачується щомісячна **доплата за вислугу** років у розмірі: за наявності стажу роботи до 5 років — 15 відсотків, більше 5 років — 20 відсотків, більше 10 років — 30 відсотків, більше 15 років — 40 відсотків, більше 20 років — 50 відсотків, більше 25 років — 60 відсотків, більше 30 років — 70 відсотків, більше 35 років — 80 відсотків посадового окладу.

Суддям Конституційного Суду України, які вперше призначені на посаду судді, виплачується **щомісячна доплата за вислугу** років у розмірі 5,5 відсотка за кожен рік роботи.

Суддям, які обіймають посади заступника голови суду, секретаря судової палати, секретаря пленуму вищого спеціалізованого суду, секретаря Пленуму Верховного Суду України виплачується щомісячна доплата у розмірі 5 відсотків посадового окладу судді відповідного суду, **голови суду — 10 відсотків** посадового окладу судді відповідного суду.

Суддям виплачується щомісячна доплата за **науковий ступінь** кандидата або доктора наук з відповідної спеціальності у розмірі відповідно **15 і 20 відсотків** посадового окладу судді відповідного суду.

Суддям виплачується щомісячна **доплата** за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці, у розмірі залежно від ступеня

секретності інформації: відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «**цілком таємно**», — **10 відсотків** посадового окладу судді відповідного суду; відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «**таємно**», — **5 відсотків** посадового окладу судді відповідного суду (ст. 129 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддям надається щорічна оплачувана відпустка тривалістю **30 робочих днів** з виплатою, крім суддівської винагороди, допомоги на оздоровлення у розмірі посадового окладу. Суддям, які мають стаж роботи більше 10 років, надається **додаткова** оплачувана відпустка тривалістю **15 календарних днів** (ст. 130 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

До стажу роботи на посаді судді зараховується робота на посаді:

- судді судів України, арбітра (судді) арбітражних судів України, державного арбітра колишнього Державного арбітражу України, арбітра відомчих арбітражів України;
- члена Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- судді у судах та арбітрів у державному і відомчому арбітражах колишнього СРСР та республік, що входили до його складу.

До стажу роботи, що дає судді Конституційного Суду України право на відставку і виплату вихідної допомоги, зараховується також стаж іншої практичної, наукової, педагогічної роботи за фахом та стаж державної служби (ст. 131 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Життя і здоров'я суддів підлягають **обов'язковому державному страхуванню** за рахунок коштів Фонду соц. страхування від нещасних випадків.

7. СТАТУС СУДДІ У ВІДСТАВЦІ

Судді, який вийшов у відставку, виплачується вихідна неоподатковувана **допомога у розмірі 10 місячних заробітних плат** за останньою посадою.

У разі якщо суддя, відставка якого була припинена у зв'язку з повторним обранням на посаду, знову подасть заяву про відставку, виплата вихідної допомоги не здійснюється (ст. 136 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя та члени його сім'ї мають право на безоплатне медичне обслуговування у державних закладах охорони здоров'я. Члени сім'ї судді можуть обслуговуватися в тих медичних закладах, де обслуговується суддя (ст. 137 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Судді, який вийшов у відставку, при досягненні пенсійного віку виплачується пенсія на умовах, передбачених статтею 37 Закону України «Про державну службу» або, за його вибором, щомісячне довічне грошове утримання.

Суддя у відставці, який не досяг пенсійного віку, отримує неоподатковане щомісячне довічне грошове утримання. При досягненні таким суддею пенсійного віку за ним зберігається право на одержання щомісячного довічного грошового утримання або, за його вибором, призначається пенсія на умовах, передбачених статтею 37 Закону України «Про державну службу».

Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 80 відсотків грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді. За кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки заробітку, але не більше ніж **90 відсотків заробітної плати** судді, без обмеження граничного розміру щомісячного довічного грошового утримання.

У разі зміни розміру грошового утримання діючих суддів Конституційного Суду України відповідно здійснюється перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання. Перерахунок щомісячного довічного грошового утримання здійснюється з усієї суми заробітної плати діючих суддів Конституційного Суду України з дня виникнення права на відповідний перерахунок.

Пенсія або щомісячне довічне грошове утримання судді виплачується незалежно від заробітку (прибутку), одержуваного суддею після виходу у відставку. Довічне грошове утримання виплачується за останнім місцем роботи (ст. 138 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Відставка судді припиняється у разі:

- повторного обрання на посаду судді;
- набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього за вчинення умисного злочину;
- припинення його громадянства;
- визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- його смерті.

Припинення відставки судді є підставою для припинення виплати йому щомісячного довічного грошового утримання, що було нараховане у зв'язку з відставкою. У разі припинення відставки судді з підстави, передбаченої п. 2 ст. 139 Закону «Про судоустрій і статус суддів», пенсія судді нараховується на загальних підставах.

Тема № 5

НАРОДНІ ЗАСІДАТЕЛІ ТА ПРИСЯЖНІ

Де товариський суд, там швидко порядок наведуть

1. Статус, список та вимоги до народних засідателів.
2. Підстави і порядок увільнення від виконання обов'язків народного засідателя.
3. Залучення народних засідателів до виконання обов'язків у суді та гарантії їх прав.
4. Присяжні.

1. СТАТУС, СПИСОК ТА ВИМОГИ ДО НАРОДНИХ ЗАСІДАТЕЛІВ

Народним засідателем є громадянин України, який у випадках, визначених процесуальним законом, вирішує справи у складі суду разом із суддею, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя.

Народні засідателі під час розгляду і вирішення справ користуються повноваженнями судді. Народні засідателі виконують обов'язки, визначені законодавством України (ст. 57 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

До списку народних засідателів у кількості, зазначеній у поданні голови суду, включаються громадяни, які постійно проживають на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду, відповідають необхідним умовам (ст. 59 Закону «Про судоустрій і статус суддів») і дали згоду бути народними засідателями.

Список народних засідателів затверджується рішенням відповідної місцевої ради на чотири роки і переглядається у разі необхідності, але не рідше ніж раз на два роки.

Список народних засідателів **публікується** в друкованих засобах масової інформації відповідної місцевої ради (ст. 58 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Народним засідателем може бути громадянин України, який досяг **тридцятирічного віку** і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду.

Не підлягають включенню до списків народних засідателів громадяни:

- визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними;
- які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків народного засідателя;
- які мають не зняту чи не погашену судимість;
- народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, судді, прокурори, працівники органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів, військовослужбовці, працівники апаратів судів, інші державні службовці, адвокати, нотаріуси;
- громадяни, які досягли шістдесяти п'яти років;
- особи, які не володіють **державною мовою**.

Особа, включена до списку народних засідателів, зобов'язана повідомити суд про обставини, що унеможливають її участь у здійсненні правосуддя, у разі їх наявності (ст. 59 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

До списку народних засідателів не може бути включена особа, яка не виявила бажання брати участь у здійсненні правосуддя. Наявність згоди бути народним засідателем має бути підтверджена відповідною заявою цієї особи.

Якщо ж до списку була включена особа, яка не може виконувати обов'язки народного засідателя з перерахованих причин, вона зобов'язана повідомити суд про обставини, які виключають можливість її участі у здійсненні правосуддя. Голова місцевого суду звертається з поданням до голови відповідної місцевої ради про виключення такої особи зі списків при їх перегляді.

2. ПІДСТАВИ І ПОРЯДОК УВІЛЬНЕННЯ ВІД ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ НАРОДНОГО ЗАСІДАТЕЛЯ

Особа, яка відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів» не може бути включена до списку народних засідателів, але включена до нього, увільняється від виконання обов'язків народного засідателя головою відповідного суду.

Від виконання обов'язків народного засідателя головою відповідного суду **увільняються**:

- особи, які перебувають у **відпустці** у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці по догляду за дитиною, а також які мають дітей дошкільного чи молодшого шкільного віку або утримують дітей-інвалідів, інших хворих або членів сім'ї похилого віку;

- **керівники** та заступники керівників органів місцевого самоврядування;
- особи, які через свої **релігійні переконання** вважають для себе неможливою участь у здійсненні правосуддя;
- інші особи, якщо голова суду визнає **поважними причини**, на які вони посилаються. Ці особи увільняються від виконання обов'язків народного засідателя за їхньою заявою, поданою до початку виконання цих обов'язків.

Увільнення від виконання обов'язків народного засідателя внаслідок відводу чи самовідводу у конкретній справі здійснюється в порядку, встановленому процесуальним законом (ст. 60 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Особам, які досягли віку 65 років, та вагітним жінкам навіть фізично доволі важко знаходитися в процесі по декілька годин поспіль, а матері, в яких є малолітні діти, діти-інваліди, або інші особи, котрі мають хворих або членів сім'ї похилого віку, фізично не можуть залишити їх без догляду.

3. ЗАЛУЧЕННЯ НАРОДНИХ ЗАСІДАТЕЛІВ ДО ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ У СУДІ ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ПРАВ

Суд залучає народних засідателів до здійснення правосуддя у порядку черговості на строк не більше **одного місяця на рік**, крім випадків, коли продовження цього строку зумовлено необхідністю закінчити розгляд справи, розпочатий за їхньої участі.

Письмове запрошення для участі у здійсненні правосуддя надсилається судом народному засідателю не пізніше ніж **за сім днів** до початку судового засідання. У запрошенні зазначаються права та обов'язки народного засідателя, перелік вимог до народних засідателів, а також підстави для увільнення їх від виконання обов'язків. Одночасно із запрошенням надсилається письмове повідомлення для роботодавця про залучення особи як народного засідателя.

Роботодавець зобов'язаний звільнити народного засідателя від роботи на час виконання ним обов'язків зі здійснення правосуддя. Відмова у звільненні від роботи вважається неповагою до суду.

Народний засідатель зобов'язаний вчасно з'явитися на запрошення суду для участі в судовому засіданні. Неявка без поважних причин у судові засідання вважається неповагою до суду (ст. 61 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Народним засідателям за час виконання ними обов'язків у суді **виплачується** винагорода в розмірі їх середньомісячного **заробітку чи пенсії**, але не менше прожиткового мінімуму для працездатної особи. Їм відшкодовуються витрати на **проїзд** і наймання житла, а також виплачуються **добові**. Зазначені виплати здійснюються територіальними управліннями Державної судової адміністрації України за рахунок коштів Державного бюджету України.

За народними засідателями і присяжними на час виконання ними обов'язків у суді за місцем основної роботи зберігаються всі гарантії та пільги, передбачені законом. Час виконання народним засідателем чи присяжним обов'язків у суді зараховується до всіх видів трудового стажу. Звільнення народного засідателя з роботи або **переведення на іншу роботу** без його згоди під час виконання ним обов'язків у суді **не допускається**.

На народних засідателів поширюються гарантії незалежності і недоторканності суддів, установлені законом, на час виконання ними обов'язків зі здійснення правосуддя. За обґрунтованим **клопотанням** народного засідателя **заходи безпеки** щодо нього можуть вживатися і після закінчення виконання цих обов'язків (ст. 62 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Народні засідателі, звільнені за основним місцем роботи на час виконання обов'язків у суді, подають до суду довідку про звільнення від роботи та довідку про розмір середньомісячної заробітної плати за останні два місяці, що передують залученню працівника до виконання обов'язків у суді. Середньомісячна заробітна плата обчислюється у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України (від 11.X.2002 р.).

Народні засідателі і присяжні за час виконання обов'язків у суді заробітну плату за основним місцем роботи не отримують.

Народні засідателі і присяжні, які перебувають на пенсії, подають до суду довідку про розмір пенсії, видану органом Пенсійного фонду за місцем проживання.

Народні засідателі і присяжні, які тимчасово не працюють, подають до суду трудову книжку.

Розмір винагороди народним засідателям і присяжним за час виконання ними обов'язків у суді обчислюється шляхом множення середньоденного заробітку чи пенсії на кількість днів, протягом яких народний засідатель чи присяжний виконував обов'язки у суді.

Розмір середньоденного заробітку чи пенсії обчислюється шляхом ділення середньомісячної заробітної плати чи пенсії на кількість робочих днів місяця, в якому проводиться судове засідання.

4. ПРИСЯЖНІ

Присяжними визнаються громадяни України, які у випадках, передбачених процесуальним законом, залучаються до здійснення правосуддя, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя (ст. 63 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Конституцією України передбачено, що правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні. Участь присяжних у розгляді справ спрямована на реалізацію принципу колегіальності у правосудді. Забезпечення їх участі у функціонуванні органів судової влади є ознакою демократичності, являє собою один із заходів соціального контролю за законністю і справедливістю діяльності суддів.

Після призначення судового розгляду судом присяжних головуючий дає секретарю судового засідання розпорядження про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа осіб, які внесені до списку присяжних.

Письмовий виклик має бути вручений присяжному під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. У виклику зазначаються день, час і місце проведення судового засідання, права та обов'язки присяжного, перелік вимог до присяжних, а також підстави для увільнення їх від виконання обов'язків, припис про явку, а також обов'язок присяжного (чи іншої особи, яка одержала виклик для передачі його присяжному) невідкладно повідомити суд про причини неможливості явки.

На підставі письмового виклику роботодавець зобов'язаний звільнити присяжного від роботи на час виконання ним обов'язків зі здійснення правосуддя.

Присяжний має право:

- 1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні;
- 2) робити нотатки під час судового засідання;
- 3) з дозволу головуючого ставити запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються;
- 4) просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Присяжний зобов'язаний:

- 1) правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених

законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе;

2) додержуватись порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого;

3) не відлучатись із залу судового засідання під час судового розгляду;

4) не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються під час нього;

5) не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням.

6) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Відбір присяжних здійснюється після відкриття судового засідання.

Головуючий повідомляє присяжним, яке провадження підлягає розгляду, роз'яснює їм права та обов'язки, а також умови їх участі в судовому розгляді. Кожен із присяжних має право заявити про неможливість його участі в судовому розгляді, вказавши на причину цього, та заявити собі самовідвід.

Головуючий з'ясовує, чи немає передбачених у законі підстав, які перешкоджають залученню громадянина в якості присяжного або є підставою для звільнення окремих присяжних від виконання їх обов'язків, а так само для звільнення присяжних від виконання їх обов'язків за їх усними чи письмовими заявами.

Для з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, прокурор, потерпілий, обвинувачений з дозволу головуючого можуть ставити присяжним відповідні запитання.

Кожному з присяжних, який з'явився, учасники судового провадження можуть заявити відвід з підстав, передбачених КПК.

Усі питання, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і приводом присяжних вирішуються ухвалою суду у складі двох професійних суддів, що ухвалюється після проведення наради на місці без виходу до нарадчої кімнати, крім випадків, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним. У разі, якщо судді не прийшли до одноголосного рішення щодо вирішення питання, пов'язаного зі звільненням присяжного від участі в розгляді кримі-

нального провадження або самовідводом чи відводом присяжного, присяжний вважається звільненим від участі в розгляді кримінального провадження або відведеним.

Якщо присяжних залишилось більше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, присяжні визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа присяжних, що не були звільнені або відведені від участі в розгляді кримінального провадження.

Якщо присяжних залишилось менше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, секретар судового засідання за вказівкою головуючого викликає присяжних додатково.

Після відбору основних присяжних відбирається двоє запасних присяжних.

Прізвища відібраних основних і запасних присяжних заносяться до журналу судового засідання в тому порядку, в якому їх було відібрано.

Запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості когонебудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних виносить ухвалу.

Після закінчення відбору основних і запасних присяжних вони займають місця, відведені їм головуючим.

За пропозицією головуючого присяжні складають присягу такою змісту: **«Я (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю виконувати свої обов'язки чесно і неупереджено, брати до уваги лише досліджені в суді докази, при вирішенні питань керуватись законом, своїм внутрішнім переконанням і совістю, як личить вільному громадянину і справедливій людині».**

Текст присяги зачитує кожен присяжний, після чого підтверджує, що його права, обов'язки та компетенція йому зрозумілі.

Прокурору, обвинуваченому, потерпілому та іншим учасникам кримінального провадження протягом усього судового розгляду забороняється спілкуватися з присяжними інакше, ніж у порядку, передбаченому КПК.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження у таких випадках:

- 1) у разі невиконання присяжним обов'язків, передбачених КПК;
- 2) за наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження відповідно до закону.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження за ініціативою головуючого рішенням більшості від складу суду присяжних, яке приймається в нарадчій кімнаті та оформлюється мотивованою ухвалою.

У разі усунення присяжного до складу суду включається запасний присяжний, після чого судовий розгляд продовжується, або, у разі відсутності запасного присяжного, здійснюється відбір нового присяжного в порядку, передбаченому цим параграфом, після чого судове провадження розпочинається з початку.

Нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені КПК, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів.

Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім.

Ніхто із складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується шляхом голосування.

Кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

У випадку, коли серед більшості складу суду, яка прийняла рішення, відсутні професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.

Тема № 6

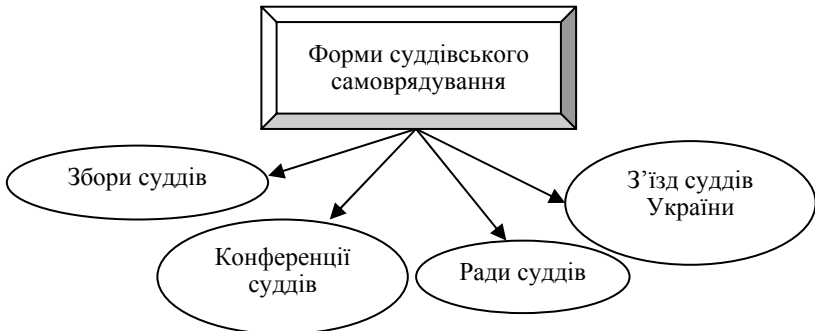
ОРГАНИ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Мудрий суддя судити не квапиться

1. Засади, завдання та організаційні форми суддівського самоврядування.
2. Збори суддів.
3. Конференції суддів. Порядок скликання, проведення, повноваження.
4. Ради суддів.
5. Вищі органи суддівського самоврядування. З'їзд суддів України. Рада суддів України.

1. ЗАСАДИ, ЗАВДАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Для вирішення питань внутрішньої діяльності суддів діє суддівське самоврядування (ст. 130 Конституції України)

Для вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні діє суддівське самоврядування — самостійне колективне вирішення зазначених питань суддями.

Суддівське самоврядування є однією з гарантій забезпечення самостійності судів і незалежності суддів. Діяльність органів суддівського самоврядування має сприяти створенню належних орга-

нізаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності судів і суддів, утверджувати незалежність суду, забезпечувати захист суддів від втручання в їх діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами у системі судів.

До питань внутрішньої діяльності судів належать питання організаційного забезпечення судів та діяльності суддів, соціальний захист суддів та їхніх сімей, а також інші питання, що безпосередньо не пов'язані із здійсненням правосуддя.

До **завдань** суддівського самоврядування належить вирішення питань щодо:

- забезпечення організаційної єдності функціонування органів судової влади;
- зміцнення незалежності судів, суддів, захист від втручання в їхню діяльність;
- участі у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів та контроль за додержанням установлених нормативів такого забезпечення;
- вирішення питань щодо призначення суддів на адміністративні посади в судах у порядку, встановленому законодавством;
- призначення суддів Конституційного Суду України;
- призначення суддів до складу Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ст. 113 Закону «Про судoustрій і статус суддів»).

Суддівське самоврядування — це підзаконна діяльність щодо самостійного колективного вирішення професійними судьями через виборні органи або безпосередньо їх колективами питань внутрішньої діяльності судів і суддівського корпусу, що здійснюється у встановлених законом порядку. До питань внутрішньої діяльності судів, зокрема, належать організаційне й кадрове, матеріально-технічне і фінансове забезпечення функціонування судів та діяльності суддів, соціальний захист і побутове забезпечення суддів та членів їх сімей, а також інші питання, що безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя.

Конституція України дає правове визначення поняття суддівського самоврядування як самостійного колективного вирішення питань внутрішньої діяльності судів професійними судьями, а також конкретизує поняття внутрішньої діяльності судів. Забезпечення судів та діяльності суддів полягає у створенні належних умов для нормальної роботи судів загальної юрисдикції — їх достатнього фінансового, матеріально-технічного і кадрового забезпечення, організації ефективного діловодства, ведення необхідної судової статистики та архіву, організації будівництва, ремонту, утримання та оснащення примі-

шень судів для комфортного та безпечного перебування там громадян і працівників суду, а також у визначенні оптимальної завантаженості і, відповідно, чисельності суддів, впровадженні комп'ютеризації для судочинства, діловодства та інформативно-нормативного забезпечення, проведення на основі аналізу діяльності і вивчення досвіду інших країн вдосконалення організації діяльності судів. Ці заходи спрямовані на здійснення завдань судової влади — забезпечення доступного, незалежного і неупередженого правосуддя в державі.

Органи суддівського самоврядування, на основі взаємодії з міжнародними суддівськими організаціями та органами законодавчої і виконавчої влади вживають заходів щодо впровадження у національне законодавство та правозастосовну практику міжнародних і європейських норм і стандартів з питань матеріального і соціального забезпечення суддів, гарантій їх захисту і недоторканності. Забезпечення управлінської діяльності в судах, підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату судів, контролю за виконанням організаційних функцій у судах і дотриманням при виконанні цих функцій прав громадян та прав суддів і працівників апарату судів при здійсненні управлінських функцій судьями на адміністративних посадах, а також питання встановлення і дотримання судьями норм професійної етики судді, заохочення та відзначення суддів.

Органами суддівського самоврядування приймаються рішення, які є обов'язковими для всіх суддів та органів організаційного забезпечення діяльності судів. Кодекс професійної етики суддів, положення про ради суддів, рішення про скликання конференцій, з'їздів. Органи суддівського самоврядування приймають рекомендаційні та погоджувальні рішення, а також рішення індивідуального характеру; про заохочення суддів, вибори до органів, що утворюються органами суддівського самоврядування; звернення до органів державної влади, міжнародних організацій.

2. ЗБОРИ СУДДІВ

Збори суддів — це зібрання суддів відповідного суду, на якому вони обговорюють питання внутрішньої діяльності цього суду та приймають колективні рішення з обговорюваних питань.

Збори суддів скликаються головою відповідного суду за власною ініціативою або на вимогу не менш як третини від загальної кількості суддів даного суду. Збори суддів місцевих та апеляційних судів скликаються у міру потреби, але не рідше **одного разу на три місяці**.

Збори суддів є повноважними, якщо на них **присутні більше половини** від загальної кількості суддів даного суду. На збори суддів можуть запрошуватися працівники апарату суду, інші особи. У голосуванні беруть участь лише судді цього суду.

Збори суддів місцевих та апеляційних судів:

- ✓ обговорюють питання щодо **внутрішньої діяльності суду** чи роботи конкретних суддів або працівників апарату суду та приймають з цих питань рішення, які є обов'язковими для суддів та працівників даного суду;

- ✓ визначають **спеціалізацію суддів** з розгляду конкретних категорій справ відповідної судової юрисдикції за пропозицією голови суду;

- ✓ заслуховують **звіти суддів**, які обіймають адміністративні посади в даному суді, та керівника апарату суду;

- ✓ подають відповідній раді суддів **пропозиції щодо делегатів** на конференцію суддів;

- ✓ здійснюють інші повноваження, передбачені законами України.

Збори суддів можуть звертатися з пропозиціями щодо питань діяльності суду до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і дати відповідь по суті.

Збори суддів можуть обговорювати питання щодо практики застосування законодавства, розробляти відповідні пропозиції щодо вдосконалення такої практики та законодавства, вносити свої пропозиції на розгляд вищого спеціалізованого суду та Верховного Суду України (ст. 115 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Збори суддів Верховного Суду України, збори суддів вищого спеціалізованого суду **скликаються за пропозицією голови** відповідного суду або на вимогу не менш як **третини** від загальної кількості **суддів** даного суду.

Збори суддів Верховного Суду України, збори суддів вищого спеціалізованого суду скликаються у міру потреби, але не рідше **одного разу на три місяці**.

Збори суддів Верховного Суду України, збори суддів вищого спеціалізованого суду є повноважними, якщо на них присутні більше половини від загальної кількості суддів даного суду. На збори суддів можуть запрошуватися працівники апарату суду, інші особи. У голосуванні беруть участь лише судді даного суду.

Збори суддів Верховного Суду України, збори суддів вищого спеціалізованого суду:

- обговорюють питання щодо внутрішньої діяльності суду або роботи конкретних суддів чи працівників апарату суду та прийма-

ють з цих питань рішення, які є обов'язковими для суддів та працівників даного суду;

- заслуховують звіти суддів, які обіймають адміністративні посади в суді, та керівника апарату суду;

- здійснюють інші повноваження, визначені законом.

Збори суддів вищого спеціалізованого суду **визначають спеціалізацію суддів** з розгляду конкретних категорій справ відповідної судової юрисдикції за пропозицією голови вищого спеціалізованого суду, приймають рішення про утворення та **склад судових палат** вищого спеціалізованого суду і **призначають секретарів** судових палат.

Збори суддів Верховного Суду України та суддів вищого спеціалізованого суду можуть звертатися з пропозиціями щодо вирішення питань діяльності суду до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і дати відповідь по суті.

Збори суддів Верховного Суду України в порядку, встановленому законодавством, подають відповідній раді суддів пропозиції щодо делегатів на конференції суддів та **обирають делегатів на з'їзд** суддів України.

Збори суддів вищого спеціалізованого суду в порядку, встановленому законодавством, подають відповідній раді суддів пропозиції щодо делегатів на конференцію суддів (ст. 116 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Виконання рішень зборів суддів за дорученням зборів покладається на голову відповідного суду або його заступника (ст. 117 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Контроль **за** виконанням рішень зборів здійснюється шляхом заслуховування звітів суддів, які займають адміністративні посади в судах, або іншими, не забороненими законодавством, методами.

За розпорядженням Голови Верховного Суду України чи його заступника керівник апарату цього суду організовує проведення зборів не пізніше 10 днів з дня прийняття рішення про їх скликання. Матеріально-технічне забезпечення роботи зборів здійснюється за рахунок коштів Верховного Суду України. Відкриває збори Голова Верховного Суду, його заступник або найстарший за віком суддя з числа присутніх на зборах. Збори вважаються повноважними, якщо на них є присутніми понад половину від загальної кількості суддів Верховного Суду України. На збори можуть запрошуватися працівники апарату суду, інші особи.

Головуючий і секретар зборів обираються шляхом вільного висунення кандидатур відкритим голосуванням. Головуючий ве-

де збори і є відповідальним за оформлення їх рішення та направлення його на виконання. Перебіг зборів фіксується в протоколі, який підписують головуєчий і секретар зборів. За результатами обговорення внесених на розгляд питань збори приймають рішення, які в передбачених законодавством межах є обов'язковими для всіх суддів Верховного Суду України та працівників його апарату.

3. КОНФЕРЕНЦІ СУДДІВ. ПОРЯДОК СКЛИКАННЯ, ПРОВЕДЕННЯ, ПОВНОВАЖЕННЯ.

Конференція суддів — це зібрання суддів чи делегатів відповідних судів, на якому вони обговорюють питання діяльності цих судів та приймають колективні рішення з обговорюваних питань.

Конференція суддів відповідних судів:

- обговорює і вирішує питання щодо **фінансування** та організаційного забезпечення діяльності відповідних судів, заслуховує з цих питань інформацію представників Державної судової адміністрації України;

- заслуховує **звіти відповідних рад суддів**, інформацію Голови Державної судової адміністрації України;

- **формує відповідну раду суддів**;

- затверджує **положення про раду суддів**;

- розробляє **пропозиції** для внесення на розгляд з'їзду суддів України;

- звертається з пропозиціями щодо вирішення питань діяльності відповідних судів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- **обирає делегатів** на з'їзд суддів України;

- ініціює проведення **позачергового з'їзду** суддів України в порядку, встановленому законодавством;

- обговорює інші питання, віднесені до повноважень органів суддівського самоврядування відповідно до законодавства.

- Конференція суддів приймає рішення, які є обов'язковими для рад суддів та суддів відповідних судів. Конференція суддів обирає відкритим або таємним голосуванням з числа делегатів конференції раду суддів, яка є виконавчим органом конференції суддів (ст. 118 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

У системі судоустрою діють відповідно до системи судів конференція суддів загальних судів, конференція суддів господарських судів та конференція суддів адміністративних судів.

До складу конференції суддів **загальних судів** входять:

- по **два судді** від Автономної Республіки Крим, кожної області, міст Києва та Севастополя, з яких **один суддя** є представником **місцевих** загальних судів та **один суддя** є представником **апеляційного** суду відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- **шість суддів Вищого** спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- **суддя Верховного Суду** України.

До складу конференції суддів **господарських** судів та конференції суддів адміністративних судів входять:

- по **одному судді** від кожного **місцевого**, апеляційного суду відповідної судової юрисдикції;
- **шість суддів** відповідного **вищого** спеціалізованого суду;
- **суддя Верховного Суду** України (ст. 119 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Конференція суддів скликається не рідше **одного разу на рік** за ініціативою відповідної ради суддів. Конференція суддів може бути скликана також за пропозицією не менш як однієї третини від складу делегатів останньої конференції суддів. У разі неприйняття радою суддів зазначеної пропозиції ініціатори скликання конференції (не менш як одна третина від складу делегатів останньої конференції) утворюють організаційне бюро із скликання конференції суддів, яке має повноваження ради суддів щодо скликання конференції.

Про день і час початку роботи конференції та питання, що вносяться на її обговорення, судді відповідних судів повідомляються не пізніше як за п'ятнадцять днів до початку роботи конференції (ст. 120 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Конференція суддів вважається повноважною, якщо в її роботі беруть участь не менш як **дві третини від складу делегатів** відповідних судів. На конференції можуть бути присутні також запрошені організаторами конференції судді, які не є делегатами конференції.

Конференцію суддів відкриває голова відповідної ради суддів, а в разі якщо конференцію скликано не за рішенням ради суддів — уповноважений представник організаційного бюро із скликання конференції суддів.

Конференція суддів обирає відкритим голосуванням з числа делегатів конференції президію конференції в кількості, визначеній рішенням конференції, а також інші робочі органи конференції. Президія організовує роботу конференції суддів.

Конференція суддів затверджує порядок денний конференції та визначає регламент її роботи.

Рішення конференції суддів приймається більшістю голосів делегатів конференції відкритим або таємним голосуванням.

Інші питання порядку проведення конференції суддів регулюються регламентом відповідної конференції суддів (ст. 121 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Позачергова конференція може бути скликана на вимогу не менш як однієї третини делегатів останньої конференції. Така вимога складається у письмовій формі з обґрунтуванням необхідності скликання конференції та питаннями, що виносяться на обговорення, за відповідними підписами суддів. Рада суддів зобов'язана розглянути зазначену вимогу і прийняти рішення про скликання конференції. У разі невиконання вказаної вимоги ініціатори скликання конференції можуть утворити **організаційне бюро** по скликанню конференції суддів, яке у цьому питанні має повноваження ради суддів.

4. РАДИ СУДДІВ

У період між конференціями суддів функції суддівського самоврядування виконує відповідна рада суддів.

У системі судоустрою утворюються і діють відповідно до системи судів рада суддів загальних судів, рада суддів господарських судів, рада суддів адміністративних судів.

До рад суддів входять по **11 суддів**, обраних відповідними конференціями суддів.

Рада суддів обирає із свого складу **голову** ради, **заступника** голови і **секретаря** ради суддів. Судді, які займають адміністративні посади в судах, секретарі судових палат не можуть бути членами ради суддів.

Рада суддів у період між конференціями суддів організовує виконання рішень конференції та контроль за їх виконанням, а також вирішує питання про скликання конференції суддів. Повноваження і порядок роботи ради суддів визначаються законодавством та положенням про раду суддів, що затверджується конференцією суддів.

Рада суддів:

- здійснює **контроль** за організацією діяльності відповідних судів, заслуховує інформацію голів цих судів про діяльність судів, інформацію Голови Державної судової адміністрації України з питань організаційно-матеріального забезпечення відповідних судів;
- розглядає питання **правового захисту суддів**, соціального захисту і побутового забезпечення суддів та їхніх сімей, заслуховує

з цих питань представників Державної судової адміністрації України, приймає відповідні рішення;

- вносить **подання** Вищій раді юстиції щодо **призначення суддів** на адміністративні посади в судах та **звільнення** їх з таких посад;
- визначає на основі поданих зборами суддів пропозицій щодо **делегатів на конференцію** суддів, склад відповідної конференції суддів виходячи з досвіду роботи кандидатів у делегати та їх авторитету;
- звертається з **пропозиціями** щодо вирішення питань діяльності відповідних судів **до органів державної влади** та органів місцевого самоврядування;
- приймає інші рішення з питань, віднесених до її повноважень.

Рада суддів звітує про свою діяльність перед відповідною конференцією суддів. Рішення ради суддів є обов'язковими для суддів, які займають адміністративні посади в судах відповідної судової юрисдикції. Рішення ради суддів може бути скасовано конференцією суддів (ст. 122 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Рада суддів, як виконавчий орган конференції суддів, утворений нею і їй підзвітний, в період між конференціями суддів виконує функції суддівського самоврядування на рівні адміністративно-територіальної одиниці або відповідної спеціалізації.

Порядок роботи ради суддів, її повноваження, порядок прийняття рішень, періодичність засідань **більш детально** мають визначатись **положенням** про відповідну раду суддів, яке затверджується конференцією суддів. За основу береться Положення про Раду суддів України, затверджене з'їздом суддів України.

Обов'язковість рішень ради суддів для суддів, що займають адміністративні посади у відповідних судах у межах області чи відповідної спеціалізації, забезпечується контрольними функціями щодо цих посадових осіб з боку органів суддівського самоврядування і можливістю ініціювання звільнення суддів з адміністративних посад.

5. ВИЩІ ОРГАНИ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ. З'ЇЗД СУДДІВ УКРАЇНИ. РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

Найвищим органом суддівського самоврядування є з'їзд суддів України.

З'їзд суддів України:

– **заслуховує звіти Ради** суддів України та рад суддів про виконання завдань органів суддівського самоврядування щодо забезпечення незалежності судів і суддів, стан фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів;

- **заслуховує інформацію Вищої** кваліфікаційної комісії суддів України та голови Державної судової адміністрації України про їх діяльність;
- **призначає та звільняє суддів** Конституційного Суду України відповідно до Конституції і законів України;
- **призначає членів Вищої ради юстиції** та приймає рішення про припинення їх повноважень відповідно до Конституції і законів України;
- **призначає членів Вищої** кваліфікаційної комісії суддів України;
- звертається з **пропозиціями** щодо вирішення питань діяльності судів до **органів державної влади** та їх посадових осіб;
- **обирає Раду суддів** України;
- розглядає інші питання суддівського самоврядування відповідно до закону.

З'їзд суддів України приймає рішення, що є обов'язковими для всіх органів суддівського самоврядування та всіх суддів (ст. 123 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Черговий з'їзд суддів України скликається Радою суддів України **один раз на два роки**. Позачерговий з'їзд суддів України може бути скликаний за рішенням Ради суддів України або конференції суддів відповідних судів.

Відповідна конференція суддів, яка скликає з'їзд суддів України в порядку, передбаченому законодавством, схвалює попередній перелік питань, що виносяться на обговорення з'їзду, та визначає дату, місце проведення з'їзду і загальну кількість делегатів з'їзду. Від конференцій суддів обирається рівна кількість делегатів. У з'їзді суддів беруть участь також по три делегати від Конституційного Суду України та Верховного Суду України.

На з'їзді суддів України можуть бути присутні Президент України, Голова Верховної Ради України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, члени Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Міністр юстиції України.

У разі якщо Рада суддів України не скликає з'їзд суддів України, то на вимогу відповідної конференції суддів у порядку, встановленому законодавством України, ініціатори скликання позачергового з'їзду суддів України утворюють організаційний комітет зі скликання з'їзду суддів України, що має повноваження відповідної ради суддів щодо скликання з'їзду. У такому разі організаційний комітет невідкладно публікує **інформацію** про його утворення в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» і призначає дату проведення позачергового з'їзду суддів не раніш як через два місяці з дня утворення організаційного комітету.

Відповідні ради суддів, делегати та особи, запрошені на з'їзд суддів України, повідомляються про день проведення з'їзду та питання, що виносяться на його розгляд, не пізніше як за тридцять днів до початку роботи з'їзду (ст. 124 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Делегати на з'їзд суддів України обираються конференцією суддів загальних судів, конференцією суддів господарських судів, конференцією суддів адміністративних судів за принципом рівного представництва від кожної з них по одному судді з кожної області, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя. Від кожного вищого спеціалізованого суду обираються по три делегати з числа суддів цих судів. Збори суддів Конституційного Суду України та Верховного Суду України обирають на з'їзд суддів України по три делегати з числа суддів цих судів.

Делегати на з'їзд суддів України обираються шляхом **відкритого голосування на альтернативній основі**, при вільному висуненні кандидатур для обрання (ст. 125 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

З'їзд суддів України є повноважним за умовами присутності на ньому не менш як двох третин від загальної кількості обраних делегатів. Відкриває з'їзд суддів України голова відповідної ради суддів, за рішенням якої скликано з'їзд, а у разі його відсутності — заступник голови цієї ради.

З'їзд суддів України обирає шляхом відкритого голосування президію з'їзду у кількісному складі, що визначається рішенням з'їзду. Президія організовує роботу з'їзду суддів України. З'їзд суддів України обговорює і затверджує порядок денний та регламент роботи з'їзду, обирає лічильну комісію, секретаріат та інші робочі органи з'їзду. Хід роботи з'їзду суддів України протоколюється.

Рішення з'їзду суддів України приймаються більшістю голосів делегатів, присутніх на з'їзді, відкритим або таємним голосуванням. Інші питання порядку проведення з'їзду суддів України регулюються регламентом з'їзду суддів України, прийнятим з'їздом (ст. 126 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

У період між з'їздами суддів України вищим органом суддівського самоврядування є **Рада суддів України**. Вона обирається з'їздом суддів України у складі **одинадцяти суддів**. До складу Ради суддів України входять по три представники від кожної конференції суддів та по одному представнику від Конституційного Суду України та Верховного Суду України. Пропозиції щодо кандидатур до складу Ради суддів України можуть вносити конференції суддів, а також окремі делегати з'їзду. Не можуть бути обраними до складу Ради суддів України судді, які обіймають адміністративні посади в судах, та секретарі судових палат.

Члени Ради суддів України на засіданні Ради обирають зі свого складу голову Ради суддів України, його заступника та секретаря. Рада суддів України у період між з'їздами суддів України організовує виконання рішень з'їзду та контроль за їх виконанням, а також вирішує питання про скликання з'їзду. Повноваження та порядок роботи Ради суддів України визначаються законодавством та положенням про Раду суддів України, яке затверджується з'їздом суддів України.

Рада суддів України:

- розробляє та організовує виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, поліпшення стану організаційного забезпечення діяльності судів;
- розглядає питання правового захисту суддів, соціального захисту суддів та їхніх сімей, приймає відповідні рішення з цих питань;
- призначає та звільняє Голову Державної судової адміністрації України та його заступників;
- здійснює контроль за організацією діяльності судів;
- звертається з пропозиціями щодо питань діяльності судів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- затверджує зразки посвідчень судді, судді у відставці, народного засідателя, присяжного;
- здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

Рішення Ради суддів України, прийняті в межах визначених законодавством повноважень, є обов'язковими для всіх органів суддівського самоврядування. Рішення Ради суддів України може бути скасовано з'їздом суддів України.

На засідання Ради суддів України запрошується Міністр юстиції України. При розгляді питань, пов'язаних із фінансуванням судів, на засідання Ради суддів України запрошується Міністр фінансів України (ст. 127 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Забезпечення роботи з'їзду суддів України, діяльності Ради суддів України, конференцій суддів та рад суддів здійснюється Державною судовою адміністрацією України та її територіальними управліннями за рахунок коштів Державного бюджету України (ст. 128 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Забезпечення діяльності органів суддівського самоврядування полягає в утворенні необхідних для забезпечення діяльності рад суддів структурних підрозділів у центральному апараті та територіальних підрозділах ДСА, організації зазначеними органами ведення діловодства органів суддівського самоврядування.

Тема № 7

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ

Ніхто не суддя у своїй справі

- 1 Особливості забезпечення функціонування судової влади.
- 2 Система забезпечення функціонування судової влади.
- 3 Засади фінансування судів.
- 4 Порядок фінансування судів.
- 5 Матеріальне, побутове забезпечення та соціальний захист працівників судової системи.

1. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Фінансування та належні умови функціонування судів і діяльності суддів забезпечуються державою відповідно до Конституції України.

Забезпечення функціонування судової влади передбачає:

- визначення в Державному бюджеті України видатків на фінансування судів не нижче рівня, що забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя відповідно до закону;
- законодавче гарантування повного і своєчасного фінансування судів;
- гарантування достатнього рівня соціального забезпечення суддів (ст. 140 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Організаційне забезпечення діяльності судів покладене на Державну судову адміністрацію та її структури в центральному апараті і на місцях. Це комплекс заходів фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційно- методичного, організаційно-технічного характеру, спрямованих на створення умов для повного і незалежного здійснення правосуддя.

Фінансова незалежність є однією з головних засад самостійності судової влади і має як міжнародно-правовий, так і національний, зокрема, конституційно-правовий аспект. Держава забезпечує функціонування судів і діяльності суддів. У державному бюджеті окремо визначаються видатки на утримання судів. Під фінансовою незалежністю розуміємо, перш за все, фінансове та інше матеріаль-

не забезпечення діяльності судової системи в такому обсязі, який дозволив би їй незалежно, ефективно і повною мірою здійснювати правосуддя. Фінансування судової влади залежить від Верховної Ради України, яка затверджує обсяги її фінансування. Забезпечення приміщеннями та іншими основними фондами — прерогатива виконавчої влади, оскільки тільки Кабінет Міністрів України має право розпоряджатися і здійснювати управління об'єктами державної власності.

Видатки Державного бюджету України на утримання судової влади захищені безпосередньо Конституцією України і не можуть бути скорочені органами законодавчої або виконавчої влади нижче того рівня, який забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя, що і є конституційною гарантією повного і своєчасного фінансування функціонування судів і діяльності суддів.

Дотримання принципу повного і своєчасного фінансування судової гілки державної влади у повному обсязі значною мірою залежить від економічних можливостей держави, від рівня правосвідомості і правової культури вищих посадових осіб держави і від ряду інших факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру. Інколи у ставленні до судової гілки влади дається взнаки залишковий принцип розподілу бюджетних коштів.

Правовий статус суддів є похідним від правового статусу судової влади в державі, а засади фінансової самостійності судової гілки державної влади тісно пов'язані із принципами принципами незалежності самих суддів.

Незалежність суддів здійснюється системою гарантій, в тому числі і матеріальних, до яких належать гарантії, пов'язані з оплатою праці, наданням щорічних відпусток, соціальним забезпеченням, забезпеченням житлом, соціально-побутовим, медичним і транспортним обслуговуванням, обов'язковим державним страхуванням життя і здоров'я.

2. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

В Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади — судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України. Судові органи, інші органи державної влади беруть участь в організаційному забезпеченні діяльності судів у випадках і порядку, передбачених законодавством.

Порядок організаційного забезпечення діяльності Конституційного Суду України встановлюється Законом «Про судоустрій і статус суддів», Законом України «Про Конституційний Суд України» та іншими законами (ст. 141 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Створення належних умов для повного і незалежного здійснення правосуддя, функціонування судів і діяльності суддів зобов'язує державу запровадити комплекс відповідних економічних заходів, таких як: вирішення проблеми будівництва, реконструкції приміщень для розміщення діючих і новостворених судів; забезпечення охорони приміщень судів з урахуванням специфіки діяльності суду; належне обладнання приміщень для конвойної служби, підсудних, які утримуються під вартою, зали судових засідань для розгляду кримінальних справ.

В організаційному забезпеченні судів активну участь беруть органи державної влади, а також органи суддівського самоврядування — з'їзд суддів України, Рада суддів України, а також безпосередньо уповноважені управління і відділи, що функціонують в апаратах відповідних судів. Їх повноваження та функції в частині організаційного забезпечення функціонування судів та діяльності суддів визначаються законодавством. Закон України «Про Державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. встановлює систему особливих заходів державного захисту працівників суду від перешкоджання реалізації покладених на них законом повноважень і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю цих працівників.

3. ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СУДІВ

Фінансування всіх судів в Україні здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. Бюджетні призначення на утримання судів належать до захищених статей видатків Державного бюджету України. **Функції** головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів здійснюють:

- суди загальної юрисдикції;
- Конституційний Суд України;
- Державна судова адміністрація України — щодо фінансового забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, органів суддівського самоврядування, Національної школи суддів України.

Видатки на утримання судів у Державному бюджеті України визначаються окремим рядком щодо:

- кожного суду загальної юрисдикції;
- Конституційного Суду України.

Видатки на утримання судів у Державному бюджеті України не можуть бути скорочені в поточному фінансовому році.

Контроль за додержанням вимог законодавства щодо фінансування судів здійснюється у порядку, встановленому законодавством. Особливості підготовки і розгляду проекту закону про Державний бюджет України в частині фінансування судів, інших органів та установ судової системи визначаються законами України.

Фінансування судів визначене нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетні відносини в Україні: Конституцією України, Бюджетним кодексом України, щорічними законами про Державний бюджет, іншими законами щодо врегулювання бюджетних правовідносин, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та при розгляді звітів про їх виконання, а також при здійсненні контролю за виконанням Державного бюджету України.

Розпорядниками бюджетних коштів щодо фінансового забезпечення діяльності судів виступають суди загальної юрисдикції і Конституційний Суд України, а щодо фінансового забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, органів суддівського самоврядування, Національної школи суддів України, — Державна судова адміністрація України.

Кошторис суду є основним плановим документом, який надає суду повноваження щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання судами своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень. Сюди включаються видатки на заробітну плату, трансфертні виплати, кошти, необхідні для забезпечення розгляду справ відповідно до навантаження судів, утримання приміщень, придбання оргтехніки і матеріалів, роботи бібліотек, охорони, заходів безпеки, утримання архіву, покриття поштових витрат тощо. Ці нормативи доводяться до кожного суду і переглядаються не рідше одного разу на три роки, на їх підставі затверджується кошторис витрат на утримання кожного суду.

Особливий порядок фінансування судів і діяльності суддів є однією з конституційних гарантій їх незалежності і спрямований на забезпечення належних умов для здійснення незалежного правосуддя. Додаткові гарантії незалежності і недоторканності суддів, крім уже передбачених Конституцією України, можуть встановлюватися також законами.

Фінансування кожного суду загальної юрисдикції та Конституційного Суду України забезпечує умови для конституційних гарантій їх самостійності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя, оскільки унеможливорює негативний вплив на них через механізми виділення та розподілення належних їм відповідно до закону коштів Державного бюджету України. Суди всіх юрисдикцій та рівнів є юридичними особами публічного права, а тому мають достатні правові підстави самостійно розпоряджатися цими коштами.

4. ПОРЯДОК ФІНАНСУВАННЯ СУДІВ

Суди загальної юрисдикції фінансуються згідно з кошторисами і щомісячними розписами видатків, затвердженими відповідно до вимог законодавства, у межах річної суми видатків, передбачених Державним бюджетом України на поточний фінансовий рік, у порядку, встановленому Бюджетним кодексом України (ст. 143 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Фінансування судів загальної юрисдикції здійснюється на підставі кошторисів і помісячних розписів видатків, які затверджуються у встановленому порядку, в межах річної суми видатків, передбачених Державним бюджетом України на поточний фінансовий рік. Кошторис суду є основним плановим документом, який надає йому повноваження щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання судом своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень. План асигнувань — це помісячний розподіл асигнувань, затверджених у кошторисі, за скороченою формою економічної класифікації, який регламентує взяття судом зобов'язань протягом року.

Державне казначейство України відкриває головному розпоряднику коштів зведені особові рахунки або особові рахунки для зарахування виділених коштів. Виписка з особового рахунка або зведеного особового рахунка надається головному розпоряднику коштів, на підставі якої головний розпорядник протягом одного робочого дня готує розподіл коштів або платіжне доручення на перерахування коштів.

Якщо до початку нового бюджетного періоду не набрав чинності закон про Державний бюджет України, Кабінет Міністрів України має право здійснювати витрати Державного бюджету відповідно до ст. 46 Бюджетного кодексу України, зокрема: витрати Державного бюджету можуть здійснюватися лише на цілі, які визначені у законі про Державний бюджет України на попередній бюджетний період.

5. МАТЕРІАЛЬНЕ, ПОБУТОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Розмір заробітної плати працівників апаратів судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, їхнє побутове забезпечення і рівень соціального захисту визначаються законом і не можуть бути меншими, ніж у відповідних категорій державних службовців органів законодавчої та виконавчої влади.

Головні розпорядники коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів здійснюють видавки на поховання та увічнення пам'яті суддів, у тому числі суддів у відставці.

У кошторисах судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України передбачаються кошти на представницькі витрати (ст. 144 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Працівники апарату судів загальної юрисдикції підпадають під дію Закону України «Про державну службу» і мають відповідно до свого статусу таке ж матеріальне та соціально-побутове забезпечення, що і державні службовці органів законодавчої та виконавчої влади. Оплата праці працівників апаратів судів повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків, сприяти укомплектуванню апарату судів компетентними і досвідченими кадрами, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю.

Заробітна плата працівників апарату судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Національної школи суддів України складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок. Скорочення бюджетних асигнувань не може бути підставою для зменшення посадових окладів, надбавок до них та фінансування інших гарантій, пільг і компенсацій, що передбачені Законом України «Про державну службу».

Тема № 8

ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ

Перо в суді, що сокира в лісі, що захотів, те й вирубає

1. Статус Державної судової адміністрації України.
2. Повноваження Державної судової адміністрації України.
3. Права та обов'язки Голови Державної судової адміністрації України.
4. Територіальні управління Державної судової адміністрації України.
5. Служба судових розпорядників.
6. Забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

1. СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

Державна судова адміністрація України здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом. ДСА України підзвітна з'їзду суддів України. Територіальні управління Державної судової адміністрації України утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Посадові особи Державної судової адміністрації України, її територіальних управлінь є державними службовцями. ДСА України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, самостійний баланс та рахунки в органах Державного казначейства України. Положення про Державну судову адміністрацію України затверджується Радою суддів України (ст. 145 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Основними завданнями ДСА є:

– організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, роботи з'їзду суддів України, діяльності Ради суддів України, інших рад суддів, конференцій і зборів суддів, кваліфікаційних комісій суддів усіх рівнів, Національної школи суддів України;

- здійснення матеріального і соціального забезпечення суддів та працівників апарату судів;
- участь у межах своїх повноважень у формуванні судів;
- удосконалення організаційного забезпечення діяльності судів.

ДСА відповідно до покладених на неї завдань:

- ✓ забезпечує належні умови діяльності судів, органів суддівського самоврядування, кваліфікаційних комісій суддів, Національної школи суддів України;
- ✓ бере участь у розробленні проектів Державного бюджету та Державної програми економічного і соціального розвитку України на відповідний рік, Програми діяльності Кабінету Міністрів України та державних цільових програм у відповідній сфері, забезпечує їх виконання у межах своїх повноважень;
- ✓ розробляє і затверджує за погодженням з Радою суддів України єдині нормативи фінансового забезпечення судів та переглядає їх не рідше ніж один раз на три роки;
- ✓ виконує функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів, кваліфікаційних комісій суддів, органів суддівського самоврядування, територіальних управлінь державної судової адміністрації та ДСА;
- ✓ вивчає практику організації діяльності судів, узагальнює відповідні пропозиції територіальних управлінь;
- ✓ бере участь у підготовці проектів актів законодавства щодо організаційного забезпечення діяльності судів та інших питань судоустрою;
- ✓ веде статистичний і персональний облік даних про кадри судів, готує матеріали щодо призначення, обрання та звільнення суддів;
- ✓ забезпечує проведення заходів, пов'язаних із складенням присяги суддями, призначеними на посаду вперше;
- ✓ оприлюднює в офіційних друкованих виданнях інформацію щодо ініціювання питання про обрання суддів безстроково, а у передбачених законом випадках — про початок діяльності судів;
- ✓ вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує необхідну потребу у спеціалістах, здійснює в установленому порядку державне замовлення на підготовку відповідних спеціалістів;
- ✓ забезпечує необхідні умови для підвищення кваліфікації суддів і працівників апарату судів, інших органів та установ судової системи;
- ✓ організовує проходження навчальної практики в судових установах і розробляє пропозиції до відповідних навчальних програм;

✓ визначає разом з Радою суддів України нормативи навантаження суддів у судах усіх рівнів та розробляє пропозиції щодо кількості суддів у відповідних судах;

✓ відповідно до затверджених в установленому порядку мережі судів та чисельності суддів розробляє та затверджує за погодженням з Радою суддів України типову структуру і штатний розпис судів, подає в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо визначення чисельності працівників апарату судів, інших органів та установ судової системи, затверджує в межах видатків на утримання судів зведені штатні розписи місцевих загальних судів за поданням начальників територіальних управлінь, а також штатні розписи інших судів за поданням їх голів;

✓ організовує роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву судів, забезпечує зведення звітів про стан здійснення правосуддя; контролює стан діловодства в судах загальної юрисдикції;

✓ організовує забезпечення суддів опублікованими перекладами повних текстів рішень Європейського суду з прав людини;

✓ організовує та контролює діяльність територіальних управлінь, засновує в установленому порядку засоби масової інформації;

✓ готує пропозиції до проекту Державного бюджету України в частині визначення обсягу видатків для забезпечення діяльності судів, кваліфікаційних комісій суддів, органів суддівського самоврядування та державної судової адміністрації;

✓ організовує проведення планово-фінансової роботи, ведення бухгалтерського обліку у судах, територіальних управліннях та Національній школи суддів, затверджує їх кошториси;

✓ здійснює внутрішній контроль за використанням бюджетних коштів і матеріальних ресурсів в судах та територіальних управліннях, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління ДСА, аналізує ефективність використання бюджетних коштів їх розпорядниками нижчого рівня та одержувачами на основі поданих ними звітів;

✓ здійснює матеріальне і соціальне забезпечення суддів, у тому числі суддів у відставці, а також працівників апарату судів та державної судової адміністрації;

✓ забезпечує у межах своїх повноважень медичне обслуговування та санаторно-курортне лікування суддів, у тому числі суддів у відставці, працівників апарату судів, вживає заходів щодо забезпечення їх благоустроєм житлом;

- ✓ здійснює видатки на проведення заходів з поховання та увічнення пам'яті суддів, у тому числі суддів у відставці;
- ✓ забезпечує у взаємодії з органами суддівського самоврядування, судами, правоохоронними органами незалежність, недоторканність і безпеку суддів;
- ✓ організовує та фінансує будівництво, ремонт будинків і приміщень судів, забезпечує їх технічне оснащення;
- ✓ здійснює організаційне забезпечення діяльності судів, а також матеріально-технічне забезпечення діяльності органів суддівського самоврядування та кваліфікаційних комісій суддів;
- ✓ організовує в установленому порядку створення, впровадження та функціонування Єдиної судової інформаційної системи, Єдиного державного реєстру судових рішень, інших реєстрів та інформаційних систем, забезпечення ведення яких належить їй до повноважень;
- ✓ організовує впровадження в судах комп'ютеризації для судочинства, діловодства та інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності; забезпечує суди необхідними технічними засобами фіксування судового процесу;
- ✓ організовує діяльність служби судових розпорядників, забезпечує їх форменим одягом;
- ✓ забезпечує суди та суддів символами судової влади (Державними Прапорами України, зображеннями Державного Герба України), мантіями та суддівськими нагрудними знаками;
- ✓ виконує відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;
- ✓ затверджує зразки бланків і печаток судів, а також забезпечує виготовлення посвідчень судді, голови суду та його заступника, судді у відставці;
- ✓ здійснює у межах своїх повноважень міжнародне співробітництво у сфері організаційного забезпечення діяльності судів;
- ✓ розглядає звернення громадян з питань, що належать до її компетенції, вживає заходів до усунення причин та умов, які породжують такі звернення, здійснює організаційне забезпечення розгляду органами суддівського самоврядування та кваліфікаційними комісіями заяв, пропозицій, а також скарг на діяльність суддів;
- ✓ проводить консультації з громадськістю з питань організаційного забезпечення діяльності судів;
- ✓ вживає заходів для створення бібліотек у судах та забезпечує формування їх фондів, у тому числі комп'ютерних баз даних та інші повноваження відповідно до законодавства.

2. ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

Повноваження Державної судової адміністрації визначені Законом «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 146), Положенням про Державну судову адміністрацію України, положеннями про структурні підрозділи ДСА України та її територіальні управління.

Весь комплекс повноважень класифікується стосовно **функцій** цього органу.

Кадрові функції державної судової адміністрації: вивчення кадрових питань апарату судів, прогнозування необхідної потреби у фахівцях, здійснення через Міністерство юстиції та інші органи державного замовлення на підготовку необхідних фахівців; ведення статистичного і персонального обліку даних про кадри судів; забезпечення необхідних умов для підвищення кваліфікації працівників апарату судів, створення постійно діючої системи підвищення кваліфікації; організація проходження навчальної практики в судових установах, розробка відповідних програм практики і стажування.

Організаційні функції ДСА: вивчення практики організації діяльності судів, розробка і реалізація пропозицій щодо вдосконалення цієї роботи в судах різних рівнів; організація роботи по веденню судової статистики, діловодству, у тому числі й архівному; впровадження в судах комп'ютеризації діловодства, судочинства й інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності; забезпечення судів необхідними технічними засобами фіксації судових процесів і видатковими матеріалами до них; організація діяльності служби судових розпорядників. Окремо слід виділити одну зі складових цих функцій, це — взаємодія з керівниками апаратів судів та контроль за належним виконанням функціональних обов'язків працівниками судів, а також обов'язок відповідних управлінь судової адміністрації щодо забезпечення всіх суддів необхідними кодексами, а бібліотек судів — методичними матеріалами, періодичними виданнями і матеріалами судової практики.

Територіальні управління судової адміністрації беруть участь у формуванні підрозділів судової міліції і забезпечують через них охорону приміщень судів, координують діяльність підрозділів судової міліції з усіма місцевими судами.

Функції матеріально-технічного забезпечення: забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, органів суддівського самоврядування, Національної школи суддів України; виконання функцій

головного розпорядника бюджетних коштів у випадках, встановлених законом; організація й фінансування будівництва і ремонту приміщень судів і забезпечення їх технічного оснащення.

Соціально-побутові функції: здійснення матеріального і соціального забезпечення суддів і працівників апаратів судів; забезпечення медичного обслуговування і санаторно-курортного лікування суддів і працівників апарату судів, вживання заходів щодо забезпечення їх належним житлом.

Зовнішні функції: забезпечення у взаємодії з органами суддівського самоврядування, судами і правоохоронними органами незалежності, недоторканності і безпеки суддів; представництво інтересів судів у заходах, що проводяться в державі та регіонах, а також на міжнародному рівні; організація співпраці з міжнародними організаціями і громадськими формуваннями.

Контрольні функції: здійснення контролю за дотриманням норм трудового законодавства, правил внутрішнього трудового розпорядку в усіх структурах, у тому числі й апаратах судів; ревізії господарської діяльності підвідомчих структур.

Порядок організації діяльності ДСА, пов'язаної із здійсненням її повноважень, визначено **Регламентом** Державної судової адміністрації України, затвердженим Наказом ДСА України від 2008 року.

3. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГОЛОВИ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

Державну судову адміністрацію України очолює Голова Державної судової адміністрації України, який призначається на посаду і звільняється з посади Радою суддів України.

Права та обов'язки. Голова Державної судової адміністрації України:

- керує діяльністю ДСА України, несе персональну відповідальність за виконання покладених на неї завдань;
- організовує роботу ДСА України;
- призначає на посади за результатами проведеного ДСА України відповідно до законодавства про державну службу конкурсного добору та звільняє з посад працівників ДСА України; за поданням голови відповідного суду призначає на посади керівників апаратів апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України, їх заступників та звільняє їх з цих посад;
- призначає члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- за поданням голови відповідного суду застосовує до керівників апаратів апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду, Верховного Суду України, їх заступників заохочення або накладає дисциплінарні стягнення відповідно до закону;

- присвоює керівникам апаратів апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду, Верховного Суду України, їх заступникам ранги державного службовця відповідно до законодавства про державну службу;

- затверджує положення про територіальні управління ДСА України та визначає службові обов'язки працівників ДСА України;

- встановлює посадові оклади працівників ДСА України та її територіальних управлінь, присвоює їм ранги державного службовця, застосовує заохочення та накладає дисциплінарні стягнення відповідно до закону;

- звітує про діяльність ДСА України перед з'їздом суддів України, інформує про діяльність ДСА України Раду суддів України та конференції суддів щодо питань організаційно-матеріального забезпечення діяльності судів відповідної судової спеціалізації;

- бере участь у підготовці пропозицій до проекту Державного бюджету України щодо фінансування судової влади;

- здійснює інші передбачені законом повноваження.

- з питань, що належать до його повноважень, видає накази.

Голова Державної судової адміністрації України не має права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової і творчої діяльності у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради господарської організації, що має на меті одержання прибутку.

Голова Державної судової адміністрації України має заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади Радою суддів України за поданням Голови Державної судової адміністрації України. Заступники Голови Державної судової адміністрації України виконують функції, визначені Головою ДСА України (ст. 147 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції ДСА, та обговорення основних напрямів її діяльності в ДСА утворюється колегія. До складу колегії входять Голова ДСА (голова колегії), його заступники, а також керівники структурних підрозділів ДСА і територіальних управлінь, яких визначає Голова. До складу колегії можуть також входити інші особи. Членів колегії затверджує та увільняє Голова ДСА. Рішення колегії вводяться в дію наказами Голови ДСА.

4. ТЕРИТОРІАЛЬНІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

Територіальні управління Державної судової адміністрації України є територіальними органами ДСА України. Очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади Головою Державної судової адміністрації України.

Начальник територіального управління ДСА України за поданням голови місцевого суду призначає на посаду керівника апарату місцевого суду, заступника керівника апарату місцевого суду та звільняє їх з посади, за поданням голови місцевого суду застосовує до них заохочення або накладає дисциплінарні стягнення відповідно до закону; присвоює керівнику апарату місцевого суду, його заступнику ранги державного службовця відповідно до законодавства про державну службу.

Структура і штатний розпис територіального управління ДСА України затверджуються Головою Державної судової адміністрації України за поданням начальника територіального управління ДСА України.

Територіальне управління ДСА України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, самостійний баланс і рахунки в органах Державного казначейства України.

Територіальні управління ДСА України здійснюють свою діяльність на основі положення про них, що затверджується Головою Державної судової адміністрації України (ст. 148 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Територіальні управління безпосередньо виконують завдання організаційного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції.

5. СЛУЖБА СУДОВИХ РОЗПОРЯДНИКІВ

У кожному суді діє служба судових розпорядників. Судові розпорядники забезпечують додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головуючого в судовому засіданні.

Судові розпорядники призначаються на посаду і звільняються з посади керівником апарату відповідного суду. Вони забезпечуються форменим одягом, зразки якого затверджуються Головою Державної судової адміністрації України за погодженням із Радою суддів України.

Судові розпорядники керуються у своїй діяльності законодавством, вимогами процесуального закону, відповідними правилами та інструкціями, розпоряджень-нями голови суду та судді.

Порядок створення та діяльності служби судових розпорядників визначається положенням, що затверджується Головою Державної судової адміністрації України за погодженням із Радою суддів України (ст. 153 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Тимчасове положення про службу судових розпорядників та організацію її діяльності затверджене Наказом Державної судової адміністрації України від 21 квітня 2004 р. Відповідно до нього, організаційне забезпечення діяльності й роботи підрозділів служби судових розпорядників здійснюється:

- ДСА України — через відділ організації діяльності служби судових розпорядників ДСА України, відділи та сектори організації діяльності служби судових розпорядників територіальних управлінь державної судової адміністрації, а також через голів судів;

- територіальними управліннями державної судової адміністрації — через відділи та сектори організації діяльності служби судових розпорядників територіальних управлінь державної судової адміністрації, а також через голів судів.

Підрозділи служби судових розпорядників утворюються та діють у судах для забезпечення додержання особами, які є в суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головуючого в судовому засіданні. До складу підрозділів служби входять за посадами судові розпорядники та старші судові розпорядники. У судах, де штатна чисельність підрозділу служби становить більше двох осіб, вводиться посада старшого судового розпорядника, який водночас є керівником цього підрозділу. У судах, де в підрозділі служби посада старшого судового розпорядника відсутня, безпосереднє керівництво цим підрозділом здійснює голова суду або за його дорученням заступник голови суду чи керівник апарату відповідного суду.

На посаду судового розпорядника призначається особа, яка має повну або базову вищу юридичну освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра, без вимог до стажу роботи. На посаду старшого судового розпорядника призначається особа, яка має повну вищу юридичну освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра та стаж роботи за фахом у державній службі не менше двох років.

Судові розпорядники мають такі **права**:

- а) на підставі відповідного запиту чи доручення суду звертатись до юридичних і фізичних осіб, отримувати в установленому порядку від них документи, матеріали та інформацію;

б) вносити пропозиції голові відповідного суду щодо покращання умов, удосконалення форм і методів роботи підрозділу служби, забезпечення належної взаємодії з правоохоронними органами та працівниками апарату суду;

в) робити зауваження учасникам судового процесу та іншим особам, присутнім у залі судового засідання, вимагати від них дотримання порядку та вживати заходів щодо усунення порушень. Їхні вимоги щодо дотримання порядку є обов'язковими для всіх присутніх;

г) для припинення у приміщенні суду порушень громадського порядку і затримання осіб, які чинять протиправні дії, звертатися за допомогою до працівників судової міліції та інших посадових осіб правоохоронних органів.

6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ

Підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів суддівської системи, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу здійснюють спеціалізовані підрозділи органів Міністерства внутрішніх справ України (ст. 154 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

За забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах відповідають спеціалізовані підрозділи органів Міністерства внутрішніх справ України, а саме підрозділи **судової міліції**, завданням яких є підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорона приміщень судів, органів суддівської системи, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу.

Повноваження судової міліції та порядок її діяльності визначено у Законі України «Про міліцію», однак потребує подальшого законодавчого врегулювання.

Нормативною базою, на підставі якої здійснюються заходи по забезпеченню безпеки судів і суддів, на даний момент є норма Закону «Про судоустрій і статус суддів», а також Закони України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Спеціальні підрозділи судової міліції виконують покладені на них завдання у взаємодії з територіальними органами, галузевими службами, підрозділами органів внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами, зацікавленими центральними органами виконавчої влади, Державною судовою адміністрацією України, до повноважень якої віднесено забезпечення у взаємодії з органами суддівського самоврядування, судами та правоохоронними органами незалежності, недоторканності і безпеки суддів.

Тема № 9

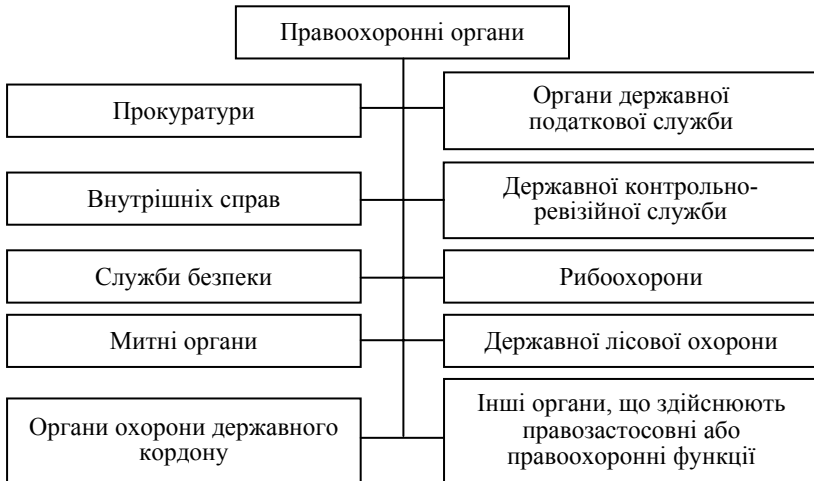
ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

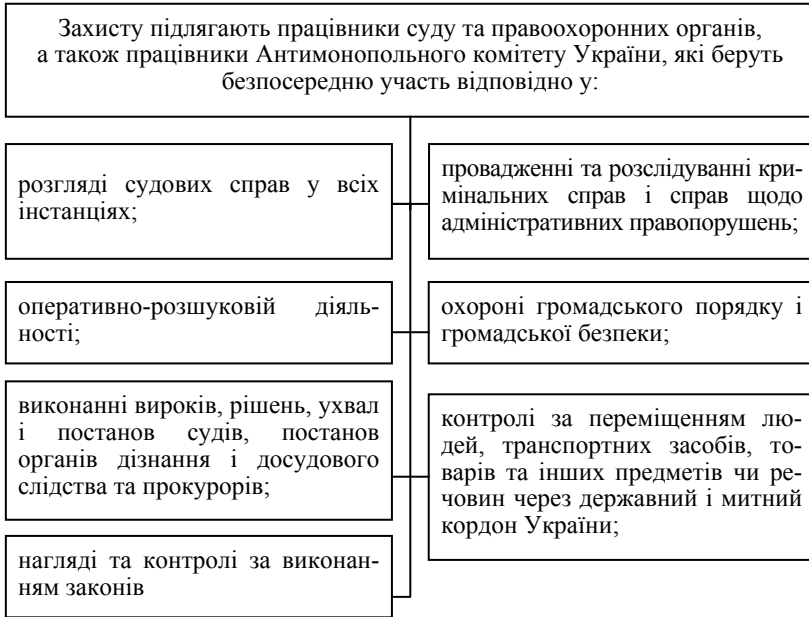
1. Основні поняття.
2. Спеціальні заходи забезпечення безпеки.
3. Органи, які забезпечують безпеку.
4. Відповідальність за невиконання обов'язків із захисту працівників суду та правоохоронних органів.
5. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

1.

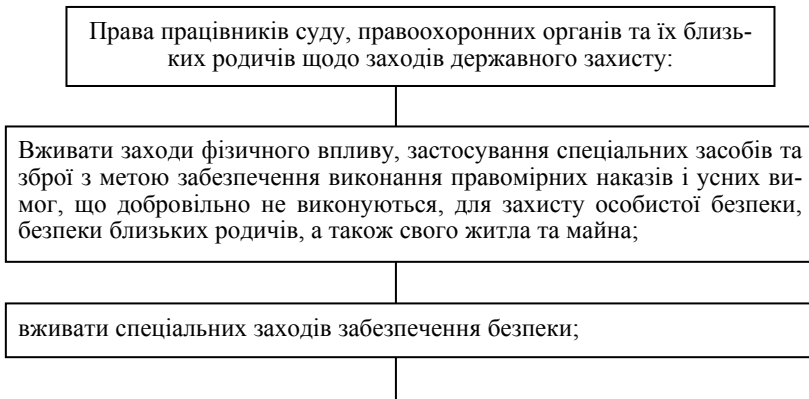
Основні поняття

Законодавство України встановлює систему особливих заходів державного захисту працівників суду та правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло та майно зазначених осіб, їх близьких родичів у зв'язку зі службовою діяльністю цих працівників.

***Підлягають захисту**, – батьки, дружина (чоловік), діти, рідні брати та сестри, дід, баба, онуки, посягання на життя, здоров'я, житло та майно яких перешкоджає виконанню працівниками суду і правоохоронних органів покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав.*

отримувати матеріальну компенсацію в разі загибелі працівника, каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, знищення чи пошкодження його житла та майна у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

вимагати і одержувати допомогу у виконанні покладених на них обов'язків, а в разі необхідності – для особистого захисту, а також свого житла та майна з боку відповідних правоохоронних та інших державних органів;

життя та здоров'я працівників суду й правоохоронних органів підлягають обов'язковому державному страхуванню за рахунок коштів відповідних бюджетів

2.

Спеціальні заходи забезпечення безпеки

Види спеціальних заходів забезпечення безпеки

Для забезпечення безпеки зазначених працівників, з урахуванням конкретних обставин, можуть застосовуватися такі заходи:

особиста охорона, охорона житла та майна;

видача зброї, засобів індивідуального захисту та сповіщення щодо небезпеки;

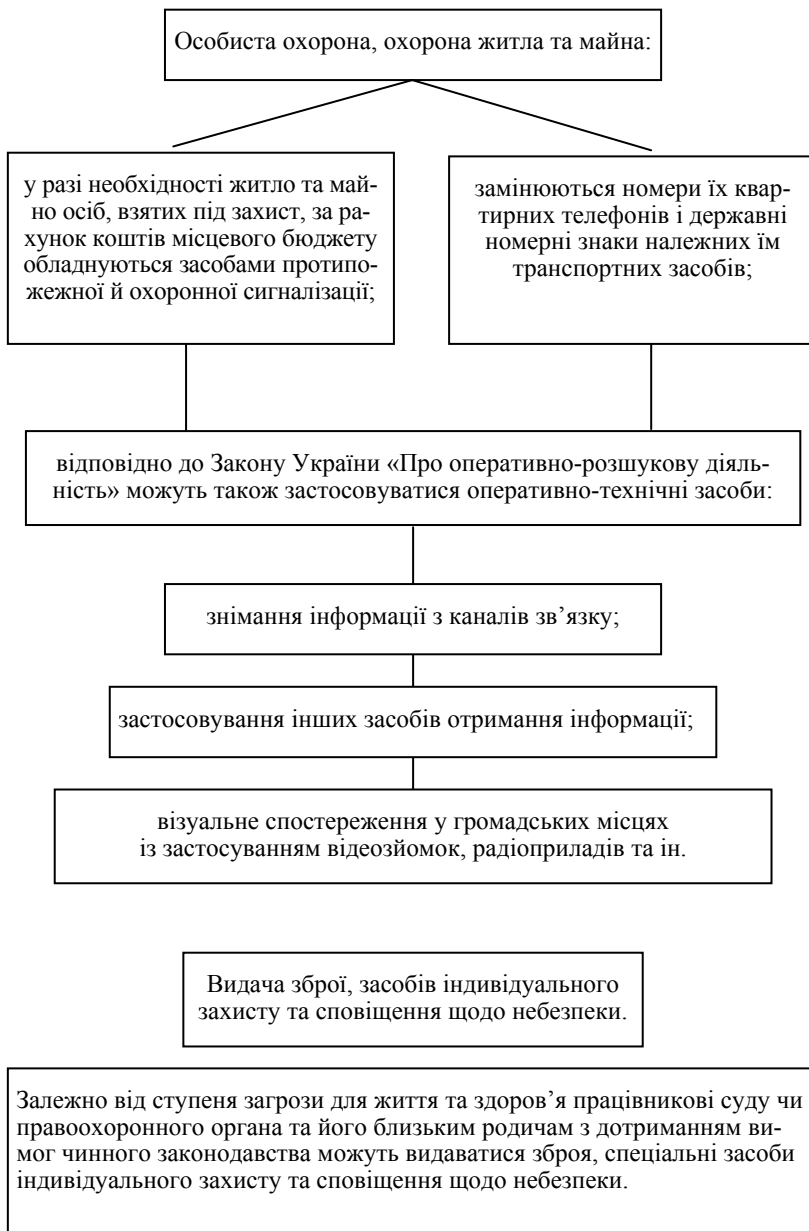
встановлення телефону за місцем мешкання;

використання технічних засобів контролю та прослуховування телефонних, інших переговорів і візуальне спостереження;

тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку;

переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, переселення до іншого місця мешкання;

забезпечення конфіденційності даних щодо об'єктів захисту

Переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності та переселення до іншого місця проживання

За клопотанням або за згодою осіб, взятих під захист, якщо їх безпека не може бути забезпечена іншими заходами, вони тимчасово чи постійно переводяться на іншу роботу, направляються на навчання, переселяються до іншого місця проживання, можуть бути змінені їх зовнішність, анкетні дані з виданням відповідних особистих документів. Зазначені заходи мають здійснюватися без будь-якого ущемлення житлових, трудових, пенсійних та інших прав осіб, взятих під захист. За тимчасового переселення до іншого місця проживання житлова площа за постійним місцем проживання підлягає бронюванню

Порядок здійснення заходів безпеки

Вирішення питання переселення до іншого місця проживання, надання житлової площі, матеріальної допомоги в розмірі мінімальної заробітної плати чи посадового окладу за попереднім місцем роботи працівника суду або іншого правоохоронного органу та працевлаштування забезпечується органом, що прийняв рішення щодо вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України

Підстави для вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки

Підставами для вжиття спеціальних заходів щодо безпеки працівника суду чи правоохоронного органу та його близьких родичів може бути:

заява працівника або його близького родича;

звернення керівника відповідного державного органу;

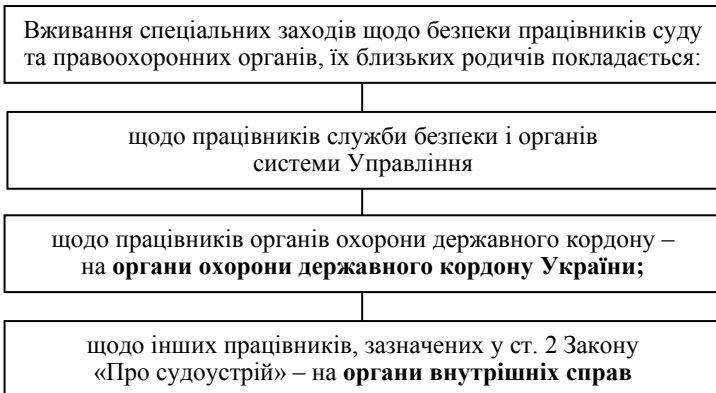
отримання оперативної та будь-якої інформації щодо загрози життю, здоров'ю, житлу та майну осіб, які підлягають захисту

3.

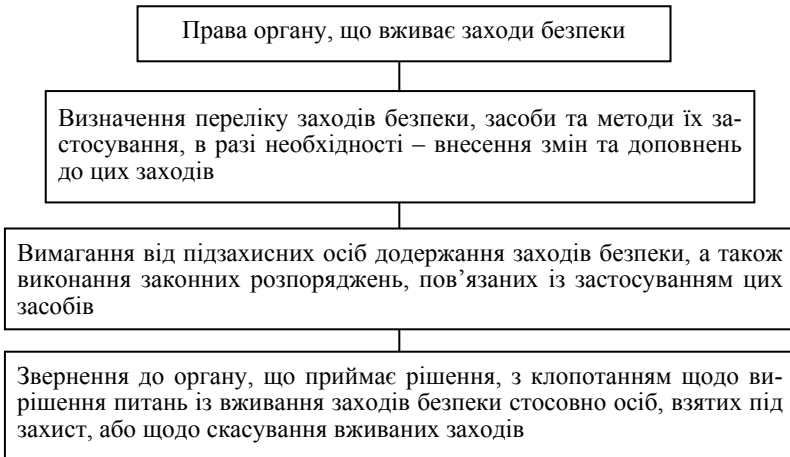
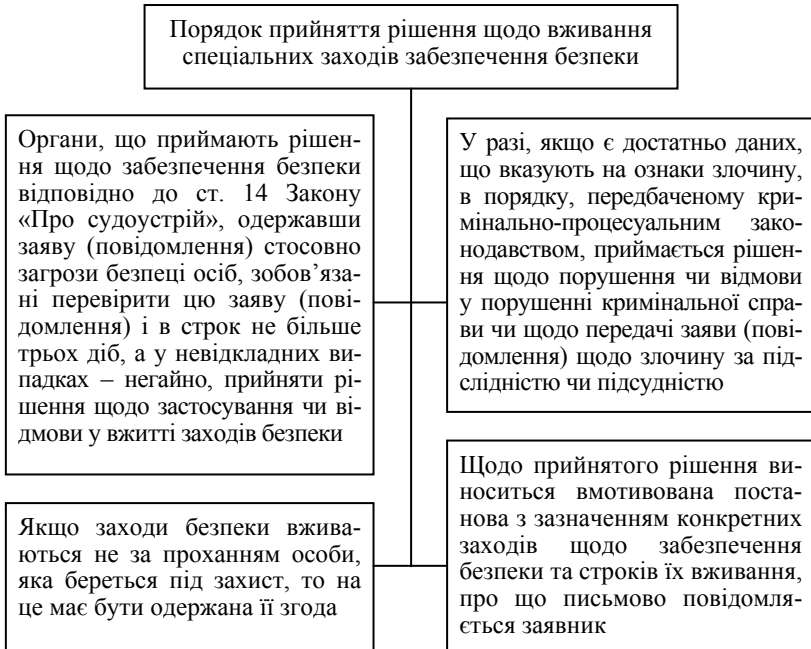
Органи, що забезпечують безпеку

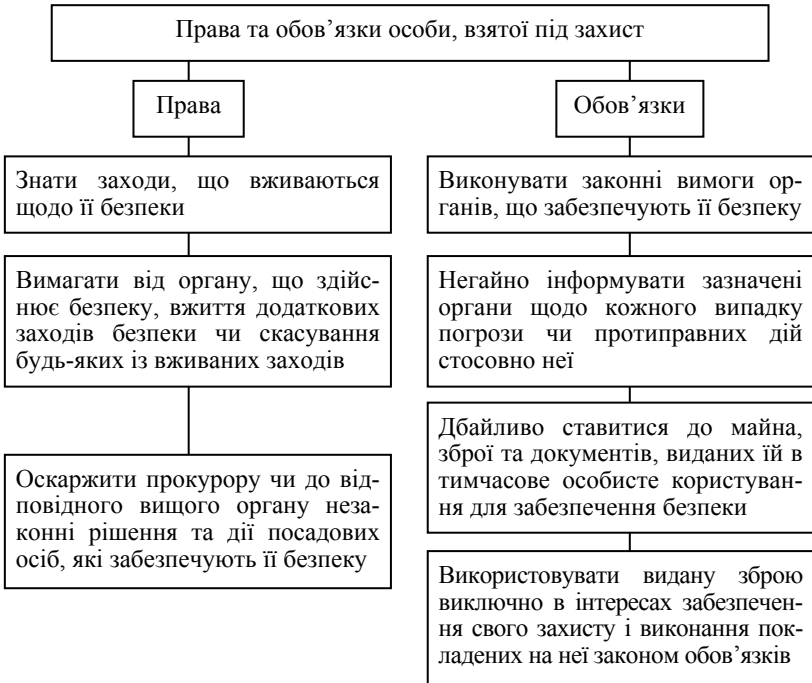
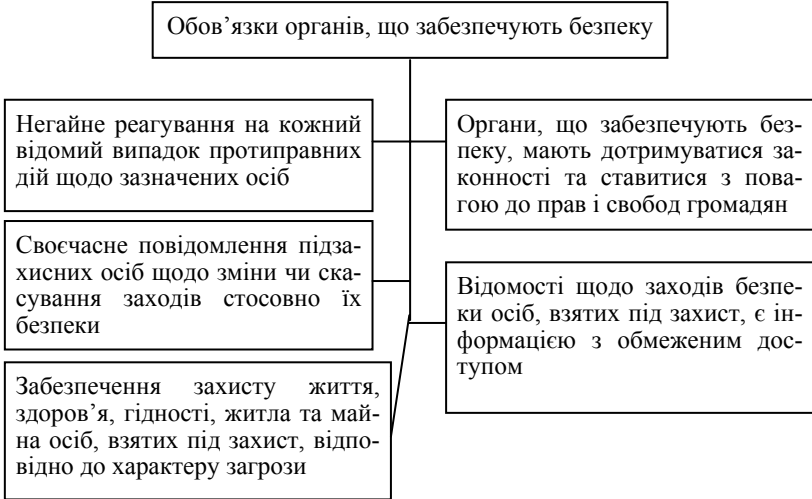

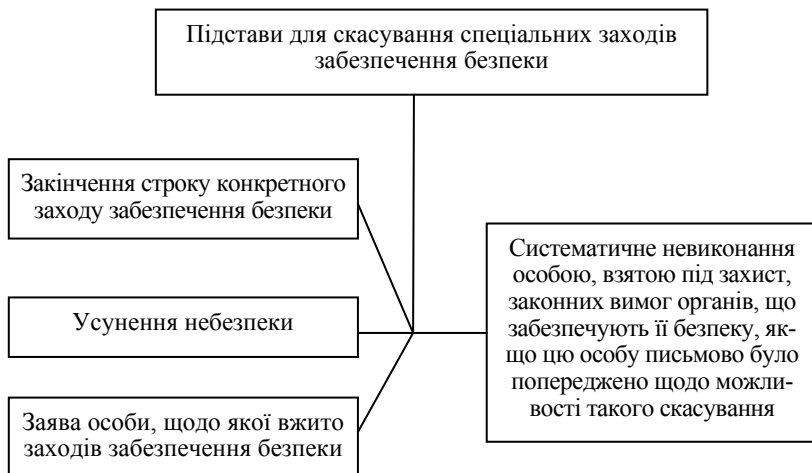
Органи, що вживають заходів щодо забезпечення безпеки

З цієї метою у структурі зазначених органів створюються спеціальні підрозділи.

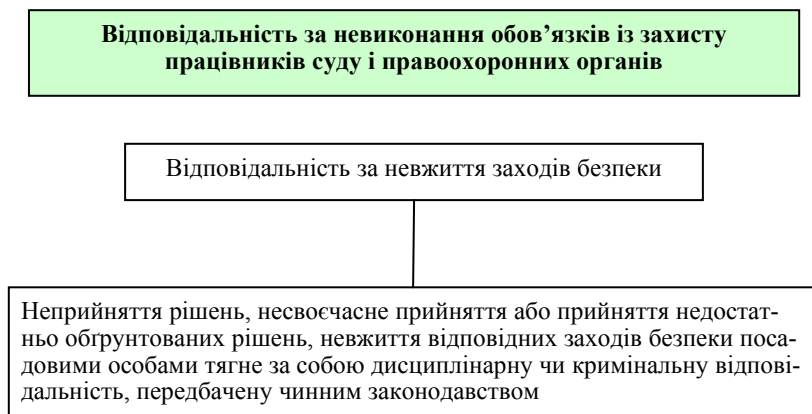

Уповноваженою посадовою особою виноситься вмотивована постанова щодо скасування заходів безпеки та письмово повідомляється особа, взята під захист. Зазначена постанова може бути оскаржена зацікавленою особою прокурору або до відповідного вищого органу, що забезпечує безпеку. Така скарга має бути розглянута терміново. Прийняте рішення доводиться до відома цієї особи протягом доби.

4.

Відповідальність за розголошення відомостей щодо заходів безпеки

Розголошення відомостей щодо заходів безпеки особами, які прийняли рішення про забезпечення заходів безпеки, або особами, які їх здійснюють, тягне за собою дисциплінарну відповідальність, а у випадках, якщо розголошення таких відомостей спричинило тяжкі наслідки, – кримінальну відповідальність відповідно до чинного законодавства

Розголошення таких відомостей особою, взятою під захист, тягне за собою адміністративну відповідальність, а у випадках, якщо розголошення відомостей про заходи безпеки спричинило тяжкі наслідки, – кримінальну відповідальність, передбачену чинним законодавством

Майнова відповідальність особи, взятої під захист

У випадках умисного невиконання або неналежного виконання законних вимог органу, який вживає заходів захисту, особа, взята під захист, зобов'язана відшкодувати відповідно до законодавства завдані внаслідок цього збитки

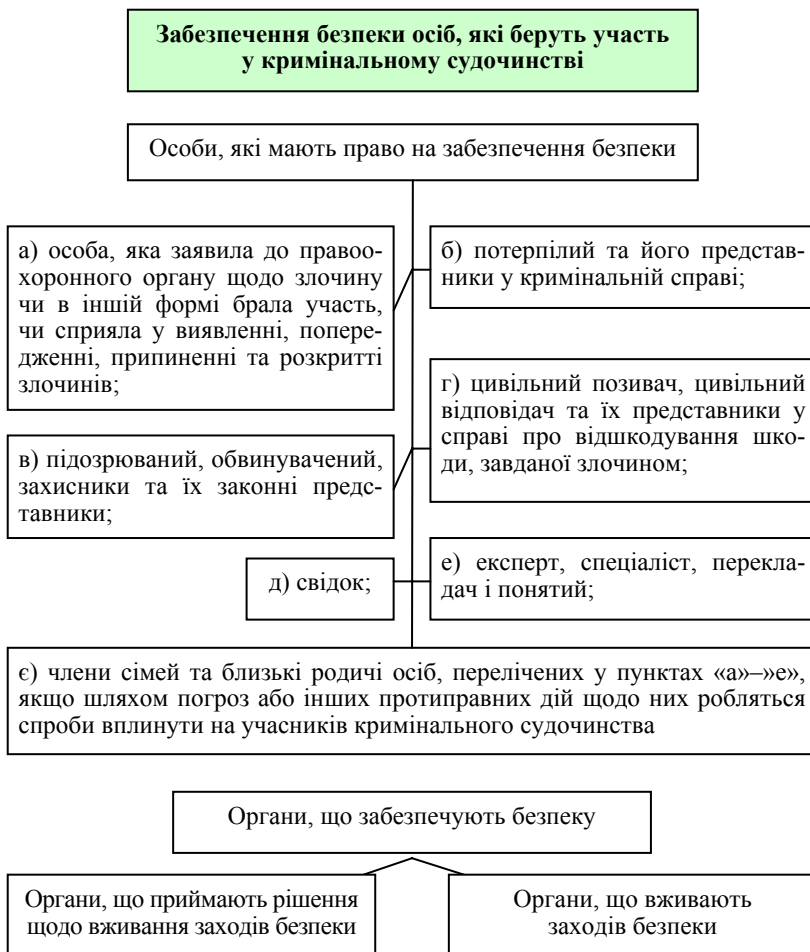
Продаж, застава чи передача іншим особам майна, наданого в особисте користування особі, взятій під захист, для забезпечення її безпеки, а також втрата чи пошкодження цього майна тягне за собою відповідальність, передбачену чинним законодавством

Контроль і нагляд за виконанням законодавства щодо захисту працівників суду та правоохоронних органів

Контроль за забезпечення захисту працівників суду, правоохоронних органів здійснюють Міністр МВС, Голова СБУ, Генеральний прокурор, Голова Верховного Суду, Голова Держкомітету у справах охорони державного кордону України

Нагляд за дотриманням законності у разі забезпечення захисту працівників суду, правоохоронних органів та їх близьких родичів здійснюється Генеральним прокурором України та підпорядкованими йому прокурами

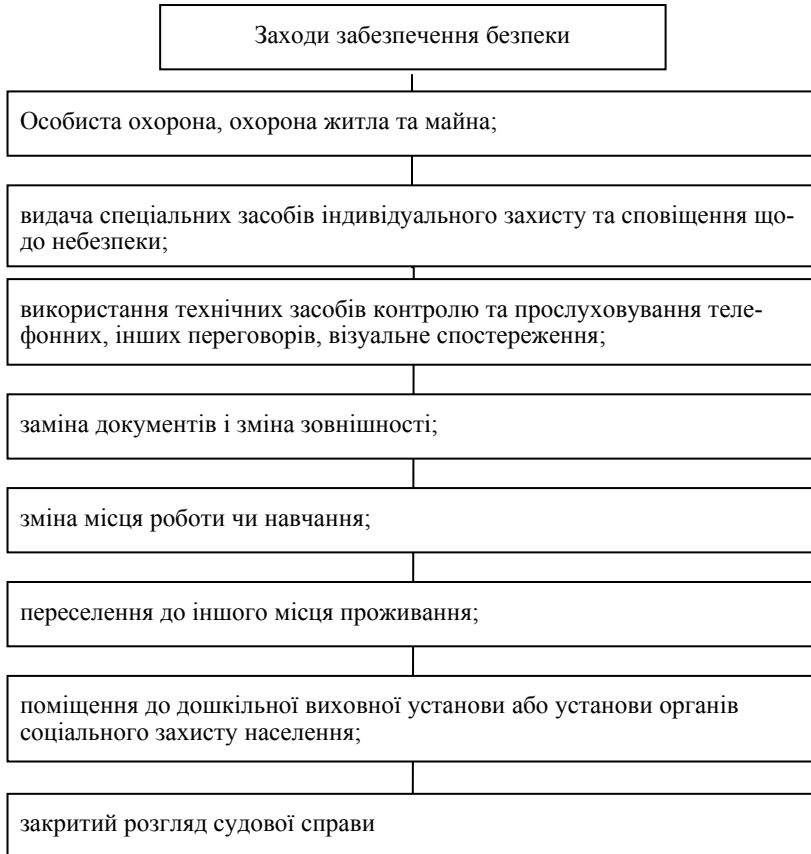
5.

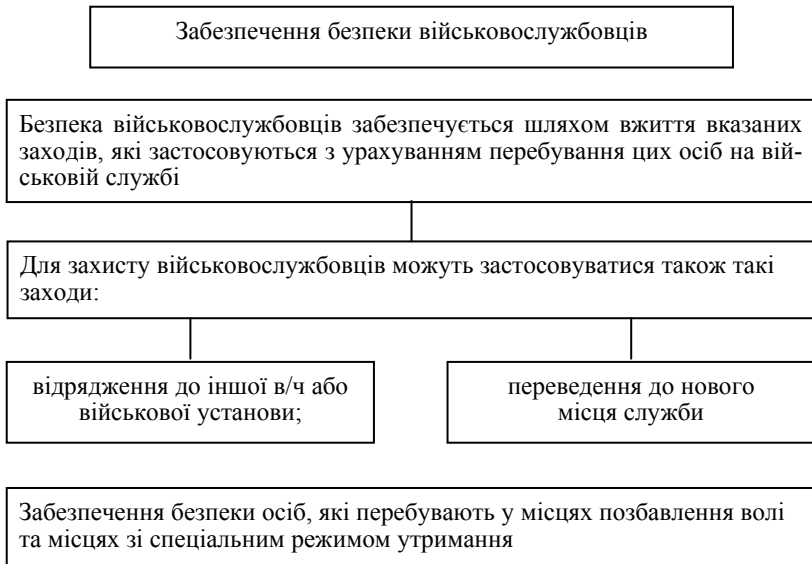
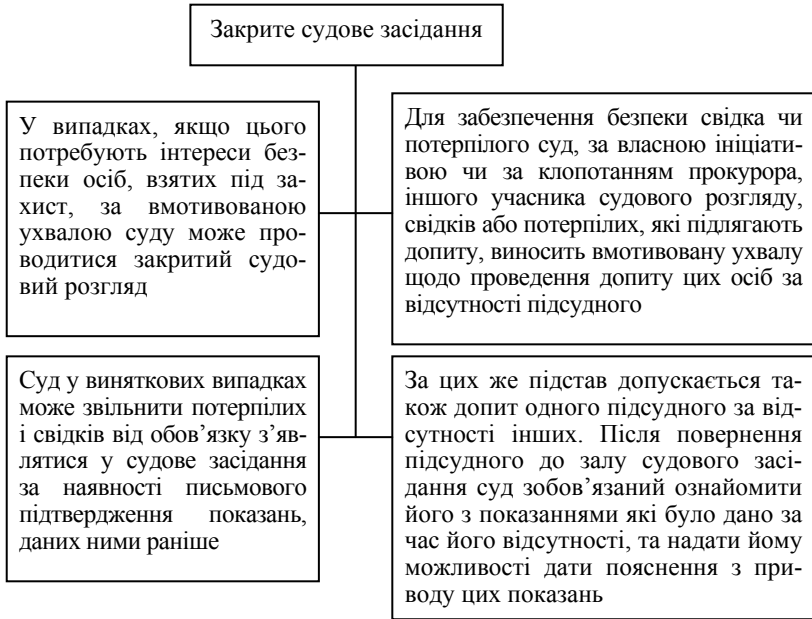
Рішення щодо вживання заходів безпеки приймається органом дізнання, слідчим, прокурором, судом, у провадженні яких знаходяться кримінальні справи про злочини, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь особи, зазначені вище, а також органом, що здійснює оперативно-розшукову діяльність щодо осіб, які брали участь або сприяли у виявленні, попередженні, припиненні та розкритті злочинів.

Вживання заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки чи внутрішніх справ, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи. Безпека осіб, яких беруть під захист, якщо кримінальні справи знаходяться у провадженні прокуратури або суду, здійснюється за їх рішенням органами служби безпеки чи внутрішніх справ.

Заходи безпеки щодо військовослужбовців здійснюються також командирами військових частин.

З урахуванням характеру та ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть вживати інших заходів безпеки.

Додатково до таких осіб можуть застосовуватися такі заходи:

а) переведення до іншого місця позбавлення волі чи до іншого місця зі спеціальним режимом утримання;

б) окреме утримання

Зміна запобіжного заходу, виду чи режиму відбування покарання здійснюється з додержанням вимог, передбачених чинним законодавством

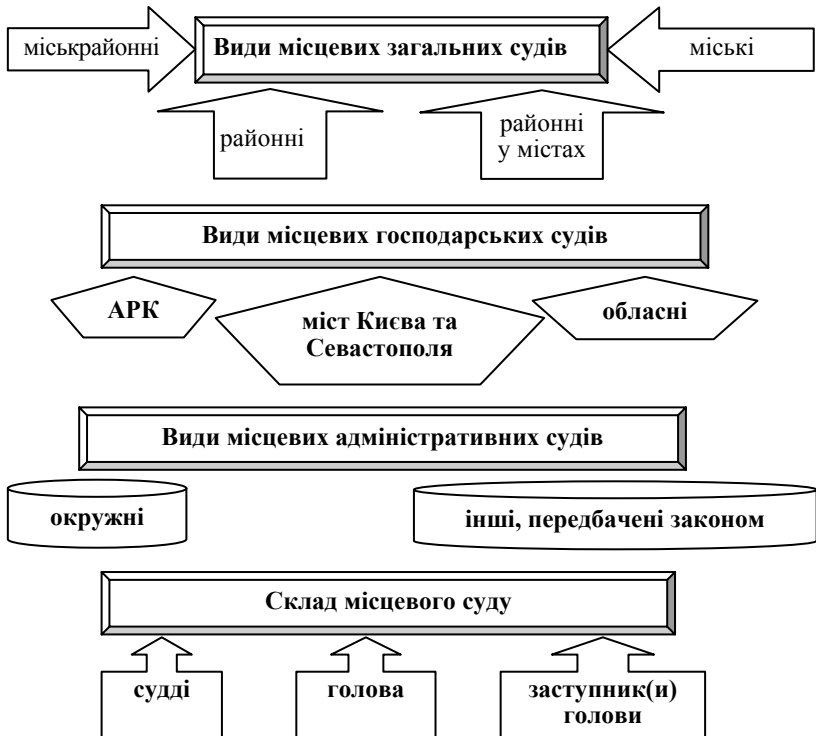
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема № 10 МІСЦЕВІ СУДИ

Суддя праведний – опора камінна

1. Види і склад місцевих судів.
2. Повноваження місцевого суду.
3. Права та обов'язки суддів, голови місцевого суду.
4. Апарат місцевого суду.

1. ВИДИ І СКЛАД МІСЦЕВИХ СУДІВ

Місцеві суди складають першу ланку у системі судів загальної юрисдикції. Їх також заведено йменувати основною ланкою судової системи, оскільки вони становлять переважну більшість усіх судових органів, а також як суди першої інстанції розглядають усі судові справи. Предметна юрисдикція загальних та спеціалізованих судів визначена загальним чином у судоустрійному та більш детально у процесуальному законодавстві.

Місцеві загальні суди розглядають **кримінальні**, цивільні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення. Місцевий загальний суд має повноваження щодо судового контролю за додержанням конституційних прав і свобод особи при досудовому розслідуванні кримінальних справ, зокрема, він приймає рішення щодо законності і обґрунтованості затримання підозрюваного, обрання обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, а також продовження тримання особи під вартою; проведення обшуку житла чи іншого володіння особи та інших дій, передбачених КПК.

Місцевий суд розглядає у порядку **цивільного** судочинства усі цивільні справи. До них належать справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства.

Господарським судам підвідомчі справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні господарських договорів та інших підстав, справи про банкрутство та справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених до їх компетенції, а також інші спори у випадках, передбачених Господарським процесуальним кодексом України.

Окружним **адміністративним** судам підсудні адміністративні справи, в яких однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, їх посадова чи службова особа (крім справ з приводу їхніх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки). Вони розглядають також справи щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади, якщо позивач обере саме цей, а не місцевий загальний суд для вирішення своєї справи з загальних питань.

У місцевих господарських судах впроваджена більш детальна спеціалізація щодо розподілу справ. Реалізується вона шляхом утворення спеціалізованих колегій з вирішення господарських спорів. Утворюють таку колегію у складі від трьох до семи суддів,

один з яких призначається головуючим колегії. За необхідності вводиться посада заступника головуючого колегії. Спеціалізація **колегій** може бути, наприклад, за такими категоріями справ:

- за участі органів державної податкової служби, контрольно-ревізійної служби та органів контролю;
- за участі підприємств та організацій паливно-енергетичного комплексу, транспорту, зв'язку, водо, тепло-, енергопостачання;
- за участі органів державної влади та місцевого самоврядування;
- пов'язаних з укладанням, зміною та виконанням господарських договорів;
- пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, недобросовісною конкуренцією;
- про банкрутство.

Місцевий загальний суд проводить також роботу, спрямовану на вивчення й **узагальнення судової практики**, хоча вона прямо не передбачається. Узагальнення судової практики є комплексним дослідженням різноманітних сторін діяльності суду, в якому виділяються напрямки аналізу: а) статистичних даних, що характеризують злочинність і судимість, вивчення відомостей про умови виховання, спосіб життя та особу засудженого, встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочину; б) справ, повернутих на додаткове розслідування, і процесуальних підстав повернення; справ, рішення за якими скасовано вищим судом, і процесуальних підстав для скасування; в) ефективності організації роботи в цілому суду, суддів та апарату суду.

Відповідно до Указу Президента України «Про Мережу та кількісний склад суддів місцевих судів» від 20 серпня 2001 року № 641/2001 (з наступними змінами) затверджено Мережу та кількісний склад суддів місцевих судів України.

Мережа та кількісний склад суддів місцевих судів України

– Автономна Республіка Крим – 25 місцевих судів і 219 суддів;– Вінницька область – 33 міські суди і 176 суддів;– Волинська область – 17 місцевих судів і 99 суддів;– Дніпропетровська область – 48 місцевих судів і 328 суддів;– Донецька область – 55 місцевих судів і 481 суддя;– Житомирська область – 25 місцевих судів і 151 суддя;– Закарпатська область – 13 місцевих судів і 95 суддів;– Запорізька область – 28 місцевих судів і 209 суддів;– Івано-Франківська область – 18 місцевих судів і 101 суддя;– Київська область – 29 місцевих судів і 203 судді;

- Кіровоградська область – 24 місцеві суди і 139 суддів;
- Луганська область – 32 місцеві суди і 261 суддя;
- Львівська область – 30 місцевих судів і 187 суддів;
- Миколаївська область – 24 місцевих судів і 151 суддя;
- Одеська область – 33 місцеві суди і 268 суддів;
- Полтавська область – 32 місцеві суди і 177 суддів;
- Рівненська область – 19 місцевих судів і 106 суддів;
- Сумська область – 21 місцевий суд і 130 суддів;
- Тернопільська область – 17 судів і 90 суддів;
- Харківська область – 37 судів і 291 суддя;
- Херсонська область – 22 суди і 131 суддя;
- Хмельницька область – 21 суд і 129 суддів;
- Черкаська область – 25 судів і 146 суддів;
- Чернівецька область – 14 судів і 72 судді;
- Чернігівська область – 25 судів і 136 суддів;
- м. Київ – 10 судів і 296 суддів;
- м. Севастополь – 4 суди і 41 суддя.

Всього 711 місцевих судів і 3812 суддів.

2. ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВОГО СУДУ

Місцевий суд є судом першої інстанції і розглядає справи, віднесені процесуальним законом до його підсудності. Вони розглядають **цивільні, кримінальні, адміністративні** справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, передбачених процесуальним законом.

Місцеві **господарські** суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

Місцеві **адміністративні** суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи).

Підсудність окремих категорій справ місцевим судам, а також порядок їх розгляду визначаються процесуальним законом (КПК, ЦПК, ГПК, КАС).

Місцевий суд розглядає справи тільки у першій інстанції. Він розглядає і вирішує усі підсудні йому справи по суті з постановленням судового рішення (вироку, рішення, ухвали, постанови, судового наказу). Суд проводить розгляд справ в умовах усності і безпосередності за участю сторін та інших учасників судового процесу, досліджує докази, вислуховує думки учасників процесу.

В кримінальній справі суд встановлює винуватість чи невинуватість підсудного й вирішує питання про покарання винного. У цивільних справах суд визнає наявність або відсутність певних правовідносин, юридичних фактів або юридичного стану, вирішує по суті подані до суду позови, заяви та скарги і задовольняє або відмовляє у їх задоволенні.

Місцевий суд також розглядає справи **окремого провадження**: про визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним; про визнання громадянина безвісно відсутнім чи про оголошення громадянина померлим; про усиновлення дітей, які проживають на території України; про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану; про встановлення фактів, що мають юридичне значення; про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника; про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні.

3. ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ СУДДІВ, ГОЛОВИ МІСЦЕВОГО СУДУ

Суддя місцевого суду здійснює судочинство в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом (ст. 23 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя місцевого суду є носієм судової влади та здійснює правосуддя незалежно від законодавчої та виконавчої влади. Він здійснює свої повноваження на професійній основі. Головний обов'язок судді — здійснення правосуддя у точній відповідності із законом. На суддю не можуть бути покладені будь-які обов'язки, не передбачені законодавством, і він навіть за своєї ініціативи не може займатися іншою діяльністю, крім наукової, викладацької та творчої. Окрім того, відповідно до чинного законодавства суддя не може належати до будь-якої політичної партії, руху, брати участь в будь-якій політичній діяльності і мати представницький мандат.

Суддя зобов'язаний вживати всіх необхідних заходів до своєчасного та якісного розгляду кожної судової справи, яка надійшла на розгляд. Весь судовий процес суворо регламентовано процесуальним законодавством, і суддя не має права відступати від його вимог. Керуючи судовим засіданням, суддя повинен спрямовувати судовий розгляд на реальне забезпечення здійснення сторонами їх прав, усувати все те, що не відноситься до

розгляду справи, та забезпечувати належний виховний рівень судового процесу. З його боку неприпустимі недоречні репліки, узагальнюючі висновки, упереджене ставлення до учасників процесу.

Суддя зобов'язаний слідкувати за дотриманням процесуальних норм сторонами, які йому підпорядковані при проведенні будь-яких судових дій. Якщо підсудний у кримінальній справі порушує порядок засідання чи не підкоряється розпорядженням головуючого, останній попереджує його про те, що у випадку повторення ним вказаних дій він буде видалений із залу судового засідання тимчасово або на весь час судового розгляду справи. У разі невиконання розпорядження головуючого прокурором чи захисником головуючий попереджує їх. У разі дальшого невідкорення будь-якої з вказаних осіб розпорядженням головуючого розгляд справи може бути відкладено, якщо неможливо без шкоди для справи замінити дану особу іншою. Одночасно суддя повідомляє про це відповідно вищестоящего прокурора, кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.

Виходячи з того, що своєчасність та правильність виконання вироку та рішень суду є важливим фактором ефективності судової діяльності. Вирок, який набрав законної сили, звертається до виконання не пізніше трьох діб з дня набрання ним чинності чи повернення справи з апеляційної або касаційної інстанції. Суддя разом з розпорядженням про виконання обвинувального вироку направляє копію вироку в той орган, на який покладено обов'язок виконати вирок. Органи, які виконують вирок, ухвалу або постанову, повідомляють суд про їх виконання.

Голова місцевого суду:

- представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

- визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду;

- контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить керівникові територіального управління Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

- видає на підставі акта про призначення або обрання суддею чи звільнення судді з посади відповідний наказ;

– повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у суді в десятиденний строк з дня їх утворення;

- забезпечує виконання рішень зборів суддів місцевого суду;
- контролює ведення в суді судової статистики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;
- забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду;
- здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова місцевого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

У разі відсутності голови суду виконання його обов'язків здійснюється відповідно до встановленого ним розподілу обов'язків щодо організації діяльності суду (ст. 24 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

На голову покладено організаційне керівництво діяльністю суду. Головна мета такого керівництва — забезпечення злагодженості в роботі апарату суду, створення сприятливих умов для відповідального ставлення усіх працівників до своїх службових обов'язків і на цій основі — виконання судом покладених на нього завдань по здійсненню правосуддя. Цій меті повинні слугувати правильний підбір, навчання і виховання кадрів, чіткий розподіл обов'язків між працівниками, продумане планування роботи, дійовий контроль і перевірка виконання.

Голова місцевого суду організовує роботу з ведення судової статистики, одним із завдань якої є збір та фіксація повної і достовірної інформації, відповідає за правильність відомостей у звітних документах.

Заступник голови місцевого суду здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду (ст. 25 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

До таких повноважень може бути віднесено всі або частину повноважень голови місцевого суду, зокрема, повноваження представляти суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами; контролювати ефективність діяльності апарату суду; організовувати виконання рішень зборів суддів місцевого суду; організовувати контроль за веденням в суді судової статистики, дбати про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів.

4. АПАРАТ МІСЦЕВОГО СУДУ

Організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат, який очолює керівник апарату. Він несе персональну відповідальність за належне організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу, функціонування автоматизованої системи документообігу, інформує збори суддів про свою діяльність. Збори суддів можуть висловити недовіру керівнику апарату суду, що тягне за собою звільнення його з посади.

Керівника апарату місцевого суду, його заступника призначає на посаду та звільняє з посади начальник відповідного територіального управління ДСА.

За поданням голови суду керівник апарату суду призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату суду, застосовує до них заохочення та накладає дисциплінарні стягнення. Добір працівників апарату суду здійснюється на конкурсній основі.

Правовий статус працівників апарату суду визначається Законом України «Про державну службу». Умови оплати праці, матеріально-побутового, медичного, санаторно-курортного і транспортного забезпечення працівників апарату суду визначаються на засадах, що встановлені для відповідної категорії працівників апаратів місцевих органів виконавчої влади.

Структура і штатна чисельність апаратів місцевих судів за погодженням з головою суду затверджуються відповідним територіальним управлінням Державної судової адміністрації України. В апаратах судів загальної юрисдикції можуть створюватися управління, відділи, що здійснюють свої функції на підставі положення про відповідне управління, відділ, затвердженого керівником апарату відповідного суду.

В апараті суду загальної юрисдикції утворюється канцелярія, яка щоденно протягом робочого часу суду забезпечує прийняття та реєстрацію документів, що подаються до відповідного суду. Канцелярія також виконує інші завдання, визначені положенням, затвердженим керівником апарату відповідного суду.

До штату апарату судів загальної юрисдикції входять також секретарі судового засідання, наукові консультанти та судові розпорядники. Наукові консультанти можуть мати науковий ступінь кандидата або доктора юридичних наук.

Апарат суду веде діловодство — приймає, обліковує і реєструє судові справи, позовні заяви і скарги, кореспонденцію і листи, забезпечує оформлення і відправлення вихідної кореспонденції, судових справ, а також здійснює контроль за проходженням докумен-

тів і судових справ, дотриманням встановлених законодавством чи розпорядженням строків їх проходження і вирішення. На апарат суду покладається безпосереднє ведення первинних документів статистичного обліку — реєстрація в журналах, комп'ютерному обліку, ведення статистичних карток на судові справи, позовні заяви, скарги тощо, а також контроль і виготовлення та належне спрямування документів щодо виконання судових рішень, виготовлення копій документів, забезпечення ознайомлення сторін з матеріалами справ.

На апарат суду покладається забезпечення організація судового процесу: своєчасне і правильне повідомлення учасників процесу і осіб, що викликаються, про день, час і місце слухання справи; перевірка явки осіб у судове засідання; дотримання вимог законодавства **ЩОДО** унеможливлення впливу на свідків, експертів; підтримання порядку в залі судового засідання і суді; ведення протоколу судового засідання, його фіксація технічними засобами. Апарат суду вживає заходів для підтримання приміщення суду у стані, придатному для належного його функціонування, створення безпечних та комфортних умов для працівників та осіб, що перебувають у суді, забезпечує наявність необхідних ресурсів (папір, бланки, штампи, письмове приладдя та оргтехніки і безперебійне її функціонування; належне ведення архіву, кодифікації та бібліотечної справи, а також планово-економічної та бухгалтерської роботи, обслуговування рахунків в установах банку.

Тема №11

АПЕЛЯЦІЙНІ СУДИ

Суд і суддю судить

1. Види, склад і структура апеляційного суду.
2. Повноваження апеляційного суду.
3. Повноваження судді, голови та заступників голови апеляційного суду.

1. ВИДИ, СКЛАД І СТРУКТУРА АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДУ

Апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є: апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя, Апеляційний суд Автономної Республіки Крим.

Апеляційними судами з розгляду господарських справ, апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до указу Президента України.

До складу апеляційного суду входять судді, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, з числа яких призначаються голова суду та його заступники. В апеляційному суді, кількість суддів в якому перевищує тридцять п'ять, може бути призначено не більше трьох заступників голови суду.

У складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової

юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймаються зборами суддів апеляційного суду за пропозицією голови суду. Секретар судової палати організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів апеляційного суду про діяльність судової палати.

Апеляційні суди є внутрішньо структурованими. На відміну від місцевих судів, де внутрішня спеціалізація залежить від можливостей кожного суду окремо, структурованість апеляційних судів не тільки закріплена в законі, ним визначений і порядок утворення цих структур.

В апеляційних судах утворюються судові палати. Їх кількість залежить від виду апеляційного суду. Зокрема, в апеляційних судах областей функціонують традиційно дві палати: судова палата у цивільних справах та судова палата у кримінальних справах. Натомість в апеляційному господарському суді можуть утворюватись судові палати з розгляду окремих категорій справ.

Так, наприклад, у Харківському апеляційному господарському суді, кількість суддів котрого досить значна, утворено три судові палати з розгляду окремих категорій справ:

- у спорах за участі податкових та інших контролюючих органів;
- у справах про банкрутство;
- у справах, пов'язаних з укладанням, зміною, виконанням договорів.

МЕРЕЖА ТА КІЛЬКІСНИЙ СКЛАД СУДДІВ АПЕЛЯЦІЙНИХ СУДІВ

№ з/п	Найменування апеляційного суду	Кількість суддів	Місцезнаходження суду
1.	Апеляційний суд Автономної Республіки Крим	91	м. Сімферополь та м. Феодосія
2.	Апеляційний суд Вінницької області	57	м. Вінниця
3.	Апеляційний суд Волинської області	38	м. Луцьк
4.	Апеляційний суд Дніпропетровської області	115	м. Дніпропетровськ та м. Кривий Ріг
5.	Апеляційний суд Донецької області	136	м. Донецьк м. Маріуполь та м. Артемівськ

№ з/п	Найменування апеляційного суду	Кількість суддів	Місцезнаходження суду
6.	Апеляційний суд Житомирської області	49	м. Житомир
7.	Апеляційний суд Закарпатської області	36	м. Ужгород
8.	Апеляційний суд Запорізької області	71	м. Запоріжжя
9.	Апеляційний суд Івано-Франківської області	51	м. Івано-Франківськ
10.	Апеляційний суд Київської області	67	м. Київ
11.	Апеляційний суд Кіровоградської області	54	м. Кіровоград
12.	Апеляційний суд Луганської області	88	м. Луганськ
13.	Апеляційний суд Львівської області	66	м. Львів
14.	Апеляційний суд Миколаївської області	57	м. Миколаїв
15.	Апеляційний суд Одеської області	85	м. Одеса
16.	Апеляційний суд Полтавської області	59	м. Полтава
17.	Апеляційний суд Рівненської області	33	м. Рівне
18.	Апеляційний суд Сумської області	47	м. Суми
19.	Апеляційний суд Тернопільської області	49	м. Тернопіль
20.	Апеляційний суд Харківської області	94	м. Харків
21.	Апеляційний суд Херсонської області	56	м. Херсон
22.	Апеляційний суд Хмельницької області	52	м. Хмельницький
23.	Апеляційний суд Черкаської області	46	м. Черкаси
24.	Апеляційний суд Чернівецької області	38	м. Чернівці
25.	Апеляційний суд Чернігівської області	52	м. Чернігів
26.	Апеляційний суд міста Києва	104	м. Київ
27.	Апеляційний суд міста Севастополя	22	м. Севастополь
	Усього	1713	

2. ПОВНОВАЖЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДУ

Апеляційні суди займають в судоустрої України важливе місце. Це суди другої ланки єдиної судової системи судів загальної юрисдикції. Апеляційні суди мають однакову компетенцію та рівні права щодо розгляду кримінальних, цивільних, господарських та адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Вони є судами вищого рівня для місцевих судів. Апеляцію може бути подано на вироки, рішення, постанови, ухвали судів, які не набрали законної сили, у випадках, передбачених цивільним процесуальним, кримінально-процесуальним, господарським та адміністративним процесуальним законодавством.

У результаті розгляду справи апеляційний суд вправі за наявності підстав, передбачених ЦПК, КПК, ГПК, КАС скасувати, змінити судові рішення, постановити нове судові рішення або залишити судові рішення без змін.

Крім апеляційної перевірки законності та обґрунтованості судових рішень місцевих судів, апеляційні загальні суди розглядають інші питання, що віднесені законом до їх компетенції.

Апеляційний суд:

- розглядає справи відповідної судової юрисдикції в апеляційному порядку згідно з процесуальним законом;
- у випадках, передбачених процесуальним законом, розглядає справи відповідної судової юрисдикції як суд першої інстанції;
- аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику;
- надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;
- здійснює інші повноваження, визначені законом.

Апеляційні суди вивчають і узагальнюють судову практику з різних категорій судових справ, які найчастіше розглядаються в судах відповідного регіону. Базою для аналізу судової практики є матеріали судової статистики, яка своїми показниками характеризує основні сторони діяльності судів, судові справи, рішення в яких набрали законної сили.

3. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДДІ, ГОЛОВИ ТА ЗАСТУПНИКІВ ГОЛОВИ АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДУ

Суддя апеляційного суду здійснює судочинство в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом. Розглядаючи судові справи, суддя повинен

суворо додержувати процедури судового розгляду, передбаченої процесуальним законодавством, правильно тлумачити і застосовувати матеріальний закон, дотримувати правила професійної етики.

Судді беруть участь у розгляді справ у апеляційному порядку. Вони можуть бути головуючими в судовому засіданні або входити до складу колегії суддів. При розгляді справи в апеляційному порядку судді можуть бути як головуючими, так і доповідачами по справі або членами складу суду. Беручи участь у розгляді справи, суддя вживає необхідних заходів процесуального та організаційного характеру, які мають забезпечити розгляд справи в апеляційному порядку.

Судові рішення, які набрали законної сили, є обов'язковими для усіх державних органів, установ, організацій і підприємств, службових осіб і громадян та підлягають виконанню на усій території України. Звернення до виконання цих документів покладено на суд, який їх постановив. Суддя апеляційного суду здійснює контроль за зверненням до виконання судових рішень, які постановлені під його головуванням. Порядок звернення судових рішень до виконання передбачений Інструкцією з діловодства в апеляційних загальних судах.

Голова апеляційного суду:

- представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

- визначає адміністративні повноваження заступників голови апеляційного суду;

- контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

- видає на підставі акта про обрання на посаду судді чи звільнення судді з посади відповідний наказ;

- повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у апеляційному суді в десятиденний строк з дня їх утворення;

- забезпечує виконання рішень зборів суддів апеляційного суду;

- контролює ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

- забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів апеляційного суду;
- здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова апеляційного суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

У разі відсутності голови апеляційного суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення — заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду — суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Заступники голови апеляційного суду здійснюють адміністративні повноваження, визначені головою суду. На заступників голови апеляційного суду покладається, здебільшого, здійснення частини адміністративних повноважень голови суду. Це, зокрема, контроль за роботою по зверненню судових рішень до виконання; надання допомоги суддям в підготовці аналітичних документів; аналіз та узагальнення причин судових помилок.

Тема № 12

ГОСПОДАРСЬКІ СУДИ УКРАЇНИ

Не дай Боже судитися та лінитися

1. Завдання і принципи діяльності господарських судів.
2. Організація господарських судів.
3. Повноваження місцевих господарських судів.
4. Повноваження апеляційних господарських судів.
5. Статус судді господарського суду.
6. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення господарських судів.

1. ЗАВДАННЯ І ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Відповідно до Конституції України правосуддя в господарських відносинах здійснюється господарським судом. Господарський суд є незалежним органом у вирішенні всіх господарських спорів, що виникають між юридичними особами, державними та іншими органами, а також у розгляді справ про банкрутство.

Організація і діяльність господарського суду визначаються: Конституцією України, Законом «Про судоустрій і статус судів», Господарським процесуальним кодексом, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та іншими законодавчими актами.

Завданнями господарського суду є: захист прав та охоронюваних законом інтересів учасників господарських правовідносин; сприяння зміцненню законності у сфері господарських відносин; внесення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання господарської діяльності.

Господарський суд здійснює правосуддя на **принципах**: законності; незалежності, в тому числі від органів законодавчої та виконавчої влади і підкорення тільки закону; рівності всіх учасників судового процесу перед законом і господарським судом; змагальності сторін та свободи в наданні ними господарському суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; гласності та відкритості розгляду справ, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної та комерційної таємниці або коли є обґрунтовані заперечення однієї із сторін; забезпечення апеляцій-

ного та касаційного оскарження рішень господарського суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковості виконання рішень, ухвал, постанов господарського суду.

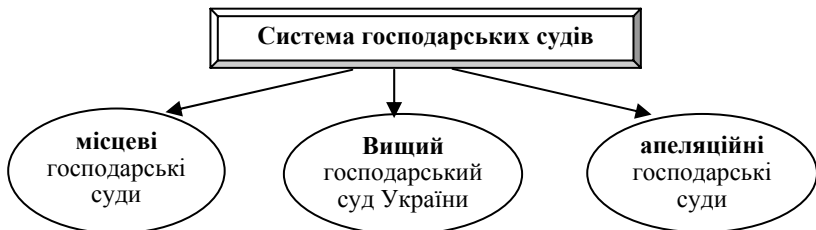
Господарські суди займають дещо відокремлене становище в судовій системі України. Це пояснюється, в першу чергу, специфікою предмету їх діяльності. Відповідно до Закону України «Про судову систему і статус суддів» здійснення правосуддя в господарських відносинах покладається на господарські суди, які при вирішенні всіх господарських спорів, що виникають між юридичними особами, державними та іншими органами, а також у розгляді справ про банкрутство, є незалежними ні від кого судовими органами.

Предмет діяльності господарських судів, – здійснення правосуддя лише в господарських правовідносинах і між юридичними особами, дає підстави для віднесення господарських судів до спеціалізованих судів загальної юрисдикції. Правовою базою для цього є діюча Конституція України, яка передбачає, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Господарські суди, як і будь-які інші суди, виконують поставлені перед ними законодавцем завдання. Такими завданнями господарських судів є захист прав та охоронюваних законом інтересів учасників господарських правовідносин, сприяння зміцненню законності у сфері господарських відносин та внесення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання господарської діяльності.

В своїй діяльності господарські суди України, здійсненні правосуддя зобов'язані дотримуватися основних принципів судочинства. Ці принципи вироблені багаторічною судовою практикою, зусиллями наукових колективів та окремих науковців і закріплені в нормативних актах. Таке дотримання в практичній діяльності господарськими судами основних засад судочинства є свідченням демократизму судової системи і реальним фактором побудови правової держави України.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Господарські суди є спеціалізованими судами в системі судів загальної юрисдикції. Вони становлять єдину систему спеціалізованих судів, яку складають місцеві господарські суди; апеляційні господарські суди; Вищий господарський суд України.

Президент України за поданням Голови Вищого господарського суду України може утворювати інші місцеві господарські суди (міські, міжрайонні, спеціальних економічних зон).

МЕРЕЖА ТА КІЛЬКІСНИЙ СКЛАД СУДДІВ МІСЦЕВИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Найменування господарській судів	К-сть суддів	Місцезнаходження суду
Господарський суд Автономної Республіки Крим	25	м. Сімферополь
Господарський суд Вінницької області	16	м. Вінниця
Господарський суд Волинської області	15	м. Луцьк
Господарський суд Дніпропетровської області	38	м. Дніпропетровськ
Господарський суд Донецької області	43	м. Донецьк
Господарський суд Житомирської області	15	м. Житомир
Господарський суд Закарпатської області	16	м. Ужгород
Господарський суд Запорізької області	27	м. Запоріжжя
Господарський суд Івано-Франківської області	20	м. Івано-Франківськ
Господарський суд Київської області	19	м. Київ
Господарський суд Кіровоградської області	15	м. Кіровоград
Господарський суд Луганської області	25	м. Луганськ
Господарський суд Львівської області	33	м. Львів
Господарський суд Миколаївської області	16	м. Миколаїв
Господарський суд Одеської області	32	м. Одеса
Господарський суд Полтавської області	18	м. Полтава
Господарський суд Рівненської області	17	м. Рівне
Господарський суд Сумської області	16	м. Суми

Найменування господарській судів	К-сть суддів	Місцезнаходження суду
Господарський суд Тернопільської області	17	м. Тернопіль
Господарський суд Харківської області	37	М.Харків
Господарський суд Херсонської області	16	м.Херсон
Господарський суд Хмельницької області	20	м. Хмельницький
Господарський суд Черкаської області	15	м. Черкаси
Господарський суд Чернівецької області	13	м. Чернівці
Господарський суд Чернігівської області	18	м. Чернігів
Господарський суд міста Києва	42	м. Київ
Господарський суд міста Севастополя	11	м. Севастополь

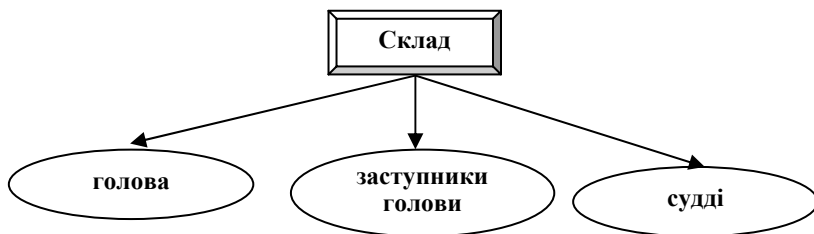
ТЕРИТОРІЇ, НА ЯКІ ПОШИРЮЮТЬСЯ ПОВНОВАЖЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Найменування апеляційного господарського суду	К-сть суддів	Територія, на яку поширюються повноваження апеляційного, господарського суду
Дніпропетровський апеляційний господарський суд	36	Дніпропетровська. Запорізька, Кіровоградська області
Донецький апеляційний господарський суд	35	Донецька. Луганська області
Київський апеляційний господарський суд	57	Вінницька, Житомирська. Київська, Черкаська, Чернігівська області та місто Київ
Львівський апеляційний господарський суд	30	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківськ, Львівська. Рівненська. Тернопільська. Хмельницька, Чернівецька області
Одеський апеляційний господарський суд	31	Миколаївська. Одеська, Херсонська області
Севастопольський апеляційний господарський суд	24	Автономна Республіка Крим, місто Севастополь
Харківський апеляційний господарський суд	30	Полтавська, Сумська, Харківська області

3. ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Місцевий господарський суд:

- вирішує господарські спори, віднесені до його компетенції, розглядає справи про банкрутство;
- переглядає за нововиявленими обставинами прийняті ним рішення;
- веде роботу, спрямовану на попередження правопорушень у сфері господарських відносин;
- вивчає і узагальнює практику застосування законодавства, аналізує статистику вирішення господарських спорів, вносить пропозиції Вищому господарському суду України, спрямовані на вдосконалення правового регулювання господарської діяльності та практики вирішення господарських спорів;
- здійснює інші повноваження, надані йому законодавством.

Голова місцевого господарського суду:

- здійснює функції судді у порядку, встановленому Господарським процесуальним кодексом України;
- розподіляє обов'язки між заступниками голови та суддями господарського суду у випадках, передбачених Господарським процесуальним кодексом України, формує колегії суддів і призначає головуючого колегії;
- забезпечує підбір і підготовку кандидатів у судді;
- затверджує структуру, штатний розпис та кошторис витрат на утримання господарського суду;
- організовує діяльність господарського суду і несе відповідальність за виконання завдань, покладених на господарський суд, видає в межах своїх повноважень накази та інші акти; призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату господарського суду, застосовує щодо них заходи заохочення і накладає дисциплінарні стягнення;

- вносить Голові Вищого господарського суду України подання щодо призначення та обрання суддів, встановлення чисельності працівників і асигнувань відповідного господарського суду;
- здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

Заступники голови місцевого господарського суду:

- здійснюють функції судді у порядку, встановленому Господарським процесуальним кодексом України;
- здійснюють відповідно до розподілу обов'язків керівництво роботою структурних підрозділів апарату господарського суду;
- здійснюють інші повноваження, передбачені законодавством.

4. ПОВНОВАЖЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Апеляційні господарські суди утворюються Президентом України за поданням Голови Вищого господарського суду України з визначенням території, на яку поширюються повноваження апеляційних господарських судів, їх місцезнаходження.

До складу апеляційного господарського суду входять: судді, голова суду та його заступники. В апеляційному господарському суді може запроваджуватись спеціалізація суддів з розгляду окремих категорій справ.

Повноваження суду: переглядає в апеляційному порядку рішення місцевих господарських судів, які включені до території, на яку поширюються його повноваження; переглядає за нововиявленими обставинами прийняті ним рішення; проводить роботу, спрямовану на попередження правопорушень у сфері господарських відносин; вивчає і узагальнює практику застосування законодавства, аналізує статистику вирішення господарських спорів, подає пропозиції Вищому господарському суду України щодо вдосконалення правового регулювання господарської діяльності і практики вирішення господарських спорів та щодо порушення перед Конституційним Судом України питання про офіційне тлумачення законів; здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

Голова апеляційного суду:

- ✓ здійснює функції судді у порядку, встановленому ГПК;
- ✓ формує колегії суддів і призначає головуючого колегії;
- ✓ розподіляє обов'язки між заступниками голови та суддями апеляційного господарського суду;
- ✓ забезпечує підбір і підготовку кандидатів у судді;

✓ затверджує структуру, штатний розпис та кошторис витрат на утримання апеляційного господарського суду;

✓ вносить Голові Вищого господарського суду України подання щодо призначення та обрання суддів, встановлення чисельності працівників і асигнувань відповідного апеляційного господарського суду;

✓ організовує діяльність апеляційного господарського суду і несе відповідальність за виконання завдань, покладених на апеляційний господарський суд, видає в межах своїх повноважень накази та інші акти; призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату апеляційного господарського суду, застосовує щодо них заходи заохочення і накладає дисциплінарні стягнення.

Заступники голови здійснюють відповідно до розподілу обов'язків керівництво роботою структурних підрозділів апарату апеляційного господарського суду та інші повноваження, передбачені законом.

5. СТАТУС СУДДІ ГОСПОДАРЬКОГО СУДУ

Статус судді господарського суду визначається Конституцією України, законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та іншими законами.

Суддя господарського є посадова особа, наділена повноваженнями здійснювати правосуддя господарських відносин. Повноваження судді господарського суду визначаються Господарським процесуальним кодексом України та іншими законами.

Суддя має право вносити Голові Вищого господарського суду пропозиції щодо роз'яснення застосування законодавства, яке регулює відносини в господарській сфері, та порядку вирішення господарських спорів. Суддя має право очолювати структурний підрозділ апарату господарського суду.

Право на зайняття посади судді **Вищого** господарського суду України має: громадянин України, який досяг на день призначення 30 років; має вищу юридичну освіту і стаж роботи за спеціальністю не менше 10 років.

Право на зайняття посади **апеляційного** та **місцевого** господарського суду має: громадянин України, який досяг на день призначення 25 років; має вищу юридичну освіту і стаж роботи за спеціальністю не менше 5 років.

На працівників апарату господарських судів поширюється дія Закону України «Про державну службу».

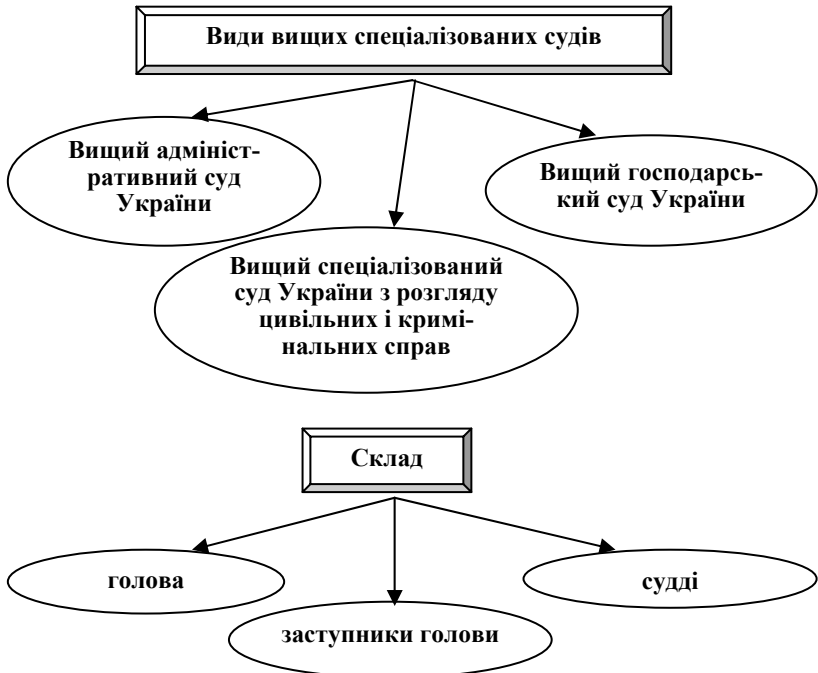
Тема № 13

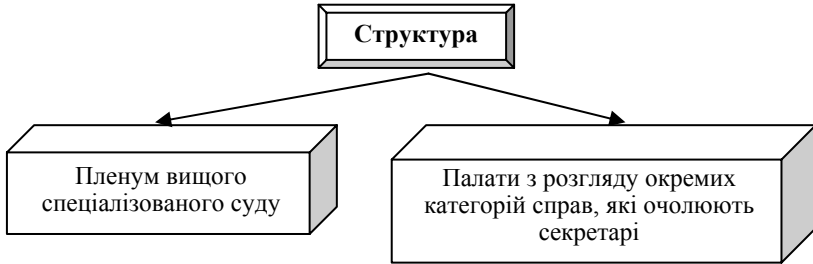
ВИЩІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ СУДИ

Не стверджуй того, чого не можеш довести

1. Види, склад і структура вищих спеціалізованих судів.
2. Повноваження вищого спеціалізованого суду.
3. Повноваження судді, голови та заступників голови вищого спеціалізованого суду.
4. Пленум вищого спеціалізованого суду.
5. Науково-консультативна рада вищого спеціалізованого суду.

1. ВИДИ, СКЛАД І СТРУКТУРА ВИЩИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СУДІВ

У системі судів загальної юрисдикції діють вищі спеціалізовані суди як суди касаційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ.

Вищими спеціалізованими судами є: Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України.

До складу вищого спеціалізованого суду входять судді, обрані на посаду судді безстроково, з числа яких призначаються голова суду та його заступники. У вищому спеціалізованому суді, кількість суддів у якому перевищує сорок п'ять, може бути призначено не більше трьох заступників голови суду.

У вищому спеціалізованому суді утворюються палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймаються зборами суддів вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду. Секретар судової палати організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів вищого спеціалізованого суду про діяльність судової палати.

У вищому спеціалізованому суді діє пленум вищого спеціалізованого суду для вирішення питань, визначених законодавством. Склад і порядок діяльності пленуму вищого спеціалізованого суду визначаються законодавством.

При вищому спеціалізованому суді утворюється Науково-консультативна рада, статус якої визначається ст. 31 Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Вищий спеціалізований суд має офіційний друкований орган та може бути співзасновником інших друкованих видань.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ є касаційною інстанцією при перегляді рішень,

винесених судовими палатами з цивільних або кримінальних справ апеляційних загальних судів. Його утворено Указом Президента України «Про Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ» від 12 серпня 2010 р.

Вищі спеціалізовані суди складаються з професійних суддів, які обрані на посаду безстроково, тобто мінімальний практичний досвід їх роботи на посаді професійного судді становить не менше п'яти років. Загальне адміністративне керівництво вищим спеціалізованим судом здійснює голова суду та його заступники, дотримуючись при цьому принципу незалежності суддів та підкорення їх тільки закону. Голова та його заступники призначаються на посаду строком на 5 років з числа суддів даного суду.

У складі Вищого господарського суду діють такі судові палати:

Судова палата з розгляду справ про **банкрутство**.

Судова палата з розгляду справ у **спорах між господарюючими суб'єктами**, яка розглядає справи у господарських спорах про:

- право власності та інші речові права;
- укладення, зміну і розірвання договорів;
- визнання угод недійсними і застосування наслідків їх недійсності (за винятком справ за участю податкових органів);
- розрахунки за продукцію, товари, послуги;
- невиконання чи неналежне виконання зобов'язань, що виникають з договорів;
- цінні папери, корпоративне управління та реалізацію корпоративних прав;
- захист ділової репутації суб'єктів підприємницької діяльності;
- інші справи у господарських спорах, що виникають між господарюючими суб'єктами.

Судова палата з розгляду справ, що виникають з **податкових та інших відносин**, пов'язаних з державним регулюванням діяльності господарюючих суб'єктів. Вона розглядає справи у господарських спорах, що виникають з податкових відносин, а також про:

- визнання недійсними актів органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та інших установ і організацій, що здійснюють контроль за підприємницькою діяльністю;
- спонукання органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та інших установ і організацій видати акт або вчинити дії, необхідні для здійснення підприємницької діяльності;
- стягнення штрафних санкцій за порушення встановленого порядку підприємницької діяльності;
- про повернення стягнутих з суб'єктів підприємницької діяльності у безспірному порядку сум штрафних санкцій;

- створення, реорганізацію і ліквідацію юридичних осіб, скасування державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;
- продовження строку адміністративного арешту активів платника податків;
- застосування:
 - земельного законодавства;
 - митного законодавства;
 - законодавства про захист економічної конкуренції та захист від недобросовісної конкуренції;
 - законодавства про зовнішньоекономічну діяльність;
 - бюджетного законодавства (справи за участю Рахункової палати, органів контрольно-ревізійної служби, Державного казначейства);
 - інші справи у господарських спорах, пов'язаних з державним регулюванням діяльності господарюючих суб'єктів.

Судова палата з розгляду справ у **господарських спорах, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності**. Вона розглядає справи у господарських спорах про захист авторського права і суміжних прав, захист права на об'єкти промислової власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, сорти рослин, інші об'єкти.

Матеріали справ разом з касаційними скаргами передаються до судових палат управлінням документального забезпечення Вищого господарського суду України відповідно до встановленої спеціалізації. Контроль за додержанням порядку, розподілу справ між судовими палатами покладається на керівника апарату.

Формуються судові палати вищого спеціалізованого суду зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Він організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів вищого спеціалізованого суду про діяльність судової палати.

Для вирішення загальних питань, що виникають у діяльності спеціалізованих судів України, однакового застосування законодавства у відповідній судовій юрисдикції нижчестоящими судами у вищому спеціалізованому суді діє **Пленум** вищого спеціалізованого суду, який є колективним органом. До його складу входять всі судді вищого спеціалізованого суду. Пленум вирішує питання, передбачені 212 т. 36 Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Вищі спеціалізовані суди можуть мати свої друковані органи (Вісники, Збірники рішень), які забезпечують оперативне доведен-

ня інформації про конкретні судові рішення, узагальнення судової практики, постанови Пленуму до суддів, прокурорів, адвокатів, установ і організацій, інших суб'єктів правозастосовної діяльності (213 т. 37 Закону «Про судоустрій і статус суду

2. ПОВНОВАЖЕННЯ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ

Вищий спеціалізований суд:

- розглядає справи відповідної судової юрисдикції в касаційному порядку згідно з процесуальним законом;
- у випадках, передбачених процесуальним законом, розглядає справи відповідної судової юрисдикції як суд першої або апеляційної інстанції;
- аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику;
- надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; дає спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції;
- здійснює інші повноваження, визначені законом (ст. 32 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Цим конституційним приписом зобов'язано суди приймати рішення навіть у разі відсутності відповідної норми права, застосовуючи при цьому власний розсуд, аналогію, прецедент. У разі відсутності відповідної норми права суд повинен діяти за власною ініціативою на підставі конституційних норм. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

До повноважень вищих спеціалізованих судів віднесено таку функцію як ведення судової статистики, оскільки вищий спеціалізований суд є вищою інстанцією у системі спеціалізованих судів відповідної юрисдикції і всі показники роботи мережі цих судів зосереджуються в одному місці, яким визначено вищий спеціалізований суд. Статистичні відомості про кількість і категорії судових справ є достатньо репрезентативними і універсальними показниками процесів у правовідносинах, що відбуваються і змінюються в суспільстві.

3. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДДІ, ГОЛОВИ ТА ЗАСТУПНИКІВ ГОЛОВИ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ

Суддя вищого спеціалізованого суду здійснює судочинство в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

Суддею вищого спеціалізованого суду може бути особа, яка має громадянство України, не молодша 30 років, має вищу юридичну освіту, стаж роботи у галузі права не менш ніж 7 років, з них 5 безпосередньо на посаді судді, Знання державної мови та строк проживання на території України протягом 10 років теж є обов'язковою умовою для зайняття посади судді вищого спеціалізованого суду. Суддя вищого спеціалізованого суду є носієм судової влади.

Суддя вищого спеціалізованого суду зобов'язаний проводити процесуальні дії, здійснювати організаційні заходи для забезпечення своєчасного та якісного розгляду справи. Процесуальним законом визначений порядок дій судді-доповідача по підготовці конкретної справи до розгляду. Суддя поставлений у певні часові межі, зі сплином яких він має прийняти конкретне рішення у справі, при цьому від нього вимагається якість її розгляду.

Суддя вищого спеціалізованого суду повинен здійснювати контроль за своєчасним зверненням до виконання постановлених за його участю судових рішень, тим самим забезпечуючи ефективність, дієвість та оперативність цих рішень, що, в свою чергу підвищує авторитет суду в цілому.

Суддя має **помічника**, який виконує як технічну, так і науково-організаційну роботу, забезпечуючи процесуальну діяльність судді, а також організацію розгляду судової справи та звернення до виконання судових рішень. Робота помічника судді і секретаря судового засідання — це різні категорії діяльності службовців, різна спеціалізація внутрішньо-судової роботи, професійна діяльність з різним обсягом роботи.

На посаду помічника судді вищого спеціалізованого суду може бути зарахований громадянин України, який має вищу юридичну освіту. Посада помічника судді вищого спеціалізованого суду віднесена до третьої категорії державних службовців.

Голова вищого спеціалізованого суду:

– представляє відповідні спеціалізовані суди як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями;

– визначає адміністративні повноваження заступників голови вищого спеціалізованого суду;

– контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

– видає на підставі акта про обрання на посаду судді чи звільнення судді з посади відповідний наказ;

– повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у вищому спеціалізованому суді в десятиденний строк з дня їх утворення;

– вносить відповідно до законодавства пропозиції щодо утворення відповідних місцевих та апеляційних судів, зміни їх територіальної юрисдикції, а також щодо кількості суддів у них;

– скликає пленум вищого спеціалізованого суду; вносить на розгляд пленуму подання про призначення на посаду секретаря пленуму; виносить на розгляд пленуму питання та головує на його засіданнях;

– інформує пленум вищого спеціалізованого суду про стан правосуддя у відповідній судовій юрисдикції та практику вирішення окремих категорій справ;

– забезпечує виконання рішень зборів суддів вищого спеціалізованого суду;

– контролює ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

– забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів вищого спеціалізованого суду;

– здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова вищого спеціалізованого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

У разі відсутності голови вищого спеціалізованого суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення — заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду — суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Голова вищого спеціалізованого суду є керівником суду, і на нього як на керівника законом покладається низка обов'язків, за виконання яких він несе персональну відповідальність. Крім того, він має у своєму розпорядженні матеріальні ресурси, певний обсяг державно-владних повноважень.

Голова вищого спеціалізованого суду здійснює організаційне керівництво всією діяльністю суду. Має право видавати обов'язкові до виконання розпорядження чи накази і забезпечувати їх виконання тими, на кого вони спрямовані.

Заступники голови вищого спеціалізованого суду здійснюють адміністративні повноваження, визначені головою суду. Заступники голови вищого спеціалізованого суду призначаються на зазначені адміністративні посади у порядку, визначеному статтею 20 Закону «Про судоустрій і статус суддів» з числа суддів даного суду. Ці посадові особи здійснюють частину адміністративних повноважень, належних голові суду.

4. ПЛЕНУМ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ

Пленум вищого спеціалізованого суду діє у складі всіх суддів вищого спеціалізованого суду для вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням єдності судової практики у справах відповідної судової юрисдикції, та інших питань, віднесених до його повноважень законодавством.

Пленум вищого спеціалізованого суду:

- призначає за поданням голови вищого спеціалізованого суду з числа суддів вищого спеціалізованого суду та звільняє з посади секретаря пленуму вищого спеціалізованого суду;

- узагальнює з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції практику застосування матеріального і процесуального закону;

- заслуховує інформацію про стан правосуддя у відповідній судовій юрисдикції та практику вирішення окремих категорій справ;

- приймає рішення про звернення до Верховного Суду України про направлення конституційного подання щодо конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України;

- затверджує Регламент пленуму вищого спеціалізованого суду;

- за результатами узагальнення судової практики дає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування спеціалізованими судами законодавства при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції;
- затверджує положення про Науково-консультативну раду вищого спеціалізованого суду та визначає її персональний склад;
- визначає персональний склад редакційної колегії друкованого органу вищого спеціалізованого суду;
- розглядає та вирішує інші питання, віднесені законом до його повноважень.

Пленум вищого спеціалізованого суду скликається головою вищого спеціалізованого суду в разі потреби або на вимогу не менш як п'ятої частини від складу суддів вищого спеціалізованого суду, але не рідше двох разів на рік. Про день і час скликання пленуму його учасники повідомляються не пізніше як за десять днів до засідання. У цей же строк надсилаються матеріали щодо питань, які виносяться на розгляд пленуму.

Засідання пленуму вищого спеціалізованого суду є повноважним за умови присутності на ньому не менше двох третин від складу пленуму. На засідання пленуму можуть бути запрошені судді судів відповідної спеціалізації, представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи.

Постанови пленуму приймаються відкритим голосуванням більшістю голосів членів пленуму, підписуються головуючим на засіданні пленуму та секретарем пленуму і публікуються в офіційному друкованому органі вищого спеціалізованого суду.

Секретар пленуму вищого спеціалізованого суду організує роботу секретаріату пленуму, підготовку засідань пленуму, забезпечує ведення протоколу та контролює виконання постанов, прийнятих пленумом вищого спеціалізованого суду.

На розгляд пленуму вносяться питання, які мають загальне значення для правильного і однакового застосування законодавства спеціалізованими судами при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції, як правило, у відповідності з планами роботи вищого суду, за результатами вивчення і узагальнення судової практики та аналізу судової статистики.

Роз'яснення пленуму можуть надаватися не тільки щодо застосування спеціалізованими судами матеріального законодавства при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції, а й питань процесуального права, удосконалення судової діяльності спеціалізованих судів.

5. НАУКОВО-КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ

Науково-консультативна рада утворюється при вищому спеціалізованому суді з числа висококваліфікованих фахівців у галузі права для попереднього розгляду проектів постанов вищого спеціалізованого суду, підготовка яких потребує наукового забезпечення.

Порядок організації та діяльності Науково-консультативної ради визначається положенням, що затверджується пленумом вищого спеціалізованого суду (ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Науково-консультативна рада при вищому спеціалізованому суді є дорадчим органом і утворюється з числа висококваліфікованих фахівців у галузі права для попереднього розгляду проектів постанов вищого спеціалізованого суду, підготовка яких потребує наукового забезпечення. Вона утворюється строком на п'ять років з числа вчених, суддів та інших фахівців, які за характером своєї діяльності пов'язані з роботою судів. До складу Науково-консультативної ради входять голова Науково-консультативної ради, його заступники, вчений секретар, які обираються на організаційному засіданні ради, члени ради. Цей склад затверджується Пленумом вищого спеціалізованого суду за поданням Голови вищого спеціалізованого суду.

Рада вивчає питання, що виникають у судовій діяльності, і на підставі вимог закону та наукового аналізу судової практики розробляє і подає вищому спеціалізованому суду рекомендації по проектах роз'яснень Пленуму вищого спеціалізованого суду, по матеріалах узагальнень судової практики і аналізу судової статистики, по проектах конституційних звернень вищого спеціалізованого суду до КСУ щодо необхідності офіційного тлумачення положень Конституції України, по проектах інструкцій, методичних листів та інших документів, які розробляються вищим спеціалізованим судом з питань правового характеру, які виникають у судовій практиці, а також висновки щодо проектів законів та інших нормативно-правових актів.

Тема № 14

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

Коли б такий розум перед судом, як по суді

1. Верховний Суд України – найвищий судовий орган.
2. Склад та структура Верховного Суду України.
3. Пленум Верховного Суду України.
4. Повноваження суддів, голови та заступників голови Верховного Суду України.
5. Апарат. Науково-консультативна рада Верховного Суду України.

1. ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ – НАЙВИЩИЙ СУДОВИЙ ОРГАН

Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції, тому що він:

- переглядає справи з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах у порядку, передбаченому процесуальним законом;

- переглядає справи у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом;

- надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

- звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України;

- голова Верховного Суду України за посадою входить до складу Вищої ради юстиції.

2. СКЛАД ТА СТРУКТУРА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

До складу Верховного Суду України входять сорок вісім суддів з числа яких обираються Голова Верховного Суду України, Перший заступник Голови Верховного Суду та заступник Голови ВСУ.

Суддею Верховного Суду України може бути особа, яка має стаж роботи на посаді судді не менше п'ятнадцяти років або суддя Конституційного Суду України.

У ВСУ діють чотири судові палати:

- ✓ Судова палата в адміністративних справах (11 суддів);
- ✓ Судова палата у господарських справах (8 суддів);
- ✓ Судова палата у кримінальних справах (18 суддів);
- ✓ Судова палата у цивільних справах (10 суддів).

У Верховному Суді України діє Пленум Верховного Суду України для вирішення питань, визначених Конституцією та законодавством України. Склад і порядок діяльності Пленуму Верховного Суду України визначаються ст. 45 Закону «Про судоустрій і статус суддів».

При Верховному Суді України утворюється Науково-консультативна рада, статус якої визначається ст. 46 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Верховний Суд України має офіційний друкований орган та може бути співзасновником інших друкованих видань.

Кількість суддів Верховного Суду України становить 48 суддів. З числа цих суддів обираються Голова ВСУ та його заступники.

Діє Пленум, який складається з усіх суддів, обраних до Верховного Суду України.

Науково-консультативна рада при Верховному Суді України є її дорадчим органом, завданням якого є розробка науково обґрунтованих рекомендацій з правових питань судової практики. Про порядок утворення і діяльності Науково-консультативної ради при ВСУ (див п. 5).

Верховний Суд має офіційний друкований орган, який може бути співзасновником інших видань. На сьогодні офіційним друкованим органом ВСУ є Вісник Верховного Суду України.

3. ПЛЕНУМ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Пленум Верховного Суду України є колегіальним органом, повноваження якого визначаються Конституцією та законами України. До складу Пленуму входять усі судді Верховного Суду України.

Пленум Верховного Суду України: обирає на посади та звільняє з посад Голову Верховного Суду України, його заступників у порядку, встановленому законодавством; призначає на посаду з числа суддів Верховного Суду України за поданням Голови Верховного Суду України та звільняє з посади секретаря Пленуму Верховного Суду України; заслуховує інформацію Голови Верховного Суду України, заступника Голови Верховного Суду України про їх діяльність; надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судової системи та діяльності Верховного Суду України; приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України; надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я; затверджує Регламент Пленуму Верховного Суду України. Визначає персональний склад судових палат.

Засідання Пленуму Верховного Суду України є повноважним за умови присутності на ньому не менше двох третин від складу Пленуму, крім випадків, встановлених законодавством. На засідання Пленуму можуть бути запрошені представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи.

Пленум Верховного Суду України скликається Головою Верховного Суду України в разі потреби або на вимогу не менш як четвертої частини від складу суддів Верховного Суду України, але не рідше одного разу на три місяці. У разі відсутності Голови Верховного Суду України Пленум скликається Першим заступником. Законом також може бути встановлена інша процедура скликання Пленуму Верховного Суду України. Про день і час скликання Пленуму та питання, що виносяться на його розгляд, учасники засідання Пленуму повідомляються не пізніше як за десять днів до засідання. У цей же строк надсилаються матеріали щодо питань, які виносяться на розгляд Пленуму.

Засідання Пленуму веде Голова Верховного Суду України, а в разі його відсутності — Перший заступник Голови Верховного Суду України відповідно до Регламенту. У випадках, встановлених законодавством, засідання Пленуму веде голова організаційного комітету, створеного для проведення Пленуму Верховного Суду України з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду України, або його заступник.

Порядок роботи Пленуму Верховного Суду України встановлюється законодавством та прийнятим відповідно до нього Регламентом Пленуму Верховного Суду України.

Пленум Верховного Суду України приймає з розглянутих питань постанови. Постанови Пленуму Верховного Суду України підписуються головою на засіданні Пленуму та секретарем Пленуму і публікуються в офіційному друкованому органі Верховного Суду України.

Секретар Пленуму Верховного Суду України організовує роботу секретаріату Пленуму, підготовку засідань Пленуму, забезпечує ведення протоколу та контролює виконання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду України.

Особливості проведення Пленуму Верховного Суду України з розгляду окремих питань, у тому числі щодо процедури скликання, повноважності засідання, порядку роботи, процедури голосування, порядку прийняття рішень та підписання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду України, встановлюються законом.

4. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДДІВ, ГОЛОВИ ТА ЗАСТУПНИКІВ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Суддя Верховного Суду України:

- бере участь у розгляді справи в порядку, встановленому процесуальним законом;
- бере участь у розгляді питань, що виносяться на засідання Пленуму Верховного Суду України;
- аналізує судову практику, вносить у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства та його застосування;
- здійснює інші повноваження, визначені законом.

При розгляді справ, що знаходяться в його провадженні, суддя здійснює необхідні процесуальні та організаційні заходи з метою забезпечення своєчасного та якісного їх розгляду. Він вивчає справи, бере участь у складі колегії суддів у судовому засіданні з розгляду справи, за його участю вирішуються питання, що виникають у судовому засіданні і при постановленні судового рішення у розглянутій справі.

Суддя бере участь у розгляді справи в порядку, встановленому процесуальним законом; бере участь у розгляді питань, що виносяться на засідання Пленуму Верховного Суду України; аналізує судову практику, вносить у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства та його застосування.

Голова Верховного Суду України:

- представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями;
- визначає адміністративні повноваження заступника Голови Верховного Суду України;
- скликає Пленум Верховного Суду України; вносить на розгляд Пленуму подання щодо призначення на посаду секретаря Пленуму; вносить на розгляд Пленуму питання та головує на його засіданнях;
- видає на підставі акта про обрання на посаду судді Верховного Суду України або звільнення судді з посади відповідний наказ;
- повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у Верховному Суді України в десятиденний строк з дня їх утворення;
- контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;
- інформує Пленум Верховного Суду України про діяльність Верховного Суду України;
- здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Верховного Суду України з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження. У разі відсутності Голови Верховного Суду України його адміністративні повноваження здійснює заступник Голови Верховного Суду України, а за відсутності заступника Голови — суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Голова Верховного Суду України обирається на посаду строком на п'ять років та звільняється з посади Пленумом Верховного Суду України більшістю голосів від загального складу Пленуму шляхом таємного голосування.

Пленум Верховного Суду України з питання обрання Голови Верховного Суду України скликається не пізніше одного місяця з дня припинення повноважень попереднього Голови Верховного Суду України.

Процедура обрання на посаду Голови Верховного Суду України та звільнення його з посади встановлюється Регламентом Пленуму Верховного Суду України, що затверджується Пленумом. Зміна рег-

ламентної процедури менше ніж за шість місяців до закінчення строку повноважень Голови Верховного Суду України не допускається.

Голова Верховного Суду України може бути достроково звільнений з посади з підстав, встановлених законом. Повноваження Голови Верховного Суду України також припиняються достроково внаслідок висловлення йому недовіри Пленумом Верховного Суду України.

Порядок дострокового припинення повноважень Голови Верховного Суду України внаслідок висловлення йому недовіри Пленумом Верховного Суду України визначається виключно законами. Регламент Пленуму Верховного Суду України щодо цього порядку не застосовується.

Питання про висловлення недовіри Голові Верховного Суду України розглядається Пленумом Верховного Суду України за поданням не менш як п'ятої частини суддів від складу Пленуму Верховного Суду України, скріпленим їх підписами. Подання має бути вмотивованим.

Для проведення Пленуму Верховного Суду України з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду України судді, визначені в законодавстві, створюють організаційний комітет та призначають його голову і заступника, про що складається протокол.

Організаційний комітет забезпечує підготовку і проведення Пленуму Верховного Суду України з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду України у двадцятиденний термін з дня його створення. Учасники засідання Пленуму Верховного Суду України повідомляються організаційним комітетом про день і час скликання Пленуму Верховного Суду України та питання, що виноситься на його розгляд, з надсиланням відповідних матеріалів у порядку, встановленому законодавством. Внесення до порядку денного Пленуму Верховного Суду України інших питань, крім висловлення недовіри Голові Верховного Суду України, забороняється.

Засідання Пленуму Верховного Суду України з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду України є повноважним за умови присутності на ньому більше половини суддів від складу Пленуму Верховного Суду України. На засіданні Пленуму Верховного Суду України головує голова організаційного комітету, а в разі його відсутності — заступник голови організаційного комітету.

Головуючий виносить на затвердження Пленуму Верховного Суду України пропозиції щодо секретаря засідання Пленуму Верховного Суду України, персонального складу лічильної комісії, а також форми бюлетня та протоколу голосування, які затверджуються відкритим голосуванням.

Питання про висловлення недовіри Голові Верховного Суду України розглядається за участі Голови Верховного Суду України або без його участі. Голова Верховного Суду України по суті порушених питань може також надати письмові пояснення, які висвітлюються ним або уповноваженою ним особою на засіданні Пленуму Верховного Суду України.

Організаційний комітет визначає порядок проведення засідання та процедуру голосування з урахуванням вимог законодавства та здійснює контроль за її дотриманням.

Рішення про висловлення недовіри Голові Верховного Суду України приймається шляхом таємного голосування більшістю голосів від складу Пленуму Верховного Суду України.

Воно оформлюється Постановою Пленуму Верховного Суду України, яка підписується головуючим та секретарем засідання, обраним Пленумом Верховного Суду України за пропозицією головуючого.

Висловлення недовіри Голові Верховного Суду України не позбавляє його повноважень судді Верховного Суду України. У разі дострокового припинення повноважень Голови Верховного Суду України обрання Голови Верховного Суду України здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

Питання про недовіру Голові Верховного Суду України не може ініціюватися протягом року з дня його розгляду на засіданні Пленуму Верховного Суду України.

Порядок звільнення з посади Голови Верховного Суду України з підстав, не пов'язаних з висловленням йому недовіри Пленумом Верховного Суду України, визначається законом та Регламентом Пленуму Верховного Суду України.

Перший заступник, заступник Голови Верховного Суду України обираються на посаду строком на п'ять років та звільняється з посади Пленумом Верховного Суду України більшістю голосів від загального складу Пленуму шляхом таємного голосування. Вони можуть бути достроково звільнені з посади у порядку, встановленому Регламентом Пленуму Верховного Суду України.

Заступники Голови Верховного Суду України здійснюють адміністративні повноваження, визначені Головою Верховного Суду України, та інформують Пленум Верховного Суду України про свою діяльність. Заступники Голови ВСУ наділені адміністративними повноваженнями. Вони здійснюють керівництво роботою структурних підрозділів апарату Верховного Суду України, організують його роботу. За відсутності Голови Верховного Суду України здійснюють його повноваження.

Заступники Голови Верховного Суду України мають право брати безпосередню участь у здійсненні правосуддя. Вони можуть головувати в судових засіданнях, бути доповідачами у конкретних судових справах.

Призначення судді ВСУ на посаду Заступника Голови ВСУ здійснюється не пізніше трьох місяців з дня закінчення повноважень судді, призначеного на цю посаду, чи відкриття відповідної вакансії з інших підстав, за правилами, передбаченими Регламентом Пленуму Верховного Суду України щодо обрання Голови Верховного Суду України.

Призначеним на посаду Заступника Голови Верховного Суду України вважається суддя, за якого подано більшість голосів від загального складу Пленуму. На засіданні Пленуму при призначенні судді на вказану посаду головує Голова Верховного Суду України.

5. АПАРАТ. НАУКОВО-КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат, який очолює керівник апарату. Він несе персональну відповідальність за належне організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу, функціонування автоматизованої системи документообігу, інформує збори суддів про свою діяльність. Збори суддів можуть висловити недовіру керівнику апарату суду, що тягне за собою звільнення його з посади.

Керівника апарату Верховного Суду України, їх заступників призначає Голова ВСУ України. Керівник апарату суду призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату суду, застосовує до них заохочення та накладає дисциплінарні стягнення. Добір працівників апарату суду здійснюється на конкурсній основі.

Правовий статус працівників апарату суду визначається Законом України «Про державну службу». Умови оплати праці, матеріально-побутового, медичного, санаторно-курортного і транспортного забезпечення працівників апарату суду визначаються на засадах, що встановлені для відповідної категорії працівників апаратів центральних органів виконавчої влади.

Структура і штатна чисельність апаратів місцевих судів за погодженням з головою суду затверджуються Державною судовою адміністрацією України. В апаратах судів створюються управління, відділи, що здійснюють свої функції на підставі положення про відповідне управління, відділ, затвердженого керівником апарату відповідного суду.

В апараті суду утворюється канцелярія, яка щоденно протягом робочого часу суду забезпечує прийняття та реєстрацію документів, що подаються до відповідного суду. Канцелярія також виконує інші завдання, визначені положенням, затвердженим керівником апарату суду.

До штату апарату судів входять також секретарі судового засідання, наукові консультанти та судові розпорядники. Наукові консультанти повинні мати науковий ступінь кандидата або доктора юридичних наук.

Науково-консультативна рада утворюється при Верховному Суді України з числа висококваліфікованих фахівців у галузі права для попереднього розгляду проектів постанов Пленуму Верховного Суду України стосовно надання висновків щодо проектів законодавчих актів та з інших питань діяльності Верховного Суду України, підготовка яких потребує наукового забезпечення.

Порядок організації та діяльності Науково-консультативної ради визначається положенням, що затверджується Пленумом Верховного Суду України. Положення про Науково-консультативну раду затверджено постановою Президії Верховного Суду України від 5 жовтня 2007 року.

Рада вивчає питання, що виникають у судовій діяльності, і на підставі вимог закону та наукового аналізу судової практики розробляє і подає Верховному Суду України рекомендації щодо:

- а) проектів роз'яснень Пленуму Верховного Суду України;
- б) матеріалів узагальнень судової практики і даних судової статистики;
- в) проектів конституційних подань Верховного Суду України до Конституційного Суду України щодо конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим або щодо необхідності офіційного тлумачення положень Конституції та законів України;
- г) відповідності Конституції та законам України актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- д) питань правового характеру, що виникають у судовій практиці.

На засіданнях Ради можуть обговорюватися теоретичні роботи та практичні посібники з питань права, судочинства та організації судової діяльності.

Керівництво роботою Ради здійснює голова Ради або за його дорученням заступник голови Ради.

До повноважень голови Ради належать:

- організація роботи Ради та головування на її засіданнях;
- визначення питань, що підлягають розгляду на засіданнях Ради, а також порядку розроблення та реалізації рекомендацій Ради;
- призначення засідань Ради;
- розпорядження видатками на утримання і забезпечення діяльності Ради;
- здійснення інших повноважень, передбачених нормативними актами.

Вчений секретар Ради здійснює організаційно-методичне та інформаційне забезпечення роботи Ради, зокрема:

- проводить підготовку засідань Ради;
- розробляє план роботи Ради та організовує його виконання;
- готує проекти документів Ради;
- по можливості забезпечує членів Ради офіційними виданнями Верховного Суду України та іншою юридичною літературою.

Члени Ради беруть участь у вивченні та узагальненні судової практики, у роботі з підвищення кваліфікації суддів та працівників судів, підготовці роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, а також інших питань, які підлягають розгляду на засіданнях Ради. За дорученням голови Ради, його заступника або вченого секретаря члени Ради готують письмові висновки з окремих питань судової діяльності.

Робота Ради висвітлюється у журналі «Вісник Верховного Суду України», на веб-сайті Верховного Суду України та в інших засобах масової інформації.

При опублікуванні постанов Пленуму Верховного Суду України та узагальнень судової практики відображається авторство членів Ради, які брали безпосередню участь у їх розробці.

Фінансове, матеріально-технічне забезпечення діяльності Ради здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення здійснення правосуддя Верховним Судом України, за кодом економічної класифікації видатків «Оплата інших послуг та інші видатки» на підставі затвердженого кошторису.

Тема № 15

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Суд квалливий рідко буває справедливий

1. Завдання, принципи діяльності, склад та вимоги до суддів Конституційного Суду України.
2. Повноваження Конституційного Суду України.
3. Звернення до Конституційного Суду України.
4. Провадження в справах Конституційного Суду України.
5. Рішення і висновки Конституційного Суду України.
6. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України.

1. ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ, СКЛАД ТА ВИМОГИ ДО СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Конституційний Суд
України – єдиний орган
конституційної юрис-
дикції в Україні.

Завданням Конституційного Суду
України є гарантування верховенства
Конституції України як Основного За-
кону держави на всій території України.

Принципи діяльності КСУ:

незалежність;	
колегіальність;	
повнота і всебічність розгляду справ;	
гласність;	
обгрунтованість прийнятих рішень;	
рівноправність судів;	
верховенство права.	

Склад КСУ (18 суддів)

Президент України призначає 6 суддів. З цією метою він проводить консультації з Прем'єр-міністром та Міністром юстиції України.

Верховна Рада України призначає 6 суддів. Пропозиції щодо кандидатур на посади суддів вносить Голова ВРУ, а також може вносити не менш як $\frac{1}{4}$ народних депутатів України.

З'їзд суддів України призначає 6 суддів. З'їзд суддів за пропозицією делегатів з'їзду голосуванням більшістю голосів визначає кандидатури на посади суддів. Призначеним вважається кандидат, який одержав більшість голосів делегатів з'їзду.

Суддя КСУ призначається строком на 9 років без права бути призначеним повторно.

Суддя КСУ при відправленні своїх обов'язків на засіданні суду повинен бути одягнений у мантию. Має нагрудний знак.

Вимоги до судді КСУ:

громадянин України;

на день призначення досяг 40 років;

має вищу юридичну освіту;

стаж роботи за фахом не менше 10 років;

володіє державною мовою;

проживає в Україні протягом останніх 20 років.

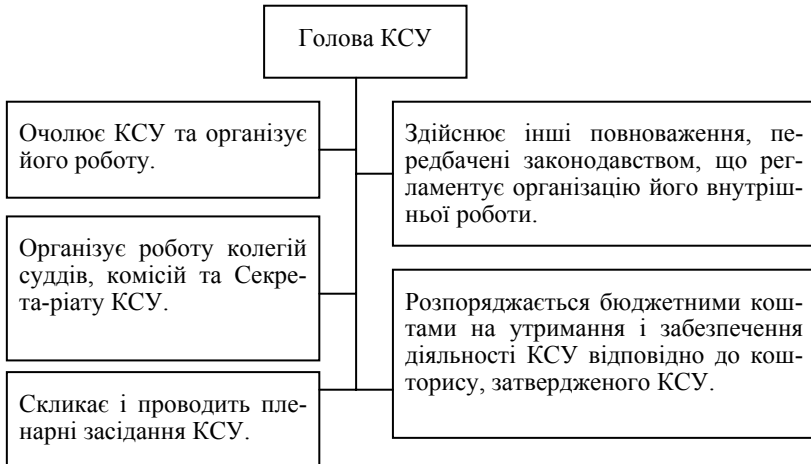
Судді КСУ не можуть належати до політичних партій та профспілок, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Суддя КСУ складає присягу на засіданні Верховної Ради України, яке проводиться за участю Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України, не пізніш як через місяць після призначення суддею Конституційного Суду України.

Суддя КСУ складає присягу такого змісту:

«Урочисто присягаю чесно і сумлінно виконувати високі обов'язки судді Конституційного Суду України, забезпечувати верховенство Конституції України, захищати конституційний лад держави, конституційні права та свободи людини і громадянина».

2. ПОВНОВАЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Повноваження судді не можуть бути обмежені при введенні воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Повноваження судді КСУ

Суддя КСУ здійснює попередню підготовку питань для їх розгляду Колегією суддів КСУ, бере участь у розгляді справ.

Має право публічно висловлювати свою думку з питань, що стосуються провадження у КСУ лише щодо тих справ, у яких КСУ прийнято рішення чи дано висновок.

Суддя КСУ має право витребувати від Верховної Ради, Президента, Прем'єр-міністра, Генерального прокурора, суддів, органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових осіб, окремих громадян необхідні документи, матеріали та іншу інформацію з питань, що готуються до розгляду в КСУ.

Судді КСУ на спеціальному пленарному засіданні зі свого складу обирають Голову КСУ лише на один трирічний строк таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів. Головою КСУ вважається обраний кандидат, за якого проголосувало більше половини суддів КСУ.

Припинення повноважень судді КСУ

Закінчення строку призначення.

Досягнення суддею 65-річного віку.

Неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я.

Порушення суддею вимог щодо несумісності.

Порушення суддею присяги.

Набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді.

Припинення його громадянства.

Визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим.

Повноваження КСУ

КСУ приймає рішення та дає висновки у справах щодо:

1) конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради АРК;

2) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;

4) офіційного тлумачення Конституції та законів України.

Межі повноваження КСУ

До повноважень КСУ **не належать** питання щодо законності актів органів державної влади, органів влади АРК та органів місцевого самоврядування, а також інші питання, віднесені до компетенції судів загальної юрисдикції.

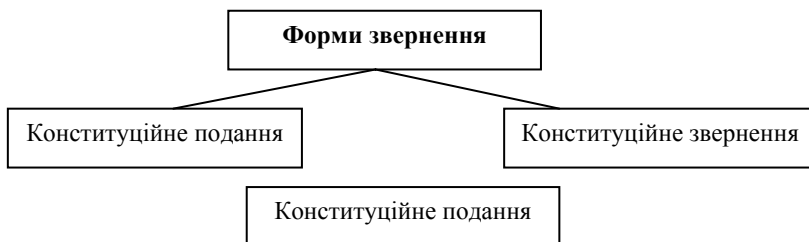
Підставами для прийняття КСУ рішення щодо неконституційності правових актів повністю чи в їх окремих частинах є:

невідповідність Конституції України;

перевищення конституційних повноважень при їх прийнятті.

порушення встановленої Конституцією України процедури її розгляду, ухвалення або набрання ними чинності;

3. ЗВЕРНЕННЯ ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Письмове клопотання до КСУ про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення Конституції та законів України.

Конституційним поданням є також звернення Верховної Ради України про дачу висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту.

Суб'єкти права на конституційне подання

Президент України,

не менш як 45 народних депутатів України
(підпис депутата не відкликається),

Верховний Суд України,

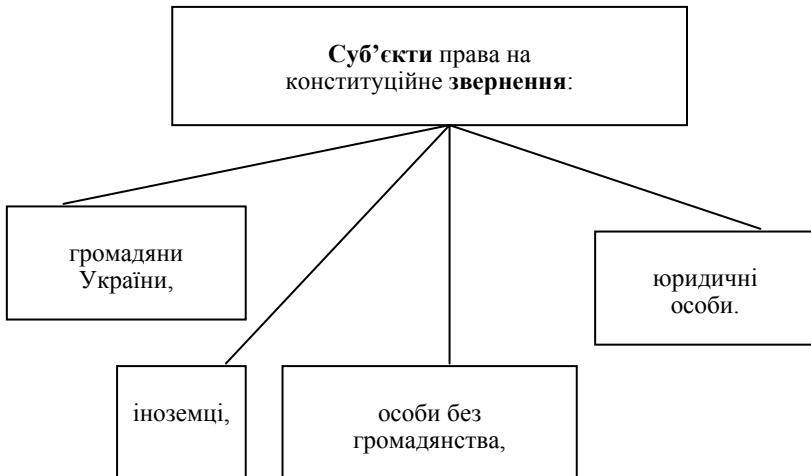
Уповноважений Верховної Ради України з прав людини,

Верховна Рада АРК.

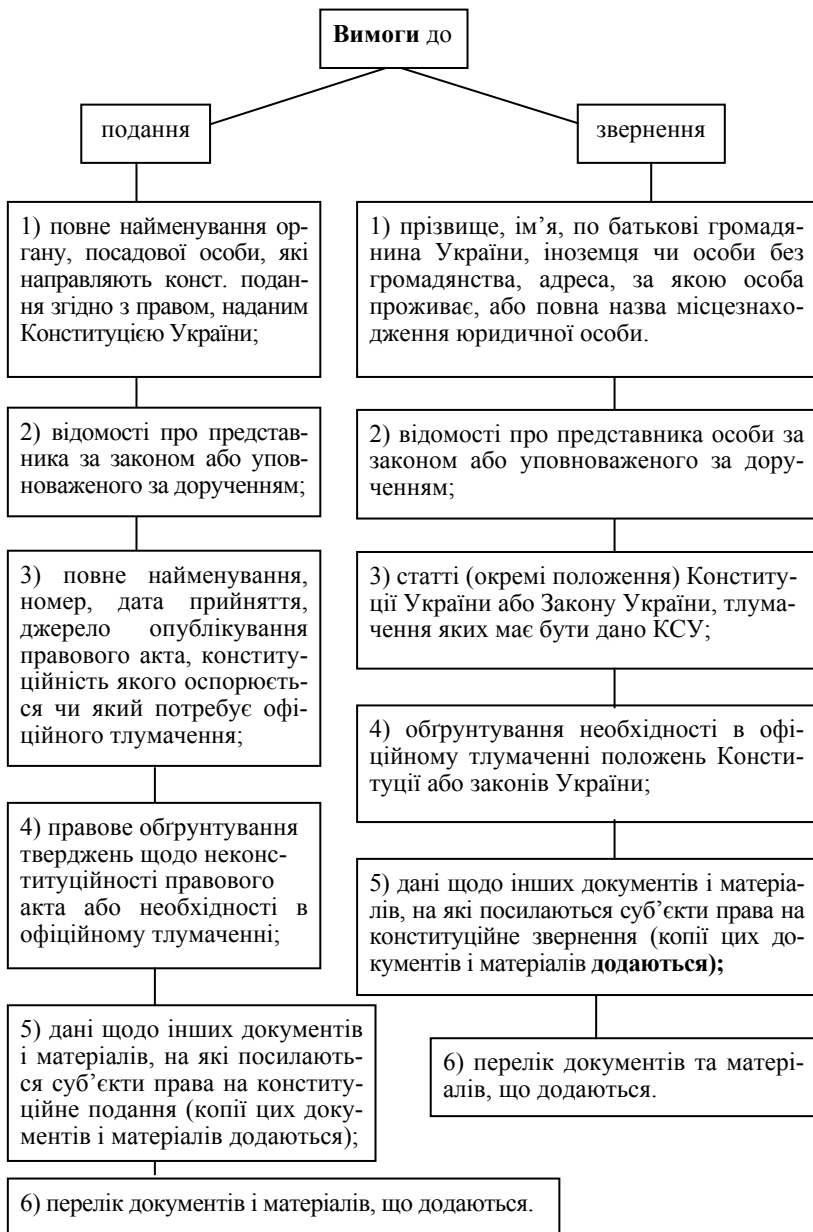
Конституційне звернення

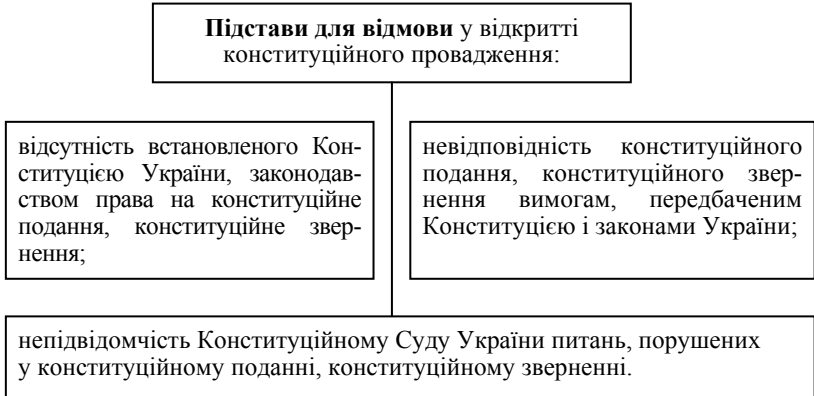
Письмове клопотання до КСУ про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Конституційне звернення, як і подання, документи та матеріали до них подаються у трьох примірниках.

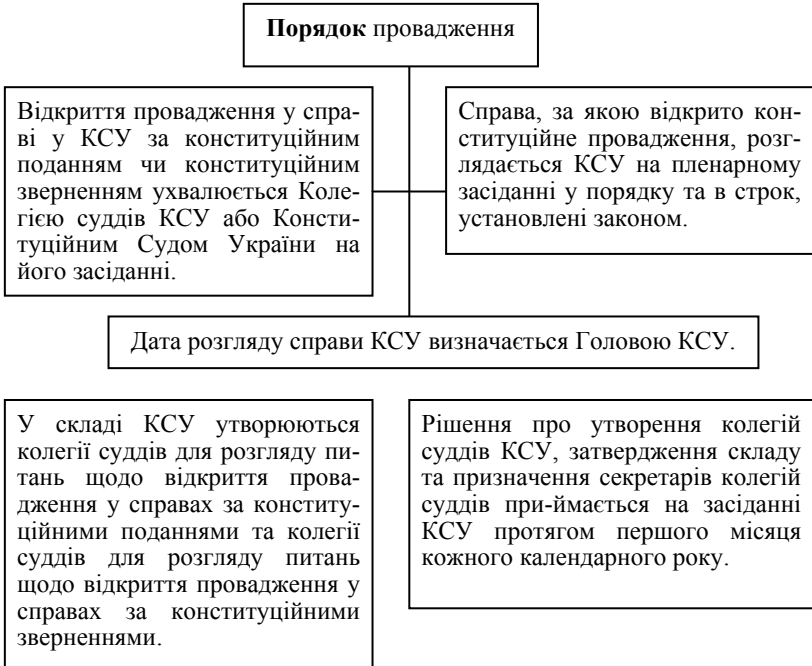

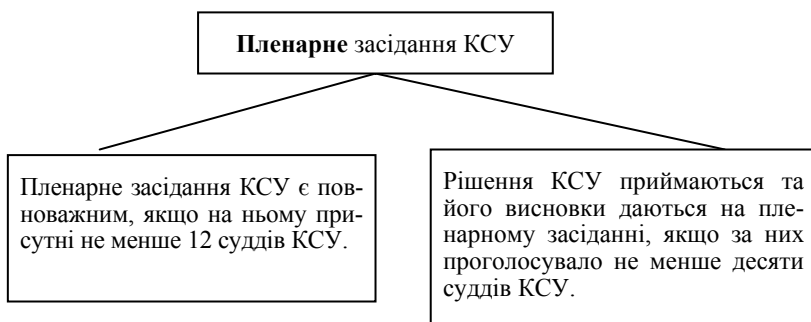
Конституційне звернення або подання може бути відкликане за письмовою згодою суб'єкта, який його направив до КСУ, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні КСУ.

4. ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Державне мито

Конституційне подання або конституційне звернення надсилається до КСУ без стягнення державного мита.

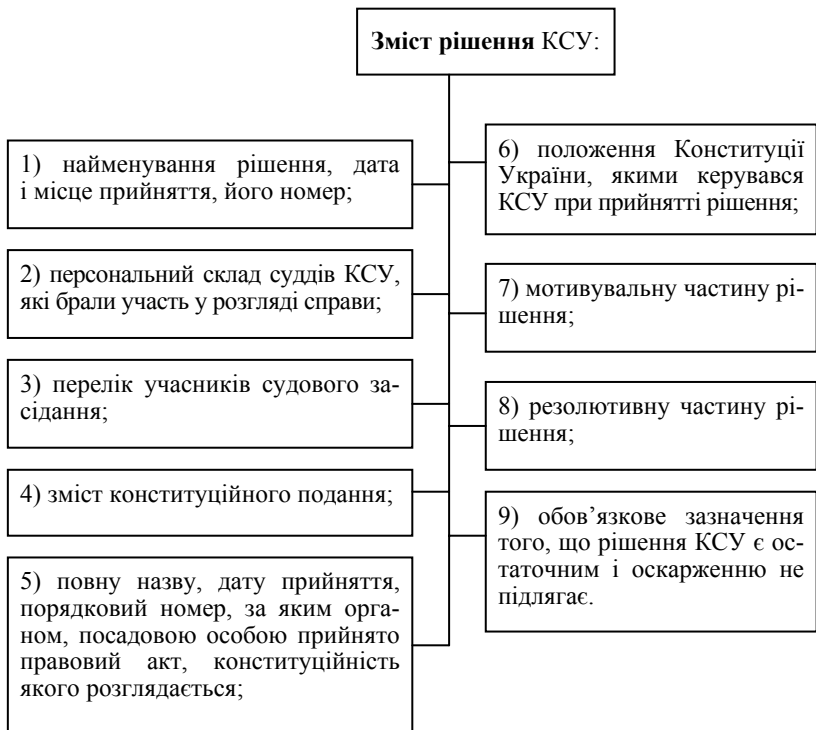
Якщо неодноразове направлення конституційного подання, конституційного звернення з того самого питання, що вже розглядалось у КСУ, є зловживанням правом, КСУ після прийняття рішення про відмову у відкритті провадження у справі може прийняти рішення про стягнення з суб'єкта права на конституційне подання, конституційне звернення державного мита у розмірі, встановленому законом.

5. РІШЕННЯ І ВИСНОВКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

КСУ за результатами розгляду справ щодо конституційності законів та інших правових актів приймає рішення.

КСУ може визнати неконституційним правовий акт повністю або в окремій його частині.

Якщо в процесі розгляду справи за конституційним поданням чи конституційним зверненням виявлено невідповідність Конституції України інших правових актів (їх окремих положень), крім тих, щодо яких відкрито провадження у справі, і які впливають на прийняття рішення чи дачу висновку у справі, КСУ визнає такі правові акти (їх окремі положення) неконституційними.

КСУ дає висновки у справах з питань:

офіційного тлумачення Конституції України та законів України;

відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

Рішення і висновки КСУ мотивуються письмово, підписуються окремо суддями КСУ, які голосували за їх прийняття і які голосували проти їх прийняття, та оприлюднюються. Вони є остаточними і не підлягають оскарженню. Підписання суддею КСУ рішення, висновки КСУ є обов'язковими.

Зміст висновку КСУ:

- 1) найменування висновку, дата і місце дачі висновку, його номер;
- 2) персональний склад суддів КСУ, які брали участь у розгляді справи;
- 3) перелік учасників судового засідання;
- 4) зміст конституційного подання, конституційного звернення;
- 5) положення Конституції України, якими керувався КСУ при дачі висновку;
- 6) мотивувальна частина висновку;
- 7) резолютивна частина висновку;
- 8) обов'язкове зазначення того, що висновок КСУ є остаточним і оскарженню не підлягає.

Окрема думка судді КСУ

Окрема думка судді КСУ, який підписав рішення чи висновок КСУ, викладається суддею КСУ у письмовій формі і додається до рішення чи висновку КСУ.

Офіційне оприлюднення рішень і висновків КСУ

Рішення і висновки КСУ підписуються не пізніше *семи днів* після прийняття рішення, дачі висновку.

Рішення і висновки КСУ офіційно оприлюднюються *наступного робочого дня* після їх підписання.

Рішення і висновки КСУ разом з окремою думкою суддів Конституційного Суду України публікуються у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

Підстава для **відкриття нового провадження** у справі

КСУ відкриває нове провадження у справі при виявленні нових обставин по справі, які не були предметом його розгляду, але які існували на час розгляду і прийняття рішення або дачі висновку в справі.

Порядок **виконання рішень** і висновків КСУ

Копії рішень і висновків КСУ надсилаються наступного робочого дня після їх офіційного оприлюднення суб'єкту права на конституційне подання чи конституційне звернення, з ініціативи якого розглядалася справа, до Мін'юсту, а також до органу влади, що прийняв правовий акт.

У разі необхідності КСУ може визначити у своєму рішенні, висновку порядок і строки їх виконання, а також покласти на відповідні державні органи обов'язки щодо забезпечення виконання рішення, додержання висновку.

КСУ має право зажадати від органів письмового підтвердження виконання рішення, додержання висновку КСУ.

Невиконання рішень та недодержання висновків КСУ тягнуть за собою відповідальність згідно з законом.

6. ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Судді КСУ при здійсненні своїх повноважень є незалежними і підкоряються лише Конституції України та керуються Законом «Про Конституційний Суд України», іншими законами України, крім тих законів або їх окремих положень, що є предметом розгляду КСУ.

Особа судді КСУ є недоторканою.

Суддя КСУ не може бути затриманий чи заарештований без згоди Верховної Ради України до винесення обвинувального вироку судом.

Судді КСУ одержують заробітну плату та користуються іншими видами матеріального забезпечення, встановленими законами України про статус суддів.

У разі коли повноваження судді КСУ були припинені через хворобу, закінчення строку призначення, за ним зберігається до виходу на пенсію за віком вісімдесят відсотків грошового утримання та інші види матеріального забезпечення, якими користується суддя Конституційного Суду України.

Судді КСУ не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у КСУ та на його колегіях, за винятком відповідальності за образу чи наклеп при розгляді справ, прийнятті рішень та дачі висновків КСУ.

Тема № 16

МІЖНАРОДНІ КОМЕРЦІЙНІ АРБІТРАЖІ

Хто давно позивається, на тому адвокат наживається

1. Основні поняття.
2. Міжнародний комерційний арбітражний суд.
3. Морська арбітражна комісія.
4. Склад і компетенція третейського суду.
5. Арбітражне провадження.
6. Оспорювання, визнання та виконання арбітражних рішень.

1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Закон «Про міжнародний комерційний арбітраж» 1994р. виходить з корисності арбітражу (третейського суду) як методу, що широко застосовується для вирішення спорів, які виникають у сфері міжнародної торгівлі;

враховує положення про такий арбітраж, які є в міжнародних договорах України, а також в типовому законі, прийнятому в 1985 році Комісією ООН з права міжнародної торгівлі і схваленому Генеральною Асамблеєю ООН.

До міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися:

спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном;

спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України.

Визначення термінів та правила їх тлумачення

«Арбітраж» – будь-який арбітраж (третейський суд) незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійно діючою арбітражною установою.

«Третейський суд» – одноособовий арбітр або колегія арбітрів; «суд» – відповідний орган судової системи держави.

Термін «комерційний» тлумачиться широко й охоплює питання, що впливають з усіх відносин торгового характеру – як договірних, так і не договірних. Відносини торгового характеру включають такі угоди, не обмежуючись ними:

будь-які торгові угоди про поставку товарів або надання послуг чи обмін товарами або послугами;

угоди про розподіл, торгове представництво;

лізинг; інжиніринг; будівництво промислових об'єктів; факторні операції;

надання консультативних послуг; купівля-продаж ліцензій; інвестування; фінансування;

банківські послуги; страхування; угоди про експлуатацію або концесії; спільні підприємства;

перевезення товарів та пасажирів повітрям, морем, залізничними та автомобільними шляхами.

Арбітражна угода

Це угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні.

Арбітражна угода може бути укладена у вигляді арбітражного застереження в контракті або у вигляді окремої угоди.

Арбітражна угода укладається в **письмовій формі**.

Угода вважається укладеною в письмовій формі, якщо вона міститься в документі, підписаному сторонами, або укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням інших засобів електрозв'язку, що забезпечують фіксацію такої угоди, або шляхом обміну позовною заявою та відзивом на позов, в яких одна із сторін стверджує наявність угоди, а інша проти цього не заперечує.

Посилання в угоді на документ, що містить арбітражне застереження, є арбітражною угодою за умови, що угода укладена в письмовій формі і це посилання є таким, що робить згадане застереження частиною угоди.

2. МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖНИЙ СУД

Міжнародний комерційний арбітражний суд є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно з Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Торгово-промислова палата України затверджує **регламент** Міжнародного комерційного арбітражного суду, порядок обчислювання арбітражного збору, ставки гонорарів арбітрів та інших витрат суду, сприяє його діяльності.

До МКАС можуть за угодою сторін передаватись на вирішення:

спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, які виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін спору знаходиться за кордоном;

спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України.

МКАС приймає до свого розгляду також спори, віднесені до його юрис-дикції в силу міжнародних договорів України.

МКАС має печатку із своїм найменуванням українською і англійською мовами та зображенням меча і терез правосуддя.

3. МОРСЬКА АРБІТРАЖНА КОМІСІЯ

МАК є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно з Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

МАК вирішує спори, які впливають з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають із **торгового мореплавства**, незалежно від того, чи є сторонами таких відносин суб'єкти українського та іноземного або лише українського чи тільки іноземного права.

До МКАС можуть за угодою сторін передаватись на вирішення:

спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, які виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін спору знаходиться за кордоном;

спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України.

МКАС приймає до свого розгляду також спори, віднесені до його юрисдикції в силу міжнародних договорів України.

МКАС має печатку із своїм найменуванням українською і англійською мовами та зображенням меча і терез правосуддя.

МАК вирішує **спори**, що впливають із відносин:

1) щодо фрахтування суден, морського перевезення вантажів, а також перевезення вантажів у змішаному плаванні (ріка-море);

2) щодо морського буксирування суден та інших плавучих засобів;

3) щодо морського страхування і перестраховування;

4) пов'язаних з купівлею-продажем, заставою та ремонтом морських суден та інших плавучих засобів;

5) з лоцманської і льодової проводки, агентського та іншого обслуговування морських суден, а також суден внутрішнього плавання, оскільки відповідні операції пов'язані з плаванням таких суден морськими шляхами;

6) зв'язаних з використанням суден для здійснення наукових досліджень, видобування корисних копалин, гідротехнічних та інших робіт;

7) щодо рятування морських суден або морським судном судна внутрішнього плавання, а також щодо рятування в морських водах судном внутрішнього плавання іншого судна внутрішнього плавання;

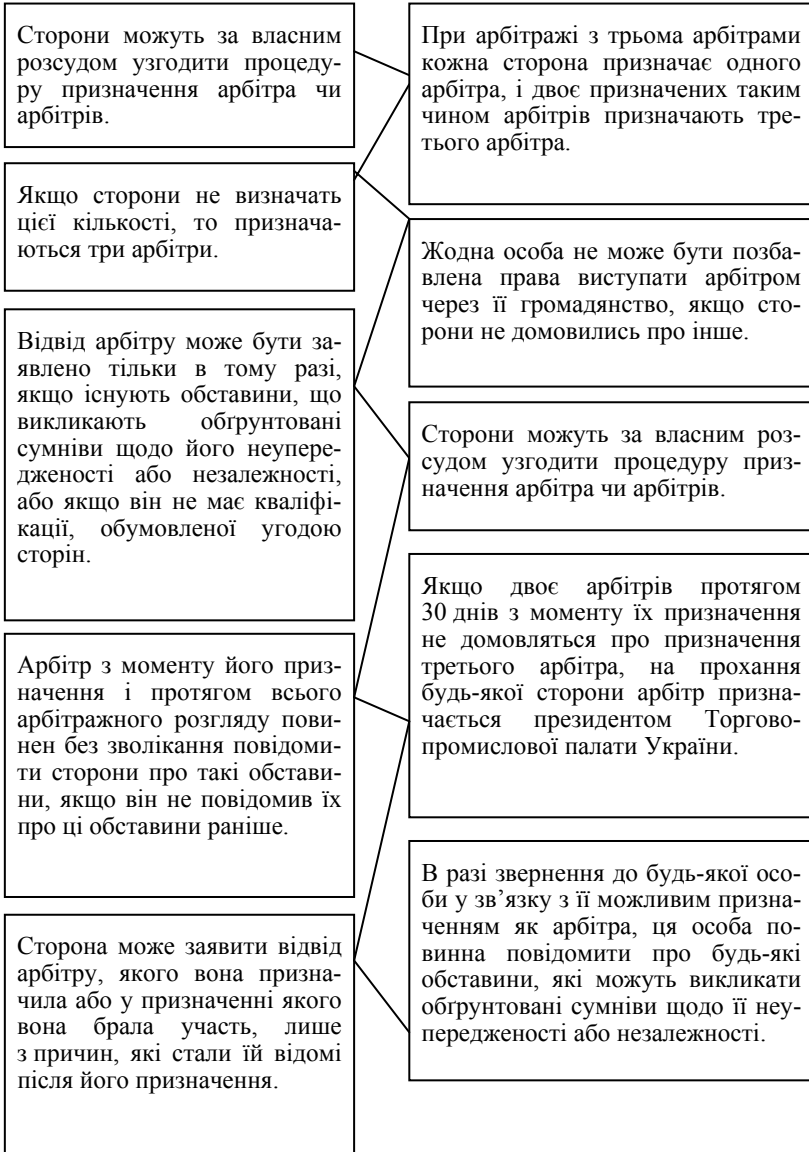
8) зв'язаних з підніманням затонулих у морі суден та іншого майна;

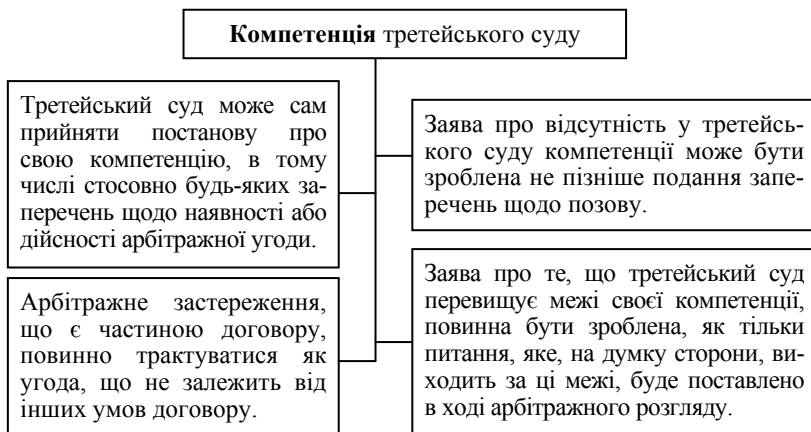
9) зв'язаних із зіткненням морських суден, морського судна і судна внутрішнього плавання, суден внутрішнього плавання у морських водах, а також із заподіянням судном пошкоджень портовим спорудам, засобам навігаційної обстановки та іншим об'єктам;

10) зв'язаних із заподіянням пошкоджень рибальським сітям і іншим знаряддям лову, а також з іншим заподіянням шкоди під час здійснення морського рибного промислу.

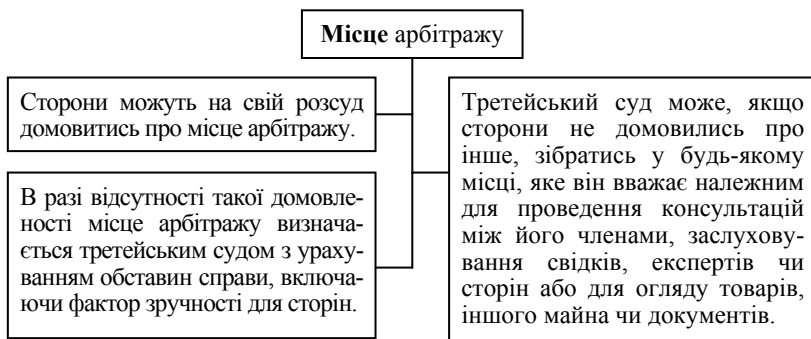
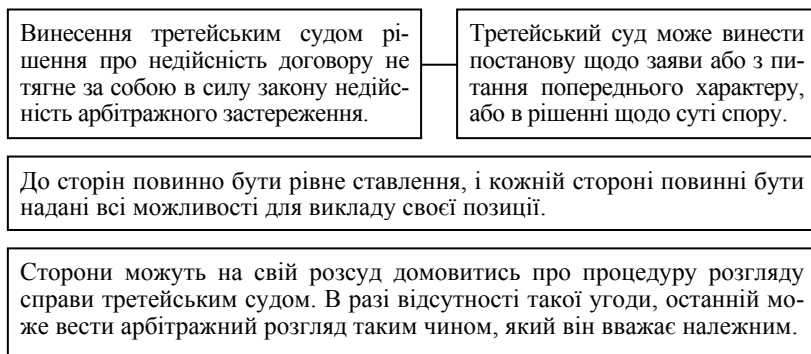
МАК при Торгово-промисловій палаті України має печатку із своїм найменуванням українською і англійською мовами та зображенням якоря і терез правосуддя.

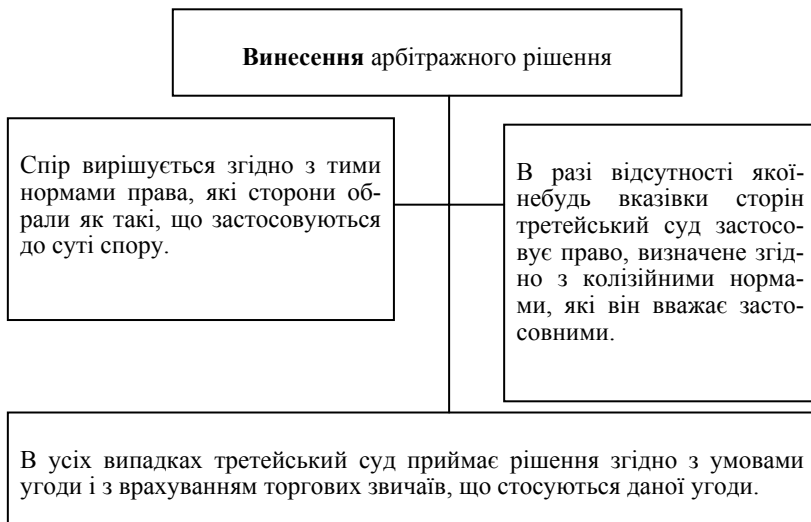
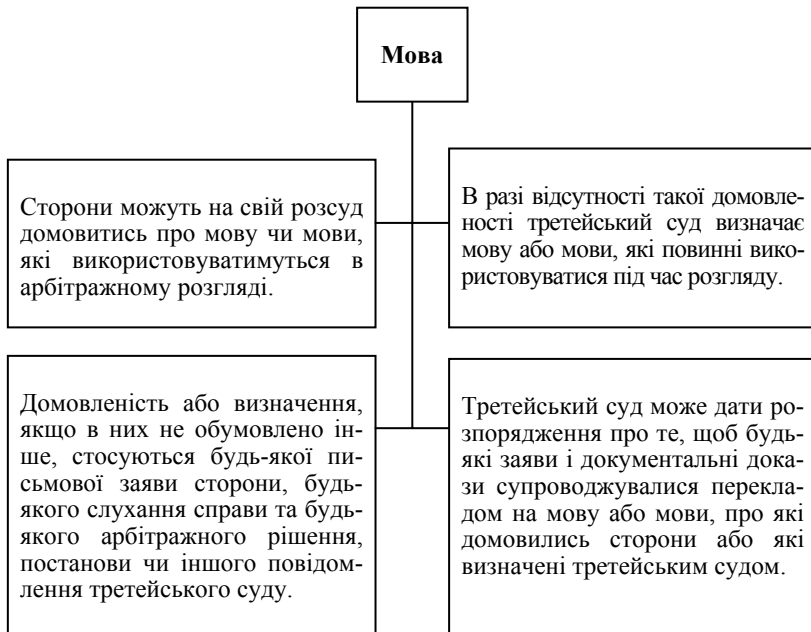
4.СКЛАД І КОМПЕТЕНЦІЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ

5. АРБІТРАЖНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Припинення арбітражного рішення

Арбітражний розгляд припиняється остаточним арбітражним рішенням або постановою третейського суду.

Дія мандата третейського суду припиняється одночасно з припиненням арбітражного розгляду.

Третейський суд приймає постанову про припинення арбітражного розгляду, коли:

- позивач відмовляється від своєї вимоги, якщо тільки відповідач не висуне заперечень проти припинення розгляду і третейський суд не визнає законного інтересу відповідача в остаточному врегулюванні спору;
- сторони домовляються про припинення розгляду;
- третейський суд визнає, що продовження розгляду стало з якоїсь причини непотрібним або неможливим.

6. ОСПОРЮВАННЯ, ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ

Арбітражне рішення може бути **скасоване** судом лише у випадку, якщо:

сторона, що заявляє клопотання про скасування, подасть докази того, що одна із сторін в арбітражній угоді була якоюсь мірою недієздатною;

угода є недійсною за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки – за законом України;

стороні не було належним чином повідомлено про призначення арбітра чи про арбітражний розгляд або з інших поважних причин вона не могла подати свої пояснення;

рішення винесено щодо не передбаченого арбітражною угодою спору або такого, що не підпадає під її умови, або містить постанови з питань, що виходять за межі арбітражної угоди;

склад третейського суду чи арбітражна процедура не відповідали угоді сторін, якщо тільки така угода не суперечить будь-якому положенню закону, від якого сторони не можуть відступати, або, за відсутності такої угоди, не відповідали цьому закону;

суд визначить, що об'єкт спору не може бути предметом арбітражного розгляду за законодавством України або що арбітражне рішення суперечить публічному порядку України.

Клопотання про скасування не може бути заявлено після закінчення **трьох місяців**, рахуючи з дня, коли сторона, що заявляє це клопотання, отримала арбітражне рішення, а в разі, якщо було подано прохання, – з дня винесення третейським судом рішення з цього прохання.

Суд, до якого подано клопотання, може зупинити провадження з тим, щоб надати суду можливість відновити арбітражний розгляд або вжити інших дій, які, на думку третейського суду, дадуть можливість усунути підстави для скасування арбітражного рішення.

Визнання та виконання арбітражних рішень

Арбітражне рішення, незалежно від того, в якій країні воно було винесено, визнається обов'язковим і при поданні до компетентного суду письмового клопотання виконується.

Сторона, що спирається на арбітражне рішення або порушує клопотання про його виконання, повинна подати оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення, а також оригінал арбітражної угоди або належним чином засвідчені копії цих документів.

Підстави для відмови у визнанні або у виконанні арбітражного рішення

Прохання сторони, проти якої воно спрямоване, якщо ця сторона подасть суду, у якого просить визнання або виконання, доказ того, що:

- одна із сторін в арбітражній угоді була якоюсь мірою недієздатною; ця угода є недійсною за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки, – за законом держави, де рішення було винесено;
- сторону, проти якої винесено рішення, не було належним чином сповіщено про призначення арбітра;
- рішення винесено щодо спору, не передбаченого арбітражною угодою,
- та ін.

Якщо суд визнає, що об'єкт спору не може бути предметом арбітражного розгляду за законодавством України або визнання та виконання цього арбітражного рішення суперечить публічному порядку України.

Якщо в суді заявлено клопотання про скасування або зупинення виконання арбітражного рішення, суд, в якому запитується визнання або виконання, може, якщо визнає це за належне, відкласти винесення свого рішення і може також, за клопотанням тієї сторони, яка просить про визнання, зобов'язати іншу сторону надати належне забезпечення.

Рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду виконуються сторонами добровільно у встановлені ним строки. Якщо строк виконання в рішенні не зазначено, воно підлягає негайному виконанню.

Не виконані в строк рішення виконуються відповідно до закону і міжнародних договорів.

У справах, що підлягають розгляду в МКАС, голова Суду може на прохання сторони встановити розмір і форму забезпечення вимоги.

У справах, що підлягають розгляду МАК, голова комісії може на прохання сторони встановити розмір і форму забезпечення вимоги і, зокрема, прийняти постанову про накладення **арешту на судно або вантаж іншої сторони**, які знаходяться в українському порту.

Тема № 17

Тема 17. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Хто судить має бути розсудливим

1. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді в Англії.
2. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у США.
3. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у ФРН.
4. Кандидатські вимоги та порядок добору кандидатів на посаду судді у Франції.
5. Припинення суддівських повноважень в Англії.
6. Припинення суддівських повноважень у США.
7. Припинення суддівських повноважень у ФРН.
8. Припинення суддівських повноважень у Франції.

1. КАНДИДАТСЬКІ ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК ДОБОРУ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ В АНГЛІЇ

Кандидатські вимоги на посаду судді в Англії	
Вища університетська юридична освіта	
Досвід судової практики як адвоката – не менше 10 років, чи рекордера – не менше 3-х років	
Задовільний стан здоров'я	
Високі моральні якості та позитивна суспільна репутація	
Успішне складання відповідних кваліфікаційних іспитів	
Позитивні рекомендації для призначення на посаду судді	

Судді Високого суду в Англії призначаються із числа баристерів з не менш ніж десятирічною практикою. Суддями ж Суду Корони є окружні судді і рекордери – тимчасові судді Суду Корони, які виконують свої повноваження за сумісництвом з іншою практикою.

Адвокати в Англії поділяються на дві категорії – баристери і соліситери. Баристери – це юристи, які мають виключне право виступати у вищих судових інстанціях. Для того, щоб стати баристером, необхідно пройти стажування у досвідченого баристера і тривалий курс навчання і після складення відповідних іспитів бути прийнятим у члени одного з чотирьох об'єднань, які входять до корпорації баристерів. Діяльність баристерів пов'язана з багатьма традиційними повноваженнями. Зокрема, вони повинні спілкуватись з клієнтами лише через соліситерів, носити тогу і парик. Найбільш досвідчені і кваліфіковані призначаються королевою за рекомендацією лорд-канцлера на посаду «королівського радника», що дає їм додаткові повноваження і привілеї. Корпорація баристерів є самостійною, її очолює сенат і рада баристерів.

Соліситери – значно численніша категорія юристів. Вони дають консультації своїм клієнтам, часто на постійній основі, готують до розгляду цивільні і кримінальні справи в інтересах своїх клієнтів, виступають від імені обвинувачення та захисту, а також як представники інтересів сторін у судах нижчого рівня. Корпорацію соліситерів очолює Юридичне товариство, яким керує виборча рада. Кандидати в соліситери повинні мати юридичну освіту, або пройти курс навчання при Юридичному товаристві, вони складають спеціальні іспити і проходять дворічне стажування. Соліситери виконують в основному функції повірених і ведуть роботу з підготовки справ до слухання. Вони мають виступати в шерифських та інших нижчих судах.

В Англії для кандидатського цензу суддів визначальним критерієм професіоналізму виступає значний досвід практичної діяльності в сфері судочинства. Правові традиції цієї країни передбачають, що саме в якості адвокатів набувається необхідний досвід.

Суддів призначають переважно з числа баристерів, які мають власну практику. Суддями ніколи не призначають тих, кому не менше сорока років, то перш ніж стати суддею баристер відбуває тривалий період стажування. Компенсацією є престиж та повноважний титул і фінансово надійний спосіб допрацювати до хорошої пенсії. Завдяки пільговому оподаткуванню суддя має досить високі прибутки та пенсійне забезпечення.

Лорд-канцлер – головний суддя, голова Відділення у сімейних справах, Члени Суду палати лордів яким доручено розглядати апе-

ляції та судді Апеляційного суду призначаються королівською особою за рекомендацією прем'єр-міністра, який радиться з лорд-канцлером. Рядові судді Високого суду, окружні судді та рекордери призначаються королевою за рекомендацією лорд-канцлера.

Для забезпечення та гарантування незалежності судової влади від виконавчої Парламент ухвалив закон, в якому чітко сказано, що всі вищі судді обіймають свої посади, доки їхня поведінка є гідною, і підкоряються лише рішенню про відставку, що його ухвалює монарх за поданням обох палат Парламенту. За певних обставин лорд-канцлер може усунути з посади суддів нижчих судців за негідну поведінку чи в разі доведення їхньої неіездатності.

На посаду окружного судді може бути призначений лише баристер із щонайменше 10-річним стажем або рекордер з досвідом роботи мінімум три роки. Після призначення він не має права працювати в будь-якому іншому місці, крім цього суду. Посада рекордера є тимчасовою; він може виконувати ці обов'язки за сумісництвом. Від рекордерів вимагається засідати в Карному суді щонайменше протягом одного місяця на рік.

На посаду рекордера можуть бути призначені баристери або соліситори зі стажем 10 років. З огляду на це дещо незвичною видається теперішня практика, коли за певних обставин соліситори можуть претендувати на посаду окружного судді.

Англійський адвокат після зазначеної тривалої практики починає роботу як суддя в суді нижчого рівня. Успішна робота є запорукою подальшої кар'єри: згодом він може бути призначений суддею до вищого суду першої інстанції, потім, можливо, до Апеляційного суду, а відтак і до найвищої судової інстанції — Суду Палати лордів.

В Англії добором суддів середньої і нижчої ланки займаються службовці департаменту лорд-канцлера. Зазвичай функції відбору суддів виконує голова канцлерського департаменту – постійний секретар. Він опитує суддів і адвокатів, спілкується з кандидатами, а його штат збирає необхідні відомості. На підставі цих даних лорд-канцлер приймає остаточне рішення.

2. КАНДИДАТСЬКІ ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК ДОБОРУ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ У США

Законодавство США будь-яких формальних вимог до кандидатів для призначення на посаду судді у Верховний Суд чи федеральні суди більш низької інстанції не вказують. Немає ні екзамену, ні вікових вимог, ні вимог, щоб суддя був громадянином чи легально

проживав у Сполучених Штатах, немає навіть вимоги щодо юридичного диплому чи юридичної підготовки.

Хоча формальні вимоги до кандидатів на посаду федерального судді відсутні, на практиці діє ряд неофіційних вимог, які визначають, хто увійде до складу Федерального суду у США. Більше того, загальноприйняті вимоги до судді існують вже сотні років, коріння яких знаходиться в історичній традиції. Одним з первинних джерел такої традиції можна назвати Велику хартію вольностей, що характеризувала суддю як людину, яка знає закони і «бажає їх дотримуватись».

У США юристи стають суддями чотирма способами:

- а) через вибори в законодавчому органі;
- б) через призначення вищою посадовою особою в системі виконавчої влади за умови затвердження кандидатури законодавчим органом;
- в) шляхом добору вищою посадовою особою зі списку з кількох кандидатів, наданого незалежною комісією;
- г) через загальні вибори.

Кандидатські вимоги на посаду судді у США	
Закони США не містять будь яких формальних вимог до кандидатів на посаду судді	
Практика виробила наступні вимоги	
Хороші теоретичні знання і певний досвід юридичної діяльності	
Безсторонність при вирішенні справи	
Здібність думати і писати ясно і логічно	
Добре фізичне здоров'я та розумовий розвиток	
Судовий темперамент (урівноваженість, уважність, комунікабельність, терплячість)	
Здібність розумно застосувати судову владу	

У федеральній системі найбільш поширилося призначення суддів вищими посадовими особами з подальшим затвердженням запропонованої кандидатури законодавчим органам. Таким чином поповнюється майже весь корпус федеральних суддів. Поповнення штату окружних судів, як правило, відбувається за більшою участю Сенату — органу, що дає згоду на призначення. Сенатори вважають, що склад окружного суддівства в їхніх штатах має надзвичайно велике значення для них та для їхніх прихильників. Міністр юстиції США та очолюване ним Міністерство юстиції, інші посадові особи Білого дому є головними учасниками процесу добору. Всі, хто бере в ньому участь, мусять обговорювати між собою всі можливі варіанти взаємоприйняттого рішення, адже кандидатури повинні задовольняти всіх як з професійної, так і політичної точки зору. Таким чином, хоч Президент і здійснює остаточний вибір, його воля практично обмежується впливом названих сторін.

Призначаючи суддів до апеляційних судів США, Президент та Міністерство юстиції мають дещо більшу свободу дій завдяки тому, що сенатори беруть меншу участь у цьому процесі. До кожного з цих судів призначаються судді з кількох різних штатів, тому сенатори не мають надто великого інтересу до заповнення цих вакансій, як буває в разі вакансії в окружному суді власного штату. Обираючи суддів до Верховного суду, Президент має ще більшу свободу маневру, хоч він і мусить враховувати думку Сенату, який може накласти на його рішення вето.

Процедура призначення суддів, аналогічна федеральній, застосовується лише в кількох штатах. У більшості штатів їх призначає комісія: в деяких штатах — усіх, в інших — тільки апеляційних або тільки суддів для судів першої інстанції окремих міст та округів. Є штати, в яких усі судді призначаються таким чином. В інших випадках цей метод застосовується лише для апеляційних судів; у третій так обираються тільки судді судів першої інстанції деяких міст та округів.

Призначення суддів спеціальними незалежними комісіями та кампанію підтримки такої системи, що триває й досі, у багатьох штатах продовжують обирати суддів на загальних виборах, у яких беруть участь усі жителі штату. Вибори суддів, яких раніше не знали ні Англія, ні США протягом перших десятиріч існування, було вперше запроваджено під час президентства Ендрю Джексона як складову «джексонівської демократії». У деяких штатах кандидати на посади суддів проходять як кандидати від тієї чи цієї політичної партії, так само як і кандидати на решту державних постів. В інших штатах вони балотуються без об'явлення партійності. Проблеми,

які порушує факт висування кандидатури на посаду судді за будь-яким методом добору, є досить специфічними. Кандидат на посаду судді не може мати власної «платформи» або програми дій. Самий характер посади вимагає від особи, яка її обіймає, об'єктивності й, передусім, неупередженості. Судді мають керуватися виключно фактами та положеннями закону. Отож кандидатів на посаду судді залишається небагато тем, яких він може торкатися у своїх промовах під час виборчої кампанії.

Незалежність судівництва у Сполучених Штатах гарантується ст. III Конституції. У першому розділі цієї статті сказано: «Судді як Верховного суду, так і нижчих судів залишаються на своїх посадах протягом усього часу, доки вони поведуться бездоганно, і у визначений час мають діставати за свою працю винагороду, що не може зменшуватися протягом усього часу їхнього врядування». Рівень цієї винагороди встановлюють спеціальні законодавчі комісії; якщо внаслідок інфляції або з інших причин традиційна винагорода перестає відповідати вимогам підтримання незалежності судової влади, комісії переглядають її.

Ці гарантії забезпечення платні та збереження за суддями їхніх посад почуттєво встановлені Конституцією для того, щоб виключити можливість переслідування федеральних суддів у разі прийняття ними рішень, які можуть викликати невдоволення Президента чи Конгресу. Таке забезпечення свободи виносити рішення, керуючись лише власним сумлінням і не зважаючи на те, що ці рішення можуть виявитися політично, економічно чи суспільно непопулярними, є одним з основних постулатів незалежності американського суду.

Дані про рекомендованих для призначення суддями осіб Президенту подає Генеральний аторней (міністр юстиції) США. Це означає, що центр діяльності з відбору суддів зосереджено в Міністерстві юстиції, в першу чергу – у Службі правової політики. Міністерство юстиції попередньо проводить велику негласну перевірку (збираються різноманітні документи, надсилаються запити у державні заклади та організації тощо).

При заповненні вакансій у районних судах Президент консулюється із сенаторами штатів, де знаходиться даний суд. Сенаторам тієї ж політичної партії до якої належить Президент, по суті, надається «сенаторський привілей», який дозволяє накласти вето на призначення кандидата на посаду районного судді з їх штату. Але цей привілей не стосується кандидатів в апеляційні суди і у Верховний суд, де Президент особисто контролює відбір кандидатів на ці посади.

У США проводяться спеціальні дослідження особи кандидатів, що претендують на посаду судді. Дуже уважно вивчається особа претендента на пост федерального судді. У випадку помилки при відборі надто складно зняти федерального суддю з посади. Це можливо лише шляхом складної процедури імпічменту, що здійснюється в Конгресі США. За 200 років існування американської правової системи процедура імпічменту у відношенні до федеральних суддів здійснювалась тільки 8 разів, з них у шести випадках судді були усунені з своїх посад, а у двох — виправдані. Для того щоб уникнути помилок при відборі кандидатів на посаду федерального судді, одночасно декілька відомств всебічно вивчають його особисті та професійні якості (Ведєрнікова О. Отбор кандидатов на судебные должности: опыт США // Советская юстиция. — 1993. — № 5. С. 13).

Детально вивчає особу претендента Комітет у справах правосуддя Сенату. У його розпорядженні є дослідницький апарат, мета якого — вивчення особи кандидата у судді. Для досягнення цієї мети проводиться анкетування, коли від кожного претендента вимагається відповісти на великий перелік запитань відносно особи, професії та прибутків, поглядів на здійснення правосуддя. Після цього Комітет проводить відкриті слухання за безпосередньої участі кандидата. Комітет публічно встановлює не тільки здібності і компетентність кандидата, але і його особисті переконання, всі сторони приватного життя протягом багатьох років.

Комітет Сенату може вплинути на процедуру відбору двома способами. *По-перше*, він може відкласти голосування по кандидату і тим самим затримати направлення кандидата у Сенат для просування. Зазвичай чим довше Комітет затягує момент направлення кандидата у Сенат, тим менше у нього шансів отримати погодження у Сенаті. *По-друге*, Комітет може просто рекомендувати Сенату не підтверджувати кандидатуру.

Коли сенатори не погоджуються з кандидатурою Міністерства юстиції, працівники Міністерства проводять інтенсивні переговори, щоб вчасно врегулювати розбіжності, оскільки пізніше сенатори можуть використати своє право вето і не затвердити призначення. Якщо призначення кандидата на посаду судді підтверджено Сенатом, Президента повідомляють про це у письмовій формі. На цьому етапі Президент підписує наказ про призначення кандидата на посаду судді США. Після цього Департамент юстиції направляє новому судді пакет документів, включаючи текст посадової присяги і призначає час для її принесення і письмового посвідчення. Суддя зобов'язаний прийняти встановлену законом присягу до початку здійснення правосуддя Сполучених Штатів.

3. КАНДИДАТСЬКІ ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК ДОБОРУ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ У ФРН

Кандидатські вимоги на посаду судді у ФРН	
Вища університетська юридична освіта	
Перший державний (референдарський) усний і письмовий іспит	
Дворічне обов'язкове стажування	
Другий державний іспит (асесорський) після закінчення стажування	

У дворічний строк обов'язкового стажування може бути зараховано стаж роботи як чиновника високого рангу, як службовця на державній службі в Німеччині або на службі в якій-небудь міждержавній чи міжнародній організації, якщо ця діяльність за своїм характером і значенням відповідає службовій діяльності високого рангу; як такого, що захистив докторську дисертацію викладача права в німецькому університеті; як адвоката, нотаріуса чи асесора при адвокатури чи нотаріусові; в іншій сфері, де робота сприяє одержанню знань і досвіду, які необхідні для виконання суддівських обов'язків.

Професійними суддями є спеціально підготовлені особи, які здобули юридичну освіту і були призначені на державну посаду для здійснення судочинства. Вікова межа перебування судді на посаді в судах загальної юрисдикції — 65 років, а мінімальний вік для претендування на посаду судді у вищих федеральних судах — 35 років.

По закінченню навчання на теоретичному курсі, відповідно до положень статті 5 Закону, складається перший державний іспит (референдарський), усний і письмовий. Цей іспит приймають члени комісії в одному з екзаменаційних відомств судового управління міністерства юстиції землі, а не в університеті, де відбулося навчання. Якщо іспити складено успішно, призначається практичне стажування — підготовча служба (референдарський строк) тривалістю два роки, що також регулюється положеннями закону.

Обов'язковість стажування передбачається в таких установах, як: 1) суди цивільної юрисдикції; 2) суди кримінальної юрисдикції; 3) установи управлінської діяльності; 4) практикуючі адвокати. Крім того, стажисту дається можливість альтернативного вибору ще однієї установи для додаткового стажування з такого переліку: 1) одна з установ обов'язкового стажування; 2) один з органів влади Федерації чи землі; 3) нотаріальна контора; 4) один із судів спеціалізованої юрисдикції, вказаних у Конституції; 5) профспілка, об'єднання підприємців, орган самоврядування в галузі економіки або соціальної чи професійної сфери; 6) промислове підприємство; 7) міжнародна, міждержавна чи іноземна організація, іноземний адвокат; 8) інша установа, в якій може бути забезпечений достатньо високий рівень практичного навчання стажиста у сфері правозастосування. Слід зазначити, що в кожній з обов'язкових для стажування установ стажист повинен мати практику не менш як три місяці, а в установі за вибором — не менш як чотири — шість місяців.

Після закінчення стажування реферндар складає другий державний іспит (асесорський) в екзаменаційному відомстві складу комісії, який визначається міністерством юстиції землі. Головна увага під час цього іспиту приділяється знанням, що отримані студентом протягом стажування. Іспит у переважній більшості складається з усної частини, але законодавством відповідної федеральної землі може бути передбачена і письмова частина іспиту. Види іспиту різнозначні.

Остаточна оцінка випускника університету складається з результатів першого та другого державних іспитів, але перевага може бути віддана результату другого іспиту, який вже свідчить про здатність особи до практичного правозастосування. Така помилка не може перевищувати однієї третини середнього бала за сукупністю пунктів в екзаменаційних питаннях. Після позитивного результату іспиту особа отримує свідоцтво про юридичну освіту і право претендента на відповідну посаду, яка передбачає наявність такої освіти, в тому числі й право претендувати на посаду судді.

У ФРН відбором кандидатів займається відповідний федеральний міністр разом із спеціальним комітетом, який складається з відповідальних міністрів всіх федеральних земель і 11 членів, що обираються Бундестагом. Лише особи, запропоновані цим комітетом, можуть бути призначені президентом ФРН на посаду судді.

4. КАНДИДАТСЬКІ ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК ДОБОРУ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ У ФРАНЦІЇ

Кандидатські вимоги на посаду судді у Франції	
Вища юридична освіта	
Відповідний стаж служби на правових, адміністративних чи військових посадах	
Тимчасове призначення на роботу суддею (на 3, 5 чи 7 років) магістратів у відставці, які раніше займали посади суддів, прокурорів чи інші посади за юридичною спеціальністю	
Призначення на суддівські посади випускників Національної школи магістратури	

Для вступу в Національну школу магістратури вимагається	
Національний диплом про другий цикл вищої освіти	
Французьке громадянство	
Дієздатність та високі моральні якості	
Дотримання згідно із законодавством обов'язку щодо призову до армії	
Відповідність до умов фізичної придатності, необхідної для виконання своїх обов'язків, задовільний стан здоров'я	

Національна школа магістратури щорічно випускає близько двохсот суддів та прокурорів. Слухачі в школу набираються за конкурсом, кандидатури для якого попередньо добираються з участю представників судів. Згідно з Органічним Законом «Про статус

магістратури» (1958 р.) для вступу в Національну школу магістратури вимагається: національний диплом про другий цикл вищої освіти або який-небудь документ чи диплом такого ж рівня, що офіційно визнається декретом Державної Ради; французьке громадянство; дієздатність та високі моральні якості; дотримання згідно із законом обов'язку щодо призову до армії; відповідність до умов фізичної придатності, необхідної для виконання своїх обов'язків, задовільний стан здоров'я (в разі хвороби, що дає право на тривалу відпустку, — остаточне одужання).

На першому етапі конкурсу вступники пишуть свого роду есе (їх роздуми з соціальних, економічних, політичних та загальнокультурних проблем сучасного світу). Другий етап включає екзамен з юридичних дисциплін, іноземної мови та залік із загальної фізичної підготовки. Переможцями конкурсу стають близько 15 — 28% абітурієнтів. При прийомі для кожної категорії абітурієнтів встановлені свої правила. Так, 75% місць відведено для дипломованих спеціалістів вищих шкіл, 20% — для державних службовців та офіцерів поліції, викладачів, соціальних працівників, посадових осіб, що здійснювали нагляд за умовно засудженими, секретарів судів, 5% — для осіб, які не менше 8 років працювали в приватному секторі, обирались членами органів місцевого самоврядування, були народними засідателями. При цьому особлива увага приділяється оцінці загальної культури абітурієнтів, і це не випадково. Французи виходять з того, що одних юридичних знань судді недостатньо, вони прагнуть бачити у майбутньому носієві судової влади не тільки прекрасного спеціаліста, але й освічену, культурну людину (Пейсиков В. Обучение судей: международный опыт и российские перспективы // Российская Юстиция. — 2001. №6).

Зараховані кандидати постановою міністра юстиції призначаються слухачами; з ними укладається контракт, на основі якого вони зобов'язані відпрацювати у сфері юстиції не менше 10 років.

Слухачі Національної школи магістратури відносяться до суддівського корпусу, вони мають право брати участь у судовій діяльності, однак без права підпису, та їм виплачується державне утримання. Слухачі зобов'язані зберігати службову таємницю. Перед участю у судовій діяльності вони приймають перед апеляційним судом присягу.

Загальний курс навчання триває 31 місяць. Початковий курс триває 3 тижні. Оскільки більшість слухачів не мають навіть поверхових знань про функціонування судових установ, то перед початком навчання вони проходять тижневе стажування в суді. Викладачі ведуть з ними дискусії на філософські теми, головною метою яких є з'ясування загальнолюдського сенсу професії судді.

Наступний етап навчання — «зовнішнє стажування», яке триває 3 місяці і здійснюється поза судовими установами Франції, на підприємствах, в органах місцевого самоврядування, префектурі, іноземних судових установах, інших організаціях.

Наступні 8 місяців навчання проходять безпосередньо в Школі. У програму навчання входять дисципліни, які стосуються експертної роботи, зокрема тих спеціалістів, до яких найчастіше звертаються магістрати: психіатрів, судових медиків, психологів, фінансових експертів. Слухачі Школи отримують інформацію з питань організації, функціонування та фінансування судових установ, адвокатських колегій, судових канцелярій, інших служб. Правової дисципліни практично не викладаються, за винятком кримінального та цивільного процесу, судової етики, а також суміжних предметів, знання яких необхідне для виконання професійних обов'язків.

Наступним етапом навчання є стажування слухачів у судових установах, яке триває 14 місяців. Слухачі знайомляться з діяльністю суду всіх інстанцій, органів розслідування та прокуратури, поліцейських і жандармських служб, установ правового захисту неповнолітніх, виправних установ, судових виконавців.

Стажування у адвокатів протягом 2-х місяців дає можливість слухачам вивчити на практиці їх повноваження та обов'язки.

Перед завершальним етапом навчання слухачі складають заліки та кваліфікаційний іспит. На підставі отриманих оцінок та результатів стажування слухачам надається список пропонованих посад. Як тільки вони зроблять свій вибір, їх розподіляють за групами, виходячи з обраної спеціалізації. П'ятимісячна програма передбачає поглиблене вивчення теорії, нових законодавчих актів, спілкування з практикуючими магістратами. І завершальний етап — стажування в судових установах на тій посаді, яку слухач буде займати в подальшому.

Після завершення строку навчання всі слухачі, незалежно від того, в якому порядку їх зараховано до школи магістратури, конкурують на однакових умовах у процедурі зарахування до переліку осіб з метою просування по службі у суддівському корпусі. Кваліфікаційне журі надає слухачам певну кваліфікацію, якщо вони пройшли конкурс і вважаються підготовленими до виконання суддівських функцій. Дублікат переліку прізвищ таких випускників подається міністрові юстиції, який приймає рішення про його оприлюднення в Офіційному віснику. У разі неналежного складання конкурсного іспиту журі відсторонює слухача від призначення на суддівську посаду і може зобов'язати його знову пройти навчальний курс, якщо вважає, що особа здатна його опанувати.

Міжнародні стандарти передбачають, що орган, уповноважений приймати рішення щодо обрання і кар'єри суддів, має бути незалежним від уряду та адміністративних органів. Для гарантування незалежності цього органу запроваджується таке положення, за якого він принаймні наполовину має складатись із суддів, обраних їх колегами шляхом використання методів, що гарантують якомога ширше представництво суддівської спільноти. З наведених прикладів можемо бачити, що порядок формування органів на зразок Вищої ради магістратури створює умови для утвердження суддівського самоврядування та одночасного запобігання корпоративній замкнутості. (Рекомендація №R(94)12 комітету міністрів державам-членам щодо незалежності, дієвості та ролі суддів // Вісник Верховного Суду України. – 1997. № 4(6). С.11).

5. ПРИПИНЕННЯ СУДДІВСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В АНГЛІЇ

Підстави припинення суддівських повноважень в Англії	
Усунення з посади за негідну поведінку	
У разі доведення неієздатності судді	
Досягнення суддею 75-річного віку, для суддів вищих судів	
Досягнення суддею 72-х річного віку, для суддів окружних судів (можливе продовження до 75 р.)	

Згідно з принципом незмінюваності особу, яку призначено на суддівську посаду не можна без її згоди не тільки відсторонити чи звільнити, але й перевести на іншу посаду – ні на більш низьку, ні на більш високу. Цей принцип практично означає неможливість зміщувати, тимчасово відсторонювати від посади, переміщувати чи примушувати суддів раніше від встановленого строку йти у відставку.

Рішення про відставку за негідну поведінку англійських суддів ухвалює монарх за поданням обох палат Парламенту.

Таким чином правова регламентація підстав та порядку припинень повноважень англійських суддів виступає однією з важливих гарантій забезпечення їх незалежності.

6. ПРИПИНЕННЯ СУДДІВСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У США

Підстави припинення суддівських повноважень У США	
Усунення з посади шляхом імпічменту	
Відкликання виборцями через голосування	
Усунення за правопорушення законодавчим органом, або губернатором	
Відмова виборців дати згоду на продовження перебування судді на посаді	
Психічна чи фізична недієздатність суддів	
Визнання винним у корупції або іншому тяжкому злочині після подання заяви про звинувачення від імені штату	

Всі федеральні судді обіймають свої посади протягом необмеженого періоду, доки визнається належним виконання ними обов'язків. З посади вони можуть бути усунені Конгресом тільки шляхом імпічменту. Імпічмент являє собою конституційний процес, під час якого Палата представників Конгресу США висуває обвинувачення у зловживанні посадовим становищем проти федеральних суддів, запідозрених у неналежній поведінці, і передає їх справу на розгляд до Сенату США. Підставою для цього може бути державна зрада, хабарництво або інші серйозні злочини чи провини. Щоб вийти з пропозицією імпічменту, Палата представників повинна підтримати звинувачення проти судді більшістю голосів, а Сенат – провести розслідування з цього приводу. Суддя може бути звільнений з посади тільки якщо Конгрес визнає його вину 2/3 голосів. Імпічмент

є дуже тривалою процедурою й застосовується досить рідко. (Футей Б.А. Федеральні суди у Сполучених Штатах Америки // Вісник Верховного Суду України. – 2000. №2(18). – С. 51.).

Єдиної системи відкликання суддів у США немає. На рівні окремих штатів діють окремі процедури. Загалом майже в усіх штатах передбачається імпічмент або усунення суддів вищою інстанцією за поданням законодавчого органу, а в деяких штатах виборцям дозволено позбавляти суддів їх повноважень шляхом відкликання через голосування. Усі 50 штатів і округ Колумбія створили органи, що наглядають за поведінкою суддів. Ці органи, як правило, складаються з суддів, юристів інших професій та осіб, які представляють громадськість. Вони отримують, розслідують і надають рекомендації щодо скарг на неналежні дії суддів, які можуть подаватися громадянами, позивачами, юристами або державними й приватними організаціями.

Заяви громадян своєї незгоди з тим, як суддя виконує свої обов'язки, рідко коли змушує суддю залишити свою посаду. У деяких штатах судді можуть усунутися тільки через імпічмент, хоча у ряді штатів передбачається усунення, суддів за правопорушення законодавчим органом або губернатором за поданням законодавчого органу. Законодавчий орган прямо вимагає від губернатора вжити заходів проти судді, який порушує закон або конституцію штату. Ці процедури розвинулись у три методи, які застосовуються для усунення з посади некомпетентних або непрацездатних суддів, а саме: імпічмент, відкликання та перевибори з участю інших кандидатів.

Відмова виборців дати згоду на продовження перебування судді на посаді – найпоширеніший метод усунення судді.

У штатах, де судді призначаються, імпічмент є єдиним способом їх усунення з посади. Він являє собою законодавчу процедуру, де нижня палата виступає в ролі великого журі, а верхня — суду першої інстанції. Усі федеральні судді та судді майже всіх штатів можуть стати об'єктом імпічменту. Імпічмент наразі застосовується у 46 штатах. Загальноживана процедура полягає в тому, що судді можуть бути усунені з посади, якщо їх звинувачено в порядку імпічменту (тобто звинувачено у правопорушенні) нижньою палатою законодавчого органу і визнано винними верхньою палатою.

У штаті Іллінойс судді можуть бути відкликані або усунені з посади шляхом імпічменту Генеральною асамблеєю. У п. 30 ст. VI Конституції штату Іллінойс сказано: «Генеральна Асамблея може усунути з посади будь-якого суддю, для чого потрібна згода 3/4 усіх обраних членів Асамблеї».

У деяких штатах дозволено усувати з посади за допомогою інших, ніж імпічмент, процедуру передбачена можливість їх усунення законодавчим органом або губернатором за поданням законодавчого органу. Подання є формальним клопотанням законодавчого органу перед губернатором з проханням усунути суддю з посади. Така процедура застосовується у 28 штатах.

Відкликання суддів застосовується у 7 штатах і є подібним до референдуму. Якщо певна кількість виборців підпише петицію про відкликання судді, то він має пройти через спеціальні вибори.

У Північній Кароліні єдиним приводом для усунення судді може бути психічна чи фізична недієздатність. У штаті Індіана конституція передбачає, що будь-який суддя, визнаний винним у корупції, або іншому тяжкому злочині, може після подання заяви про звинувачення від імені штату бути усунутий з посади Верховним судом штату або в інший спосіб, який встановлено законом.

Для розслідування і вжиття заходів у зв'язку зі скаргами на суддів створюються окремі комісії з питань поведінки суддів. До складу цієї комісії входять судді, адвокати, представники громадськості.

У США діють Типові правила, суддівського дисциплінарного правозастосування. Типова процедура складається з таких етапів: Комісія з питань поведінки суддів перевіряє скарги; розслідує ті, що заслуговують на увагу; рекомендує Верховному суду штату ті чи інші дисциплінарні заходи. На практиці, однак, більшість скарг відхиляється без розслідування, хоча значна їх кількість закінчується вжиттям того чи іншого дисциплінарного заходу.

Комісія розпочинає попереднє розслідування, якщо встановлено, що порушення судді має певні підстави.

Процедура розслідування включає в себе офіційне повідомлення судді рекомендованим листом про те, що Комісія розглядає його справу. Після цього вона має вирішити, чи є підстави для офіційного слухання справи. Якщо приймається позитивне рішення, то здійснюється підготовка обвинувачення, яке передається судді. Після слухання Комісія або відмовляється від звинувачення, або рекомендує Верховному суду звільнити суддю з посади. Верховний суд штату вивчає як фактичний, так і правовий бік справи і видає свій наказ.

Розслідування має закритий характер доти, доки рекомендацію про осуд, усунення з посади або відправлення у відставку не буде передано до Верховного суду штату. До цього провадження є цілком конфіденціальним. Це захищає репутацію судді і систему судочинства.

7. ПРИПИНЕННЯ СУДДІВСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У ФРН

Підстави припинення суддівських повноважень У ФРН	
Через 5 років після першого призначення, якщо немає рекомендації не призначати довічно	
Порушення принципів конституції і посягання на конституційний лад	
Досягнення суддею 65-річного віку	
Втрачено право вважатися німцем	
Суддя зарахований на військову службу	
Відмовляється від принесення присяги	
Обраний до представницького органу	
Переїхав для постійного проживання, або на довготривалий строк в іншу країну без згоди вищого органу службового управління	
За станом здоров'я, що перешкоджає виконувати службові обов'язки	

Законодавство ФРН регламентує умови, підстави та порядок звільнення суддів з посад. Цьому присвячено чотири статті Закону про суддів (ЗпС): 21–24, це є не лише ознакою німецького педантизму, а й гарантією і захисним механізмом для судді від можливого свавілля виконавчої влади. Суддя автоматично звільняється зі служби у таких випадках: якщо втрачено право вважатися німцем; якщо існують службові відносини з роботодавцем, коли це не дозволено законом; якщо суддю зараховано на військову службу.

Суддю також можна звільнити за судовим вироком, але й за цих обставин суддя не звільняється назавжди, а тільки при відповідній градації злочинів і карної санкції (ст. 24 ЗпС). З моменту набрання вироком чинності службові відносини судді припиняються і додаткового рішення суду не потрібно.

8. ПРИПИНЕННЯ СУДДІВСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У ФРАНЦІЇ

Підстави припинення суддівських повноважень У Франції	
Обов'язкова відставка, або відставка, що приймається в офіційно встановленому порядку	
Звільнення у відставку, або припинення виконання судових обов'язків у разі втрати суддею права на пенсію	
Звільнення за дисциплінарний проступок	
Призначення на іншу посаду в іншій установі	
Відставка за власним бажанням	

У Франції для осіб, що займають посади суддів, встановлена вікова межа — 68 років. Якщо інше не передбачено, то суддя звільняється з посади в будь-який день після виповнення його вказаного віку за його бажанням, але не пізніше 30 червня, якщо день народження у першій половині року, й не пізніше 31 грудня, якщо день народження у другій половині року. Кожному судді, який йде у відставку, дозволяється користуватися почесним статусом відповідно до його посади. Проте, щодо суддів, то в такому праві може бути відмовлено вмотивованим рішенням органу влади, який прийняв рішення про відставку на підставі висновку Вищої Ради магістратури. Почесні судді вважаються такими, що зараховані до резерву.

Відставка за письмовою заявою судді вважаються прийнятою, якщо з цим погодився орган влади, який має право призначати на посаду судді.

Тема № 18

МІЖНАРОДНІ СУДОВІ ОРГАНИ

1. Міжнародні трибунали.
2. Міжнародні воєнні трибунали.
3. Міжнародний трибунал з морського права.
4. Міжнародний суд ООН.
5. Міжнародний кримінальний суд.
6. Міжнародний комерційний арбітраж.
7. Міжнародний арбітражний суд.
8. Міжнародний морський та річковий арбітражний суд.

1.

Міжнародні трибунали

Трибунал. У Стародавньому Римі підвищення, на якому високі урядові особи (консули, претори) публічно розглядали судові справи. Зараз у багатьох країнах це суди першої й апеляційної інстанції

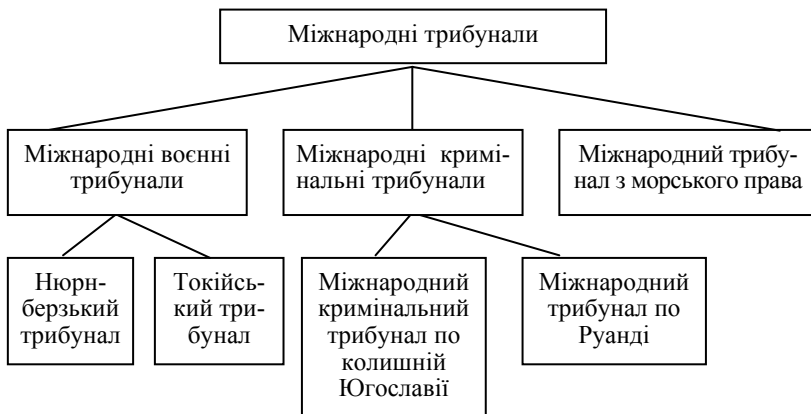
Військовий трибунал – суд, що розглядає військові та інші злочини

2.

Міжнародні воєнні трибунали

Судові органи, засновані відповідно до спеціальних міждержавних угод з метою судового переслідування і покарання осіб, що вчинили тяжкі злочини, передбачені міжнародним правом, у зв'язку з війною та під час війни. Мають обмежену юрисдикцію (персональну, територіальну і погодинну).

Склад, структура, юрисдикція та принципи роботи визначаються їхніми статутами, які додаються до міжнародних угод та є їхньою невід'ємною частиною

Перший такий трибунал був утворений на підставі Версальського мирного договору 1919р., для суду над німецьким кайзером Вільгельмом II. Процес не відбувся, оскільки уряд Голландії, куди втік кайзер, відмовився видати його союзникам.

Міжнародний Воєнний трибунал утворений у 1943р. на нараді голів урядів СРСР, США, Великої Британії. Складався із 4-х суддів і їх заступників та 4-х головних військових обвинувачів, призначених урядами СРСР, США, Великої Британії і Франції.

Членом МВТ від СРСР був призначений суддя Верховного суду СРСР І.Т. Нікітченко, головним обвинувачем – прокурор Української РСР Р.А. Руденко.

У 1945р. МВТ були передані 24 військові злочинці Німеччини, безпосередні організатори всіх актів військової агресії. Вироком МВТ, винесеним у 1946р., всі підсудні, за винятком Шахта, Папена і Фріче, визнані винуватими в пред'явлених обвинуваченнях і засуджені. 12 підсудних були засуджені на кару до страти, 7 – до тюремного ув'язнення: 3 – ув'язнення на все життя і 4 – строком від 10 до 20 років. Підсудний Борман був засуджений до кари на страту заочно, Роберт Лей повісився у в'язниці, Гітлер і Гімлер (глава СС) не були віддані до МВТ, оскільки покінчили з собою ще до суду.

В історії народів Нюрнберзький процес був першим судом над агресією і агресорами

У 1946–1948 рр. в Токіо відбувся суд над головними військовими злочинцями. Справу стосовно них розглядав МВТ, до складу якого ввійшли представники 11 держав (СРСР, США, Китаю, Великої Британії, Франції, Австралії, Голландії, Індії, Нової Зеландії і Філіппін – країн, які брали участь у війні проти Японії).

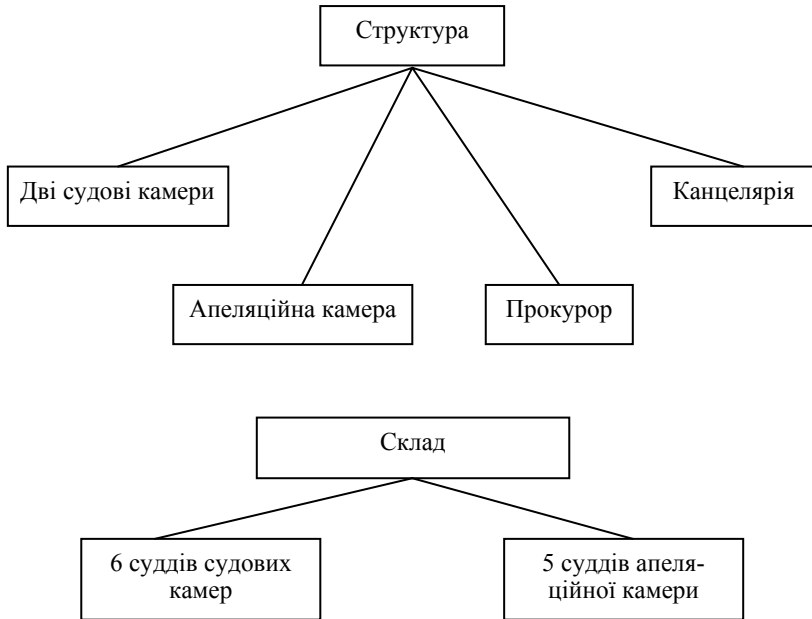
Суд у Токіо визнав усіх підсудних винуватими і засудив 8 із них до страти через повішання, інших – до різних строків ув'язнення.

Міжнародний кримінальний трибунал

Міжнародний кримінальний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території колишньої Югославії з 1991 (**Міжнародний трибунал по колишній Югославії**) – утворений РБ ООН 25 травня 1993р. у зв'язку з широкомасштабними порушеннями гуманітарного права на території колишньої Югославії і особливо в Республіці Боснія та Герцеговина, що мали місце у 90-х рр.

Він може офіційно вимагати справи від національних судів для передачі до його юрисдикції. У двох випадках трибунал має право судити особу, вже засуджену національним судом:

- 1) якщо відповідне діяння особи було кваліфіковане національним судом як звичайний кримінальний злочин;
- 2) якщо розгляд національним судом не був об'єктивним, незалежним і мав за мету вберегти обвинуваченого від міжнародної кримінальної відповідальності.

Кандидати у судді пропонуються державами і обираються ГА ООН. Прокурор призначається РБ ООН на 4 роки і діє незалежно. Держави зобов'язані всебічно сприяти прокуророві у його діяльності.

Вироки виносяться більшістю голосів камери. Покаранням, яку застосовує трибунал, є тюремне ув'язнення. Водночас він може прийняти рішення щодо конфіскації та повернення законним власникам майна, що було здобуте злочинним шляхом.

Засуджені мають право подавати скаргу до апеляційної камери. Вирок може бути оскаржений прокурором. Рішення апеляційної камери остаточне і оскарженню не підлягає. Виконання покарання здійснюється на території держави, яка визначається самим трибуналом.

Робочі мови – англійська та французька.

Місцезнаходження – м. Гаага (Нідерланди).

Міжнародний трибунал по Руанді

Міжнародний кримінальний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за геноцид та інші серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території Руанди, і громадян Руанди, відповідальних за геноцид та інші подібні порушення, вчинені на території сусідніх держав у період від 1 січня до 31 грудня 1994р. **Міжнародний трибунал по Руанді** – утворений РБ ООН 8 листопада 1994р. у зв'язку з масовими вбивствами представників народу тутсі руандійською армією та збройними формуваннями народу руху

Трибунал уповноважений здійснювати судове переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території Руанди, а також громадян Руанди, відповідальних за подібні порушення, вчинені на територіях сусідніх держав у період від 1 січня 1994 р. до 31 грудня 1994 р., осіб, які вчинили акти геноциду

Склад і структура

Трибунал складається із 11 обраних ГА ООН суддів – по 3 у двох камерах першої інстанції та 5 – в апеляційній камері; останні є також членами апеляційної камери Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії. Обвинувач є окремим органом Міжнародного трибуналу по Руанді та водночас – міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії. Він відповідає за розслідування справ та обвинувачення й діє незалежно від урядів держав

Процедура трибуналу включає попереднє слідство та вивчення справи, висування обвинувачення, судовий процес з постановою рішення чи вироку. Покарання, що призначається трибуналом, обмежується тюремним ув'язненням

Всі держави – члени ООН – зобов'язані надавати трибуналу судове сприяння аж до видачі у разі необхідності осіб, що розшукуються. Трибунал органічно пов'язаний з чітко визначеними подіями, функціонує за певних обставин і має припинити свою діяльність водночас із завершенням розслідування відповідних фактів

Робочі мови – англійська і французька.

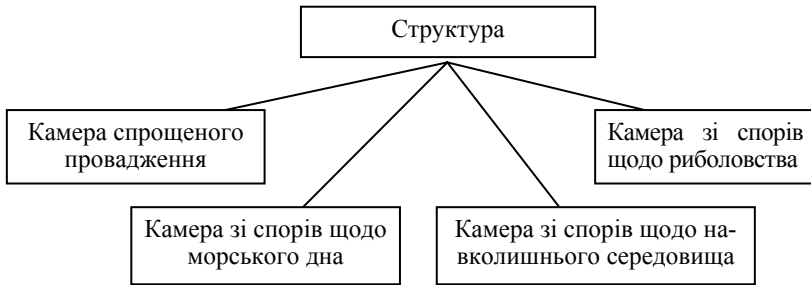
Місцезабування трибуналу – м. Аруша (Танзанія).

3.

Міжнародний трибунал з морського права

Утворений у 1996р. і входить до системи міжнародних організацій ООН. До його складу входить 21 суддя. Члени трибуналу обираються строком на 9 років. Перші вибори відбулися у 1996р.

Доступ до трибуналу відкритий для всіх держав – учасників Конвенції ООН з морського права 1982р. Спори передаються на розгляд за згодою сторін, а рішення є остаточними і підлягають обов'язковому виконанню сторонами спору

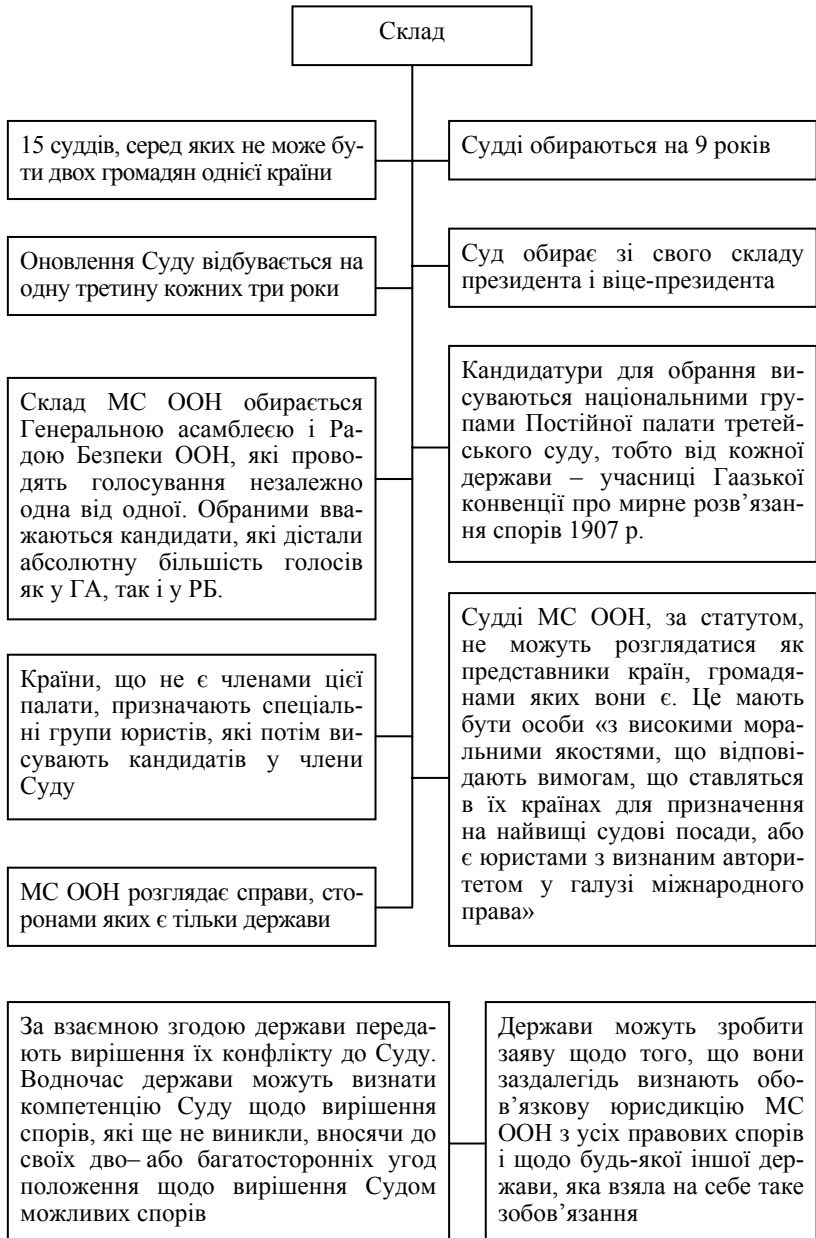
Міжнародний трибунал з морського права ефективно вирішує питання, пов'язані з арештами суден. В рамках трибуналу існує механізм, який дає змогу оперативно вирішувати питання швидкого звільнення суден з-під арештів.

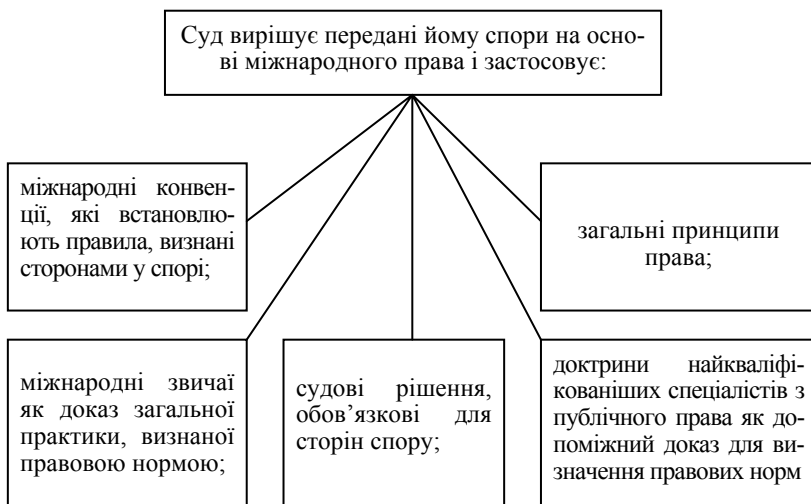
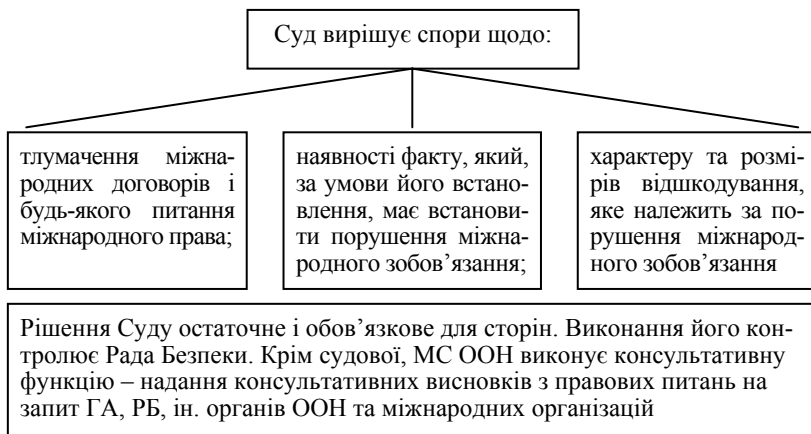
З набуттям у 1999 р. чинності для України Конвенції ООН з морського права 1982р. відкриваються широкі можливості захисту інтересів у морській галузі. Місцеперебування – м. Гамбург (Німеччина).

4.

Міжнародний суд ООН

Утворений у 1945 р. замість Постійної палати міжнародного правосуддя, що діяла до війни при Лізі Націй. Функціонує на підставі статуту – складової частини Статуту ООН

Суд може застосовувати принцип вирішення спорів екс екто боно (за справедливістю та добротою), наприклад, якщо в праві є прогалина.

Робочі мови Суду – англійська і французька.

Місцезнаходження – м. Гаага (Нідерланди).

5.

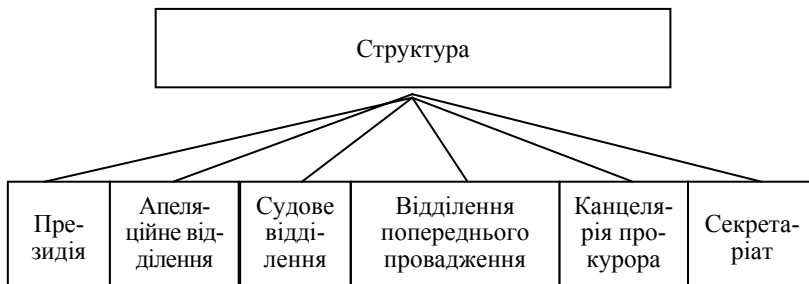
Міжнародний кримінальний суд

Постійно діючий міжнародний судовий орган, уповноважений здійснювати юрисдикцію щодо осіб, обвинувачених у вчиненні особливо тяжких злочинів, які викликають стурбованість міжнародного співтовариства (геноцид, злочини проти людства, воєнні злочини, злочини агресії, щодо яких не діють строки давності). МКС доповнює національні системи кримінальної юстиції

Утворений у 1998 р. відповідно до рішення дипломатичної конференції під егідою ООН щодо заснування Міжнародного кримінального суду. Тоді ж було прийнято і статут МКС. Відповідно до нього, МКС встановлює відносини з ООН через угоду, яка затверджується асамблеєю держав – учасниць статуту – та укладається надалі від імені МКС його головою

МКС має міжнародну правосуб'єктність і може здійснювати свої функції та повноваження на території іншої держави – учасниці статуту, а за наявності спеціальної угоди – і на території тієї держави, яка не є учасницею статуту

Діє з 1.07.2002 р. у складі 4-х постійно діючих співробітників. Повна комплектація судьями і прокурорами мала бути завершена у 2003 р.

Склад

18 суддів. Строк їх повноважень – 9 років без наступного переобрання

Судді обираються на засіданні асамблеї держав – учасниць статуту – шляхом таємного голосування з-поміж кандидатів, поданих державами, і виконують свої функції на постійній основі

До президії МКС входять голова суду, перший і другий віце-голови. Президія відповідає за судове управління справами МКС (крім канцелярії прокурора) та виконує інші функції, передбачені статутом

Канцелярія, очолювана прокурором, діє як незалежний від МКС орган і несе відповідальність за розслідування справи, збирає та досліджує докази

Відділення попереднього провадження складається не менш як із 6 суддів. Воно перевіряє правильність проведеного прокурором розслідування у справі, видає прокурору ордер на арешт обвинуваченого, наказ щодо його явки до суду та дозвіл на розслідування справи, а також проводить слухання з питань затвердження обвинувачення, на підставі якого прокурор наполягає на проведенні судового засідання

Судове відділення теж складається не менш як із 6 суддів. Здійснює судовий розгляд справ із забезпеченням прав обвинуваченого, потерпілих та свідків

Апеляційне відділення складається з голови МКС та 4 суддів. Воно переглядає відповідні оскаржені судові рішення, може скасовувати або змінювати їх

Секретаріат відповідає за несудове керування справами та обслуговування суду

Обов'язок з доведення вини обвинуваченого покладається на прокурора. МКС за потреби може застосовувати міжнародні договори, принципи та норми міжнародного права, загальні принципи права, взяті з національного законодавства правових систем світу

Як покарання застосовуються: позбавлення волі на визначений строк, але не більше 30 років, або пожиттєве позбавлення волі у разі, якщо це виправдано особливо тяжким характером злочину та індивідуальними особливостями особи, визнаної винною у його вчиненні

Суд також може призначити штраф і конфіскацію доходів, майна та активів, отриманих злочинним шляхом

Офіційні мови МКС – англійська, арабська, іспанська, китайська, російська та французька; робочі – англійська та французька.

Місцеперебування – м. Гаага (Нідерланди).

6.

Міжнародний комерційний арбітраж

Третейський суд, заснований на арбітражній угоді сторін контракту, що розглядає цивільно-правові спори з іноземним елементом. Є основним механізмом вирішення спорів, які виникають за здійснення зовнішньоторгових та інших видів міжнародних економічних зв'язків, тобто комерційних спорів

Існує понад 100 діючих арбітражів

Широко відомі і користуються високим авторитетом такі установи, як:

Міжнародний арбітражний суд
Міжнародної торгової палати у м. Парижі (Франція)

Арбітражний інститут Торгової палати м. Стокгольма (Швеція)

Лондонський міжнародний третейський суд

Американська арбітражна асоціація

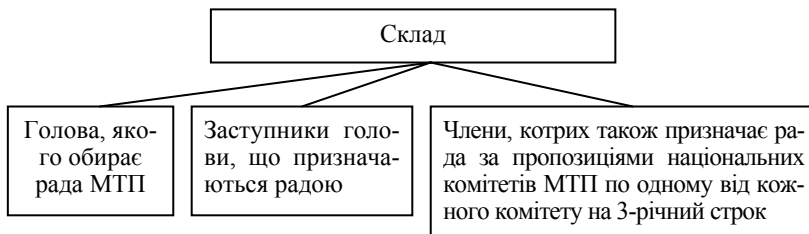
7.

Міжнародний арбітражний суд

Міжнародний арбітражний суд – юридичний орган для вирішення міжнародних комерційних спорів

Заснований 1923 р. у м. Парижі (Франція). Входить до структури *Міжнародної торгової палати*, є організацією міжнародних ділових кіл, повністю незалежною від будь-якого уряду або міжнародної організації

Діє на підставі Арбітражного регламенту, затвердженого радою МТП. Забезпечення його застосування є функцією суду, яку він здійснює цілком незалежно від МТП

За пропозицією голови МАС, рада МТП може призначити заступників членів суду. Поточну діяльність МАС забезпечує його секретаріат.

Розгляд справ може провадитись у будь-якій країні. За відсутності згоди сторін, суд сам обирає місце проведення арбітражу.

Судове провадження може провадитись будь-якою мовою, яку погодили сторони.

Вирішення спору покладається на арбітражний суд у складі одного або трьох арбітрів, який заслуховує сторони, вивчає суть справи і приймає рішення.

Якщо одна чи обидві сторони ухилилися від формування складу (одноособового або колегіального) арбітражного суду чи не можуть дійти згоди з цього приводу, це питання, а також призначення головуєчого вирішує МАС.

Діяльність МАС має конфіденційний характер. Принципу конфіденційності має додержуватися кожна особа, що бере участь у роботі суду.

У кожній справі МАС встановлює гонорари арбітрів і адміністративні витрати відповідно до існуючої шкали та залежно від суми позову.

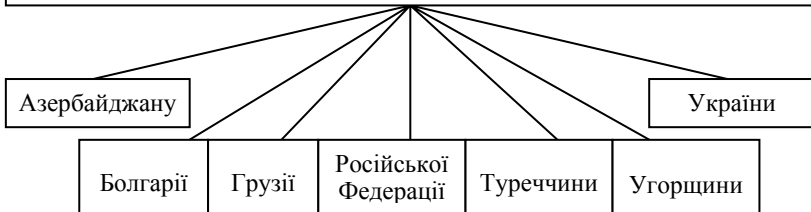
Рішення арбітражного суду виконуються сторонами добровільно, а в разі відмови – згідно з Нью-Йоркською конвенцією про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р.

За роки свого існування, вказує І. Г. Побірченко, – МАС розглянув понад 10 тис. справ за участю більш як 170 сторін.

8.

Міжнародний морський і річковий арбітражний суд

Судовий орган, утворений у січні 1997 р. за ініціативою та під егідою Міжнародної асоціації судновласників Чорноморського басейну, що об'єднує 10 найбільших судноплавних компаній 7-ми країн:

Є незалежною, відкритою арбітражною установою. Розглядає конфлікти між учасниками комерційної діяльності різних країн за наявності угоди у письмовій формі щодо передачі спору до цього суду.

Положення щодо суду, його регламенту і процесуальних процедур засновані на загально визнаних міжнародних стандартах арбітражної практики.

У складі арбітрів суду – понад 30 провідних спеціалістів з України, Росії, Туреччини, Болгарії, Англії та Угорщини.

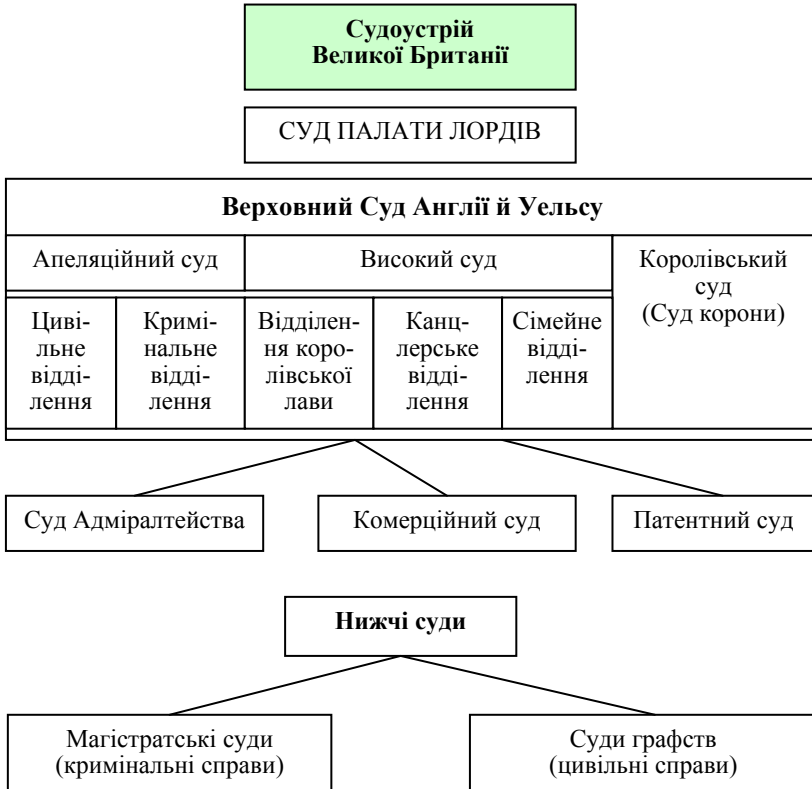
Місцезнаходження – м. Варна (Болгарія).

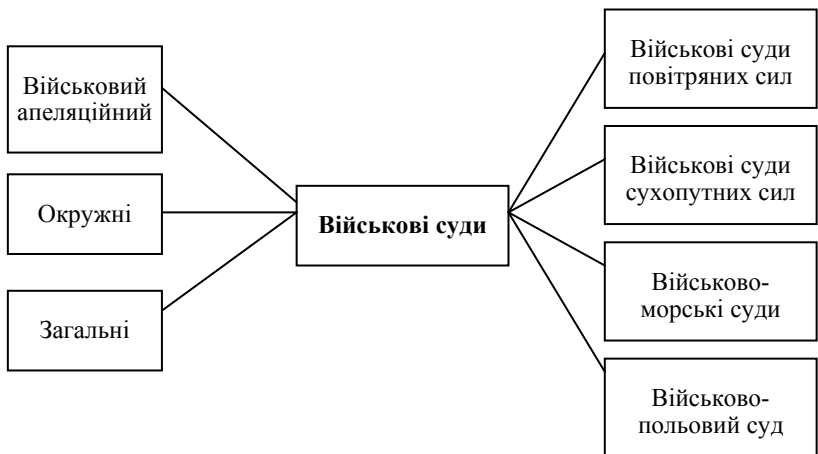
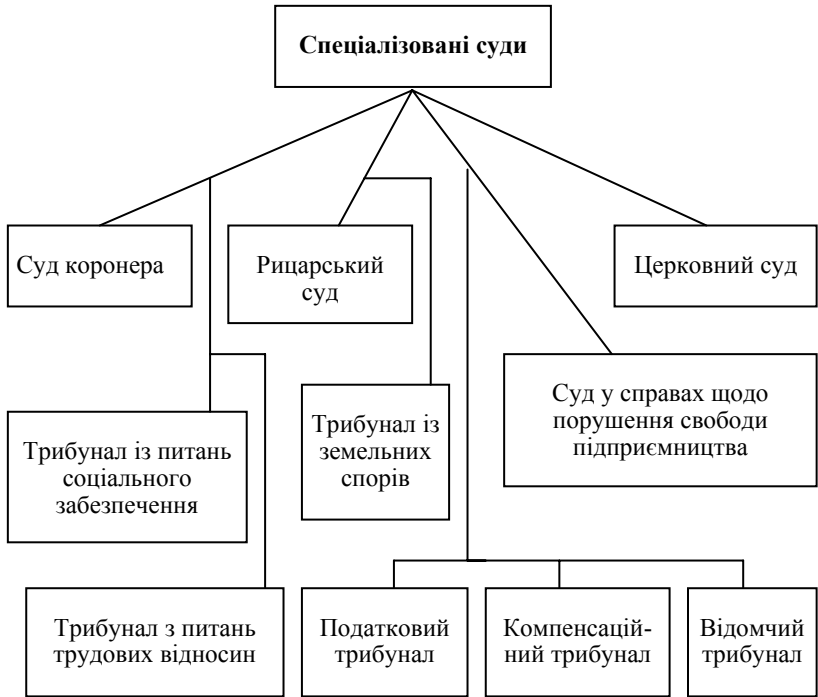
Тема № 19

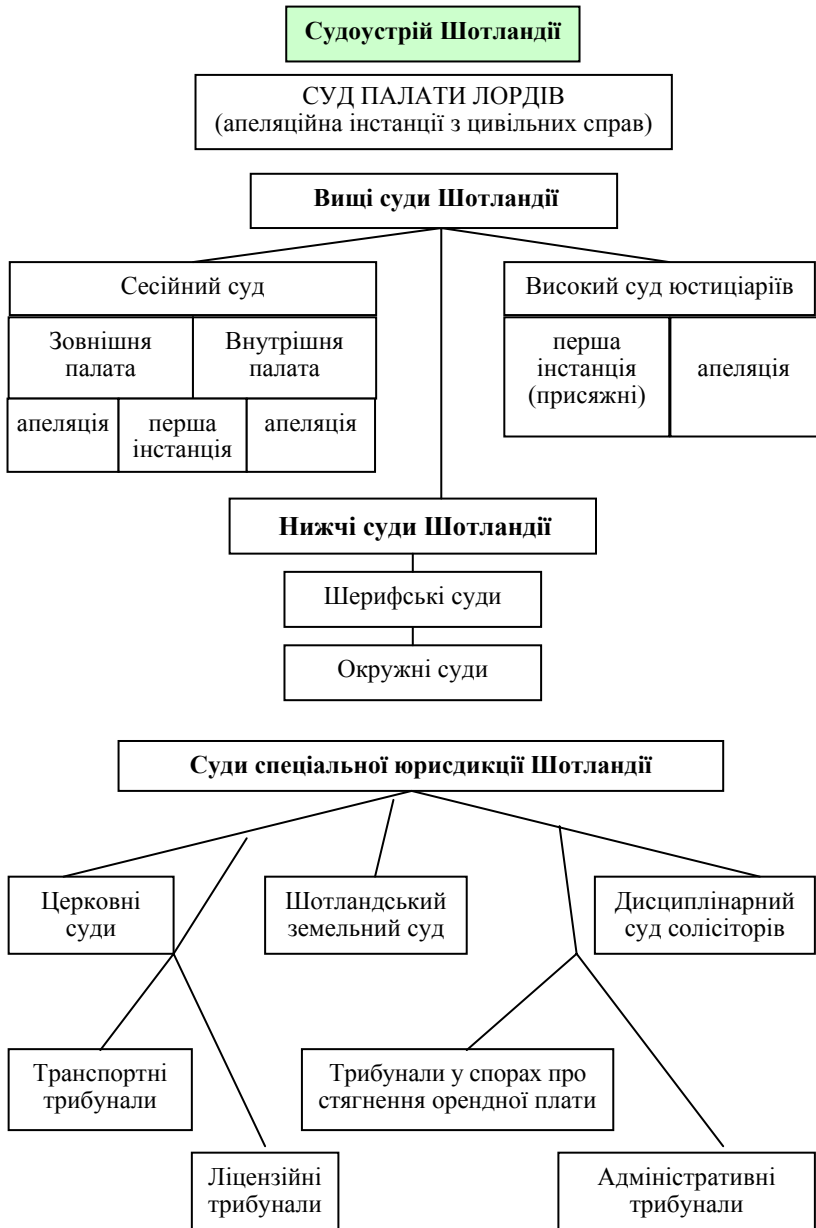
СУДОВІ ОРГАНИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1. Судустрій Великої Британії.
2. Судустрій Російської Федерації.
3. Судустрій Сполучених Штатів Америки.
4. Судустрій Федеративної Республіки Німеччини.
5. Судустрій Франції.

1.

Магістратські суди – основна ланка судової системи Великої Британії. Розглядають більш як 95% кримінальних справ. Застосовують штраф або позбавлення волі на строк до 6 місяців. Якщо магістрати приходять до висновку, що обвинувачений заслуговує більш тяжкого покарання, вони передають справу до Суду корони. Магістратські суди проводять також попереднє слухання в справах стосовно злочинів, що переслідуються за обвинувальним актом. Вирішують питання щодо достатності доказів для віддання обвинуваченого до Суду корони.

Суди графств – основні органи цивільного судочинства. Розглядають близько 90% усіх цивільних судових справ. Це позови стосовно виконання умов угоди, вилучення землі у судовому порядку, майнові спори на суму до 5000 фунтів стерлінгів; цивільні порушення, банкрутство, делікти адміралтейської юрисдикції – до 15000 ф. ст.; спори щодо довірчої власності, іпотеки, партнерства – до 30000 ф. ст. Якщо сума перевищує встановлений ліміт, то позов передається до Високого суду.

Суд корони – кримінальний суд. Розглядає по першій інстанції за участю присяжних справи щодо найсерйозніших злочинів. Кількість присяжних від 10 до 12. Виправдувальні вироки, винесені судом присяжних, апеляційному оскарженню не підлягають.

Апеляційний суд має цивільне і кримінальне відділення. До складу суду входять лорд-канцлер, колишні лорд-канцлери, лорд – головний суддя, який очолює цивільне відділення, а також до 18 лордів апеляційного суду. Апеляції на судові вироки розглядаються не менше як трьома суддями. Проміжні апеляції можуть розглядатися одним чи двома суддями.

Відділення королівської лави Високого суду розглядає у першій інстанції найскладніші цивільні справи й апеляції на вироки магістратських судів з кримінальних справ. На правах складових частин цього відділення функціонують: *Суд адміралтейства*, в якому розглядаються спори з морських перевезень, зіткнення суден і відшкодування, пов'язаних з цим збитків тощо; *Комерційний суд*, якому підсудні спори торговельного характеру.

Канцлерське відділення Високого суду розглядає як суд першої інстанції цивільні справи, пов'язані з банкрутствами, управлінням майна, довірчою власністю, діяльністю компаній тощо. На правах однієї зі складових частин цього відділення функціонує Патентний суд, який розглядає клопотання генерального контролера з питань патентів, дизайну та торгових марок.

Сімейне відділення Високого суду розглядає скарги на судові рішення магістратських судів з питань сімейних відносин (розлучень, виплати аліментів, опіки та піклування).

Спеціалізовані суди відрізняються один від одного своїм складом, ефективністю, формальностями та процесуальними нормами, якими вони керуються. Деякі з них називаються трибуналами, що розглядають менш складні, другорядні справи.

Суд коронера. Коронер – посадова особа, обов'язком якої є проведення дізнання щодо нещасних випадків з летальним кінцем або смерті за неясних обставин. Під час проведення розслідування здійснює огляд трупа, опитує свідків, проводить розшук підозрюваної особи, може заарештувати її без санкції суду. Коронер скликає спеціальне журі присяжних, які мають визначити причини смерті, спираючись на докази, встановлені коронерським дізнанням та зафіксувати її відповідним вердиктом. Якщо коронерське журі дійде висновку, що смерть була природною або внаслідок випадку чи неспровокованого самогубства, то на підставі вердикту справа закривається. За встановлення обставин, які свідчать щодо насильницької смерті чи спровокованого самогубства, ухвалюється вердикт для суду, але дізнання коронера не має закінчуватися висновком щодо винуватості когось у вчиненні злочину чи остаточним висновком щодо причини насильницької смерті. Цей вердикт разом із матеріалами дізнання направляється до суду чи до прокурора, який проводить повне розслідування. Суд і органи обвинувачення не пов'язані вердиктом коронерських присяжних і проводять слухання у звичайному порядку, де коронер може виступати як свідок.

Суд у справах щодо порушення свободи підприємництва. До його складу входять 3 судді Високого суду, призначених лорд-канцлером; судді Верховного цивільного суду Шотландії; судді Верховного суду Північної Ірландії та не більше 10 непрофесійних членів, призначених королевою за рекомендацією лорд-канцлера. Розглядає спори, пов'язані з угодами щодо цін і умов поставок товарів; скарги щодо порушення правил сумлінної торгової практики; прохання щодо звільнення від сплати податків з міркувань громадського інтересу тощо. Справи розглядаються суддею і двома непрофесійними членами. Апеляції на судові рішення подаються до Апеляційного суду, Верховного цивільного суду Шотландії або до Апеляційного суду Північної Ірландії, залежно від судової справи.

Церковні суди. Синод Англiканської церкви має право ухвалювати приписи стосовно будь-якого питання діяльності церкви. Припис щодо юрисдикції в церковних справах 1963р. після отримання королівської санкції набув силу закону. У кожній єпархії є консисторський суд, суддя якого є канцлером єпархії, призначеним єпископом. Юрисдикція церковних судів поширюється, головним чином, на заяви щодо непристойної поведінки священнослужителів і невиконання ними своїх обов'язків; справи, пов'язані з «обрядовим або формальним догматом». Найважливішими церковними судами є Суд архієпископа Кентерберійського та суд архієпископа Йоркського. Ці суди є апеляційними інстанціями щодо судових рішень консисторських судів. Нагляд за діяльністю церковних судів здійснює Відділення королівської лави Високого суду.

Лицарський суд. Виришує суперечки щодо користування геральдичними девізами та гербами. Розв'язує конфлікти стосовно права на використання символіки, емблем та прапорів. Головує в суді граф-маршал (головний церемоніймейстер і голова геральдичної палати).

Військові суди здійснюють правосуддя у Збройних Силах Великої Британії. Розглядають справи щодо серйозних порушень військового права. Однак справи щодо навмисного вбивства, зради та звалтування, вчинені в межах Сполученого Королівства, розглядаються судами звичайної юрисдикції. *Військовий апеляційний суд* розглядає апеляції на рішення судів першої інстанції. Скарги на рішення Військового апеляційного суду можуть подаватися до Суду Палати лордів.

Трибунали з питань трудових відносин (промислові трибунали). Розглядають суперечки між робітниками й підприємцями щодо звільнення, відмови в допомозі у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, вагітністю і пологами, перекваліфікацією, щодо допомоги у разі безробіття та ін. Розглядають справу три члени суду, один з яких професійний суддя, а два інші – представники конфліктуючих сторін. Рішення трибуналу може бути оскаржене до *Апеляційного трибуналу з трудових спорів*. До його складу входять судді Високого або Апеляційного суду і додаткові члени трибуналу – фахівці чи представники роботодавців і робітників. Цей трибунал розглядає також скарги на рішення адміністративних органів стосовно реєстрації профспілок та з інших питань трудових відносин.

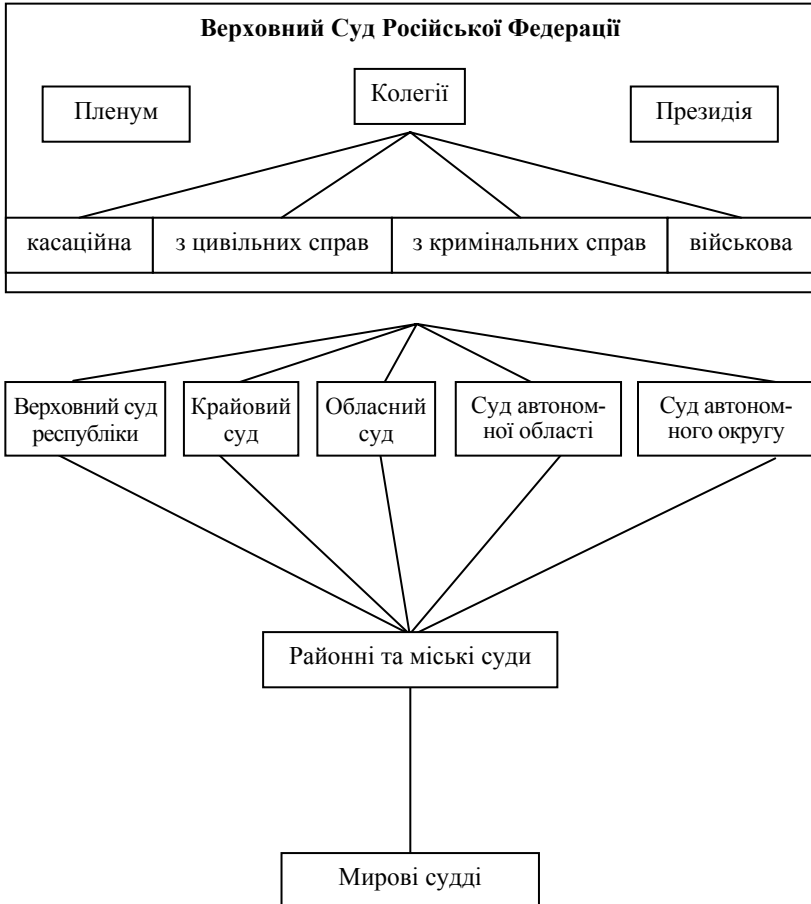
Існує багато інших трибуналів, зокрема з питань соціального забезпечення, земельних спорів, податків, компенсації, відомчі трибунали.

2.

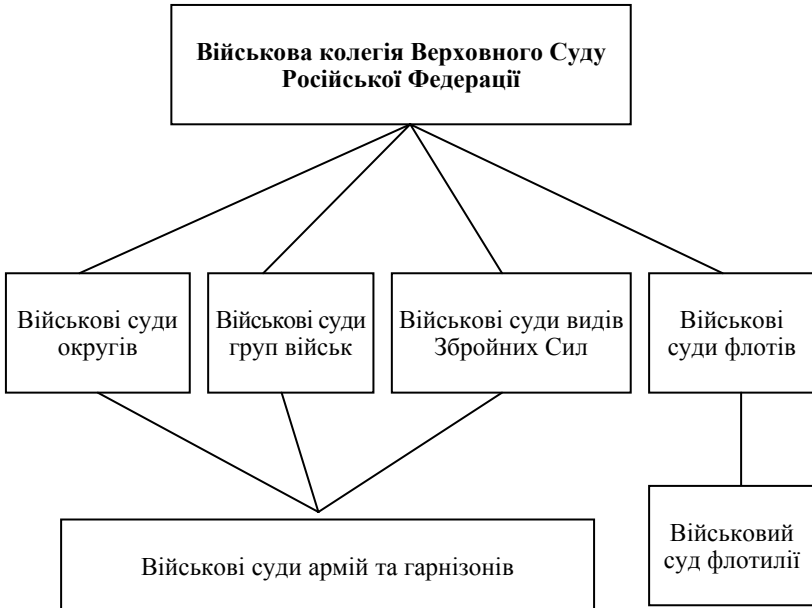
Судоустрій Російської Федерації

**Конституційний Суд
Російської Федерації**

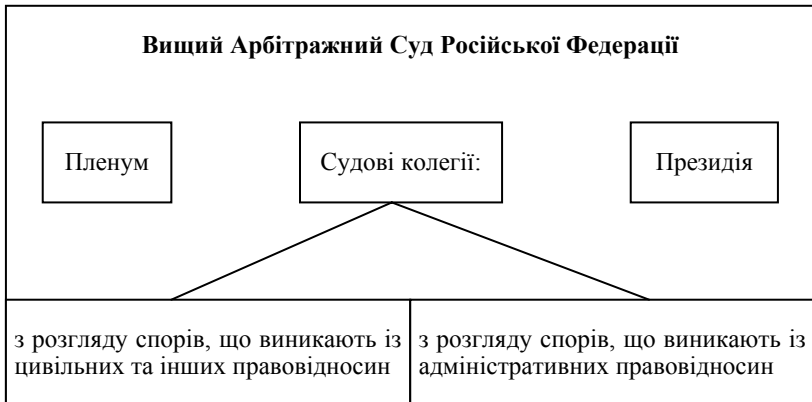
Суди загальної юрисдикції

Військові суди

Арбітражні суди Російської Федерації

Окружні федеральні арбітражні суди

Волго-В'ятський (республіки: Комі, Марій Ел, Мордовія, Чаваш; області: Володимирська, Іванівсь-ка, Кіровська, Костромська, Нижегородська та Ярославська)

Північно-Західний (Республіка Карелія; області: Архангельська, Вологодська, Калінінградська, Мурманська, Новгородська, Ленінградська, Тверська, Псковська; м. Санкт-Петербург)

Далекосхідний (області: Амурська, Камчатська, Магаданська, Сахалінська; краї: Приморський та Хабаровський; Єврейська автономна область та Чукотський автономний округ)

Північно-Кавказький (республіки: Адигея, Дагестан, Інгушетія, Кабардино-Балкарія, Калмикія, Карачаєво-Черкеська, Північна Осетія; краї: Краснодарський і Ставропольський та Ростовська область).

Західно-Сибірський (Республіка Алтай; області: Кемеровська, Новосибірська, Омська, Томська, Тюменська, Алтайський край, Ханти-Мансійський та Ямало-Ненець-кий автономні округи)

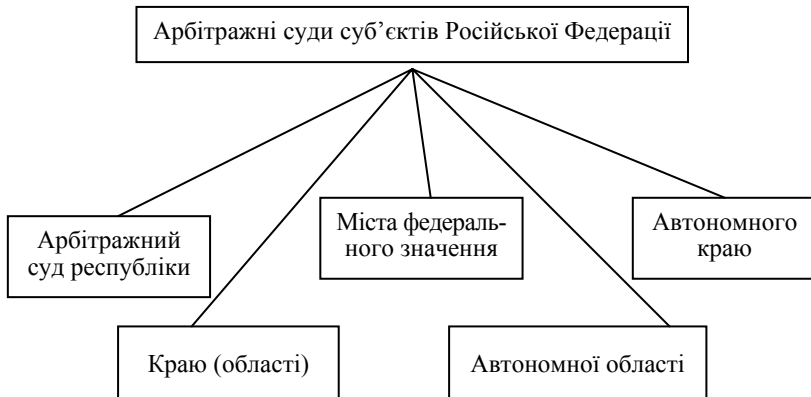
Поволзький (Республіка Татарстан; області: Астраханська, Волгоградська, Пензенська, Самарська, Саратовська, Ульяновська)

Московський (м. Москва та Московська область)

Уральський (республіки: Башкортостан, Удмуртія; області: Курганська, Оренбурзька, Пермська, Свердловська та Челябінська)

Східно-Сибірський (республіки: Бурятія, Тива, Саха (Якутія), Хакасія; області: Іркутська, Читинська; Красноярський край)

Центральний (області: Білгородська, Брянська, Воронежська, Калузька, Курська, Липецька, Орловська, Рязанська, Смоленська, Тамбовська, Тульська)

У Російській Федерації діють **федеральні суди**: Конституційний Суд Російської Федерації; Верховний Суд Російської Федерації, верховні суди республік, крайові та обласні суди, суди міст федерального значення, суди автономних областей та округів, районні суди, військові суди; **суди суб'єктів Російської Федерації**: конституційні (статутні) суди, мирові судді.

Конституційний Суд Російської Федерації заснований у 1991р. Є судовим органом конституційного контролю, самостійно та незалежно здійснює судову владу шляхом конституційного судочинства й займає особливе місце в судовій системі.

Верховний Суд Російської Федерації реалізує 4 судові функції: суду першої, касаційної та наглядової інстанції, а також розгляд справи за нововиявленими обставинами. Як *суд першої інстанції* розглядає справи особливої складності або громадського значення. Справи можуть бути прийняті судом за власною ініціативою чи за ініціативою Генерального прокурора РФ за клопотанням обвинуваченого. Рішення та вироки ВС РФ набирають законної сили з моменту їх проголошення і можуть бути переглянуті як у касаційному, так і в порядку нагляду Касаційною колегією і Президією ВС РФ.

Як *касаційна (друга) інстанція*, розглядає справи за скаргами і протестами на вироки та рішення судів другої ланки, які не набрали законної сили. У *порядку нагляду* розглядає справи за протестами на судові рішення, які набрали законної сили, всіх судів РФ. Протести порядком нагляду до ВС РФ мають право вносити його Голова, Генеральний прокурор РФ та їх заступники. Правомочний розглядати справи за нововиявленими обставинами з метою перевірки законності та обґрунтованості судових рішень, які набрали законної сили у зв'язку з виявленням нових обставин, невідомих суду у разі винесення рішення, з яких випливає незаконність такого судового рішення.

Верховний Суд Російської Федерації наділений правом законодавчої ініціативи; є вищим судовим органом щодо всіх судів загальної юрисдикції; дає роз'яснення з питань судової практики; рішення, винесені цим судом у касаційному порядку, оскарженню і опротестуванню не підлягають.

Суди другої (середньої) ланки – верховні суди республік, крайові, обласні, міст федерального значення автономних областей, автономних округів виконують всі 4 судові функції. Структура: президія, колегія з цивільних справ, колегія з кримінальних справ. Судові колегії у першій інстанції розглядають найскладніші справи. У касаційному порядку переглядають рішення судів першої ланки, які не набрали законної сили. Президія переглядає справи порядком нагляду і за нововиявленими обставинами.

Районні (міські) суди та мирові судді – перша та основна ланка судової системи Російської Федерації. Районні (міські) суди в межах своєї компетенції розглядають переважну більшість кримінальних, цивільних та адміністративних справ як суди першої інстанції. Є судами вищого рівня для мирових судів. *Мирові судді* – відновлені у 1998р. (існували з 1864 до 1917). Мировий суддя розглядає у першій інстанції: кримінальні справи щодо злочинів, за здійснення яких може бути призначено покарання до двох років позбавлення волі; справи щодо видачі судового наказу; справи щодо розлучення, якщо між подружжям відсутній спір стосовно дітей; справи щодо поділу майна між подружжям; справи з майнових спорів з ціною позову не більше 500 мінімальних розмірів оплати праці; справи щодо визначення порядку користування земельними ділянками тощо.

Військові суди. До 1992р. називалися військовими трибуналами. Здійснюють правосуддя у Збройних Силах Російської Федерації. Військовим судам підсудні справи щодо злочинів та адміністративних правопорушень, вчинених військовослужбовцями та військовозобов'язаними під час проходження ними військових зборів. Військовим судам, що дислокуються за межами території Російської Федерації, підсудні всі цивільні, кримінальні та адміністративні справи, які підлягають розгляду у федеральних судах загальної юрисдикції.

Арбітражним судам підвідомчі спори з цивільних та адміністративних правовідносин між юридичними особами та громадянами, які здійснюють підприємницьку діяльність і мають статус індивідуального підприємця, а також між суб'єктами Російської Федерації. Розглядають справи щодо установлення фактів у сфері підприємницької та іншої економічної діяльності, щодо банкрутства організацій і громадян тощо. Систему цих судів складають: Вищий Арбітражний Суд Російської Федерації, федеральні арбітражні суди республік, країв, областей, автономних областей та автономних округів.

Вищий Арбітражний Суд Російської Федерації здійснює судовий нагляд за діяльністю всіх арбітражних судів і дає роз'яснення з питань судової практики. У першій інстанції розглядає справи щодо визнання недійсними актів Президента Російської Федерації, Ради Федерації та Державної Думи, Уряду Російської Федерації, що не відповідають законам і порушують права організації та громадян, економічні суперечки між суб'єктами Російської Федерації.

Арбітражні суди округів перевіряють у касаційному порядку законність судових рішень, винесених арбітражними судами суб'єктів Російської Федерації у першій та апеляційній інстанціях, розглядають за нововиявленими обставинами прийняті ними рішення, що набрали законної сили.

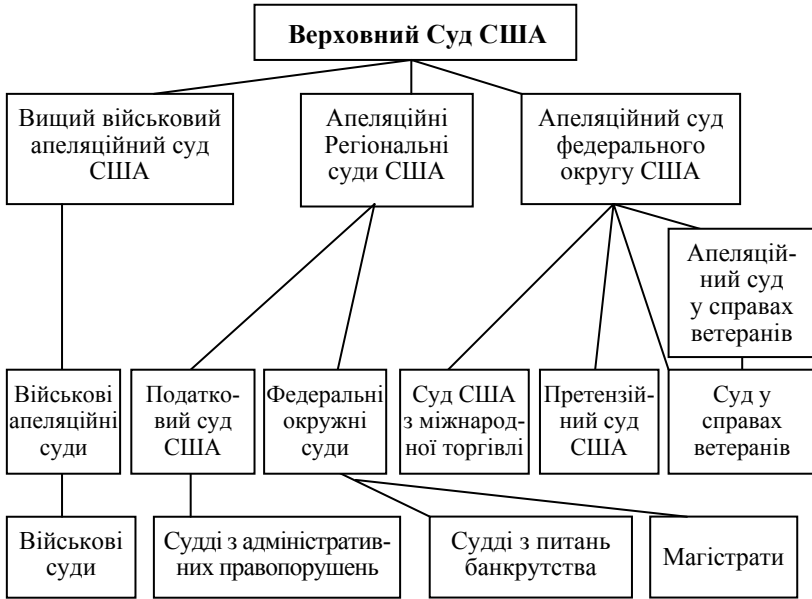
Арбітражні суди суб'єктів Російської Федерації розглядають у першій інстанції всі справи, підвідомчі цим судам, за винятком справ, підсудних ВАС РФ. Розглядають в апеляційній інстанції повторно справи, які розглянуті в цьому самому суді у першій інстанції. Переглядають за нововиявленими обставинами прийняті ним судові рішення. Арбітражні суди як округу, так і суб'єктів Російської Федерації вивчають і узагальнюють судову практику та статистику, готують пропозиції з удосконалення нормативних актів у сфері підприємницької діяльності.

До розгляду справ у судах першої інстанції можуть бути залучені **арбітражні засідателі**, які не молодші 25 років, мають вищу освіту, спеціальні знання та досвід роботи у сфері підприємницької діяльності та мають бути занесеними до списків народних засідателів арбітражних судів (Положення про експеримент з розгляду справ із залученням арбітражних засідателів 1995р.).

3.

Судоустрій Сполучених Штатів Америки

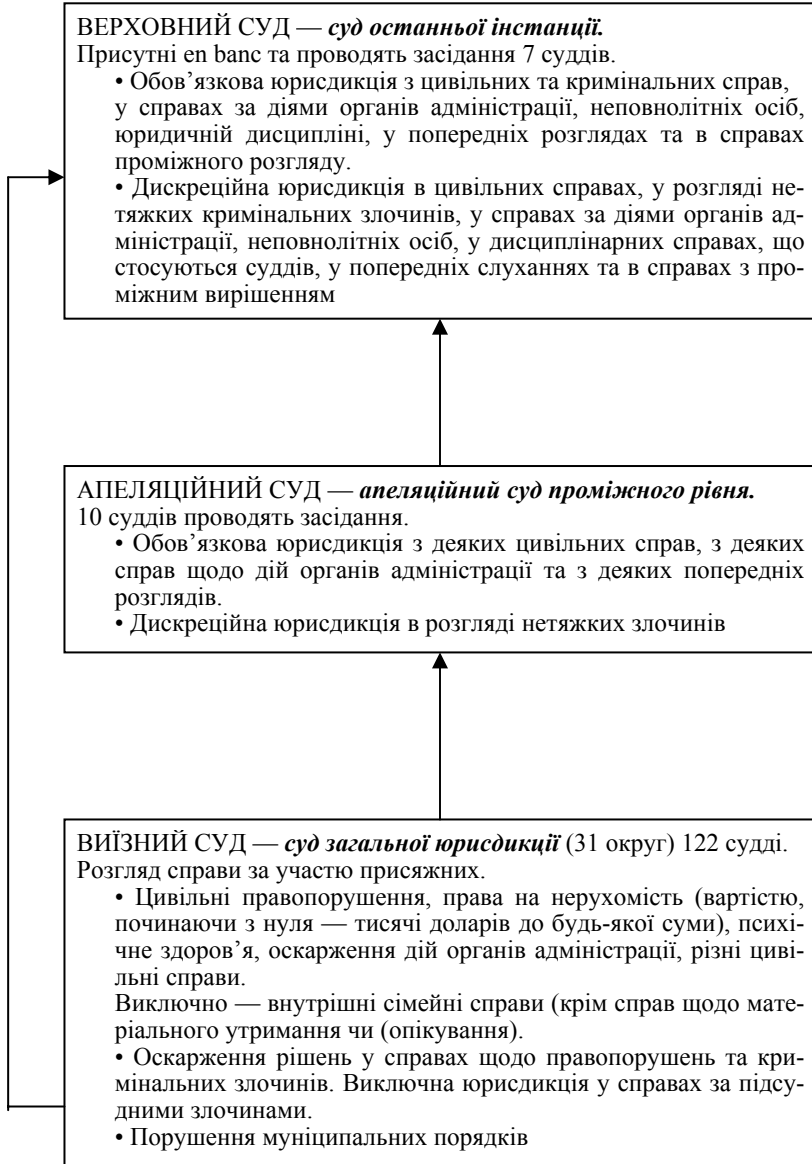
Федеральна система судів США

Система судів штатів

СТРУКТУРА СУДІВ ШТАТУ ВІРДЖИНІЯ

ОКРУЖНИЙ СУД — *суд обмеженої юрисдикції* (204 суди. Серед них — головні окружні суди, суди у справах неповнолітніх та суди з розгляду внутрішніх сімейних справ)*.

108 головних окружних суддів та 73 судді у справах неповнолітніх та внутрішніх сімейних справах.

Участь присяжних не передбачена.

- Цивільні правопорушення, контрактне право, права на нерухомість (вартістю до 7 тисяч доларів), справи щодо утримання та опікування, психічне здоров'я, дрібні претензії в окрузі Ферфакс.
- Правопорушення, виключно з керування автотранспортом у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Обмежена юрисдикція за підсудними злочинами.
- Муніципальні правопорушення, виключно з порушення правил руху та парковки автотранспорту.
- Виключна юрисдикція в справах за діями неповнолітніх

* *Окружний суд має назву: Суд у справах неповнолітніх та внутрішніх сімейних взаємин, коли слухаються справи за діями неповнолітніх осіб чи щодо сімейних стосунків; у решті випадків Генеральний окружний суд.*

СТРУКТУРА СУДІВ ШТАТУ

ВЕРХОВНИЙ СУД — *суд останньої інстанції*.

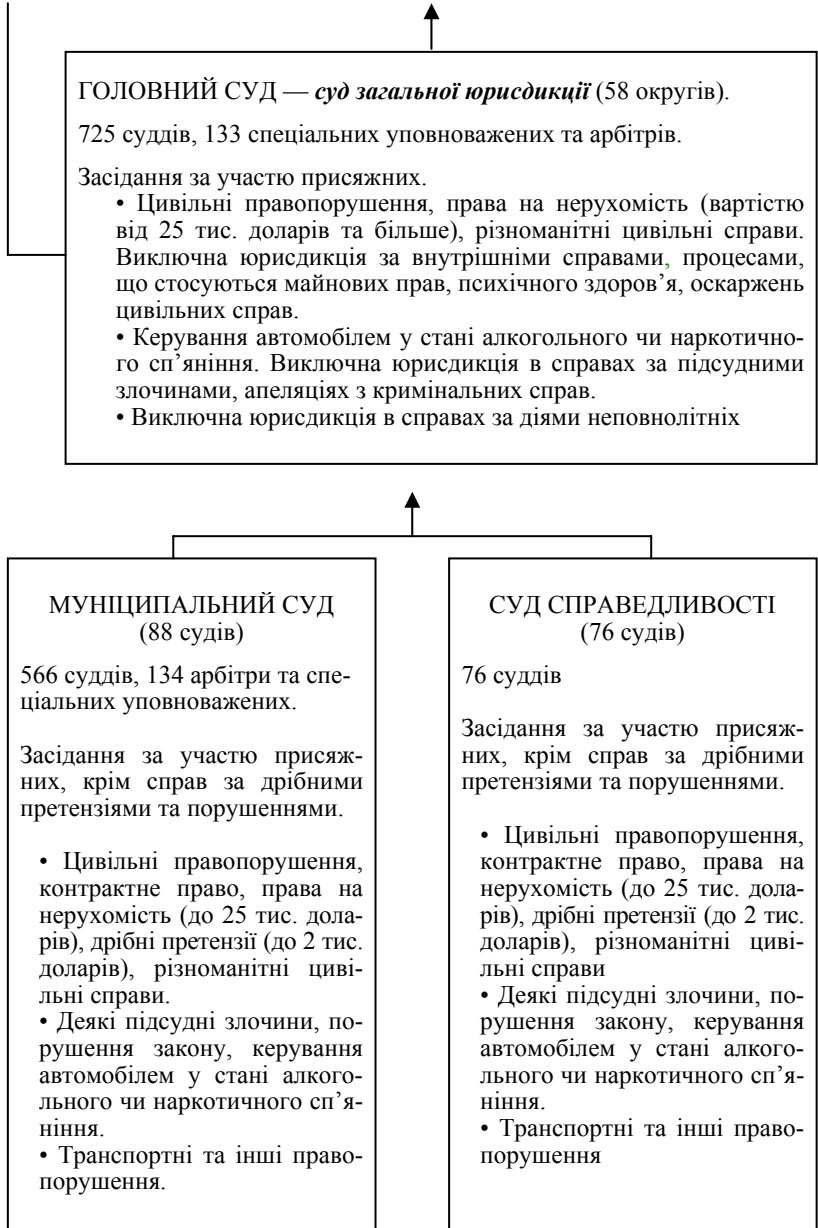
Присутні en banc 7 суддів.

- Обов'язкова юрисдикція в кримінальних і дисциплінарних справах.
- Дискреційна юрисдикція з цивільних справ, у розгляді нетяжких кримінальних злочинів, у справах за діями органів адміністрації та неповнолітніх осіб, у попередніх слуханнях та в справах з проміжним вирішенням

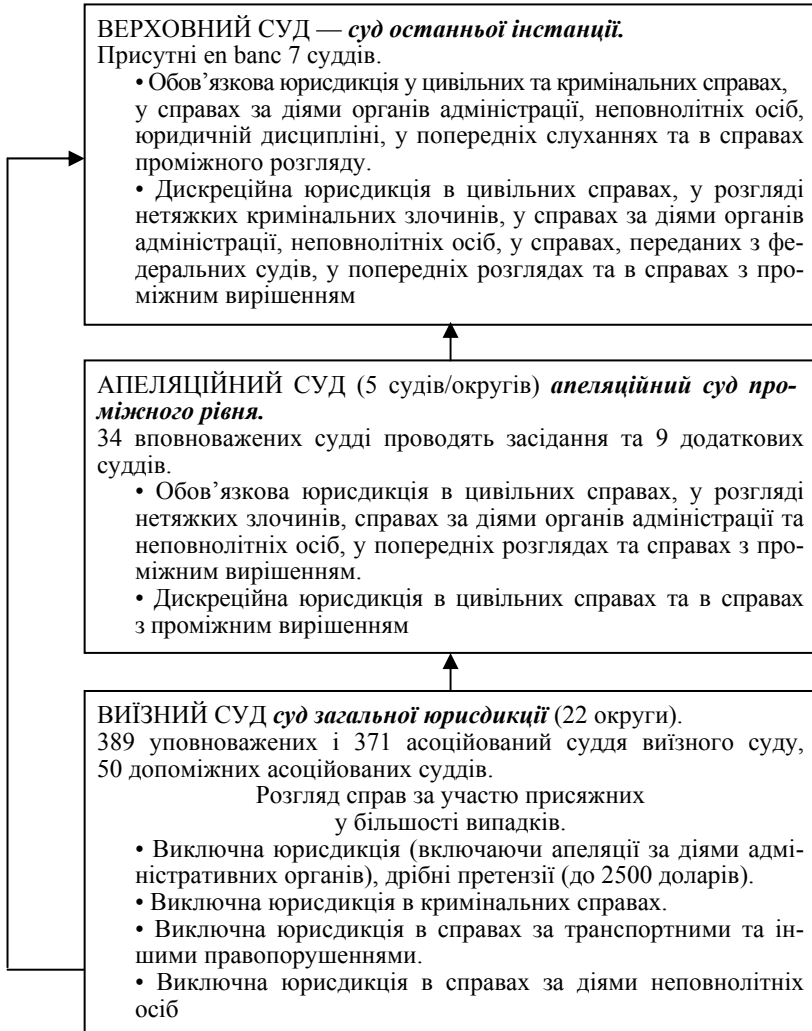
АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД — *апеляційний суд проміжного рівня* (6 судів/округів).

Засідання проводять 88 суддів.

- Обов'язкова юрисдикція з цивільних справ, у розгляді нетяжких злочинів, справах за діями органів адміністрації та неповнолітніх осіб.
- Дискреційна юрисдикція у справах за діями органів адміністрації, у попередніх розглядах та в справах з проміжним вирішенням.

СТРУКТУРА СУДІВ ШТАТУ ІЛЛІНОЙС

Схеми судових систем штатів Вірджинія, Іллінойс та Каліфорнія складені професором права інституту Вірджинія Даніелем Мідором (Суди в Сполучених Штатах. Даніел Джон Мідор, Сент-Пол, Мінесота Вест Паблішинг Ко. 1991р.).

Особливості судоустрою США в тому, що там існує кілька різних судових систем, незалежних одна від одної. У багатьох випадках діє паралельна юрисдикція двох або більше судових систем. Це і зумовлює складність судоустрою Сполучених Штатів Америки

Умовно судові органи поділяють на **федеральні (загальнодержавні)** суди і **суди штатів**, що обумовлено федеративним устроєм країни. Федеральні суди організовані на основі Конституції США і покликані застосовувати Федеральне законодавство. У п'ятдесяти штатах існує 50 різних систем, що організовані на основі власних конституцій. У деяких конституціях штатів передбачено створення судової системи цілком (суди первинної юрисдикції, апеляційні суди, верховний суд). Конституції інших штатів уповноважують законодавчу владу створювати судову систему

Судова влада поширюється на всі справи, що розв'язуються за законом і правом справедливості, виникають на основі цієї Конституції, законів Сполучених Штатів, міжнародних угод, що укладені чи будуть укладені Сполученими Штатами; на всі справи, що стосуються послів, інших повноважних представників і консулів; на всі справи адміралтейства та інші морські справи, в яких Сполучені Штати є стороною; на всі спори між двома чи більше штатами, між штатом і громадянами іншого штату, між громадянами різних штатів, між громадянами одного штату за позовами щодо земель, дарованих різними штатами, а також між штатом чи його громадянами та чужоземними державами, громадянами чи підданцями

Усі справи, що стосуються послів, інших повноважних представників і консулів, а також справи, де однією зі сторін є котрийсь штат, підсудні Верховному Судові як першій інстанції. У всіх інших вищезазначених випадках Верховний Суд є апеляційною інстанцією, що розв'язує як питання права, так і факту за тими обмеженнями і відповідно до тих правил, що їх запровадить Конгрес.

Усі справи щодо злочинів, за винятком імпичменту, підсудні суду присяжних, а судовий розгляд відбувається в тому штаті, де вчинено злочин, а якщо його вчинено за межами штату, то суд відбувається в тому місці чи місцях, які визначить Конгрес

За зраду Сполучених Штатів вважається тільки розв'язання війни проти них, приєднання до їхніх ворогів, надання ворогам допомоги та послуг. Ніхто не може бути визнаний винним у державній зраді, якщо це не буде підтверджено показаннями свідків інкримінованого акта чи власним зізнанням у відкритому судовому засіданні.

Конгрес має право визначити покарання за зраду, але засудження за зраду не має тягти за собою позбавлення громадянських прав або конфіскацію майна інакше, як за життя засудженого

Верховний Суд США – очолює федеральну судову піраміду. Може переглянути будь-яке рішення федеральних апеляційних судів. Починаючи з 1869р. і до сьогодні, до складу цього суду входить 9 суддів, яких призначає Президент США за рекомендацією та згодою Сенату. Кожну справу заслуховують усі 9 суддів. Головне завдання Верховного Суду США – роз'яснювати закон, якщо інші суди не можуть дійти згоди в тлумаченні Конституції чи федеральних законів. Постанови цього суду остаточні та оскарженню не підлягають. Щороку до цього суду звертаються з проханням перевірити близько 5 тис. справ, розглянутих штатними та федеральними судами. Суд відбирає близько 170 найсерйозніших справ (цим займаються Федеральні суди Сполучених Штатів. Підготовлено федеральним судовим центром – 1994 р.).

Окружні суди США є основними загальними судами федеральної системи. Розглядають справи, що стосуються федеральних законів. У таких справах позивач посилається на Конституцію США, акт Конгресу або угоду. Інша велика група справ у федеральних судах – цивільні справи, за якими позивач і відповідач є суб'єктами права різних штатів. До юрисдикції **апеляційних судів** належить перегляд цивільних і кримінальних справ, що їх розглядали окружні суди. До юрисдикції цих судів належить також перегляд постанов найважливіших федеральних адміністративних органів

Спеціальні суди. Суд міжнародної торгівлі розглядає справи, пов'язані із законами, що регулюють митні податки та імпорту товарів. Цей суд має власний постійний склад суддів. *Тимчасовий надзвичайний апеляційний суд* розглядає апеляції з усіх окружних судів країни у певних справах стосовно федеральних правил використання енергії. *Спеціальний суд з питань заходів проти іноземних розвідок* розглядає, за поданням Генерального прокурора, питання дозволу на встановлення на території США апаратури підслуховування в інтересах національної безпеки. Цей суд, як і попередній, не має власних суддів. Розгляд справ у них проводиться судьями інших судів за тимчасовим призначенням Верховного судді США. *Апеляційний військовий суд* переглядає рішення військових судів Збройних Сил. Його рішення можуть бути переглянуті Верховним судом. *Апеляційний суд ветеранів* переглядає рішення суду у справах ветеранів США, що стосуються допомоги колишнім військовослужбовцям. Його рішення можуть переглядатися Апеляційним судом США. *Податковий суд* розглядає позови платників податків до федерального уряду згідно з Кодексом щодо податкового регулювання. Його рішення підлягає перегляду апеляційним регіональним судом США. *Претензійний суд США* розглядає грошові претензії до федерального уряду. Його рішення підлягають перегляду апеляційним судом федерального округу. *Суд з питань банкрутства* розглядає широке коло питань згідно з федеральними законами щодо банкрутства. Їхні рішення можуть переглядати федеральні окружні суди, апеляційні суди США

До системи судів штатів відносяться **суди первинної юрисдикції**. У більшості штатів ці суди мають два рівні. *Головні суди першої інстанції* вирішують різноманітні цивільні та кримінальні справи. У деяких штатах їх називають окружні суди, в інших – вищі чи генеральні окружні суди. Вони можуть виносити вирок або рішення в будь-якій судовій справі. *Суди першої інстанції* можуть виносити судові рішення з обмеженого кола питань. Наприклад, суди що вирішують незначні порушення правил руху, або суди у справах спадщини, у справах неповнолітніх. Компетенція деяких судів обмежена сумою позову (не більше 5 тис. доларів). Існують також муніципальні, магістратські поліцейські мирові суди. У судах первинної юрисдикції справи вирішуються судом присяжних або одним суддею. Рішення судів першої інстанції може бути переглянуте та скасоване судами вищого рівня. Для деяких судів першої інстанції цей перегляд відбувається у головних судах першої інстанції. Рішення судів загальної юрисдикції переглядається апеляційними судами

Апеляційні суди. У більшості штатів судові системи очолює Верховний Суд штату. У штатах Нью-Йорк і Мериленд цей вищий судовий орган іменується Апеляційним судом, а у штатах Массачусетс і Мен він відомий як Верховний юридичний суд. У штатах Техасі й Оклахомі таких вищих судів 2: Верховний суд (для цивільних справ) і Апеляційний кримінальний суд (для кримінальних справ). Спочатку Верховний суд був єдиним апеляційним судом у штаті. Він мав юрисдикцію над усіма апеляціями, що надходили від судів першої інстанції. Всезростаюча кількість справ призвела до створення *проміжних апеляційних судів*, і зараз вони існують у переважній більшості штатів. Апеляційні суди переглядають основну масу справ, а верховні суди вирішують найважливіші судові справи, які мають більше значення для закону та відправлення правосуддя, а не лише для сторін у справі. Справи в судах розглядаються колегіально (від 3 до 15 і навіть до 28 суддів). Якщо з одного і того самого питання приймаються суперечні рішення різними журі, єдиним шляхом розв'язання конфлікту є перегляд у верховному суді штату

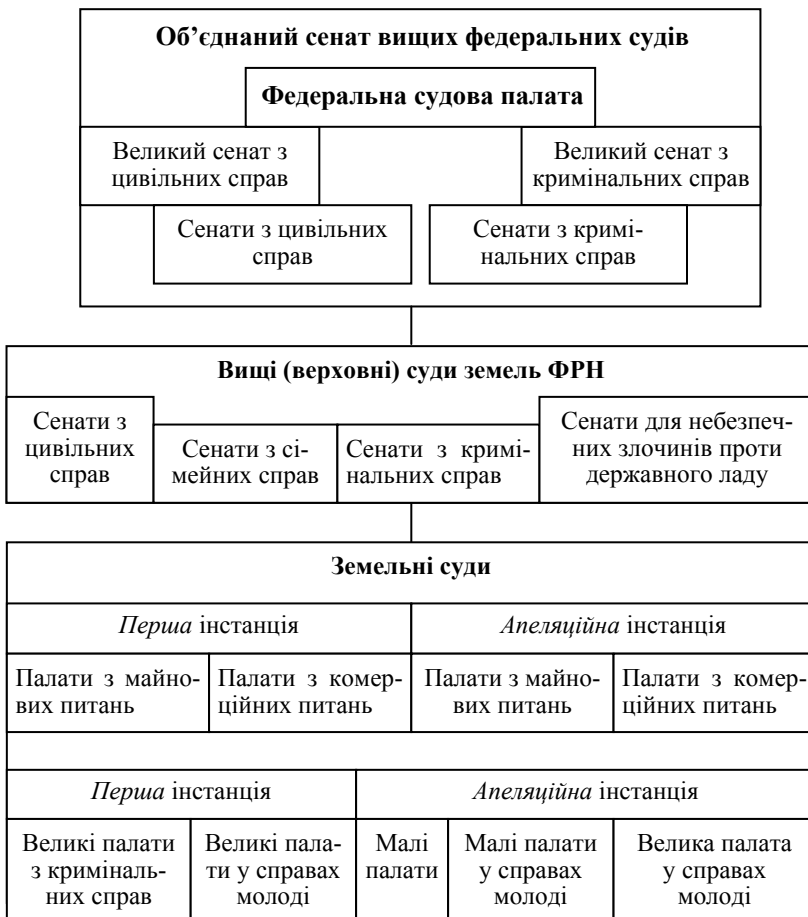
Юрисдикція **Верховного суду штату** обмежується переглядом рішень проміжного суду на дискреційній основі (дискреційний – залежний від власного розсуду). Дискреційна компетенція може використовуватися з огляду на терміновість і важливість питання або у разі, якщо потрібно розвантажити проміжний суд, бо в нього накопичилося багато справ. Сторона не має права на дві апеляції. Будь-який подальший перегляд після першої апеляції передбачений тільки в інтересах закону та системи правосуддя

4.

Судоустрій Федеративної Республіки Німеччини

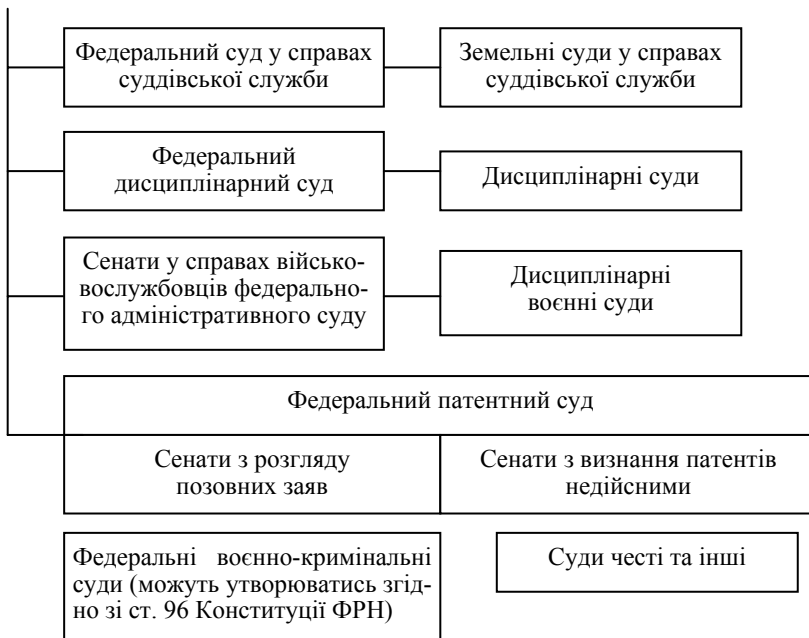
Федеральний Конституційний Суд	Конституційні суди федеральних земель
--------------------------------	---------------------------------------

Ординарні (загальні) суди

Дільничні суди			
Цивільні справи			
Суд з питань виконання судових рішень	Суд з питань заборгованості	Суд з майнових справ	Суд із сімейних справ
Кримінальні справи			
Суд шеффенів для дорослих	Суд шеффенів для молоді	Суд для дорослих	Суд для молоді

У ФРН є суди **федерації** та **земель**. Переважну більшість справ розглядають суди земель. Завдання федеральних судів полягає у забезпеченні єдності судової практики. Юрисдикція у Німеччині, без урахувань конституційних судів, поділяється на п'ять самостійних галузей: ординарну (загальну), адміністративну, фінансову, трудову, соціальну. Кожну з цих галузей очолює вищий суд

Суди **ординарної (загальної)** юрисдикції компетентні у всіх кримінальних справах, спорах з галузі цивільного та торговельного права, непозовного судочинства (справи щодо опікунства, спадщини, реєстрації в поземельній книзі). Рішення з певних питань промислового правового захисту виносить федеральний патентний суд

Дільничні суди компетентні розглядати всі майнові спори на суму до 5000 марок, а також спори (наприклад, за договором найму) незалежно від суми позову, який є в таких випадках останньою інстанцією, причому оскарженими можуть бути лише позови на суму більш як 500 марок

Для всіх інших цивільних справ першою інстанцією слугують **земельні суди**, в яких рішення приймають як одноособовий суддя, так і колегія із трьох суддів. Апеляційною інстанцією виступають вищі земельні суди. Подальше звернення до Федеральної земельної палати можливе тільки з питань права на суму позову, який перевищує 40000 марок. Для німецького цивільного судочинства характерна детальна спеціалізація. **Особливі відділення** в судах діють у справах: **будівництва, сільськогосподарства, судноплавства, торгівлі**

Розподіл компетенції з **кримінальних справ** судами ординарної юрисдикції більш складний. Як суди першої інстанції, залежно від віку підсудного та суспільної небезпеки діяння, можуть виступати 8 судів різного складу – від одноособового судді до палат, які засідають у складі трьох професійних суддів і двох засідателів. Вибір суду в багатьох випадках залежить від прокуратури

Одноособовий суддя розглядає справи щодо злочинів, покарання за які не може перевищувати **одного року позбавлення волі**. справи щодо злочинів, за які покарання може бути призначено до трьох років позбавлення волі, розглядається колегією із професійного судді та двох засідателів. Загальне правило формування кримінального суду – чим складніша справа, тим більшим є склад суду і тим більше в ньому професійних суддів. У вищій судовій інстанції – федеральній судовій палаті – справи вирішують **5 професійних суддів без засідателів**

В особливе провадження виділені справи щодо злочинів неповнолітніх. **Ними займаються особливі відділення дільничних і земельних судів. Особи, які вчинили правопорушення, поділяються на дві вікові групи: від 14 до 18 років та від 18 до 21 року. Судді повинні мати досвід спілкування з молоддю; якщо суд діє за участю двох засідателів, то одним із них має виступати жінка; одноособовий суддя може приймати рішення лише щодо заходів виховного характеру**

Стосовно **вищих земельних судів** слід відмітити, що вони не є елементом федеральної структури; вищий земельний суд не є Верховним судом певної землі. В деяких землях діє кілька вищих земельних судів. Наприклад, у Баварії їх 4. Всього в ФРН таких судів більше 20. В галузі цивільних справ ці суди виступають як апеляційна інстанція; в галузі кримінальної юрисдикції вони розглядають деякі найскладніші та значні справи у першій інстанції

Федеральна судова палата як вищий судовий орган країни покликана забезпечити єдність судової практики, хоча її рішення формально і не мають сили прецеденту. Це ревізійна інстанція. В її складі 11 сенатів з цивільних справ і 5 з кримінальних. У середньому щорічно Федеральна судова палата в порядку ревізії розглядає 2–2,5 тис. цивільних і близько 3,5 тис. кримінальних справ¹

Адміністративні суди компетентні у всіх публічно-правових спорах не конституційно-правового характеру (оскарження громадянами дій адміністративних органів які відмовляють їм, наприклад, у дозволі на будівництво будинку, позов щодо заборони спорудження чи експлуатації атомних установок, аеропортів, у разі відмови у прийнятті до вузу, скарги іноземних громадян, що просять притулку). Розглядають адміністративні суди також позови чиновників до своїх установ

Система адміністративних судів має три інстанції: суди першої інстанції, вищі адміністративні суди на рівні земель і федеральний адміністративний суд. Усі ці суди діють колегіально, причому в перших двох інстанціях разом з трьома професійними суддями діють по 2 засідателі, а федеральний адміністративний суд розглядає справи у складі 5 професійних суддів. Засідателі адміністративних судів обираються на чотири роки і не належать до певної професійної групи громадян. Суди другої та вищої інстанції можуть у певних випадках функціонувати як суди першої інстанції. Наприклад, Федеральний адміністративний суд розглядає спори між федерацією і землями, або між окремими землями

Процес в адміністративному суді проводиться у формі так званого розшукового провадження, якщо суд сам досліджує обставини справи, не будучи пов'язаний претензіями чи доказами сторін, залучаючи за власною ініціативою до розгляду третіх осіб. Рішення адміністративного суду першої інстанції може бути оскаржене до вищого земельного суду, а його рішення, у свою чергу, – до касаційного провадження перед Федеральним адміністративним судом

Федеральний адміністративний суд приймає до розгляду справи, якщо йдеться щодо порушення норм федерального права. Якщо оспорується правильність застосування права землі, вищий адміністративний суд (в землі) приймає остаточне рішення

Особливим видом адміністративних судів, які діють на підставі спеціальних нормативних актів, є **дисциплінарні** та **фінансові** суди. Останні виносять рішення у спорах між громадянином і державою щодо податків і зборів

¹ Судебные системы западных государств. – М., 1991.

Суди у трудових справах займаються конфліктами між найманими працівниками та підприємцями у галузі трудових правовідносин. Спорамі між сторонами, що укладають тарифні угоди, а також такими питаннями, як участь найманих працівників в управлінні підприємством. Трудові суди мають три інстанції. Управління трудовими судами і службовий нагляд за їх діяльністю здійснюють міністри праці земель за погодженістю із земельними управліннями юстиції. Всі трудові справи розглядаються професійними суддями і засідателями. В палатах трудових суддів, в яких діють два засідателі, один з них представляє робітників, інший – роботодавців. Засідателі обираються на чотири роки і мають забезпечувати інтереси кожної зі сторін в ході розгляду

Справи в трудових спорах розглядаються в основному відповідно до норм цивільного процесу, однак допускається ряд спрощень процедур для його прискорення і здешевлення. Слухання справи в трудовому суді починається зі спроби примирення сторін суддею. У разі невдачі такого намагання воно переноситься на розгляд колегії, в трудовому суді першої інстанції сторони можуть виступати самі або бути представлені довіреними особами від профспілок або спілки підприємців. Адвоката у цій інстанції допускають лише як виняток, у земельних трудових судах сторони мають бути представлені адвокатами чи довіреними від своїх професійних організацій, у Федеральному трудовому суді обов'язкове представництво через адвоката. Рішення трудових спорів можуть бути оскаржені до земельних трудових судів тільки у випадках, якщо майнові інтереси сторін оцінюються в сумі більше як 800 марок або земельний суд допускає оскарження справи з точки зору її принципової важливості

Вищою інстанцією з трудових спорів є **Федеральний трудовий суд**. Касаційне провадження у Федеральному трудовому суді може бути почато за клопотанням трудового суду першої інстанції. Як правило, воно починається з дозволу земельного трудового суду. Цей суд може своїм спеціальним рішенням просити Федеральний суд не щодо касаційного провадження, а щодо розгляду справи за її сутністю

Суди із соціальних питань займаються конфліктами в галузі соціального страхування, страхування на випадок безробіття, соціального забезпечення жертв війни, прав лікарів, лікарняних кас. У більшості випадків розгляд скарги зацікавленої особи має передаватися до відповідного відомства. У разі відмови відомства, справа може бути передана до соціального суду, який розглядає її в службовому порядку, не будучи пов'язаним заявами і доказами сторін. Для полегшення доступу громадян до соціальних судів провадження в них безкоштовне. Позов або апеляція не обов'язково мають подаватися в письмовій формі, скарги можуть бути продиктовані в секретаріаті суду. Суд має три інстанції,

першою з яких виступають соціальні суди в земельних, наступною інстанцією є земельні соціальні суди, а вищою – Федеральний соціальний суд. У соціальних судах діють спеціалізовані палати з різних видів справ: з соціального страхування, страхування на випадок безробіття, у справах інвалідів війни, лікарняних кас тощо. У всіх інстанціях соціальні суди працюють колегіально. В першій інстанції – це суддя з 2 засідателями. У двох вищих – це 3 судді та 2 засідателя. В палатах і сенатах, які розглядають справи щодо соціального страхування та виплати з безробіття, один із засідателів представляє інтереси застрахованих осіб, інший – підприємців; у палатах, які розглядають позови інвалідів війни, один – із числа осіб, які отримують таке страхування, інший – із осіб, які це страхування здійснюють

Касаційне провадження в **Федеральному соціальному суді** можливе у разі, якщо це допускає земельний або сам Федеральний соціальний суд. Справа розглядається лише за умови, якщо має принципове значення з точки зору права, чи рішення земельного суду входить у протиріччя із раніше прийнятим рішенням Федерального суду. Достатньою підставою для касаційного провадження є суттєві порушення процесуальних норм. Федеральний соціальний суд підлягає службовому нагляду з боку федерального міністра праці та соціального порядку

Об'єднаний сенат вищих федеральних судів складається з президентів усіх цих судів і суддів тих же судів, колегії яких міняються залежно від характеру конкретної справи. На цей сенат покладено обов'язок підтримання єдності правосуддя. У випадках, якщо один із вищих федеральних судів приймає з конкретної справи рішення, яке не відповідає рішенню іншого суду такого самого рангу або існуючому рішенню Об'єднаного сенату, остаточне рішення виносить Об'єднаний сенат

Федеральний Конституційний Суд слідкує за тим, щоб зафіксоване конституційне право не порушувалося. Судді конституційного суду мають усі можливості, щоб перевірити правову норму, міжнародно-правову угоду, судовий вирок чи окреме рішення державного органу з погляду їх узгодженості з Основним законом. Кожен громадянин може, пройшовши до цього усі передбачені інстанції, звернутися до Федерального Конституційного Суду із скаргою на дію німецької публічної влади, якщо він вважає, що цією дією були порушені його основні права

Створений у 1951 р. Федеральний Конституційний Суд до цього розглянув понад 90000 справ, 95% яких стосувалися конституційних скарг і 3% – контролю правових норм. Усі інші справи стосувалися спорів між федерацією і землями, конфліктів органів з федерацією і землями і 2% – заборони партії. (Німеччина: конституція і правопорядок, 1994.) Кожен суд може і має звернутися до Федерального Конституційного Суду, якщо він вважає, що закон, застосований ним у вирішенні спору, суперечить Основному закону. Уряди федерації та земель, а також Бундестаг, якщо цього вимагають не менше третини депутатів, можуть у будь-який час передати федеральний чи земельний закон на перевірку його узгодженості з Основним законом. Рішення Федерального Конституційного Суду є обов'язковим для всіх конституційних органів, а також для усіх суддів і установ. До компетенції Конституційного Суду належать також притягнення до відповідальності суддів, виключна компетенція у питанні заборони політичних партій, вирішенні спорів, що мають конституційно-правовий характер між федерацією і землями чи між землями

Федеральний Суд є самостійним і незалежним. Він складається із 2-х сенатів, у кожен з яких входить по 8 суддів. Половину його суддів обирає Бундестаг і половину Бундесрат. Цю посаду вони займають протягом 12 років. Повторне обрання не допускається. Суддями Федерального Конституційного Суду обираються не тільки працівники органів юстиції, а й політичні діячі, представники юридичної науки

Значимість різної юрисдикції в системі правосуддя ФРН ¹ .		
	Число суддів	Розглянуто справ, %
Суди загальної юрисдикції (дільничні, земельні, вищі)	12968	73,9
Адміністративні	1536	9,2
Соціальні	997	6,0
Дисциплінарні	667	4,0
Трудові	629	3,6
Фінансові	472	2,8
Конституційні	90	0,5
	Всього: 16.675	100

¹ Судебные системы западных государств. – М., 1991.

5.

Судоустрій Франції

Загальні суди

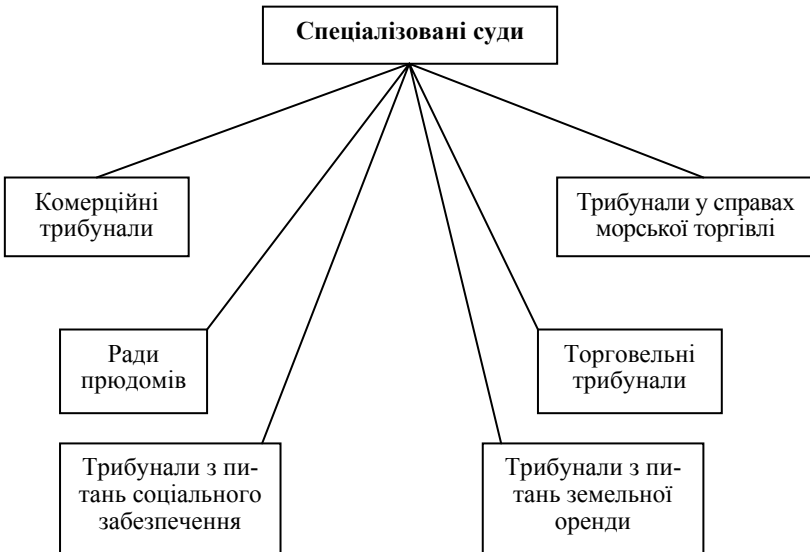
Касаційний Суд			
Пленум			
Палати			
З кримінальних справ	З комерційних справ	З соціальних справ	З цивільних справ

Апеляційні суди						
Палати						
З кримінальних справ	З цивільних справ	З комерційних справ	З соціальних справ	Зі справ неповнолітніх	Зі справ з виконання рішень	З виправних справ
обвинувальна						
Суд асизів (присяжних)			Суд присяжних для неповнолітніх			

Трибунали великої інстанції						
Виправні трибунали	Суд у справах неповнолітніх	Суд у справах виконання рішень і	Суд у патентних спра-	Палати з цивільних справ	Дисциплінарна палата	Судді: – слідчі; – виконавчі; – у справах неповнолітніх

Трибунали малої інстанції		
Поліцейські трибунали	Трибунали спрощеного цивільного процесу	Суд у справах опіки

Спеціальні суди

Судова система Франції складається із загальних, спеціальних і спеціалізованих судів. Першою ланкою загальних судів є **трибунали малої і великої інстанцій**, які розглядають основну масу судових справ. Вони мають у своєму складі цивільні та кримінальні структурні підрозділи. Кримінальний підрозділ суду малої інстанції іменується поліцейським трибуналом. Місцезнаходження, територіальна підсудність і чисельність трибуналів встановлюється декретом Державної ради. Судді трибуналу малої інстанції призначаються на трьохрічний строк зі складу суддів великої інстанції. Справи, як правило, розглядаються суддею одноособово. Нараховується близько 470 таких судів¹

Трибунали малої інстанції розглядають справи, сума позову яких не перевищує 13000 франків у першій та останній інстанції. Тільки в якості першої інстанції він має право розглядати цивільні справи, якщо сума позову не перевищує 30000 франків. У першому випадку рішення трибуналу може бути переглянуте лише в порядку касації, в другому можлива апеляція.

Суди у справах опіки розглядають справи стосовно батьківських прав; щодо управління майном і піклування над неповнолітніми; щодо охорони прав осіб, тимчасово обмежених у дієздатності; з нагляду за виплатою допомоги соціального страхування; щодо піклування над дітьми, батьки яких загинули на війні тощо.

Трибунали спрощеного цивільного процесу. Розглядають майнові позови; питання обов'язкового працевлаштування голови сім'ї; виплат на утримання батьків чи дітей; суперечки щодо права власності; участі у виборах; посвідченні нотаріальних актів; скасування арешту майна тощо

Поліцейські трибунали розглядають справи щодо правопорушення. Необхідно відмітити, що система і підсудність кримінальних судів будується відповідно до поділу усіх злочинних діянь за французьким кримінальним законодавством на правопорушення (дрібні злочини), кримінальні делікти (серйозні злочини) і тяжкі злочини. Правопорушення караються судом, тюремним ув'язненням на строк до двох місяців або штрафом розміром до 10 тис. франків. За кримінальні делікти може бути призначене тюремне ув'язнення на строк до 10 років ув'язнення, а за тяжкі злочини суд має право призначити будь-яку міру покарання, передбачену Кримінальним кодексом Франції. Справи в трибуналах першої інстанції розглядаються суддею одноособово, рішення якого можуть бути оскаржені в апеляційному порядку до трибуналу великої інстанції чи апеляційного суду

¹ Шишкін В.І. Судові системи країн світу, – К. – 2001. – Кн. 2.

Трибунали великої інстанції розглядають усі справи, крім тих, які спеціально віднесені до компетенції інших судів. Такі трибунали існують у кожному департаменті, а у великих департаментах їх створюється кілька. По одному трибуналу великої інстанції мають 32 департаменти із 96. Всього ж у Франції 181 такий трибунал. Вони розглядають щорічно 350 тис. цивільних справ і близько 450 тис. кримінальних¹. Трибунали виступають як суди першої інстанції, розглядаючи в складі 3 суддів цивільні справи при сумі позову більше як 30 тис. франків. Вони розглядають також справи щодо розлучення; визначення режиму окремого проживання подружжя; встановлення родинних зв'язків; усиновлення; спадкоємство тощо. За розгляду кримінальних справ суди великої інстанції іменуються **виправними трибуналами** і діють як виправна палата. Територіальна компетенція виправних трибуналів визначається місцем вчинення проступку, місцем проживання обвинуваченого чи місцем його затримання

Слідчий суддя контролює питання організації та проведення розслідування правоохоронними органами; санкціонує засоби технічного спостереження і перехоплення інформації на каналах зв'язку підозрюваних осіб; здійснює контроль за ефективністю цих заходів і законністю їх діяльності; проводить розслідування з більшості справ щодо злочинів. Має право брати участь у розгляді справ у трибуналах великої інстанції, крім тих, що розслідувалися ним самим. Призначається на 3 роки із суддів трибуналу великої інстанції.

Виконавчий суддя проводить перевірку правильності виконання вироків незалежно від того, стосуються вони ув'язнення чи громадської служби; забезпечує відповідність вироку вимогам і стану обвинувачуваної особи: вирішує питання щодо надання засудженим відпусток, зміну режиму утримання засуджених до позбавлення волі; звертається з клопотанням щодо їх умовно-дострокового звільнення тощо

Суд асизів (присяжних) розглядає справи щодо вчинення злочинів. Обов'язкова умова розгляду справи цим судом – особлива форма віддання до суду. Віддання до суду проводиться трьома суддями, які створюють обвинувальну палату, їм належить право проводити перекваліфікацію злочину в проступок, і тоді справа розглядається не судом асизів, а виправним трибуналом. Суд асизів складається з 3 професійних суддів, а також 10 засідателів, які складають журі. Засідателі призначаються із громадян, які проживають у даному департаменті, досягли 23 років, уміють читати та писати французькою мовою, користується

¹ Судебные системы западных государств. – М., 1991; Правовые системы стран мира. – М., 2001.

політичними, громадянськими і сімейними правами та не страждають психічними і розумовими розладами. Професійні судді та засідателі створюють єдину колегію, яка вирішує всі фактичні та правові питання. Судді та засідателі радяться і приймають рішення в нарадчій кімнаті. Голосування таємне. Рішення приймається більшістю, не менше ніж у 8 голосів. Вирок не мотивується, є остаточним і оскарженню не підлягає. Суд асизів не є постійно діючим органом. Він збирається в разі потреби на сесії різної тривалості. Як правило, один раз у три місяці в кожному департаменті. Ці суди розглядають невелику кількість справ, але ці справи широко висвітлюються засобами масової інформації й відповідно у населення створюється уявлення щодо правосуддя

Спеціальні суди. Найбільш традиційними судами спеціальної юрисдикції є комерційні та торгові суди. Вони складаються із обраних комерсантами суддів – спеціалістів у галузі торгівлі. Число і місце знаходження торгових судів встановлюється декретом Державної ради. Підсудність кожного суду розповсюджується на території округу, але інколи в окрузі діє кілька таких судів. Компетенція цих судів охоплює три види спорів: спори, які виникають із зобов'язань, із угод між підприємцями і банкірами; спори між членами товариства; спори, які виникають із торгових угод

Ради прюдомів (бездоганно чесних людей). Вони вирішують спори, які виникають між сторонами стосовно індивідуальних трудових договорів. Кожна рада прюдомів складається з п'яти секцій, по яким розподіляються члени ради залежно від спеціалізації: кадрового складу, промисловості, торгових служб, сільського господарства, різних видів діяльності. В кожен секцію обираються представники найманих працівників і представники підприємців. У них не беруть участі професійні судді. На рішення ради прюдомів апеляція подається до апеляційного суду

Трибунали з питань соціального забезпечення. Кожен з них очолюється Головою Трибуналу великої інстанції, в окрузі якого він розташований. У складі трибуналу засідають два асесори (помічники) – один представляє найманих працівників, інший – підприємців. На відміну від торгових судів або ради прюдомів, асесори трибуналу соціального забезпечення не обираються, а призначаються на 5 років Головою Трибуналу великої інстанції за списками найбільш представницьких професійних організацій. Апеляції на рішення трибуналу соціального забезпечення подаються до соціальної палати апеляційного суду

Для вирішення питань, які виникають у зв'язку з орендою сільськогосподарських земель та угідь, у Франції створений спеціалізований орган – **Трибунал з питань земельної оренди**. До його складу входять 4 асесори (2 представники від орендарів і 2 від орендодавців), які обираються на п'ять років. Трибунал вирішує у першій та останній інстанціях спори на суму позову, яка не перевищує 13тис. франків. Скарги на рішення з сумою позову більшого, як 13тис. франків, подаються до соціальної палати апеляційного суду

Система судів для неповнолітніх. Вона включає: суддю в справах неповнолітніх, трибунал у справах неповнолітніх, суд асизів у справах неповнолітніх. У кожному суді великої інстанції створюються трибунали у справах неповнолітніх, у складі яких беруть участь один або кілька **суддів у справах неповнолітніх**, які призначаються строком на три роки Головою Трибуналу великої інстанції за поданням Генерального Прокурора. У кожному апеляційному суді є радник з проблем охорони неповнолітніх

Суддя в справах неповнолітніх сам вирішує, чи може він розглядати справу по суті, чи має відправити справу до трибуналу для неповнолітніх. При цьому критерієм слугує не тяжкість протиправного діяння, а захід, який може бути вжитий стосовно правопорушника. Повноваження судді у справах неповнолітніх досить обмежені. Він вживає стосовно підлітка «заходи захисту, допомоги, нагляду й виховання». І тільки в разі необхідності направити неповнолітнього до інтернату виносить вирок

Трибунал у справах неповнолітніх складається із 3 осіб – голови (як правило ним є суддя у справах неповнолітніх) і 2 асесорів, які відбираються із громадян, які проявили заінтересованість і компетентність у питаннях виховання дітей. Асесори призначаються на 4-річний строк Міністром юстиції. Особливістю розгляду справи в цих судах є обов'язкове заслуховування показань родичів неповнолітнього правопорушника. Обмежена гласність судового засідання – на засідання запрошуються свідки, близькі родичі, захисник. Гласність розгляду справи з використанням засобів масової інформації заборонена. Всі вирoki стосовно неповнолітніх підлягають негайному виконанню, не зважаючи на процедуру оскарження

Суд асизів у справах неповнолітніх. Розглядає справи щодо злочинів, вчинених неповнолітніми від 16 до 18 років. Його головою є член апеляційного суду, а 2 асесори обираються зі складу суддів у справах неповнолітніх за місцем знаходження апеляційного суду. Гласність судового розгляду в цьому суді також обмежена. Створення окремої системи судів для неповнолітніх сприяло тому, що виросла увага до використання засобів виховного характеру стосовно неповнолітніх правопорушників. На сьогодні створені **сімейні суди**, які покликані приймати сукупні рішення з усього комплексу сімейно-шлюбних відносин

Апеляційні суди. Нині їх у Франції – 35. До складу апеляційного суду входять – перший голова, голови палат і члени. Число палат і склад апеляційних судів устанавлюється Державною радою. Судді можуть брати участь у роботі різних палат. При кожному апеляційному суді – генеральний прокурор з підлеглими йому прокурорами. В судовому засіданні бере участь 3–5 суддів. Апеляційний суд виступає як суд другої інстанції відносно всіх трибуналів, які знаходяться в його судовому окрузі

Касаційний суд – це Верховний Суд країни. До його складу входять – перший голова, 6 голів палат, судді. В Касаційному суді діє 5 палат з цивільних справ і одна – з кримінальних. Якщо за розгляду справи виникає питання, що відноситься до компетенції кількох палат, то справа передається на розгляд змішаної палати. Якщо справа містить питання принципового характеру, то його вирішує Пленум Касаційного суду. Висновок щодо питання принципового характеру робить перший голова палата цього суду. На розгляд пленуму обов'язково передаються справи і у разі, якщо цього вимагає Генеральний прокурор

У судовій системі Франції поряд з Касаційним судом між ним і **Державною радою** (вищою ланкою адміністративної юстиції) знаходиться **Трибунал з конфліктів**. Наявність такого органу пов'язана з наявністю двох паралельних юрисдикційних систем – загальної та адміністративної. До завдань трибуналу входить розгляд конфліктів – компетенції та рішення. У першому випадку вирішується питання підсудності справи, а в другому, коли кожна із юрисдикцій по-своєму вирішила справу і ці рішення протирічають одне одному.

Трибунал з конфліктів складається із восьми членів і двох заступників. По 3 члени обирає із числа своїх радників Касаційний суд і Державна рада. Ці шість, своєю чергою, обирають із того самого кола осіб ще 2 членів і 2 заступників. Головою трибуналу є Міністр юстиції, але його головування номінальне і обмежено в основному засіданнями, на яких обирається новий склад Трибуналу, що оновлюється кожних 3 роки. Фактично Трибуналом керує обраний ними самими віце-голова

Висока палата правосуддя. Її створення передбачено Конституцією Франції. Це, за своєю сутністю, не судовий, а парламентський орган, покликаний діяти у випадках притягнення до юридичної відповідальності Президента Франції

Палата правосуддя Республіки. Заснована у 1993р. Для розгляду справ щодо кримінальної відповідальності членів Уряду за посадові злочини. До складу Палати входить 15 суддів: 12 парламентарів і 3 судді Касаційного суду, один з яких головує у Палаті. Звертатися до Палати може будь-яка особа, яка вважає, що її права порушені членами Уряду. Звернення направляється у комісію за скаргами, до якої входять 3 судді Касаційного суду і 2 члени Державної ради. Комісія проводить розслідування і за наявності підстав порушує судову процедуру чи передає скаргу Генеральному прокурору при Касаційному суді для подання справи на розгляд до Палати. Рішення Палати правосуддя Республіки може бути оскаржене до Касаційного суду

ДОДАТКИ

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про доступ до судових рішень

*Із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 16 квітня 2009 року № 1276-VI,
від 7 липня 2010 року № 2453-VI*

Цей Закон визначає порядок доступу до судових рішень з метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень та сприяння однаковому застосуванню законодавства.

Стаття 1. Предмет регулювання Закону

1. Законодавством регулюються відносини щодо забезпечення доступу до судових рішень (рішень, судових наказів, постанов, вироків, ухвал), ухвалених судами загальної юрисдикції, та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень.

Стаття 2. Відкритість судових рішень

1. Кожен має право на доступ до судових рішень у порядку, визначеному законодавством. Це право забезпечується офіційним оприлюдненням судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України в порядку, встановленому цим Законом.

2. Судові рішення можуть опубліковуватися в друкованих виданнях, поширюватися в електронній формі з дотриманням вимог цього Закону.

3. Особам, які беруть (брали) участь у справі, забезпечується доступ до судових рішень у їхній справі в порядку, встановленому процесуальним законом.

4. Особи, які не беруть (не брали) участі у справі, мають право ознайомитися з судовим рішенням у повному обсязі, якщо воно безпосередньо стосується їхніх прав, свобод, інтересів чи обов'язків, у порядку, передбаченому законодавством.

Стаття 3. Єдиний державний реєстр судових рішень

1. Для доступу до судових рішень судів загальної юрисдикції Державна судова адміністрація України забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень.

2. Єдиний державний реєстр судових рішень (далі — Реєстр) — автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень.

3. До Реєстру включаються усі судові рішення судів загальної юрисдикції.

4. Порядок ведення Реєстру затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 4. Доступ до Реєстру

1. Судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України.

2. Загальний доступ до судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України забезпечується з дотриманням вимог статті 7 цього Закону.

3. Для реалізації права доступу до судових рішень, внесених до Реєстру, користувачу надаються можливості пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування судових рішень або їхніх частин.

4. Будь-які обмеження права вільного користування офіційним веб-порталом судової влади України не допускаються, крім випадків, визначених законодавством.

5. Судді мають право на доступ до усіх інформаційних ресурсів Реєстру, в тому числі до інформації, визначеної статтею 7 цього Закону. Доступ суддів до державної таємниці, що міститься в судових рішеннях, забезпечується відповідно до Закону України «Про державну таємницю».

6. Право на доступ до інформаційних ресурсів Реєстру мають посадові чи службові особи, визначені порядком ведення Реєстру.

Стаття 5. Офіційне опублікування судових рішень

1. Судові рішення, внесені до Реєстру, можуть офіційно опубліковуватися у друкованих виданнях.

2. Судові рішення вважаються офіційно опублікованими за умови повідомлення органом, який забезпечує ведення Реєстру, відповідності судових рішень оригіналам або електронним копіям судових рішень, внесених до Реєстру.

3. Судові рішення можуть офіційно опубліковуватися в скороченому обсязі, якщо це виправдано метою видання.

4. Офіційне опублікування судових рішень повинно відповідати вимогам, встановленим статтею 7 цього Закону.

Стаття 6. Відтворення та інше використання судових рішень

1. Кожен має право повністю або частково відтворювати судові рішення, що проголошені судом прилюдно, у будь-який спосіб, у тому числі через оприлюднення в друкованих виданнях, у засобах масової інформації, створення електронних баз даних судових рішень.

2. Будь-яке редагування тексту судового рішення не повинно спотворювати його зміст.

3. Суд при здійсненні судочинства може використовувати лише текст судового рішення, який опубліковано офіційно або внесено до Реєстру.

Стаття 7. Відомості, що не можуть бути розголошені в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу

1. У текстах судових рішень, що відкриті для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб-порталі судової влади або офіційне опублікування, не можуть бути розголошені відомості, що дають можливість

ідентифікувати фізичну особу. Такі відомості замінюються літерними або цифровими позначеннями.

2. До відомостей, зазначених у частині першій цієї статті, належать:

1) імена (ім'я, по батькові, прізвище) фізичних осіб;
2) місце проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номери телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, ідентифікаційні номери (коди);

3) реєстраційні номери транспортних засобів;

4) інша інформація, що дає можливість ідентифікувати фізичну особу.

3. До відомостей, зазначених у частинах першій — другій цієї статті, не належать:

1) прізвища та ініціали суддів, які ухвалили судові рішення;

2) імена посадових чи службових осіб, які, виконуючи свої повноваження, беруть участь у цивільній, господарській, адміністративній чи кримінальній справах, справах про адміністративні правопорушення (проступки).

4. У текстах судових рішень, відкритих для загального доступу відповідно до цього Закону, не можуть бути розголошені відомості, для забезпечення нерозголошення яких було прийнято рішення про розгляд справи в закритому судовому засіданні.

Стаття 8. Захист інформації, внесеної до Реєстру

1. Інформація, внесена до Реєстру, повинна мати захист від її викрадення, перекручення чи знищення.

2. Не допускається вилучення судових рішень із Реєстру.

3. Не допускається внесення будь-яких змін до судових рішень, які внесені до Реєстру, крім випадків, що пов'язані з необхідністю виправлення помилки, допущеної під час внесення судового рішення до Реєстру чи ведення Реєстру.

4. У разі виправлення судового рішення відповідно до процесуального закону його текст у Реєстрі не змінюється. До Реєстру додатково вноситься судові рішення, яким внесено зміни до відповідного судового рішення.

Стаття 9. Доступ до судових рішень заінтересованих осіб

1. Особа, яка не бере (не брала) участі у справі, якщо судові рішення безпосередньо стосуються її прав, свобод, інтересів чи обов'язків, може звернутися до апарату відповідного суду з письмовою заявою про:

1) надання можливості ознайомитися із судовим рішенням;

2) надання можливості виготовити в приміщенні суду копії судового рішення за допомогою власних технічних засобів;

3) виготовлення копії судового рішення апаратом суду.

2. У заяві особа повинна обґрунтувати, чому вона вважає, що судові рішення безпосередньо стосуються її прав, свобод, інтересів чи обов'язків.

3. Заява розглядається відповідальною службовою особою апарату суду невідкладно, а якщо вона потребує додаткового вивчення, — протягом трьох робочих днів.

4. Про результати розгляду заяви службова особа апарату суду вносить запис до відповідного журналу із зазначенням відомостей про особу, яка звернулася з цією заявою.

5. Копія судового рішення, виготовлена апаратом суду, засвідчується відповідальною службовою особою апарату суду та печаткою суду із зазначенням дати.

6. Копія судового рішення видається за плату в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України.

7. У наданні доступу до судового рішення належить відмовити, якщо:

1) до суду звернулася особа, яка не має процесуальної дієздатності, або особа від імені заінтересованої особи за відсутності відповідних повноважень;

2) матеріали справи передані до іншого суду чи на зберігання до державної архівної установи;

3) судові рішення безпосередньо не стосується прав, свобод, інтересів чи обов'язків цієї особи.

8. Забороняється відмовляти в доступі до відповідного судового рішення заявникам, стосовно яких судом вжито заходів щодо забезпечення позову або запобіжних заходів.

9. Рішення про відмову у наданні доступу до судового рішення викладається службовою особою апарату суду в письмовій формі із зазначенням порядку його оскарження. Воно повинно бути вмотивованим.

10. Надання дозволу на доступ до судового рішення або відмова в цьому можуть бути оскаржені до голови відповідного суду або до суду в порядку, передбаченому законом.

11. За правилами цієї статті забезпечується також доступ осіб, зазначених у частині першій цієї статті, до матеріалів справи, що необхідні для оскарження судового рішення.

Стаття 10. Відповідальність за порушення вимог, встановлених законодавством

1. Порушення правил ведення Реєстру, а також порушення права на доступ до судових рішень тягнуть за собою відповідальність згідно із законом.

2. У разі завдання особі матеріальної чи моральної шкоди внаслідок порушення її прав та інтересів, гарантованих законодавством, вона має право на відшкодування такої шкоди.

Стаття 11. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з 1 червня 2006 року.

2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) в абзаці першому частини першої статті 212³ Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122) слова «до законів України «Про інформацію» або «Про звернення громадян» замінити словами «до законів України «Про інформацію», «Про звернення громадян» та «Про доступ до судових рішень»;

2) підпункт 2 пункту 2 статті 11 втратив чинність
(у зв'язку з втратою чинності Законом України від 07.02.2002 р.
№ 3018-III згідно із Законом України від 07.07.2010 р. № 2453-VI)

3. Кабінету Міністрів України:

1) протягом трьох місяців після опублікування цього Закону:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції
щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із законо-
давством;

прийняти нормативно-правові акти, що випливають із цього Закону,
привести свої нормативно-правові акти у відповідність із законодавством;

2) не пізніше 1 червня 2006 року забезпечити постійне внесення до
Єдиного державного реєстру судових рішень електронних копій судових
рішень Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, апеляцій-
них та місцевих адміністративних судів, апеляційних та місцевих госпо-
дарських судів, апеляційних загальних судів, а внесення судових рішень
місцевих загальних судів — не пізніше 1 січня 2007 року.

Президент України

В. ЮЩЕНКО

м. Київ

22 грудня 2005 року

№ 3262-IV

У З'ЇЗД СУДДІВ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

У з'їздом суддів України

24 жовтня 2002 р.

2. КОДЕКС ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СУДДІ

Зазначені в цьому Кодексі норми спрямовані на вирішення етичних питань, пов'язаних зі статусом судді. Ці норми не можуть застосовуватись як підстави дисциплінарної відповідальності суддів і визначати ступінь їх провини. Разом з тим судді мають прагнути додержувати їх у своїй професійній, громадській діяльності та приватному житті заради утвердження незалежності й неупередженості судової влади, зміцнення її авторитету в суспільстві.

Стаття 1

Суддя повинен бути прикладом законслухняності, неухильно додержувати присяги й завжди поводитися так, щоб зміцнювати віру громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду.

Стаття 2

Суддя має уникати будь-якого незаконного впливу на його діяльність, пов'язану зі здійсненням правосуддя. Він не вправі використовувати своє посадове становище в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб.

Стаття 3

Суддя не може належати до політичних партій і професійних спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Стаття 4

Суддя вправі брати участь у громадській діяльності, публічних заходах, якщо вони не завдають шкоди його статусу, авторитетові суду і не можуть вплинути на здійснення правосуддя.

Стаття 5

Суддя повинен старанно й неупереджено виконувати покладені на нього обов'язки і підтримувати свою професійну компетентність на належному рівні.

Стаття 6

Суддя не має права розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи в закритому судовому засіданні. Він не може робити публічні заяви, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили.

Стаття 7

Суддя повинен здійснювати судочинство в межах та в порядку, визначених процесуальним законом, і виявляти при цьому тактовність, ввічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб.

Стаття 8

Суддя у визначеному законом порядку надає засобам масової інформації можливість одержувати відомості, виключаючи при цьому порушення прав і свобод громадян, приниження їх честі й гідності, а також авторитету суду та статусу судді.

Стаття 9

Суддя при здійсненні правосуддя не повинен допускати проявів учасниками процесу чи іншими особами неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо.

Стаття 10

Суддя має утримуватися від поведінки, будь-яких дій або висловлювань, що можуть призвести до втрати віри в рівність професійних суддів, народних засідателів та присяжних при здійсненні правосуддя.

Стаття 11

Суддя, що перебуває на адміністративній посаді в суді, повинен утримуватися від поведінки, дій або висловлювань, які можуть призвести до втрати віри в рівність статусу суддів і в те, що професійні судді колективно управляють внутрішньою діяльністю судів.

Стаття 12

Суддя має докладати всіх зусиль до того, щоб на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини його поведінка була бездоганною.

У З'ЇЗД СУДДІВ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

У з'їздом суддів України
24 жовтня 2002 р.

3. ПОЛОЖЕННЯ про Раду суддів України

*Із змінами і доповненнями, внесеними
рішенням VIII (позачергового) з'їзду суддів України
від 26 червня 2007 року*

I. Загальні положення

1. Рада суддів України (далі — Рада) у період між з'їздами суддів України є вищим органом суддівського самоврядування.

2. Рада вирішує питання організаційного забезпечення судів і діяльності суддів, соціального захисту суддів та їхніх сімей, а також інші питання, що безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя.

Рада має сприяти створенню належних організаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності судів і суддів, утверджувати незалежність суду, забезпечувати захист суддів від втручання в судову діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами у системі судів.

3. Рада керується у своїй діяльності Конституцією України, Законом «Про судоустрій і статус суддів» іншими нормативно-правовими актами

та чинними міжнародними договорами України, цим Положенням та Регламентом Ради суддів України.

4¹. Рада має печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням та інші печатки, штампи і бланки.

II. Обрання Ради суддів України

4. Рада обирається з'їздом суддів України. До її складу повинні бути обрані не менше ніж по одному представнику від суддів, конференцій суддів відповідних спеціалізованих судів, суддів Верховного Суду України, а також суддів Конституційного Суду України. Представники суддів загальних місцевих та апеляційних судів повинні складати не менше ніж половину від загальної кількості членів Ради. Пропозиції щодо кандидатур до складу Ради можуть вносити делегації від конференцій чи зборів суддів, а також окремі делегати з'їзду.

5. Перед проведенням виборів до Ради з'їзд суддів визначає її кількісний склад. Це не обмежує права учасників конференцій, зборів суддів чи делегатів з'їзду висувати для включення в списки для голосування будь-яку кількість кандидатур.

6. Рішення з'їзду з питань кількісного складу, висунення й обговорення кандидатур до складу Ради приймаються відкритим голосуванням простою більшістю голосів.

7. У списки для голосування можуть бути включені не тільки делегати з'їзду, а й інші працюючі судді.

8. На з'їзді суддів України можуть проводитися наради представників делегацій для попереднього визначення персонального складу кандидатів у члени Ради.

9. Делегати з'їзду можуть обговорювати всі кандидатури персонально. Кожен делегат має необмежене право на висловлення своєї думки, критичних зауважень або на відвід кандидатур. Пропозиції щодо припинення обговорення тієї чи іншої кандидатури вирішуються шляхом відкритого голосування.

10. Після обговорення кандидатур, щодо яких заявлені відводи, питання про те, включати чи не включати їх до списку для голосування, вирішується шляхом відкритого голосування по кожній кандидатурі. Кандидатури, щодо яких відводи не заявлені, можуть заноситись у список для проведення виборів без обговорення.

11. Рада обирається відкритим голосуванням.

12. Рада обирає зі свого складу шляхом відкритого голосування голову, заступника (заступників) голови, секретаря та президію Ради.

III. Повноваження Ради суддів України

13. Рада вирішує всі питання внутрішньої діяльності судів, у тому числі щодо:

1) забезпечення організаційної єдності органів судової влади, зміцнення незалежності судів, захист від втручання в їхню діяльність;

2) участі у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів, а також контролю за додержанням установлених нормативів зазначеного забезпечення;

- 3) погодження призначення суддів на посади в судах загальної юрисдикції, обрання до кваліфікаційних комісій суддів;
- 4) заохочення суддів та працівників апарату судів;
- 5) здійснення контролю за організацією діяльності судів та інших структур у системі судової влади.

14. Здійснюючи свої повноваження, Рада:

1) розробляє та організовує виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, поліпшення організації діяльності судів;

2) розглядає питання правового і соціального захисту суддів та їхніх сімей;

3) організовує проведення планових та цільових перевірок діяльності судів, Державної судової адміністрації, заслуховує інформацію голів судів і посадових осіб Державної судової адміністрації про їхню діяльність;

4) вирішує питання щодо призначення та звільнення суддів з адміністративних посад у судах у випадках і порядку, передбачених законом;

5) заслуховує звіти про роботу членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

6) перевіряє звернення громадян та ініціює порушення дисциплінарних проваджень відносно суддів;

7) звертається із пропозиціями щодо вирішення питань діяльності судів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

8) має право зупиняти рішення рад суддів, що не відповідають Конституції України та закону чи суперечать рішенням з'їзду суддів України;

9) приймає інші рішення з питань, віднесених до повноважень органів суддівського самоврядування.

IV. Організація роботи Ради суддів України

15. Роботу Ради організовують голова та секретар.

16. Голова Ради:

- здійснює безпосереднє керівництво роботою Ради та її президії;
- скликає засідання Ради (президії);
- визначає орієнтовний порядок денний засідань Ради (президії);
- доручає членам Ради підготовку питань для розгляду на її засіданні;
- має право витребувати матеріали, необхідні для підготовки питань, винесених на розгляд Ради;
- здійснює організаційне забезпечення підготовки та проведення засідань Ради, її президії та комітетів;
- видає відповідні розпорядження з питань організації діяльності Ради;
- представляє Раду у відносинах з іншими органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями.

17. Заступник (заступники) голови Ради, відповідно до визначених її головою обов'язків, бере участь в організації роботи Ради, а в разі відсутності голови виконує його обов'язки.

18. Секретар Ради організовує ведення діловодства, підготовку та проведення засідань Ради і виготовлення її рішень.

19. Засідання Ради скликаються її головою або за ініціативою не менше ніж половини членів Ради не рідше одного разу на квартал.

20. Рада суддів вважається правомочною, якщо в її роботі бере участь більше половини членів Ради.

21. Про час і місце проведення засідання Ради, а також про перелік питань, які виносяться на обговорення, члени Ради повідомляються не пізніше ніж за 10 днів. Кожному члену Ради видаються матеріали, необхідні для вирішення цих питань.

22. За результатами розгляду винесених на обговорення питань Рада приймає рішення.

23. Під час засідання Ради ведеться стенограма.

24. Рада з метою оперативного вирішення конкретних завдань, які стоять перед нею, на своєму засіданні утворює із числа членів Ради президію та комітети, яким делегує певні свої повноваження.

25. Кількісний склад комітетів визначається Радою. Комітети діють на засадах відкритості та колегіальності. До роботи в них можуть залучатися працівники судів — фахівці з питань діяльності комітету. Голови комітетів призначаються головою Ради.

26. Порядок прийняття рішень президією та комітетами регулюється положеннями про них та регламентом, які затверджуються Радою суддів України.

V. Рішення Ради суддів України

27. Рішення Ради приймається більшістю голосів її членів, присутніх на засіданні.

28. Проект рішення Ради готується доповідачем — членом Ради, а прийняте рішення підписується головуючим на її засіданні.

29. Рішення Ради є обов'язковими для всіх органів судової влади та їх посадових осіб. Воно може бути скасоване з'їздом суддів України.

VI. Заключні положення

30. Рада здійснює заходи по організаційному забезпеченню діяльності рад суддів.

31. Матеріально-технічне, фінансове, інформаційне забезпечення діяльності Ради покладається на Державну судову адміністрацію України, бюджет якої формується з урахуванням видатків, необхідних для забезпечення роботи Ради. Виплати, необхідні для організації роботи Ради, проводяться за поданням її голови.

32. На час підготовки до засідання Ради (президії) голова, секретар та залучені до цієї роботи члени Ради звільняються від виконання службових обов'язків.

33. Зміни та доповнення до цього Положення може вносити з'їзд суддів України.

ПРЕЗИДІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 5 жовтня 2007 року № 33

**Про затвердження Положення
про Науково-консультативну раду при Верховному Суді України**

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Президії Верховного
Суду України
від 5 жовтня 2007 р. № 33

4. ПОЛОЖЕННЯ

про Науково-консультативну раду при Верховному Суді України

1. Науково-консультативна рада при Верховному Суді України (далі — Рада) є дорадчим органом, який утворюється з метою попереднього розгляду проектів постанов Пленуму Верховного Суду України щодо роз'яснення законодавства, надання висновків стосовно проектів законодавчих актів та з інших питань діяльності Верховного Суду України, підготовка яких потребує наукового забезпечення.

2. Рада утворюється строком на п'ять років із числа висококваліфікованих фахівців у галузі права (вчених, суддів та інших працівників, діяльність яких за своїм характером пов'язана з роботою судів).

3. ...

4. Рада вивчає питання, що виникають у судовій діяльності, і на підставі вимог закону та наукового аналізу судової практики розробляє і подає Верховному Суду України рекомендації щодо:

- а) проектів роз'яснень Пленуму Верховного Суду України;
- б) матеріалів узагальнень судової практики і даних судової статистики;
- в) проектів конституційних подань Верховного Суду України до Конституційного Суду України щодо конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим або щодо необхідності офіційного тлумачення положень Конституції та законів України;
- г) відповідності Конституції та законам України актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- д) питань правового характеру, що виникають у судовій практиці.

На засіданнях Ради можуть обговорюватися теоретичні роботи та практичні посібники з питань права, судочинства та організації судової діяльності.

5. Керівництво роботою Ради здійснює голова Ради або за його дорученням заступник голови Ради.

До повноважень голови Ради належать:

- організація роботи Ради та головування на її засіданнях;
- визначення питань, що підлягають розгляду на засіданнях Ради, а також порядку розроблення та реалізації рекомендацій Ради;
- призначення засідань Ради;
- розпорядження видатками на утримання і забезпечення діяльності Ради;

— здійснення інших повноважень, передбачених цим Положенням.

6. Вчений секретар Ради здійснює організаційно-методичне та інформаційне забезпечення роботи Ради, зокрема:

- проводить підготовку засідань Ради;
- розробляє план роботи Ради та організовує його виконання;
- готує проекти документів Ради;
- по можливості забезпечує членів Ради офіційними виданнями Верховного Суду України та іншою юридичною літературою.

7. Члени Ради беруть участь у вивченні та узагальненні судової практики, у роботі з підвищення кваліфікації суддів та працівників судів, підготовці роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, а також інших питань, які підлягають розгляду на засіданнях Ради. За дорученням голови Ради, його заступника або вченого секретаря члени Ради готують письмові висновки з окремих питань судової діяльності.

Члени Ради мають право:

- бути присутніми на засіданнях Верховного Суду України;
- в установленому порядку ознайомлюватися з матеріалами судової практики Верховного Суду України, інших судів і судової статистики;
- особисто ініціювати перед Радою та керівництвом Верховного Суду України питання щодо поліпшення судової практики і вдосконалення законодавства, конституційності законів та інших правових актів, необхідності надання роз'яснень судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства.

8. Із числа членів Ради утворюються чотири секції: цивільного, кримінального, господарського, адміністративного судочинства.

Організовує роботу кожної секції голова секції, який обирається на засіданні Ради із числа її членів. Діяльність секцій координують голови відповідних судових палат Верховного Суду України.

9. У разі необхідності із числа членів Ради можуть утворюватися робочі групи для вивчення та обговорення окремих питань судової практики та організаційної діяльності судів.

10. Щорічні плани роботи Ради затверджуються на її пленарних засіданнях.

11. Пленарні засідання Ради скликаються в разі потреби, але не рідше одного разу на рік, а засідання секцій — в разі потреби.

До засідання Ради або її секції членам Ради (секції) надсилаються порядок денний і матеріали, що підлягають обговоренню.

Для участі в засіданні Ради можуть бути запрошені наукові та практичні працівники, спеціалісти з різних галузей знань, які не є членами Ради.

12. На засіданнях Ради забезпечується всебічне творче обговорення питань, що розглядаються.

За результатами розгляду правових і методичних питань Рада приймає мотивовані рекомендації, а з питань організації роботи Ради або її секцій — рішення.

Голова Ради або за його дорученням заступник голови Ради чи вчений секретар повідомляє її членів про результати розгляду у Верховному Суді України підготовлених Радою рекомендацій.

13. Про роботу Ради її голова в разі потреби інформує ... Пленум Верховного Суду України.

14. Робота Ради висвітлюється у журналі «Вісник Верховного Суду України», на веб-сайті Верховного Суду України та в інших засобах масової інформації.

При опублікуванні постанов Пленуму Верховного Суду України та узагальнень судової практики відображається авторство членів Ради, які брали безпосередню участь у їх розробці (підготовці).

15. Фінансове, матеріально-технічне забезпечення діяльності Ради здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення здійснення правосуддя Верховним Судом України, за кодом економічної класифікації видатків «Оплата інших послуг та інші видатки» на підставі затвердженого кошторису.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 23 вересня 2009 р. № 1007

Київ

Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України

від 25 травня 2006 р. № 740

(у редакції постанови Кабінету Міністрів України

від 23 вересня 2009 р. № 1007)

5. ПОРЯДОК

ведення Єдиного державного реєстру судових рішень

Загальна частина

1. Цей Порядок визначає процедуру формування та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (далі — Реєстр).

2. Внесенню до Реєстру підлягають судові рішення Верховного Суду України, вищих спеціалізованих, апеляційних та місцевих судів (далі —

суди), крім судових рішень, які містять інформацію, що є державною таємницею.

3. У цьому Порядку наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

адміністратор Реєстру — визначена в установленому законодавством порядку юридична особа, що здійснює заходи з технічного і програмно-технологічного забезпечення функціонування Реєстру, надання доступу до нього, забезпечує зберігання та захист даних, що містяться в Реєстрі, структурну систематизацію судових рішень відповідно до тематичних класифікаторів, створення та функціонування інформаційно-пошукової системи доступу до судових рішень, відтворення судових рішень протягом трьох робочих днів з моменту їх надходження, оприлюднення, а також виконання інших функцій, передбачених цим Порядком;

держатель Реєстру — ДСА, яка здійснює контроль за виконанням заходів, пов'язаних із захистом інформації, що міститься у Реєстрі, затверджує порядок зберігання електронних копій судових рішень, виконує інші функції із забезпечення функціонування Реєстру;

електронна копія судового рішення — складений в суді у вигляді електронних даних ідентичний судовому рішенню за документарною інформацією та реквізитами електронний документ, засвідчений електронним цифровим підписом особи, що підписала зазначене рішення, який може бути перетворений електронними засобами у візуальну форму;

загальний доступ до судових рішень — режим доступу до внесених до Реєстру електронних копій судових рішень, який забезпечує одержання, використання, поширення і зберігання інформації, що міститься у Реєстрі, з урахуванням вимог щодо нерозголошення відомостей, що містяться в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу, і дають можливість ідентифікувати фізичну особу, та відомостей, для забезпечення нерозголошення яких прийнято рішення про розгляд справи у закритому судовому засіданні;

комп'ютерна мережа судів загальної юрисдикції — сукупність територіально розосереджених систем обробки даних, інших технічних та програмних засобів, що забезпечує доступ до інформаційних ресурсів судової системи, їх пересилання і використання судами загальної юрисдикції;

повний доступ до судових рішень — режим доступу до внесених до Реєстру електронних копій судових рішень, який передбачає можливість одержання та використання інформації, що міститься у Реєстрі, зокрема відомостей, які не можуть бути розголошені в судових рішеннях, відкритих для загального доступу;

судове рішення — вирок, рішення, постанова, наказ, ухвала, окрема ухвала (постанова) суду, що ухвалені (постановлені) судами у кримінальних, цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення.

4. Формування і функціонування Реєстру забезпечується за рахунок коштів державного бюджету.

5. Програмне забезпечення Реєстру, розроблене на замовлення ДСА та/або придбане нею, база даних Реєстру є власністю держави в особі ДСА.

6. Копії судових рішень видаються в установленому законодавством порядку з обов'язковим їх внесенням до Реєстру.

7. Електронні копії судових рішень є документами безстрокового зберігання.

8. Адміністратор Реєстру у разі припинення відповідно до законодавства своєї діяльності повідомляє про це держателеві Реєстру не пізніше ніж за три місяці, якщо інший строк не визначено законодавством.

Виконання адміністратором Реєстру своїх функцій здійснюється включно до дати припинення своєї діяльності.

Держатель Реєстру здійснює заходи з визначення в установленому законодавством порядку юридичної особи, яка виконуватиме функції адміністратора Реєстру, та забезпечує у визначеному ДСА порядку передачу бази даних Реєстру та програмного забезпечення від адміністратора до його наступника.

Формування та ведення Реєстру

9. Адміністратор Реєстру:

1) забезпечує функціонування Реєстру, зокрема оновлення його інформаційних ресурсів та бази даних, цілодобовий загальний та повний доступ фізичних і юридичних осіб до електронних копій судових рішень через офіційний веб-портал судової влади;

2) проводить реєстрацію, веде облік, обробляє, накопичує та зберігає електронні копії судових рішень;

3) вживає заходів для забезпечення: захисту внесеної до Реєстру інформації; функціонування комп'ютерної мережі судів загальної юрисдикції відповідно до укладених з держателем Реєстру договорів; використання електронного цифрового підпису під час надсилання електронних копій судових рішень до Реєстру;

4) виконує інші функції, пов'язані із забезпеченням функціонування Реєстру;

5) може систематично публікувати судові рішення в друкованих виданнях, а також видавати збірники за окремими категоріями судових справ з дотриманням вимог стосовно нерозголошення відомостей, які дають можливість ідентифікувати фізичну особу та для забезпечення нерозголошення яких прийняте рішення про розгляд справи в закритому судовому засіданні.

10. Для забезпечення підготовки та надсилання до Реєстру електронних копій судових рішень голова суду визначає відповідальну особу апарату суду та надсилає адміністраторові Реєстру копію відповідного наказу із зазначенням прізвища, імені, по батькові та контактного телефону такої особи, її електронної адреси.

11. Адміністратор Реєстру у п'ятиденний строк з моменту надходження копії наказу про визначення відповідальної особи апарату суду:

здійснює заходи щодо авторизації відповідальної особи апарату суду у Реєстрі;

доводить до відома відповідальної особи апарату суду електронну та поштову адресу власної абонентської скриньки.

12. Суди надсилають адміністраторові Реєстру копії всіх судових рішень виключно в електронній формі з використанням електронного цифрового підпису, що передусь видачі копії судового рішення.

13. Електронні копії судових рішень надсилаються відповідальною особою апарату суду не пізніше дня, що настає після ухвалення (постановлення) судового рішення.

14. Електронні копії судових рішень, що підлягають негайному виконанню, надсилаються адміністраторові Реєстру відповідальною особою апарату суду відразу після їх ухвалення (постановлення). У передбачених процесуальним законодавством випадках електронні копії судових рішень надсилаються адміністраторові Реєстру в день складення повного судового рішення.

15. До кожної електронної копії судового рішення додається електронна інформаційна картка, в якій зазначається:

- 1) найменування суду, який ухвалив (постановив) судове рішення;
- 2) код суду згідно з довідником статистичних кодів, затвердженим ДСА;
- 3) форма судочинства (цивільне, кримінальне, господарське, адміністративне, розгляд справ про адміністративні правопорушення);
- 4) форма судового рішення;
- 5) дата ухвалення (постановлення) судового рішення;
- 6) дата набрання судовим рішенням законної сили;
- 7) необхідність заборони оприлюднення судового рішення на офіційному веб-порталі судової влади у вигляді відмітки встановленої форми;
- 8) номер і дата судової справи (якщо номер судової справи змінено, додатково зазначається попередній номер і дата судової справи);
- 9) номер і дата судової справи, рішення в якій переглядається;
- 10) дата ухвалення (постановлення) судового рішення, що переглядається;
- 11) найменування та код суду, що ухвалив (постановив) судове рішення, яке переглядається, згідно з довідником статистичних кодів, затвердженим ДСА;
- 12) склад суду із зазначенням прізвища та ініціалів судді (суддів);
- 13) найменування сторін судового процесу;
- 14) статус сторін судового процесу (фізична особа, юридична особа, державний орган, підприємство, установа, організація тощо).

16. Контроль за надсиланням судами електронних копій судових рішень адміністраторові Реєстру здійснює голова відповідного суду або особа, що тимчасово виконує його обов'язки та несе персональну відповідальність, встановлену законодавством.

17. Адміністраторові Реєстру забороняється виключати судові рішення з Реєстру або вносити будь-які зміни до них.

18. У разі виправлення відповідно до процесуального закону помилок, допущених у судовому рішенні, до Реєстру додатково вноситься електронна копія судового рішення з відповідними змінами.

19. Адміністратор Реєстру перед оприлюдненням тексту судового рішення для загального доступу опрацьовує в порядку черговості надходження текст електронної копії судового рішення з метою запобігання ідентифікації фізичної особи і розголошенню відомостей, що не можуть бути відкриті для загального доступу.

Літерне або цифрове позначення таких відомостей здійснюється окремо за кожною з таких відомостей із застосуванням кодифікатора, затвердженого держателем Реєстру.

Літерне або цифрове позначення відповідає літерному або цифровому позначенню певної відомості в усіх частинах судового рішення.

Користування Реєстром

20. Доступ користувачів до електронних копій судових рішень здійснюється безплатно через офіційний веб-портал ДСА.

ДСА публікує адресу веб-порталу судової влади в офіційних друкованих виданнях.

21. Користувачам Реєстру надається можливість пошуку, перегляду, роздрукування електронних копій судових рішень, копіювання їх текстів у цілому або частин відповідно до режиму доступу до судових рішень, внесених до Реєстру за останніх п'ять років. Порядок надання інформації за попередній період визначається держателем Реєстру.

22. Доступ до інформації, що міститься у Реєстрі, здійснюється через інформаційно-пошукову систему доступу за такими реквізитами:

- 1) найменування суду, що ухвалив (постановив) судові рішення;
- 2) код суду згідно з довідником статистичних кодів, затвердженим ДСА;
- 3) прізвище та ініціали судді (суддів), який ухвалив (постановив) судові рішення;
- 4) дата ухвалення (постановлення) судового рішення;
- 5) форма судочинства;
- 6) форма судового рішення;
- 7) номер справи, у якій прийнято рішення, дата її надходження до суду;
- 8) найменування сторін судового процесу з урахуванням режиму доступу до судових рішень;
- 9) статус сторін судового процесу (фізична особа, юридична особа, державний орган, підприємство, установа, організація тощо);
- 10) ключові слова.

23. Загальний доступ до судових рішень, внесених до Реєстру, має кожна фізична або юридична особа.

24. Дозвіл на повний доступ до судових рішень надається суддям, працівникам апарату судів, ДСА та її територіальних управлінь, адміністраторам

ра Реєстру з урахуванням службових обов'язків зазначених осіб шляхом автентифікації користувача.

25. Дозвіл на повний доступ до електронних копій судових рішень надається та анулюється:

суддям і працівникам апарату суду — головою суду;
працівникам територіального управління ДСА — його начальником;
працівникам ДСА — Головою ДСА;
працівникам адміністратора Реєстру — його керівництвом.

26. Адміністратор Реєстру здійснює реєстрацію користувача після надходження повідомлення про надання дозволу на повний доступ до судових рішень, в якому зазначаються посада, прізвище, ім'я, по батькові, строк дії дозволу та електронна адреса особи, якій надається дозвіл.

27. Особи, яким надано дозвіл на повний доступ до судових рішень, зобов'язані не допускати розголошення у будь-який спосіб інформації, що стала їм відома у зв'язку з користуванням Реєстру у режимі повного доступу.

28. Скасування реєстрації користувача здійснюється протягом одного дня адміністратором Реєстру у разі порушення ним вимог користування Реєстром або відсутності дозволу на повний доступ.

29. Посадова особа, що анулювала дозвіл на повний доступ до судових рішень, офіційно повідомляє про це адміністраторові Реєстру протягом двох робочих днів із зазначенням найменування посади, прізвища, імені та по батькові особи, якій анульовано дозвіл.

РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

від 6 лютого 2009 року № 33

Про затвердження Правил поведінки працівника суду

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням Ради суддів України
від 6 лютого 2009 р. № 33

6. ПРАВИЛА поведінки працівника суду

Преамбула

Метою цих Правил є встановлення стандартів моральної цілісності та відповідної поведінки працівників суду, які ґрунтуються на дотриманні особистої, професійної та організаційної етики задля підтримання авторитету, незалежності і ефективності судової влади, підвищення довіри громадськості до суду.

Ці правила встановлюють загальні вимоги поведінки працівників суду, якими вони мають керуватись під час та поза виконанням своїх службових обов'язків.

Вимоги щодо поведінки судових службовців окремих категорій повинні відповідати вимогам, що встановлені цими правилами.

Розділ I. Загальні положення

1.1. Ці Правила поширюються на будь-яку особу, яка працює в суді, крім суддів. На державних службовців суду, крім цих Правил, поширюються також Загальні правила поведінки державного службовця.

1.2. Ці Правила є додатковим документом до політики, процедур та положень угод про працевлаштування працівників суду.

1.3. Правила є складовою умов праці, невід'ємною частиною посадових інструкцій, положень та угод, що регулюють працевлаштування працівників суду, після того, як вони підтвердять своє ознайомлення та згоду їх виконувати з моменту прийняття їх на роботу до суду відповідно до законодавства України.

1.4. Працівник суду повинен дотримуватися високих стандартів поведінки з метою забезпечення незалежності судових органів.

1.5. Працівник суду повинен вимагати дотримання цих Правил від інших працівників, які йому підпорядковані.

Розділ II. Особиста етика

2.1. Стандарти етичної поведінки працівника суду базуються на нормах життя у суспільстві та поваги до гідності людини.

Втратою гідності працівника суду може бути вчинок, який принижує гідність його/її як людини та негативно впливає на авторитет і довіру до нього/неї у професійній сфері, як працівника суду, та до суду як конкретної державної установи, і як інституту судової влади в цілому.

2.2. *Повага до інших (повага до колег, взаємна допомога).*

Кожен працівник суду повинен:
ставитися до всіх відвідувачів, працівників та користувачів суду ввічливо та з повагою;

пам'ятати, що кожна людина, яка звертається до суду, має право на шанобливе ставлення, допомогу та уважне обслуговування, а її проблеми не можуть бути обтяжливими.

2.3. Працівник суду зобов'язаний:

поважати досвід, професійну підготовку та ефективність роботи колег і професійних працівників інших сфер;

практикувати необхідну співпрацю з метою підвищення якості послуг;

поважати різні точки зору та практичний досвід колег, а також інших професійних працівників;

уникати неконструктивної критики щодо своїх колег і нести індивідуальну відповідальність за публічну критику їхньої роботи;

уникати поширення навмисних чуток і вживання лайливих слів як неприпустимих;

прагнути отримання нових знань і досвіду через обмін інформацією з колегами та іншими фахівцями з метою підвищення кваліфікації; сприяти обговоренню у своєму колективі етичних порушень.

2.4. Толерантність

Працівник суду повинен:

виконувати свої обов'язки з повагою до прав і свобод людини; ставитися до всіх і кожного неупереджено і без дискримінації (словом чи дією) на підставі расової, релігійної, національної, статевої або політичної приналежності, соціального походження, майнового і посадового становища, мови спілкування та інших обставин;

не надавати переваг будь-яким громадським чи релігійним об'єднанням, професійним або соціальним групам, організаціям, компаніям, громадянам;

проявляти повагу до моральних звичаїв і традицій народів, враховуючи культурні та інші особливості різних етнічних і соціальних груп, релігійних конфесій.

Розділ III. Стандарти поведінки працівника суду

3.1. Законність

У своїй службовій діяльності та поза службою кожен працівник суду зобов'язаний:

дотримуватись Конституції України та законів України;

прагнути бути обізнаним з усіма вимогами законів і підзаконних актів, правилами та процедурами щодо своїх службових обов'язків і неухильно виконувати їх.

3.2. Професіоналізм (*оперативність роботи, ввічливість, добрі навички усного спілкування, пунктуальність, виконання вимог ділового етикету, культура телефонних переговорів, роботи в команді, постійне навчання, повага до інших, сумлінне виконання своїх обов'язків, ефективне використання робочого часу*)

Працівник суду повинен:

виконувати посадові обов'язки чесно і сумлінно, відповідно до посадової інструкції, на високому професійному рівні, своєчасно й ефективно;

вирішувати завдання, пов'язані з виконанням посадових функцій, проявляючи самостійність, високу організованість, вимогливість і принциповість;

утримуватися від дій, що перешкоджають іншим працівникам суду виконувати їхні службові обов'язки;

не брати на себе без наказу керівника виконання обов'язків, не передбачених за посадою.

Професійний підхід працівника суду до роботи з колегами та відвідувачами може бути продемонстрований через його оперативну роботу до досягнення результату, добрі навички письмового спілкування, добрі навички усного спілкування, пунктуальність, дотримання вимог етикету, культуру телефонних розмов, бажання виконувати роботу, вміння працювати в команді, постійне навчання (самовдосконалення, систематичне підвищення свого професійного рівня), прояв поваги до інших, дотримання професійного дрес-коду, виконання своїх обов'язків сумлінно та ввічливо.

3.3. *Справедливість та неупередженість. Відповідальність перед суспільством*

Працівник суду повинен:

бути неупередженим та ефективним, виконувати усі свої обов'язки якнайкраще, вміло, справедливо та із розумінням, беручи до уваги суспільні інтереси та відповідні обставини справи;

з повагою ставитися до громадян, експертів, свідків, адвокатів, прокурорів, суддів та інших працівників, бути терплячим, ввічливим та добро-зичливим;

утримуватись від висловлювань своїх оцінок та коментарів щодо рішень суду.

3.4. *Зовнішній вигляд*

Працівник суду повинен бути охайним, носити достойний діловий одяг та уникати екстравагантності; носити бейдж із зазначенням свого прізвища, імені по-батькові, називати себе на першу вимогу відвідувачів суду.

3.5. *Виваженість*

Працівник суду повинен:

дотримуватися високої культури спілкування з громадянами, учасниками судового процесу, судьями та своїми колегами;

бути привітним, спілкуватися рівним, спокійним тоном голосу, уникаючи надмірної жестикуляції;

не відповідати на образи, звинувачення або критику з боку громадян, учасників судового процесу, інших працівників суду аналогічним чином, або іншими проявами агресії, що принижують честь і гідність людини.

Толерантні та сумлінні працівники суду можуть очікувати на підтримку та розуміння з боку керівництва у випадку конфліктів.

3.6. *Конфіденційність інформації*

Працівник суду повинен:

на першу вимогу надавати інформацію відповідно до закону, правил і вимог, що стосуються суду, у якому він/вона працює;

вживати заходів для того, щоб забезпечити безпеку та конфіденційність інформації, за яку він/вона відповідає, або яка стає їм йому/їй відомою;

не намагатися отримати доступ до інформації, яку він/вона не уповноважений/а мати;

добросовісно використовувати інформацію, яку він/вона може отримати під час роботи, або пов'язану з виконанням його/її службових обов'язків.

Обов'язок працівника суду зберігати конфіденційність інформації не обмежений в часі, не пов'язаний з годинами роботи або терміном працевлаштування.

3.7. *Розуміння та допомога*

Працівник суду повинен:

виконувати свої функції враховуючи рівень знань людини, яка до нього звернулася за допомогою та використовуючи термінологію, яку така особа може зрозуміти;

допомогти з інформацією стосовно стандартних судових процедур, не надаючи при цьому порад юридичного характеру.

3.8. Послідовність

Працівник суду зобов'язаний завжди поводити себе у спосіб, який би сприяв збереженню та зміцненню довіри громадян у цілісність, неупередженість та ефективність суду.

3.9. Запобігання конфлікту інтересів

3.9.1. Конфлікт інтересів — протиріччя між приватними інтересами публічного службовця та його службовими обов'язками, наявність якого може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій в процесі його службової діяльності.

3.9.2. Приватні інтереси — будь-які інтереси публічного службовця, обумовлені особистими, родинними, дружніми чи будь-якими іншими позаслужбовими стосунками з іншими особами, в тому числі особисті майнові та немайнові інтереси.

3.9.3. Працівник суду зобов'язаний:

уникати будь-яких ситуацій, що можуть спричинити конфлікт інтересів;

не вдаватись до дій, які можуть бути сприятливі для будь-якої зі сторін по справі або адвокатів, що беруть участь в процесі;

утримуватись від дій, які можуть справити враження про надання переваг одній із сторін.

3.9.4. Працівник суду не повинен:

впливати або намагатись вплинути на процес розгляду справ суддями; допускати того, щоб його особисті, сімейні, суспільні або інші відносини впливали на його службову діяльність;

використовувати службове становище для отримання особистої вигоди або у приватних інтересах інших осіб.

3.9.5. Працівникам суду забороняється свідомо просувати чи рекомендувати для працевлаштування до суду своїх близьких родичів в обхід встановлених процедур.

3.10. Несумісні зовнішні інтереси (*попередження корупції, вразливість до стороннього впливу, політична або публічна діяльність, подарунки пропозиції або переваги, фінансова діяльність, оприлюднення доходів*).

3.10.1. Працівник суду повинен діяти у політично нейтральний спосіб.

Працівнику суду забороняється прямо чи опосередковано отримувати подарунки від юридичних або фізичних осіб:

за рішення, дії чи бездіяльність в їх інтересах;

якщо прийняття такого подарунка може спричинити виникнення конфлікту інтересів або створити враження наявності такого конфлікту;

якщо особа, яка надає подарунок, є підлеглою суб'єкта доброчесної поведінки;

у разі наявності інших мотивів, які б не виникли, якби особа, яка отримала подарунок, не перебувала на службі.

3.10.2. Працівник суду, який вважає, що його/її намагаються примусити діяти у спосіб, що є незаконним, невідповідним, або неетичним, пов'язаним з недобросовісним керівництвом, або який іншим чином не ві-

дповідіає положенням цих Правил, повинен повідомити про це негайно відповідному органу або особі, призначеній головою суду.

3.10.3. До подарунків не належать будь-які блага, які отримує не лише працівник, але також інші суб'єкти, які не є підставою для надання суб'єктом неправомірних вигод чи переваг певним особам і не сприймаються як винагорода за певні дії чи бездіяльність суб'єкта доброчесної поведінки в інтересах інших осіб.

3.10.4. Подарунки визнаються такими, що надані опосередковано, якщо:

подарунок отримали особи, які є близькими родичами суб'єкта доброчесної поведінки, або інші пов'язані з ним фізичні і юридичні особи, якщо суб'єкт доброчесної поведінки знав, або повинен був знати про це;

подарунок за згодою, рекомендацією чи іншим аналогічним волевиявленням суб'єкта доброчесної поведінки надано будь-якій іншій фізичній чи юридичній особі.

3.11. Поведінка працівника суду

Поведінка працівника суду поза судом не повинна викликати сумніву в його порядності та чесності, або негативно впливати на роботу чи репутацію суду.

Працівник суду повинен уникати ситуацій, які можуть загрожувати здоров'ю та безпеці колег; уникати спричинення шкоди навколишньому середовищу.

У неробочий час працівник суду повинен поводитися таким чином, щоб не зашкодити гідності своєї професії та довірі громадян до суду.

Розділ IV. Заохочення

4.1. У разі сумлінного дотримання та виконання цих Правил, за результатами щорічної оцінки (атестації), кожен працівник суду може розраховувати на підтримку, відповідні заохочення з боку керівництва, та/чи кар'єрне просування тощо.

Розділ V. Відповідальність

5.1. Не добросовісне виконання працівником суду обов'язків, або зловживання наданими правами, з огляду на характер порушення, а також порушення вимог цих Правил можуть бути підставою для дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Відповідальність настає в межах і порядку, встановлених чинним законодавством.

Розділ VI. Прикінцеві положення

6.1. Ці Правила є додатковим ресурсом тлумачення посадових обов'язків працівників суду та частиною (доповненням) типових правил внутрішнього трудового розпорядку суду.

6.2. Ці Правила набувають чинності з дати їх затвердження. Правила доводяться впродовж одного місяця до відома працівників апарату суду, які на час їх затвердження перебувають у трудових правовідносинах.

6.3. Кожен працівник суду повинен під підпис ознайомитися з цими Правилами (див дод. 1). Розписка повинна бути передана до кадрової служби для архівування, копія залишається у працівника.

Додаток № 1
до Правил поведінки працівника суду

Я, _____,
(прізвище, ім'я, по батькові)

ознайом _____ з Правилами поведінки працівника суду та погоджуюсь їх дотримуватися.

Копію примірника Правил отримав _____.

_____ (підпис)

_____ (дата)

Про затвердження Положення
про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах

Наказ Державної судової адміністрації України
від 3 грудня 2009 року № 129

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
25 грудня 2009 р. за № 1247/17263

Із змінами і доповненнями, внесеними
наказом Державної судової адміністрації України
від 9 серпня 2010 року № 111

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
25 грудня 2009 р. за № 1247/17263

7. ПОЛОЖЕННЯ
про автоматизовану систему документообігу
в адміністративних судах

1. Загальні положення

1.1. Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах (далі — Положення), розроблене відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження автоматизованої системи документообігу в адміністративних судах», визначає порядок функціонування автоматизованої системи документообігу в адміністративних судах. Дія Положення поширюється на місцеві загальні суди після запровадження в цих судах автоматизованої системи документообігу місцевих судів в частині здійснення правосуддя щодо адміністративних справ.

1.2. Автоматизована система документообігу в адміністративних судах (далі — Система) забезпечує автоматизацію процесів проходження процесуальних документів, загального діловодства, здійснення процесуального контролю та контролю виконання документів, відстеження порядку проходження справ та документів, розподілу судових справ і матеріалів між суддями, формування звітності суду про стан здійснення правосуддя, передачу справ (документів) до електронного архіву тощо.

1.3. Порядок обігу інформації з обмеженим доступом, ведення діловодства за зверненнями громадян і діловодства з питань роботи з кадрами не є предметом регулювання цього Положення.

1.4. У цьому Положенні наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

держатель Системи — ДСА України, яка забезпечує здійснення матеріально-технічних та організаційно-методичних заходів функціонування Системи для адміністративних судів, окрім Вищого адміністративного суду України;

комп'ютерна програма — набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату. Комп'ютерна програма повинна забезпечити автоматизацію технологічних процесів обробки інформації, що надходить до суду:

реєстрацію та розподіл вхідної кореспонденції, реєстрацію вихідної кореспонденції та внутрішніх документів;

постановку на контроль та здійснення контролю виконання вхідних та внутрішніх документів, автоматичне інформування голови, керівника апарату суду та особи, відповідальної за опрацювання документа, про проблеми, пов'язані зі строками виконання документів;

фіксування порядку проходження документів з моменту їх надходження, створення, опрацювання тощо до передачі в електронний архів; автоматизовану передачу справ/документів виконавцям та за інстанціями залежно від їх поточного стану;

автоматичне проходження по технологічній лінії виконання залежно від типу справи/документа, що виконується;

провадження — сукупність процесуальних документів, що надійшли для розгляду, передані судді та пов'язані з розглядом справи;

реєстрацію процесуальних дій та документів у справі з автоматичною зміною стану справи, якщо це передбачено зареєстрованою дією та/або документом;

контроль за дотриманням процесуальних строків при розгляді судової справи та автоматичне інформування головуючого у справі суддю, суддю-доповідача, голову суду та заступника голови (голову судової палати) про наявні та потенційні проблеми дотримання процесуальних строків;

використання електронного цифрового підпису (ЕЦП) для засвідчення документа, що отримує офіційний статус;

оперативний пошук справ та документів за реквізитами;

індексацію документів та контекстний пошук за текстами документів;
видачу судових рішень (копій) та формування виконавчих листів на підставі наявних у Системі даних;

зберігання текстів судових рішень та інших документів, створених у Системі;

відправку електронних копій судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень;

надання особам інформації про стан розгляду справ щодо них;

формування звітності суду про стан здійснення судочинства тощо;

користувач Системи — суддя, працівник апарату суду, якому відповідно до функціональних обов'язків на підставі наказу голови суду надано доступ до Системи або її окремих підсистем;

підсистема — логічно виділений за певними ознаками модуль Системи для вирішення конкретних завдань Системи, що встановлюється на кожному робочому місці залежно від функцій, повноважень та напрямів роботи користувача Системи;

Система — сукупність територіально розподілених, функціонально пов'язаних програмно-апаратних комплексів та технологічно об'єднаних підсистем, яка за допомогою використання відповідної комп'ютерної програми забезпечує реєстрацію вхідної інформації, її накопичення, зберігання, належне використання, захист на технологічних ланках від несанкціонованого доступу, формування вихідної інформації, взаємодію з користувачами тощо.

Рівні доступу до Системи:

I рівень — введення та редагування усієї інформації в Системі;

II рівень — введення та редагування інформації щодо реєстрації справи (документа) та перегляд іншої інформації про справу (документ);

III рівень — введення та редагування інформації щодо руху справи (документа) після отримання її суддею (виконавцем) до винесення судового рішення (підготовки відповіді) та перегляд іншої інформації про справу (документ);

IV рівень — введення та редагування інформації щодо руху справи (документа) після винесення судового рішення (підготовки відповіді) та перегляд іншої інформації про справу (документ);

V рівень — перегляд інформації про справу (документ) без її редагування.

2. Порядок роботи в Системі (порядок функціонування Системи)

2.1. Функціональні обов'язки користувачів Системи та рівень доступу таких користувачів у кожному окремому суді визначаються головою суду шляхом затвердження посадових інструкцій працівників апарату суду, видання наказу.

2.2. Працівники апарату суду вносять інформацію до бази даних Системи щодо сторін та інших учасників процесу, етапів проходження справи та матеріалів, дати перенесення розгляду, текстів судових рішень тощо і несуть повну відповідальність відповідно до законодавства за достовірність внесення інформації. Судді надають офіційний статус електронному документу судового рішення шляхом застосування ЕЦП.

Редагування відповідної інформації в Системі здійснюється уповноваженими на це користувачами Системи у разі виявлення неточностей та технічних опісок у такій інформації.

2.3. Користувачі Системи зобов'язані виконувати вимоги цього Положення, забезпечувати зберігання та конфіденційність інформації, яка в ній міститься.

2.4. Реєстрація в Системі вхідної кореспонденції, у тому числі документів, надісланих електронною поштою, факсимільним зв'язком, а також телеграм, що надходять до суду, адміністративних позовів, заяв, скарг, справ, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, документів з питань діяльності суду здійснюється в такому порядку:

2.4.1. Обов'язковими реквізитами є: найменування юридичної особи/прізвище, ім'я, по батькові особи, від якої надійшов документ, дата відправлення згідно з поштовим штепелем на конверті та надходження документа до суду, вид документа (позовна заява, заява, скарга, клопотання, справа тощо) та короткий зміст документа/предмет спору, інформація про кількість примірників процесуальних документів. Дата реєстрації та вхідний номер формуються Системою автоматично.

2.4.2. На кожний вхідний документ у Системі створюється реєстраційна картка, яка містить інформацію про рух документів. Внесення інформації до реєстраційної картки здійснюється користувачами Системи відповідно до їхніх функціональних обов'язків.

2.4.3. Позовні заяви, заяви про забезпечення позову чи доказів до подання позовної заяви, заяви (подання, клопотання) у порядку виконання судових рішень (у разі відсутності судді, який розглядав справу), заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, судові доручення, що надійшли з інших судів, справи, які надійшли на новий судовий розгляд після скасування судом апеляційної чи касаційної інстанції судового рішення, справи, передані з інших адміністративних судів, апеляційні та касаційні скарги після формування Системою вхідного номера та дати реєстрації невідкладно передаються відповідному користувачу Системи (секретарю суду або іншій особі відповідно до їхніх функціональних обов'язків) для внесення в Систему інформації щодо справи про:

осіб, які брали участь у справі, а також осіб, які не брали участі в справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки тощо;

предмет позову, основну категорію справи за загальним рядком відповідно до класифікатора, що затверджується ДСА;

номер справи, якщо вона розглядалась цим судом, та результати перегляду судового рішення за апеляційною чи касаційною скаргою (у разі автоматизованого обміну інформацією щодо розгляду/перегляду (руху) справи між судом першої, апеляційної та касаційної інстанцій вказана інформація відображається автоматично при введенні номера справи).

2.4.4. Справа, що надійшла до апеляційної інстанції з апеляційними скаргами, справи, передані з інших адміністративних судів після формування Системою вхідного номера та дати реєстрації, невідкладно переда-

ються відповідному користувачу Системи (секретарю суду або іншій особі відповідно до функціональних обов'язків) для внесення в Систему інформації щодо справи про:

- осіб, що подали апеляційні скарги;

- осіб, які брали участь у справі;

- предмет спору;

- номер справи суду першої інстанції, прізвище та ініціали судді, який ухвалив оскаржуване судове рішення (у разі автоматизованого обміну інформацією щодо розгляду/перегляду (руху) справи між судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій вказана інформація відображається автоматично при введенні номера справи).

2.4.5. Касаційна скарга, що надійшла до адміністративного суду касаційної інстанції, після формування Системою вхідного номера та дати реєстрації невідкладно передається відповідному користувачу Системи (секретарю суду або іншій особі, відповідно до функціональних обов'язків) для внесення в Систему інформації про:

- осіб, що подали касаційні скарги;

- осіб, які брали участь у справі;

- предмет спору;

- номер справи суду першої інстанції, прізвище та ініціали судді, склад суддів, що ухвалили оскаржувані судові рішення (у разі автоматизованого обміну інформацією щодо розгляду/перегляду (руху) справи між судом першої, апеляційної та касаційної інстанцій вказана інформація відображається автоматично при введенні номера справи).

2.4.6. Судовій справі, зазначеній у підпункті 2.4.3 пункту 2.4 цього Положення, надається єдиний унікальний номер, що формується Системою автоматично в суді першої інстанції та залишається незмінний незалежно від проходження справи по інстанціях.

У судах залежно від інстанцій для справ, зазначених у підпунктах 2.4.4, 2.4.5 цього Положення, Системою автоматично формується номер провадження, що необхідний для діловодства відповідного суду.

2.4.7. Підпункт 2.4.7 пункту 2.4 виключено

2.4.7. Справи, що надійшли із судів апеляційної чи касаційної інстанції, після скасування ухвал: про залишення без руху, про повернення, про залишення без розгляду позовної заяви (апеляційної чи касаційної скарги), про відмову у відкритті провадження у справі, про забезпечення позову, про забезпечення доказів, про відмову в поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку, з питань визначення розміру судових витрат, про внесення виправлень у судові рішення чи відмову у внесенні виправлень, про відмову в ухваленні додаткового судового рішення, про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні, про розгляд питань, пов'язаних із виконанням судового рішення (окрім випадків відсутності судді, який розглядав справу), про зупинення провадження у справі, окремої ухвали, додаткового судового рішення, а також заяви (подання, клопотання), які не вказані в пунктах 2.4.3 — 2.4.5 цього Положення, — не підлягають автоматичному розподілу, а передаються суддям, судові рі-

шення яких скасовано чи у провадженні яких перебувала або перебуває адміністративна справа.

Абзац другий підпункту 2.4.7 пункту 2.4 виключено

Якщо суддя, у провадженні якого перебувала адміністративна справа, що зазначена в абзаці першому цього підпункту, на момент повернення її з апеляційної чи касаційної інстанції не працює в цьому суді або відсутній тривалий час, така справа підлягає повторному автоматичному розподілу.

Відповідному судді-доповідачу у справі без автоматичного розподілу також передаються: апеляційні та касаційні скарги, що надійшли до суду апеляційної чи касаційної інстанції після визначення судді-доповідача у відповідній справі; справи, що надійшли до касаційної інстанції у зв'язку з їх витребуванням за відкритим провадженням за касаційною скаргою.

2.5. На підставі внесеної інформації Системою здійснюється автоматичний розподіл справ.

2.5.1. Автоматичний розподіл справ проводиться протягом робочого часу, окрім випадків, передбачених законодавством, про що видається відповідний наказ голови суду.

2.5.2. Автоматичний розподіл справ між суддями може здійснюватися з урахуванням спеціалізації суддів за категоріями справ чи іншими принципами спеціалізації.

В автоматичному розподілі судових справ між суддями у судах, де відсутня спеціалізація або її застосування неможливе (малоскладові суди із штатною чисельністю суддів до п'яти), беруть участь усі судді з урахуванням підпункту 2.4.7 пункту 2.4 цього Положення.

2.5.3. Спеціалізація суддів та перелік суддів за спеціалізацією затверджуються наказом голови суду/президією суду.

2.5.4. Підпункт 2.5.4 пункту 2.5 виключено

2.5.4. справи розподіляються між суддями, які мають на час розподілу справ повноваження для здійснення правосуддя.

2.5.5. У разі задоволення відводу (самовідводу) судді (виявлено обставини, які впливають на неупередженість судді, тощо), якому розподілено справу для одноособового розгляду, справа підлягає повторному автоматичному розподілу без урахування цього судді.

У разі задоволення відводу (самовідводу) комусь із суддів або всьому складу суду, якщо справа розглядається колегією суддів (виявлено обставини, які впливають на неупередженість або унеможливають участь судді/складу суду відповідно до чинного законодавства, відсутність доступу до таємної інформації тощо), справа підлягає повторному автоматичному розподілу для визначення окремого судді або складу суду без урахування відведеного судді або складу суддів.

2.5.6. При розподілі справ основним критерієм є поточне навантаження суддів.

Визначення поточного навантаження здійснюється з урахуванням: кількості справ, що надійшли на розгляд судді; кількості фактично відпрацьованого робочого часу;

виконання суддею інших повноважень, не пов'язаних із здійсненням правосуддя (передбачених Законом України «Про судоустрій України»), відповідно до таблиць відсотків для відповідних суддів (додатки 1, 2). У разі якщо суддя виконує декілька обов'язків, зазначених у цих таблицях, відсоток справ, що підлягають розподілу на таких суддів, пропорційно зменшуються;

коефіцієнта, що враховує форму участі судді в розгляді справи (додаток 3).

2.5.7. У разі коли найменше навантаження мають декілька суддів, справа між ними розподіляється за принципом випадковості.

2.5.8. Якщо справа підлягає розгляду (перегляду) колегією суддів, при автоматичному розподілі справ Системою в місцевому суді призначаються головуючий суддя та склад колегії суддів, а в апеляційній та касаційній інстанціях — суддя-доповідач із числа усіх суддів відповідно до спеціалізації (за наявності). У місцевому суді, де запроваджено спеціалізацію суддів, склад колегії суддів, крім головуючого, призначається Системою незалежно від спеціалізації. В апеляційній та касаційній інстанціях справа розглядається колегією суддів, до складу якої входить призначений Системою суддя-доповідач. Колегії суддів апеляційної та касаційної інстанцій формуються відповідно до чинного законодавства.

2.5.9. При розподілі використовується та враховується така інформація: спеціалізація (за наявності); кількість справ, що надійшли на розгляд судді; кількість фактично відпрацьованого робочого часу; основна категорія адміністративної справи за загальним рядком класифікатора, що затверджується ДСА України; судді, які мають на час розподілу справ повноваження для здійснення правосуддя;

судді, яким надано право розгляду відповідної справи; відсоток надходження справ, що враховується при автоматичному розподілі у разі виконання суддею інших повноважень, не пов'язаних із здійсненням правосуддя.

2.5.10. Не розподіляються на суддю справи, що надійшли: за два місяці до закінчення повноважень судді; за чотирнадцять днів до початку основної (не менше 14 днів) відпустки та в період відпустки судді; за один день та в день перебування судді у відрядженні; у період тимчасової непрацездатності судді; в інших випадках, передбачених законом, коли суддя не може здійснювати правосуддя або брати участь у розгляді справи.

У разі перебування усіх суддів у відрядженні, відпустці чи на лікарняному автоматичний розподіл справ проводиться Системою наступного робочого дня.

2.5.11. Результатом автоматичного розподілу судових справ є Протокол розподілу справи між суддями для відповідних судів (додатки 4, 5). Протокол створюється Системою автоматично. Доступ для коригування інформації у Протокол заблоковано.

У випадках, визначених чинним законодавством (відвід, самовідвід судді, недопустимість повторної участі судді в розгляді справи, лікарняний тощо), за письмовим розпорядженням голови суду (особи, яка виконує його обов'язки) призначається повторний автоматичний розподіл справи.

У випадку колегіального розгляду справи до Протоколу автоматично вносяться прізвища суддів, які входять до складу колегії, із зазначеннямголовуючого судді та/або судді-доповідача.

При проведенні повторного автоматичного розподілу справи Системою створюється новий Протокол з відміткою «Повторний розподіл» та зазначенням причин його проведення.

2.5.12. У разі об'єднання справ відповідно до процесуального законодавства справа розглядається тим суддею, якому була розподілена справа, що надійшла до суду першою. При об'єднанні справ Системою автоматично перераховується навантаження на суддю із врахуванням таких справ.

2.5.13. У разі роз'єднання справ вони розглядаються тим самим суддею та додатково не розподіляються. При роз'єднанні справ Системою автоматично перераховується навантаження на суддю із врахуванням таких справ як нове надходження.

2.5.14. Справи, що залишились нерозглянутими суддею, у якого закінчили повноваження щодо здійснення ним правосуддя, у разі звільнення його з посади судді або припинення його повноважень розподіляються між суддями повторно відповідно до цього Положення.

2.5.15. Протокол розподілу справ між суддями зберігається в Системі та роздруковується за потребою (за клопотанням сторін тощо).

2.6. Передача справи для подальшого розгляду відбувається в такому порядку:

2.6.1. Після автоматичного розподілу справ Системою відповідальна особа суду передає адміністративні справи визначеному Системою судді/судді-доповідачу.

Відповідна посадова особа підтверджує фактичну дату отримання справи, після чого стає доступною для редагування та внесення відповідними користувачами Системи інформація про рух документів, зазначених у підпунктах 2.4.3 — 2.4.5 цього Положення.

2.6.2. Інформація щодо процесуальних дій, судових рішень, пов'язаних із відкриттям провадження (апеляційного чи касаційного) та розглядом (апеляційним чи касаційним переглядом) справи, вноситься до Системи відповідним користувачем Системи.

У разі постановлення ухвали про відкриття провадження (апеляційного чи касаційного) у справі до Системи обов'язково вноситься інформація, що відповідає прийнятому суддею рішення, із зазначенням дати ухвали.

Після заповнення вказаної інформації та відповідно до прийнятого рішення вносяться інші відомості, що відповідають стадіям судового процесу та можливим прийнятим рішенням у них.

До Системи заноситься повний текст постанови (ухвали), офіційний статус якої засвідчується ЕЦП судді/складу суддів. Користувач системи

вносить інформацію щодо підкатегорії справи за рядком відповідно до класифікатора, що затверджується ДСА України.

Відомості про порушення строків, передбачених КАС України, фіксуються Системою автоматично.

У разі якщо у строк, встановлений для подання заяви про апеляційне оскарження, не надійшла до суду заява або апеляційна скарга, заповнюється поле про відомості щодо набрання постановою (ухвалою) законної сили. Вказана інформація заноситься до Системи користувачем Системи (секретарем суду) відповідно до функціональних обов'язків.

2.7. Надання особам інформації про стан розгляду справ щодо них, видача копій судових рішень та формування виконавчих листів на підставі наявних у Системі даних здійснюються в такому порядку:

2.7.1. Особам, які беруть участь у справі, а також особам, які не брали участі в справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, та прокурору надається інформація щодо дати надходження справи до суду, номера справи, сторін та інших учасників у справі, дати та часу призначення справи до розгляду, зали судового засідання, дати розгляду справи, а також резолютивна частина рішення у справі (крім рішень у справі, яка слухалась у закритому судовому засіданні) та інформація про надходження апеляційних чи касаційних скарг та їх розгляду.

2.7.2. Для отримання інформації у суді діє підсистема електронного довідника. Електронний довідник встановлюється на окремому комп'ютері в холі суду для забезпечення оперативного надання інформації, зазначеної у підпункті 2.7.1, за окремою справою. Для отримання інформації необхідно ввести мінімальний набір даних щодо номера справи, або дати прийняття судового рішення, або найменування однієї із сторін у справі.

2.7.3. Електронні копії судових рішень, засвідчені електронним цифровим підписом судді, направляються до Єдиного державного реєстру судових рішень у порядку, визначеному Порядком ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2006 № 740, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23.09.2009 № 1007.

2.7.4. Видача копії судового рішення здійснюється відповідно до процесуального законодавства шляхом роздрукування електронної копії судового рішення та засвідчення її печаткою суду.

2.7.5. Виконавчий лист формується в Системі та видається в роздрукованому вигляді.

2.8. До електронного архіву передаються електронні копії судових рішень з додатком переліку матеріалів, що містяться у справі, одночасно з передачею справи до архіву суду.

2.9. Формування звітності суду здійснюється в Системі на запит відповідальної особи.

2.10. Форми звітності, періодичність їх подання, найменування уставов, що подають звітність, затверджені наказом ДСА України від 05.06.2006 № 55 «Про затвердження форм звітності про розгляд апеляційними та місцевими (крім господарських) судами судових справ і матеріа-

лів та Інструкції щодо їх заповнення і подання», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 20.06.2006 за № 724/12598.

3. Форс-мажорні обставини

3.1. Знеструмлення електромережі суду, вихід із ладу сервера Системи та інші умови, що впливають на безперебійність та функціонування Системи відповідно до Положення, є форс-мажорними обставинами в роботі Системи.

Форс-мажорні обставини фіксуються актами, в яких зазначаються дата, час настання та закінчення, причини виникнення, заходи, які здійснені для їх усунення.

3.2. При настанні форс-мажорних обставин розподіл судових справ між судьями здійснюється невідкладно після налагодження роботи Системи або на наступний робочий день.

3.3. У разі настання форс-мажорних обставин розподіл справ щодо виборчого процесу та процесу референдуму проводиться головою суду з дотриманням принципів черговості.

3.4 Після усунення форс-мажорних обставин до Системи вноситься передбачена цим Положенням інформація із зазначенням у хронологічному порядку номера та дати фактичного надходження кореспонденції до суду.

4. Прикінцеві положення

4.1. Інформаційний обмін між користувачами Системи здійснюється на принципах безпаперового документообігу.

4.2. Забезпечення захисту інформаційних ресурсів Системи здійснюється шляхом застосування засобів і методів технічного захисту інформації, впровадження організаційних та інженерно-технічних заходів комплексної системи захисту інформації, спрямованих на недопущення блокування інформації, несанкціонованого доступу до неї, її модифікації або спотворення.

4.3. Технічний супровід та підтримка працездатності Системи здійснюються адміністратором Єдиної судової інформаційної системи України на підставі укладених з держателем Системи договорів.

4.4. Робота щодо наповнення та використання інформації в Системі здійснюється після створення правових умов (видача головою суду наказів про визначення рівня доступу та функціональних обов'язків користувачів щодо роботи із Системою) та розробки і впровадження програмно-технічних засобів для забезпечення функціонування підсистем на кожному робочому місці.

Додаток 1

до Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах

ТАБЛИЦЯ ВІДСОТКІВ, ЩО ВРАХОВУЮТЬ ВИКОНАННЯ СУДДЕЮ ІНШИХ ПОВНОВАЖЕНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗДІЙСНЕННЯМ ПРАВОСУДДЯ (ДЛЯ МІСЦЕВОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ)

№№ з/п	Повноваження	Відсоток* (%)
1	Голова суду	50
2	Заступник голови суду	75
3	Член кваліфікаційної комісії суддів	90
4	Член органу суддівського самоврядування	90

* Відсоток справ, що надійшли до суду і розподіляються для прийняття рішення відповідно до законодавства.

Додаток 2

до Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах

ТАБЛИЦЯ ВІДСОТКІВ, ЩО ВРАХОВУЮТЬ ВИКОНАННЯ СУДДЕЮ ІНШИХ ПОВНОВАЖЕНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗДІЙСНЕННЯМ ПРАВОСУДДЯ (ДЛЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ)

№№ з/п	Повноваження	Відсоток* (%)
1	Голова суду	40
2	Перший заступник голови суду, заступник голови суду	60
3	Член кваліфікаційної комісії суддів	90
4	Член органу суддівського самоврядування	90

* Відсоток справ, що надійшли до суду і розподіляються для прийняття рішення відповідно до законодавства.

Додаток 3

до Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах

ТАБЛИЦЯ КОЕФІЦІЄНТІВ, ЩО ВРАХОВУЮТЬ ФОРМУ УЧАСТІ СУДДІ В РОЗГЛЯДІ СПРАВИ

№№ з/п	Форма участі судді в розгляді справи	Коефіцієнт
1	Суддя-доповідач (у суді апеляційної чи касаційної інстанції)	1
2	Головуючий (одноособовий розгляд)	1
3	Головуючий (колегіальний розгляд у суді першої інстанції)	1
4	Головуючий* (колегіальний розгляд у суді апеляційної чи касаційної інстанції)	0,6
5	Член колегії суддів	0,5

* У разі якщо головуєчим та суддею-доповідачем призначено одного суддю, визначається коефіцієнт судді-доповідача.

Додаток 4

до Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах

Протокол розподілу справи між суддями (для місцевого адміністративного суду)

Найменування суду

Справа № _____

Суть справи:

Справу призначено головуючому судді: _____
(П. І. Б.)

Інші судді, які входять до складу колегії:

1. _____

2. _____

Обґрунтування призначення проведення повторного автоматичного
розподілу справи

Голова суду _____
(підпис) (П. І. Б.)

Інформацію внесено в систему автоматичного розподілу.

Керівник апарату суду _____
П. І. Б. (підпис)

/дата формування Протоколу/

Додаток 5

до Положення про автоматизовану систему документообігу в адміністративних судах

Протокол розподілу справи між суддями (для апеляційного адміністративного суду)

Найменування суду

Справа № _____

Суть справи:

Справу призначено судді-доповідачу: _____
(П. І. Б.)

Інші судді, які входять до складу колегії:

1. _____ — головуючий суддя.

2. _____

Обґрунтування призначення проведення повторного автоматичного
розподілу справи

Голова судової палати _____
(підпис) (П. І. Б.)

Інформацію внесено в систему автоматичного розподілу.

Керівник апарату суду _____
П. І. Б. (підпис)

/дата формування Протоколу/

ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ

НАКАЗ

від 15 серпня 2007 року № 81

Про забезпечення розміщення і постійне оновлення інформації на Веб-порталі «Судова влада України»

- ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом Державної судової адміністрації України
від 15 серпня 2007 р. № 81

8. ПОРЯДОК

оприлюднення інформації на головній сторінці Веб-порталу «Судова влада України»

1. Для оприлюднення документів на Веб-порталі «Судова влада України» керівники структурних підрозділів ДСА України подають на погодження Голові ДСА України або заступникам Голови ДСА України згідно з розподілом службових обов'язків між заступниками відповідні матеріали.

2. Після отримання позитивної резолюції керівники структурних підрозділів ДСА України або їх уповноважені особи подають до управління матеріально-технічного забезпечення оригінали погоджених документів. Водночас управлінню матеріально-технічного забезпечення електронною поштою надсилаються копії погоджених документів на адресу e-mail: **info@court.gov.ua**. В електронному листі зазначається перелік документів, що знаходяться у вкладеному файлі (файли повинні бути лише у форматі MS Word або MS Excel).

3. Начальник управління матеріально-технічного забезпечення або його уповноважена особа перевіряє документи, наведені в електронному листі, на відповідність оригіналу погодженого документа.

4. У подальшому начальник управління матеріально-технічного забезпечення або його уповноважена особа пересилає електронний лист відповідальному працівнику управління, який безпосередньо здійснює підготовку та оприлюднення матеріалів на Веб-порталі.

5. Аналітично-інформаційний сектор управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю здійснює постійний моніторинг інформації, оприлюдненої на веб-сайтах судів (офіційна хроніка та новини, анонси зустрічей, прес-релізи, офіційні повідомлення і заяви, інтерв'ю і виступи голів судів та їх заступників) та у разі необхідності у вищевказаному порядку подає пропозиції щодо оприлюднення матеріалів на головній сторінці Веб-порталу.

6. Начальник управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю щокварталу надає Голові ДСА України звіт про стан відображення діяльності судів та державної судової адміністрації на Веб-порталі «Судова влада України».

Додаток 1

до наказу Державної судової адміністрації України від 15 серпня 2007 р. № 81

Розділ Веб-порталу	Підрозділ, що надає інформацію для розміщення на Веб-порталі
<p>Головна сторінка — Інформація.</p> <p>Сторінка ДСА України — Інформація.</p>	<p>Управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю.</p> <p>Юридичне управління.</p> <p>Управління кадрового забезпечення апеляційних і місцевих судів та державної судової адміністрації.</p> <p>Управління організації роботи з ведення судової статистики, діловодства та архіву судів.</p> <p>Контрольно-ревізійний сектор.</p> <p>Управління планово-фінансової діяльності.</p> <p>Управління бухгалтерського обліку та звітності.</p> <p>Сектор забезпечення взаємодії з Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.</p> <p>Сектор міжнародного співробітництва.</p> <p>Відділ організаційного забезпечення діяльності органів суддівського самоврядування.</p> <p>Сектор забезпечення безпеки та незалежності суддів.</p> <p>Сектор організації діяльності служби судових розпорядників.</p> <p>Господарський сектор.</p>

Розділ Веб-порталу	Підрозділ, що надає інформацію для розміщення на Веб-порталі
Головна сторінка — Події. Сторінка ДСА України — Події.	Управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю.
Сторінка ДСА України — Контакти. Сторінка ДСА України — Графік роботи.	Управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю.
Сторінка ДСА України — Структура та керівництво.	Управління кадрового забезпечення апеляційних і місцевих судів та державної судової адміністрації.
Сторінка ДСА України — Тендери.	Управління матеріально-технічного забезпечення.
Сторінка ДСА України — Вакансії.	Управління кадрового забезпечення апеляційних і місцевих судів та державної судової адміністрації.
Головна сторінка — Суди.	Юридичне управління.
Головна сторінка — Судове законодавство.	Юридичне управління.
Головна сторінка — Типові позови.	Юридичне управління.
Головна сторінка — Громадське обговорення.	Сектор забезпечення взаємодії з Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України. Управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю.
Головна сторінка — Форум.	Управління організаційно-аналітичної роботи, документування та контролю.

Додаток 2

до наказу Державної судової адміністрації України від 15 серпня 2007 р. № 81

Розділ Веб-порталу	Підрозділ, що призначає працівника, відповідального за розміщення на Веб-порталі
Сторінка ДСА України — Кадри.	Управління кадрового забезпечення апеляційних і місцевих судів та державної судової адміністрації.
Сторінка ДСА України — МТЗ.	Управління матеріально-технічного забезпечення.
Сторінка ДСА України — Фінанси.	Управління планово-фінансової діяльності.
Сторінка ДСА України — Організація роботи.	Сектор забезпечення безпеки та незалежності суддів. Сектор організації діяльності служби судових розпорядників.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Валеріан Васильович МОЛДОВАН
Андрій Валеріанович МОЛДОВАН

СУДОУСТРІЙ

Україна, Велика Британія,
Російська Федерація, США, ФРН, Франція.
Судові органи ООН

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 17.09.2012. Формат 60x84¹/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 20,5.

ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.